Mela

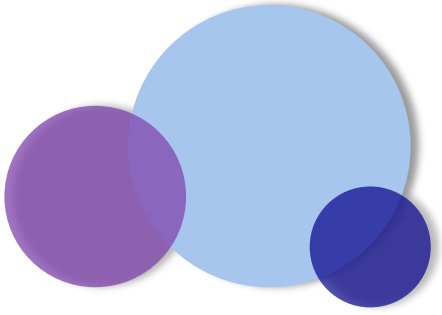

Lomitusopas

Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela) antaa tämän ohjeen maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996, jäljempänä LPL) ja maatalousyrittäjien lomituspalveluasetuksen (1333/1996, jäljempänä LPA) soveltamisesta yhdenmukaisen soveltamiskäytännön varmistamiseksi niille paikallisyksiköille, joiden kanssa se on solminut maatalousyrittäjien lomituspalveluja koskevan toimeksiantosopimuksen.
13.10.2026

Sisältö

Lomitusopas 1

1 Lomituspalvelujen saamisen yhteiset edellytykset - maatalousyrittäjämääritelmän täyttyminen 7
1.1 Yleistä 7
1.2 LPL:ssa tarkoitettu kotieläintuotanto 7
1.3 LPL:ssa tarkoitettu maatalousyrittäjä 8
1.3.1 Pääsääntö ja poikkeukset 8
1.3.1.1 Pakollinen MYEL-vakuutus voimassa 9
1.3.1.2 Kuusi kotieläinyksikköä 13
1.3.1.3 Ei estävää eläkettä 15
1.3.1.4 EU:n valtiontuen suuntaviivoista tulevat vaatimukset 18

2 Vuosiloman saamisen erityiset edellytykset 22
2.1 Päätoimisuus 22
2.1.1 Työaikavertailu 22
2.1.1.1 Vertailussa huomioon otettava maatilan ulkopuolinen työ 23
2.1.1.2 Vertailussa käytettävät työajat 25
2.1.2 Ei työttömänä työnhakijana 27
2.2 Pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo kalenterivuoden alusta lukien 27

3 Sijaisapuoikeutta koskevat erityisedellytykset 32
3.1 Merkittävä työpanos 32
3.2 Syy luvussa 4 esitetyn tilapäisen sijaisapuperusteen mukainen 34
3.2.1 Toiminnan lopettamista/järjestelyä varten, kun syy on pysyvä 34
3.3 Sijaisavun tarve 36

4 Sijaisapuperusteet ja sijaisavun kesto 40
4.1 Työkyvyttömyys (LPL 7 §) 40
4.1.1 Enintään 20 päivää kalenterivuodessa 40
4.1.2 Sosiaaliturvaetuus 41
4.1.3 Työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä 47
4.1.4 Kuntoutustuki 48
4.2 Kuntoutus sekä työkykyä ylläpitävä toiminta (LPL 7 a §) 53
4.3 Sairaan lapsen hoitaminen (LPL 7 b §) 55
4.4 Raskaus, synnytys sekä lapsen ja adoptiolapsen hoito (LPL 7 c §) 57
4.5 Alle kolmevuotiaan lapsen hoito (LPL 7 d §) 61
4.6 Maanpuolustus (LPL 7 f §:n 1 ja 2 kohdat) 65
4.7 Lähiomaisen kuolema ja hautajaiset (LPL 7 f §:n 3 kohta) 66
4.8 Sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten 66

5 Lomituksen järjestämistavat 67
5.1 Valinnan merkitys 67
5.2 Vaihtoehtojen välisiä eroja 68
5.2.1 Vuosilomaan sisältyvien pyhäpäivien enimmäismäärä 68
5.2.2 Velvollisuus pitää vuosilomat osittain samanaikaisesti 69
5.2.2.1 Vähintään 20 päivää 69
5.2.2.2 Yritystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen 69
5.2.2.3 Samanaikaisen vuosiloman lomittajat 70
5.2.2.4 Samanaikaisuusvelvoitteen kohdistumisaika 71

5.2.2.5 Samanaikaisuusvelvoitteen arviointiajankohta 71
5.2.2.6 Poikkeus samanaikaisuusvelvoitteeseen 72
5.2.2.7 Aiemmilla vuosilomajärjestelyillä ei merkitystä....72
5.2.2.8 Jos ei samanaikaisuusvelvoitetta, oma tehtäväosuus hoidettava 72
5.2.3 Vastuu lomituksen järjestämisestä ja onnistumisesta 73
5.2.4 Jousto lomitusajankohdan ja lomittajan suhteen 73
5.3 Valintamenettely....74

6 Itse järjestetty lomitus 76
6.1 Ennakkoilmoitus....76
6.2 Maatalousyrittäjän velvollisuus järjestää itse lomituksensa....76
6.3 Lomituspalvelujen hakeminen 76
6.3.1 Vuosiloman ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavan palvelun hakeminen....76
6.3.2 Sijaisavun hakeminen 77
6.4 Itse hankitut lomittajat....79
6.4.1 Ei työsuhteessa maatalousyrittäjään....79
6.4.2 Keneltä lomitukset voi hankkia ja kuka voi toimia lomittajana....80
6.4.2.1 Lomituspalvelujen tuottaja 80
6.4.2.2 Lomittaja 81
6.4.3 Itse järjestetystä lomituksesta maksettava korvaus 81
6.4.4 Korvauksen hakeminen ja maksaminen 82
6.5 Maatalousyrittäjän velvoitteet toimeksiantajana....84
6.5.1 Muuta itse järjestettyyn lomitukseen liittyvää....84

7 Vuosiloman ajankohta ja sen määräytyminen 85
7.1 Paikallisyksikön järjestämä lomitus....85
7.1.1 Maatalousyrittäjä esittää....85
7.1.2 Paikallisyksikkö päättää 86
7.1.3 Jo päätetyn loma-ajankohdan siirtäminen 88
7.2 Itse järjestetyt lomitukset 89

8 Vuosiloman hakeminen ja vuosiloman pitämiseen liittyviä käytännön näkökohtia paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa 91
8.1 Hakeminen 91
8.2 Myöntäminen....92
8.3 Ennen lomitusta 92
8.4 Lomittajan tehtävät....95
8.5 Valvontakäynnit ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämä varallaolo 98
8.6 Lomituksen jälkeen 101
8.7 Oikeus kieltäytyä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta....102

9 Sijaisapulomitus paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa.... 107
9.1 Hakeminen 107
9.2 Ennen lomitusta 108
9.3 Sijaisavun aikana 108
9.3.1 Lomittajan tehtävät 108
9.3.2 Valvontakäynnit ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämä varallaolo....109
9.4 Sijaisavun keskeyttäminen 109

9.5 Sijaisavun jälkeen 111
9.6 Oikeus kieltäytyä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta 111

10 Sijaisapumaksu ja valvontakäynneistä ja varallaolosta perittävä maksu 112
10.1 Normaali sijaisapumaksu 113
10.1.1 Sijaisapumaksun perusteena käytettävä MYEL-työtulo 113
10.1.1.1 Pakollinen MYEL-vakuutus voimassa sijaisavun alkamisvuoden 1. päivänä 116
10.1.1.2 Ei pakollista MYEL-vakuutusta sijaisavun alkamisvuoden 1. päivänä 116
10.1.1.3 Ei ole eikä ole ollut pakollista MYEL-vakuutusta 117
10.1.2 Normaalin sijaisapumaksun käyttötilanteet 117
10.2 Korotettu sijaisapumaksu 117
10.2.1 Korotus MYEL:n rinnalla olevan ansiotoiminnan perusteella 117
10.2.2 Korotus sijaisavun syyn perusteella 119
10.3 Raskausrahakauden alennettu sijaisapumaksu 119
10.4 Kiinteä sijaisapumaksu 120
10.5 Sijaisapumaksun alentaminen kohtuussyistä 120
10.6 Valvontakäynnistä ja varallaolosta perittävät maksut 122
10.6.1 Valvontakäynnistä perittävät maksut 122
10.6.2 Varallaolosta perittävät maksut 123

11 Vuosiloma- ja sijaisapupäivän kesto ja lomittajien perehdytys 125
11.1 Vuosiloma- ja sijaisapupäivän keston määräytyminen 125
11.1.1 Maatalousyrityksen kokonaistyöajan määräytyminen 125
11.1.2 Maatalousyrittäjän tehtäväosuus 127
11.1.3 Lomituspäivän keston tarkistaminen 130
11.1.4 Lomituspäivän keston pidentäminen paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa 131
11.2 Lomittajien maatalousyrityskohtainen perehdytys 132

12 Maksullinen lomittaja-apu 133
12.1 Tuettu maksullinen lomittaja-apu 133
12.1.1 Yleistä 133
12.1.2 Paikallisyksikön järjestämänä 135
12.2 Täysin maksullinen lomittaja-apu 136

13 Maksujen ja korvausten perintä 138
13.1 Normaali perintä 139
13.2 Vastuu toisen maksusta tai korvauksesta 141
13.3 Perintä ulosoton avulla 143
13.4 Perintää koskevia erityistilanteita 146
13.5 Perusteettoman edun takaisinperintä 147
13.5.1 Takaisinperintäpäätös ja sen antamisen määräaika 147
13.5.2 Täysimääräinen perintä 150
13.5.3 Takaisinperinnästä luopuminen osittain tai kokonaan 150

14 Hallintolaki ja laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 153
14.1 Hyvän hallinnon perusteet 153
14.2 Asianosaisasema ja puhevallan käyttäminen 155
14.3 Hallintoasian vireilletulo ja asian käsittely viranomaisessa 159
14.4 Asian selvittäminen ja kuuleminen 166

14.5 Asian ratkaiseminen 170
14.6 Asia- ja kirjoitusvirheen korjaaminen 171
14.7 Hallintokantelun tekeminen 174
14.8 Sähköinen asiointi 174

15 Päätöksen antaminen, muoto ja tiedoksianto 178
15.1 LPL:n 11 §:n mukainen päätös eli ns. oikaisuvaatimuskelpoinen päätös 178
15.2 Paikallisyksikkö päättää 179
15.3 Päätöksen antamista edeltävät toimenpiteet 179
15.4 Päätöksen muoto 179
15.5 Päätöksen tiedoksianto 180
15.6 Uusi päätös 181

16 Muutoksenhaku 182
16.1 Oikaisuvaatimus 182
16.2 Valittaminen Melan päätöksestä 183
16.3 Valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä 183
16.4 Hallintolain ja hallintolainkäyttölain soveltaminen 184
16.5 Ylimääräinen muutoksenhaku 184

17 Lomituspalvelujärjestelmän hallinto ja toimeenpano 185
17.1 Yleinen johto, ohjaus ja valvonta 185
17.2 Toimeenpano 185

18 Paikallisyksikön henkilöstö 187
18.1 Vastuuhenkilö 187
18.2 Muu hallintohenkilöstö 187
18.3 Lomittajat 187
18.3.1 Paikallisyksikön omat lomittajat 188
18.3.2 Ostopalvelulomittajat 188
18.3.3 Maatalousyrittäjän tarjoamat lomittajat 189

19 Paikallisyksikölle aiheutuneiden kustannusten korvaaminen 191
19.1 Hallintokustannusten korvaaminen 191
19.2 Lomituskustannusten korvaaminen 193

20 Salassapito, tietojen saaminen ja niiden luovutus sekä asiakirjojen säilyttäminen 198
20.1 Salassapitovelvollisuus, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto 198
20.1.1 Salassa pidettävät tiedot lomituksessa 198
20.1.2 Julkiset asiakirjat 199
20.2 Paikallisyksikön oikeus tietojen saamiseen 199
20.3 Paikallisyksikön oikeus salassa pidettävien tietojen antamiseen 200
20.3.1 Salassa pidettävän tiedon antaminen henkilölle itselleen 200
20.3.2 Salassa pidettävän tiedon antaminen asianosaiselle 201
20.3.3 Salassa pidettävän tiedon antaminen muulle taholle 202
20.3.4 Tietojen antamisesta päättäminen 203
20.4 Asiakirjojen säilyttäminen 204

1 Lomituspalvelujen saamisen yhteiset edellytykset - maatalousyrittäjämääritelmän täyttyminen

1.1 Yleistä

Lomituspalvelujen saaminen edellyttää, että hakija ja hänen harjoittamansa kotieläintuotanto täyttävät tietyt LPL:ssa säädetyt edellytykset.

Tässä luvussa käsitellään lomituspalvelujen saamista koskevia yhteisiä edellytyksiä ts. sitä, millä perusteella henkilöä voidaan pitää LPL:ssa tarkoitettuna maatalousyrittäjänä. **Vuosilomaoikeus ja pääsääntöisesti myös sijaisapu-oikeus voi olla vain henkilöllä, joka täyttää LPL:n 3 §:n mukaisen maatalousyrittäjämääritelmän. Vastaavasti maksullista lomittaja-apua voidaan antaa vain tällaiselle maatalousyrittäjälle.**

Tämän lisäksi kunkin lomituspalvelun saamiselle on olemassa myös omia erityisedellytyksiä. Vuosiloman saamista koskevia erityisedellytyksiä käsitellään luvussa 2, sijaisavun saamisen erityisedellytyksiä luvussa 3 ja sijaisapuperusteita luvussa 4. Maksullisen lomittaja-avun erityisedellytyksiä käsitellään luvussa 12.

On huomattava, että sekä yhteisten että erityisten edellytysten tulee täyttyä aina kunakin lomitusjaksona.

Edellytykset ovat maatalousyrityskohtaiset

LPL:n 2 §:n 2 kohdan mukaan maatalousyrityksellä tarkoitetaan kotieläintuotantoa, jota harjoitetaan itsenäisenä taloudellisena yksikkönä.

Lomituspalvelujen antamisessa lähtökohta on maatalousyrityskohtaisuus eli edellytysten tulee täyttyä nimenomaan siinä maatalousyrityksessä, johon lomituspalveluja haetaan.

Lomituspalvelujen määrä on kuitenkin maatalousyrittäjäkohtainen eli vaikka henkilöllä olisi useita maatalousyrityksiä, joiden osalta hän täyttää lomituspalvelujen saamisen edellytykset, hän ei voi saada enempää vuosiloma- eikä sijaisapupäiviä eikä tuettua maksullista lomitusta kuin henkilö, jolla on vain yksi maatalousyritys.

1.2 LPL:ssa tarkoitettu kotieläintuotanto

LPL:ssa kotieläintuotannolla tarkoitetaan sellaista nautaeläinten, hevosten, sikojen, vuohien, lampaiden, siipikarjaan kuuluvien eläinten tai turkiseläinten tuotantoa, jota verotetaan maatilatalouden tuloverolain (543/1967) mukaan. Jos eläimistä saatua tuloa verotetaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) mukaan, kyse ei ole LPL:ssa tarkoitetusta kotieläintuotannosta.

Turkiseläintuotantoakin voidaan verottaa joko maatilatalouden tuloverolain tai elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan. Jos turkiseläintuotantoa verotetaan viimeksi mainitun lain mukaan, sovelletaan turkistuottajien lomituspalveluista annettua lakia (1264/2009), ks. tarkemmin turkistuottajien lomitusopas. Jos taas verotus menee maatilatalouden tuloverolain mukaan, sovellettavaksi tulee LPL.

Vastaavasti muiden kuin yllä lueteltujen eläinten tuotannossa kyse ei ole LPL:ssa tarkoitetusta kotieläintuotannosta, ei vaikka tuotantoa verotettaisiin maatilatalouden tuloverolain mukaan. Määrittelyssä mainittuihin hevosiin katsotaan kuuluvan myös ponit, mutta ei esimerkiksi aasit. Kotieläinmäärittelyn ulkopuolelle jäävät lisäksi esimerkiksi kamelieläimet (muun muassa alpakat ja laamat), mehiläiset, porot, peurat, kalat ja jäniseläimet.

Myöskään silloin kyse ei ole LPL:ssa tarkoitetusta kotieläin**tuotannosta**, jos kyse on vain harrastuskäytössä olevista eläimistä.

Kotieläinlajien mukaan määräytyvät sekä maatalousyrittäjän oikeus saada lomituspalveluja että se, mitä eläimiä lomituspalveluilla hoidetaan.

1.3 LPL:ssa tarkoitettu maatalousyrittäjä

1.3.1 Pääsääntö ja poikkeukset

Pääsääntö

Pääsäännön mukaan LPL:ää sovelletaan maatalousyrittäjään,

1) joka on ollut velvollinen ottamaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006; MYEL) 10 §:ssä tarkoitetun vakuutuksen ja jolla on voimassa sanottu vakuutus maatalousyrityksestä;

2) jonka maatalousyrityksen kotieläintuotanto käsittää lomituspalvelujen käyttämisajankohtana vähintään kuusi kotieläinyksikköä;

3) joka ei saa työntekijän eläkelain (395/2006) 3 §:ssä mainitun lain mukaista toistaiseksi myönnettyä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruista kuntoutustukea tai työuraeläkettä taikka työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) mukaista tapaturmaeläkettä, joka on myönnetty vähintään 60 prosentin työkyvyn alentuman perusteella, tai sitä vastaavaa liikennevakuutuslain (279/1959 tai 460/2016) mukaista korvausta;

4) jonka maatalousyritys on tiettyjen maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 2022/2472, jäljempänä maatalousalan ryhmäpoikkeusasetus, tarkoitettu pk-yritys;

5) jonka maatalousyritys ei ole maatalousalan ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu vaikeuksissa oleva yritys; ja

6) jonka maatalousyritykselle ei ole annettu perintämääräystä tuen sääntöjenvastaisuutta ja sisämarkkinoille soveltumattomuutta koskevan komission päätöksen perusteella tai jos perintämääräys on annettu, siinä tarkoitettu saatava on maksettu.

Kaikkien edellytysten tulee täyttyä aina lomituspalvelujen käyttämisajankohtana. Ks. kohdasta 15.6. menettely tilanteessa, jossa tilanteen muuttuminen aiheuttaa edellytysten poistumisen kesken päätösjakson.

Poikkeukset

Tietyissä tilanteissa LPL:n maatalousyrittäjämääritelmä täyttyy, vaikka pakollinen MYEL-vakuutus ei ole vielä tai enää voimassa (ks. tarkemmin kohdan 1.3.1.1 alakohta ”Alle 18-vuotiaat ja yli 68-vuotiaat”).

Lisäksi henkilöllä voi olla oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyssijaisapuperusteella tai yritystoiminnan järjestelyjä varten, vaikka hän ei tietyin osin täytä LPL:n maatalousyrittäjämääritelmää ks. kohdat 4.1.2 - 4.1.4 ja kohta 3.2.1 sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten.

1.3.1.1 Pakollinen MYEL-vakuutus voimassa

LPL:n mukaisen maatalousyrittäjämääritelmän täyttyminen edellyttää pääsääntöisesti, että henkilö on ollut velvollinen ottamaan MYEL:n 10 §:ssä tarkoitetun vakuutuksen (pakollinen MYEL-vakuutus) ja että hänellä on voimassa sanottu vakuutus (LPL 3 §:n 1 momentin 1 kohta).

> Myös apurahansaaja tulee tietyissä tilanteissa vakuuttaa MYEL:n mukaan. Tällainen vakuutus on kuitenkin MYEL:n 10 a §:n mukainen vakuutus, eikä siten täytä LPL:n maatalousyrittäjämääritelmän edellytyksiä.

MYEL-vakuutuksen tulee olla pakollinen, vapaaehtoinen MYEL-vakuutus ei ole riittävä.

> Kotieläintaloutta harjoittavalla henkilöllä voi olla MYEL:n 13 §:n mukainen vapaaehtoinen vakuutus. Tällainen vakuutus ei täytä LPL:n maatalousyrittäjämääritelmän edellytyksiä.

Varsinainen yrittäjä, avio- tai avopuoliso tai perheenjäsen

Pakollisesti MYEL-vakuutetulla avio- tai avopuolisolla ja perheenjäsenellä on oikeus vuosilomaan ja sijaisapuun sekä mahdollisuus maksulliseen lomittaja-apuun samoin perustein kuin varsinaisena yrittäjänä vakuutetulla.

Maatalousyrittäjän pakollinen MYEL-vakuutus voi olla maatilan omistajien ja muiden haltijoiden (esim. vuokraajat) sekä heidän avio- ja avopuolisoiden lisäksi myös kyseisestä maatalousyrityksestä palkkaa saavilla perheenjäsenillä.

Maatalousyrityskohtaisuus

Henkilöllä tulee olla pakollinen MYEL-vakuutus nimenomaan siitä maatalousyrityksestä, johon lomituspalveluja haetaan. Kyseessä olevan toiminnan eli kyseessä olevan kotieläintuotannon tulee olla MYEL-vakuutettua.

MYEL-vakuutus tehdään jokaiselta MYEL:n tarkoittamalta viljelmältä erikseen.

Muuttuneet olosuhteet

On huomattava, että tilanne maatalousyrityksessä on voinut pakollisen MYEL-vakuutuspäätöksen antamisen jälkeen muuttua. Tällaisissa tilanteissa LPL:n mukaisen maatalousyrittäjämääritelmän täyttyminen on ratkaistava tosiasiallisen tilanteen pohjalta. Lomituspalveluja ei voida myöntää, jos paikallisyksikön tiedossa on, että maatalousyrittäjämääritelmä ei lomitusajankohtana täyty (sijaisavussa ks. kuitenkin kohta 4.1.4 kuntoutustuki ja 3.2.1 sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten). Tilanteen salliessa tulee ennen lomitusasian ratkaisua odottaa, että vakuutusasia on ensin ratkaistu.

Alla on käyty pääkohdittain läpi pakollisen MYEL-vakuutuksen edellytykset.

Pakollisen MYEL-vakuutuksen edellytykset

Pakollisen MYEL-vakuutuksen edellytyksenä on mm. että

1 *kyseessä on vähintään 5 MYEL-hehtaarin viljelmä, ja*

2 *maatalousyrittäjän henkilökohtainen MYEL-työtulo on vähintään 4 712 euroa/v (vuoden 2026 tasossa).*

MYEL-hehtaareihin luetaan peltomaa kokonaisuudessaan ja maatilan sijainnista riippuen 1/10, 1/15 tai 1/20 metsäpinta-alasta.

18-67-vuotias

Henkilöllä voi olla pakollinen MYEL-vakuutus vasta 18 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta ja pakollinen MYEL-vakuutus päättyy viimeistään sen kalenterikuukauden loppuun, jona henkilö täyttää 68 vuotta.

Vanhuuseläkeläiset

Työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä (tai aiemmalla varhennetulla vanhuuseläkkeellä) olevalla henkilöllä ei voi, alla esitettyä poikkeustilannetta lukuun ottamatta, olla pakollista MYEL-vakuutusta. Jos henkilö kuitenkin saa vain Kansaneläkelaitoksen myöntämää vanhuuseläkettä, on mahdollista, että hänellä on edelleen voimassa pakollinen MYEL-vakuutus. (Katso sijaisapuoikeuden osalta myös kohta 3.2.1 sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten)

Poikkeus: Jos yrittäjä on ollut muulla kuin MYEL:n mukaisella vanhuuseläkkeellä 31.12.2006 ja hänellä oli tuolloin pakollinen MYEL-vakuutus vanhuuseläkkeen aikaisen yrittäjätoimintansa vuoksi, hänen vakuutuksensa jatkuu pakollisena, kunnes yrittäjä haluaa päättää vakuutuksensa tai hän saavuttaa vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan.

Sen sijaan osittaista varhennettua vanhuuseläkettä (ns. OVE) ei pidetä työeläkelakien mukaisena vanhuuseläkkeenä ja työskentely osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen rinnalla onkin vakuutettava normaalisti. Täten osittainen varhennettu vanhuuseläke ei itsessään estä lomitusta.

MYEL-vakuutushakemus vireillä - Ehdollinen päätös

Pakollista MYEL-vakuutusta koskevaa hakemusta ei rinnasteta voimassaolevaan vakuutukseen.

Melaa voi kiirehtiä vakuutushakemuksen käsittelyssä, jotta oikeus lomituspalveluihin selviäisi mahdollisimman pian. Lisäksi LPL 11 a §:n 1 momentin mukaan henkilöllä on oikeus saada ehdollinen päätös lomituspalveluista, jos hän täyttää hakemansa lomituspalvelun edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä Melassa vireillä olevaan hakemukseensa, joka koskee pakollista maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusta. Ehdollisessa päätöksessä edellytetään, että henkilö toimittaa paikallisyksikköön paikallisyksikön asettamaan määräaikaan mennessä Melan antaman myönteisen pakollista maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusta koskevan päätöksen ehdollisen päätöksen mukaiselle ajalle.

Paikallisyksikön on järjestettävä **sijaisapua** ehdollisen päätöksen perusteella. Itse järjestettyä lomitusta koskevaa korvausta ei kuitenkaan makseta ehdollisen päätöksen perusteella, vaan sen maksaminen edellyttää, että lomituspalvelusta on annettu jo varsinainen päätös.

Ehdollinen päätös sitoo paikallisyksikköä, jos ehdollisen päätöksen saaja toimittaa myönteisen pakollista MYEL-vakuutusta koskevan päätöksen paikallisyksikölle paikallisyksikön asettamassa määräajassa. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että paikallisyksikkö asettaa määräajan niin pitkäksi, että vakuutusta koskeva päätös varmasti ehditään saada ennen määräajan umpeutumista. Melan sivuilta www.mela.fi löytyy keskimääräinen vakuutusasian käsittelyaika. Ehdollisessa päätöksessä olevaa määräaikaa voidaan pidentää, jos henkilö ilmoittaa, että hän ei ole vielä saanut vakuutusta koskevaa päätöstä ja että hän haluaa määräajan pidemmäksi. Korjaus tehdään hallintolain (434/2003) 50 §:n 1 mom. 4 kohdan perusteella, ks. asiavirheen korjaamisesta kohdasta 14.6.

Ehdollinen päätös raukeaa, jos pakollista MYEL-vakuutusta koskeva päätös on kielteinen tai jos ehdollisen päätöksen saaja ei toimita myönteistä vakuutuspäätöstä määräajassa paikallisyksikölle. Ehdollinen päätös raukeaa myös, jos ehdollisen päätöksen saaja ei ole antanut ehdollisen päätöksen pohjaksi oikeita tietoja.

Jos ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajalta peritään ehdollisen päätöksen nojalla annetusta lomituspalvelusta aiheutuneet kustannukset LPL 29 §:n mukaisesti (ks. tarkemmin kohdasta 13.5). On kuitenkin huomattava, että takaisinperintä on toteutettava täysimääräisenä, ts. takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, jos perintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen.

Ehdolliseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutosta saa hakea vasta myöhemmin annettavaan varsinaiseen päätökseen. Ks. annettavasta päätöksestä kohdasta 15.4.

Alle 18-vuotiaat ja yli 68-vuotiaat

LPL:n mukaisen maatalousyrittäjämääritelmän voi täyttää myös alle 18-vuotias ja yli 68-vuotias maatilatalouden harjoittaja, joka muutoin kuin ikänsä puolesta täyttää pakollisen MYEL-vakuutuksen saamisen edellytykset. Jos iän lisäksi jokin muu seikka estää pakollisen MYEL-vakuutuksen, henkilöllä ei ole oikeutta lomituspalveluihin.

Esimerkiksi jos henkilö on työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä, hänellä ei tämän johdosta voi olla pakollista MYEL-vakuutusta. Täten maatalousyrittäjämääritelmää ei voi täyttää sellainen yli 68-vuotias henkilö, joka on työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä.

Poikkeus: Maatalousyrittäjämääritelmän voi kuitenkin täyttää sellainen yli 68-vuotias maatilatalouden harjoittaja, joka on ollut muulla kuin MYEL:n mukaisella vanhuuseläkkeellä 31.12.2006 ja hänellä oli tuolloin pakollinen MYEL-vakuutus vanhuuseläkkeen aikaisen yrittäjätoimintansa vuoksi ja hänen vakuutuksensa on jatkunut pakollisena, kunnes se on päätetty hänen ikänsä johdosta sen kalenterikuukauden loppuun, jona henkilö täytti 68 vuotta. Tällöin edellytetään, että henkilö ei edelleenkään ole MYEL:n mukaisella vanhuuseläkkeellä.

Ks. osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä kohdasta 1.3.1.1 ”vanhuuseläkeläiset”.

Pakollinen MYEL-vakuutus voidaan tehdä 18 vuoden täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien eli kyseisen kalenterikuukauden alusta lähtien 18-vuotiasta voidaan pitää LPL:ssa tarkoitettuna maatalousyrittäjänä vain, jos hänellä on velvollisuus ottaa pakollinen MYEL-vakuutus ja hänellä on vakuutus voimassa. Henkilöllä on oikeus saada ehdollinen päätös lomituspalveluista, jos hän täyttää hakemansa lomituspalvelun edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä vireillä olevaan hakemukseensa, joka koskee pakollista maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusta.

Maatilatalouden harjoittaja

LPL:n mukaisen maatalousyrittäjämääritelmän täyttää vain sellainen alle 18-vuotias tai yli 68-vuotias henkilö, joka työskentelee nimenomaan MYEL:n tarkoittamana maatilatalouden harjoittajana eli hänellä tulee olla omistus- tai hallintaoikeus tilaan joko yksin tai yhdessä jonkun muun kanssa. Työskentely jakamattoman kuolinpesän osakkaana (tai aviopuolisona) täyttää omistus- tai hallintaoikeusvaatimuksen. Sen sijaan työskentely perheenjäsenen (tai avopuolison) ominaisuudessa ei täytä MYEL:n maatilatalouden harjoittajan vaatimusta, joten työskentely perheenjäsenen ominaisuudessa ei voi tuoda alle 18-vuotiaalle tai yli 68-vuotiaalle henkilölle lomituspalveluetuuksia, ei vaikka työskentely tapahtuisi palkkaa vastaan.

1.3.1.2 Kuusi kotieläinyksikköä

Täytyttävä lomitusjankohtana

Lomituspalvelujen saaminen edellyttää, että maatalousyrityksen kotieläintuotanto käsittää lomituspalvelujen käyttämisajankohtana vähintään kuusi kotieläinyksikköä. Lomituspalveluihin ei siis ole oikeutta niinä aikoina, kun kotieläinyksikkömäärä jää alle kuuden, esimerkiksi mahdollisten tuotantokatkojen aikana.

> Kaikkien muidenkin edellytysten tulee täyttyä aina lomituspalvelujen käyttämisajankohtana, mutta asia on nimenomaisesti todettu tässä kohdassa, koska maatalousyrityksen kotieläintuotannon eläinmäärä voi vaihdella paljonkin ajankohdasta riippuen.

Ks. kohdasta 15.6 menettely tilanteessa, jossa tilanteen muuttuminen aiheuttaa edellytysten poistumisen kesken päätösjakson.

Kotieläinyksikkö

Kotieläinyksikkö määräytyy eläinlajikohtaisesti kotieläinten hoidosta aiheutuvan työmäärän perusteella (LPL 3 § 3 mom.). Kotieläinyksiköiden määräytymistä säädetään tarkemmin LPA:n 1 §:ssä. Sen mukaan **yhtenä** kotieläinyksikkönä pidetään

- yhtä lehmää,
- neljää emolehmää,
- neljää muuta nautaeläintä,
- kahta hevosta (sisältää mm. ravihevoset ja ponit),
- kolmea emakkoa porsaineen,
- neljää karjua,
- viittätoista muuta sikaa (sisältää myös mm. villisiat),
- neljää yli kuuden kuukauden ikäistä vuohta,
- kymmentä yli kuuden kuukauden ikäistä lammasta,
- kolmeakymmentä siitoskettua,
- kolmeakymmentä siitostarkoituksessa pidettävää suomensupea,
- kuuttakymmentä siitostarkoituksessa pidettävää muuta turkiseläintä (sisältää mm. nutriat),

- sataa siipikarjaan kuuluvaa eläintä (ei broilereita),
- tuhatta broileria, taikka
- tuhatta alle kuudentoista viikon ikäistä kananpoikaa.

Yhteismäärä ratkaisee

Kotieläinyksikköjä laskettaessa ratkaisevaa on, että niiden yhteismäärä on vähintään kuusi. Maatalousyrittäjämääritelmä voi täyttyä, vaikka mikään yksittäinen eläinlaji ei antaisi edes yhtä kokonaista eläinyksikköä, kunhan desimaalien avulla laskettavien kotieläinyksikköjen yhteismäärä on vähintään kuusi (6,0).

Laskennassa huomioon otettavien kotieläinten luettelo on tyhjentävä. Laskennassa ei siis voida ottaa huomioon esimerkiksi alle kuuden kuukauden ikäisiä vuohia, vaikka niiden määrä olisi kuinka huomattava tahansa, eikä esimerkiksi aaseja, alpakoita tai laamoja.

Ilmoitusvelvollisuus

LPL:n 44 a §:n mukaan maatalousyrittäjän on ilmoitettava paikallisyksikölle itseään ja maatalousyritystään koskevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa lomituspalvelujen järjestämiseen hänelle taikka hänen itse järjestämästään lomituksesta maksettavan korvauksen saamiseen tai määrään.

LPA:n 3 §:n mukaan lomituspäivän keston ja maatalousyrittäjän tehtäväosuuden määrittämistä varten maatalousyrittäjän on annettava paikallisyksikölle tiedot mm. maatilan kotieläinten määrästä ja laadusta.

Verotus MVL:n mukaan

Lisäksi edellytetään, että laskennassa huomioon otettavista eläimistä saatuja tuloja verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaisesti (LPL 2 §:n 1 kohta). Eläimiä, joista saatuja tuloja ei veroteta maatilatalouden tuloverolain mukaan, eli esimerkiksi vain harrastuskäytössä olevia eläimiä, ei oteta laskennassa huomioon.

> Esimerkki 1-1: Puolisot harjoittavat laajaperäistä sikataloutta miehen vanhemmilta vuokraamassaan sikalassa. Verottaja on katsonut, että toiminta kuuluu elinkeinotulon verottamisesta annetun lain piiriin, koska vuokraus käsittää ainoastaan rakennukset, ei maata. Lomituspalveluja ei voida myöntää, koska elinkeinotulon verottamisesta annetun lain piiriin kuuluvia eläimiä ei voida kotieläinyksiköitä laskettaessa ottaa huomioon. Puolisoilla ei ole oikeutta lomituspalveluihin senkään vuoksi, että pelkän rakennuksen vuokrauksen perusteella ei pakollista MYEL-vakuutusta voida myöntää. Vastaavasti lomituspalveluilla voidaan hoitaa vain LPL:n 2 §:n 1 kohdassa lueteltuja eläimiä, joiden tuotantoa verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan.

Verotuskäytäntö ainakin esimerkiksi hevosista saatujen tulojen osalta voi vaihdella verotoimistoittain. Näistä tekijöistä huolimatta hevoset voidaan ottaa kotieläinyksiköitä laskettaessa huomioon vain, mikäli verottaja on katsonut - tai jos hevostoiminta on vasta alkamassa, tulee todennäköisesti katsomaan - hevoset osaksi maataloutta. Viime kädessä näyttövelvollisuus tämän asian selvittämisessä on vuosilomaa hakevalla maatalousyrittäjällä itsellään.

Hoitoeläimet

Laskennassa huomioon otettavilta eläimiltä ei edellytetä, että ne olisivat omassa omistuksessa. Myös muiden omistamien eläinten hoitaminen voi tuoda maatalousyrittäjälle mahdollisuuden lomituspalveluihin, jos niitä hoidetaan osana kyseistä maatalousyritystä ja toimintaa verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan.

> Esimerkki 1-2: Maatilalla on kymmenen omaa hevosta ja tilalla hoidetaan (muutoin kuin tilapäisesti) myös neljää muiden omistamaa hevosta. Koska maatalousyrityksen hoitohevosista saamat tulot samoin kuin omista hevosista saamat tulot verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan, sekä omat että hoitohevoset otetaan laskennassa huomioon.

Turkistuottajien lomituspalvelut

Myös turkiseläintuotantoa voidaan verottaa joko maatilatalouden tuloverolain tai elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan. Jos turkiseläintuotantoa verotetaan viimeksi mainitun lain mukaan, sovelletaan turkistuottajien lomituspalveluista annettua lakia. Katso tarkemmin turkistuottajien lomitusopas. Jos taas verotus menee maatilatalouden tuloverolain mukaan, sovellettavaksi tulee LPL.

1.3.1.3 Ei estävää eläkettä

Lomituspalvelulakia ei LPL:n 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan sovelleta maatalousyrittäjään, joka saa

1 työeläkelakien mukaista toistaiseksi myönnettyä täyttä työkyvyttömyyseläkettä, täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruista kuntoutustukea tai työuraeläkettä, taikka
2 työtapaturma- ja ammattitautilain tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista tapaturmaeläkettä, joka on myönnetty vähintään 60 prosentin työkyvyn alentuman perusteella, tai sitä vastaavaa liikennevakuutuslain mukaista korvausta.

Tietyissä tilanteissa estävä eläke ei kuitenkaan estä sijaisavun saamista. Ks. poikkeukset alta kunkin eläkkeen osalta ja tarkemmin työkyvyttömyyssijaisapuperusteen osalta kohdista 4.1.2 - 4.1.4 ja yritystoiminnan järjestely-sijaisavun osalta kohdasta 3.2.1.

Koska henkilön tulee lomitusajankohtana voida tietää, täyttääkö hän lomituspalvelujen saamisen edellytykset, säännös on kirjoitettu siten, että mahdollisesti myöhemmin samalle ajalle takautuvasti myönnettävät eläkkeet eivät aiheuta kustannusten takaisinperintää.

Täysi työkyvyttömyyseläke

Sinä aikana, jolloin **saa** täyttä työeläkelakien mukaista työkyvyttömyyseläkettä, ei voi saada lomituspalveluja. Lomitusjärjestelmän tavoitteiden mukaista ei ole ulottaa lomituspalveluja henkilöihin, joiden toimeentulo on turvattu toistaiseksi myönnetyllä ja täydellä eläkkeellä.

Lisäksi on huomattava, että silloin kun sijaisapua annetaan työkyvyttömyyden perusteella, maatalousyrittäjän oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä -syyllä päättyy siihen, kun hän saa tiedon täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntöpäätöksestä. Näin siitä huolimatta, vaikka eläke alkaisi vasta tulevaisuudessa.

Henkilöllä voi kuitenkin olla oikeus yritystoiminnan järjestelyjä varten annettavaan sijaisapuun (ks. kohta 3.2.1).

Osa-tk-eläke

Työeläkelakien mukainen osatyökyvyttömyyseläke ei sinällään estä lomituspalvelujen myöntämistä, jos henkilöllä on pakollinen MYEL-vakuutus ja muut lomituspalvelujen saannin edellytykset täyttyvät.

Eläke on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeenä sen vuoksi, että maatalousyrittäjällä on katsottu olevan jäljellä työkykyä niin, että hän voi sen avulla hankkia edelleen osan aikaisemmasta ansiotasostaan. On kuitenkin huomattava, että osatyökyvyttömyyseläkeratkaisuun liittyy yleensä muutoksia tilan tuotantomenetelmissä ja/tai tilalla työskentelevien henkilöiden välisessä työnjaossa, joten vuosiloma- ja sijaisapuoikeus ja lomituspäivän pituus tulee arvioida muuttuneen tilanteen mukaisesti. Lisäksi oikeus vuosiloma- ja sijaisapulomituspalveluihin kohdistuu luonnollisesti vain siihen tehtäväosuuteen, joka hänelle on osa-tk-eläkkeelle jäämisen yhteydessä arvioitu.

Lisäksi on huomattava, että silloin kun sijaisapua annetaan työkyvyttömyyden perusteella, maatalousyrittäjän oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä -syyllä päättyy siihen, kun hän saa tiedon osaeläkkeen myöntöpäätöksestä. Näin siitä huolimatta, vaikka eläke alkaisi vasta tulevaisuudessa.

Osatyökyvyttömyyseläkeläisellä voi olla oikeus yritystoiminnan järjestelyjä varten annettavaan sijaisapuun (ks. kohta 3.2.1).

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutustuki

Sinä aikana, jolloin **saa** täyttä työeläkelakien mukaista kuntoutustukea, ei voi saada lomituspalveluja. Poikkeuksena voi olla oikeus sijaisapuun kuntoutustuen perusteella tai yritystoiminnan järjestely -perusteella (ns. kielteinen lausunto), ks. kohdista 4.1.4 ja 3.2.1.

Lisäksi on huomattava, että silloin kun sijaisapua annetaan työkyvyttömyyden perusteella, maatalousyrittäjän oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyseläkehake-

mus vireillä -syyllä päättyy siihen, kun hän saa tiedon täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruisen kuntoutustuen myöntöpäätöksestä. Näin siitä huolimatta, vaikka eläke alkaisi vasta tulevaisuudessa, ks. kohta 4.1.3.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään kuntoutustukena yleensä silloin, jos työkyvyn voidaan arvioida palautuvan. Kuntoutustuki on siis aina määräaikainen.

Osakuntoutustuki

Osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutustuki ei sinällään estä lomituspalvelujen myöntämistä, jos henkilöllä on pakollinen MYEL-vakuutus ja muut lomituspalvelujen saannin edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi sijaisavun saaminen kuntoutustukiperusteella edellyttää mm. Melan myönteistä lausuntoa, ks. kohdasta 4.1.4.

Lisäksi on huomattava, että silloin kun sijaisapua annetaan työkyvyttömyyden perusteella, maatalousyrittäjän oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä -syyllä päättyy siihen, kun hän saa tiedon osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruisen kuntoutustuen myöntöpäätöksestä. Näin siitä huolimatta, vaikka eläke alkaisi vasta tulevaisuudessa, ks. kohta 4.1.3.

Osakuntoutustuella voi ns. kielteisen lausunnon johdosta olla oikeus myös yritystoiminnan järjestelyjä varten annettavaan sijaisapuun (ks. kohta 3.2.1).

Työuraeläke

Sinä aikana, jolloin **saa** täyttä työeläkelakien mukaista työuraeläkettä, ei voi saada lomituspalveluja.

Työeläkelakien mukaiset eläkkeet

Estävillä työkyvyttömyyseläkkeillä, kuntoutustuilla ja työuraeläkkeellä tarkoitetaan vain Suomen työeläkelakien mukaisia eläkkeitä, toisin sanoen esimerkiksi työntekijän eläkelain ja maatalousyrittäjän eläkelain mukaisia eläkkeitä sekä siirtymäsäännöksen nojalla myös näiden lakien voimaanpanosta annetuilla laeilla kumottujen lakien mukaisia eläkkeitä, ei Kelan maksamia eläkkeitä.

Tapaturmaeläke ja liikennevakuutuslain mukainen korvaus

Sinä aikana, jolloin **saa** työtapaturma- ja ammattitautilain tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista määräaikaisena tai toistaiseksi myönnettyä tapaturmaeläkettä, joka on myönnetty **vähintään 60 prosentin työkyvyn alentuman perusteella**, tai sitä vastaavaa liikennevakuutuslain mukaista korvausta, ei voi saada lomituspalveluja. Kyseinen tapaturmaeläke tai liikennevakuutuslain mukainen korvaus ei kuitenkaan estä tiettyjä työkyvyttömyyden perusteella myönnettyjä sijaisapuja eikä sijaisapua yritystoiminnan järjestely -perusteella, ks. tarkemmin kohdista 4.1.2 - 4.1.4 ja 3.2.1.

Siirtymäsäännöksessä on huomioitu estäviksi myös aiemmin voimassa olleiden lakien, tapaturmavakuutuslain (608/1948) ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) nojalla myönnetty tapaturmaeläke.

Estävä etuus ei sen sijaan ole maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen kuntoutusraha eikä näitä lakeja edeltävien lakien mukainen vastaava etuus eli tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (625/1991) nojalla myönnettävä päiväraha tai tapaturmaeläke. Estävä etuus ei siis myöskään ole liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) nojalla myönnetty ansionmenetyskorvaus.

Käytännössä henkilö voi jättää hakematta työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen, jos hänellä on jo oikeus tapaturma- tai liikennevakuutuslainsäädännön mukaiseen ansionmenetyskorvaukseen. Näin voi käydä, koska viimeksi mainitut ovat työeläkkeisiin nähden ensisijaisia ja yleensä suurempia, eikä työeläkkeestä välttämättä jäisi maksettavaa.

Työeläkelakien mukainen työkyvyttömyyseläke myönnetään täytenä eläkkeenä, jos maatalousyrittäjän työkyky on heikentynyt vähintään kolmella viidesosalla. Täten tapaturma- ja liikennevakuutuslainsäädännön mukainen estävä etuus on sidottu siihen, että se on myönnetty vähintään 60 prosentin työkyvyn alentuman perusteella.

Tapaturmaeläkettä maksetaan aikaisintaan vahinkopäivän vuosipäivästä alkaen. Siten säännöksessä tarkoitetulla vastaavalla liikennevakuutuslain mukaisella korvauksella tarkoitetaan liikennevakuutuslain mukaista ansionmenetyskorvausta, joka kohdistuu aikaan, jona liikennevahingon sattumisesta on jo kulunut vuosi.

1.3.1.4 EU:n valtiontuen suuntaviivoista tulevat vaatimukset

Lomituspalvelujärjestelmästä myönnettävän tuen on katsottu olevan EU-säännösten tarkoittamaa valtiontukea ja siksi sen tulee täyttää EU:n valtiontukia koskevat vaatimukset eli mm. seuraavat vaatimukset: tukea voidaan myöntää vain pk-yritykselle, tukea ei voida myöntää vaikeuksissa olevalle yritykselle eikä yritykselle, jolla on Euroopan komission päätökseen pohjautuva maksamaton perintämääräys. Valtiontuen suuntaviivoilla tarkoitetaan Komission tiedonantoa maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden valtiontukea koskevista suuntaviivoista (2022/C 485/01).

Komissio on hyväksynyt 15.12.2015 antamallaan päätöksellä maatalousyrittäjien lomituspalvelujärjestelmän.

Pk-yritys

Maatalousyrittäjän maatalousyrityksen, johon lomituspalveluja myönnetään, tulee olla maatalousalan ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu pk-yritys.

Ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan pk-yrityksillä tarkoitetaan yrityksiä, joiden palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää ja joiden vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma on enintään 43 miljoonaa euroa.

Koska käytännössä kaikki Suomessa toimivat maatalousyritykset täyttävät kyseisen pk-yrityksen määritelmän, yrityksen kokoa ei erikseen tarvitse kysyä.

Ei vaikeuksissa oleva yritys

Maatalousyrittäjän maatalousyritys, johon lomituspalveluja myönnetään, ei saa olla maatalousalan ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu vaikeuksissa oleva yritys.

Komission asetuksen (EU) N:o 651/2014 2 artiklan 18 kohdassa ”vaikeuksissa olevalla yrityksellä” tarkoitetaan yritystä, jonka tapauksessa vähintään yksi seuraavista olosuhteista on olemassa (pelkkä maksujen oleminen ulosotossa ei yksistään ole vaikeuksissa olevan yrityksen tunnusmerkki):

a) on kyse yhtiöstä, jonka osakkaiden vastuu on rajattu (ja joka ei ole alle kolme vuotta olemassa ollut pk-yritys) ja joka on menettänyt yli puolet merkitystä osakepääomastaan kertyneiden tappioiden vuoksi. Näin on silloin, kun kertyneiden tappioiden vähentäminen rahastoista (ja kaikista muista yhtiön omiin varoihin tavallisesti luettavista eristä) johtaa negatiiviseen tulokseen, joka on suurempi kuin puolet merkitystä osakepääomasta. Tässä säännöksessä ”yhtiöllä, jonka osakkaiden vastuu on rajattu”, tarkoitetaan erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/34/EU liitteessä I mainittuja yritysmuotoja ja ”osakepääoma” sisältää tarvittaessa emissiovoitot;

> Tämä kohta koskee käytännössä osakeyhtiöitä, jotka ovat olleet olemassa vähintään kolme vuotta ja ovat menettäneet yli puolet merkitystä osakepääomastaan kertyneiden tappioiden vuoksi.

b) on kyse on yhtiöstä, jossa ainakaan joidenkin osakkaiden vastuuta yhtiön velasta ei ole rajattu (ja joka ei ole alle kolme vuotta olemassa ollut pk-yritys) ja joka on menettänyt yli puolet tilinpäätöksen mukaisista omista varoistaan kertyneiden tappioiden vuoksi. Tässä säännöksessä ”yhtiöllä, jossa ainakaan joidenkin osakkaiden vastuuta yhtiön velasta ei ole rajattu”, tarkoitetaan erityisesti direktiivin 2013/34/EU liitteessä II mainittuja yritysmuotoja;

> Tämä kohta koskee käytännössä avointa yhtiötä, kommandiittiyhtiötä ja toiminimeä, joka on ollut olemassa vähintään kolme vuotta ja joka on menettänyt yli puolet tilinpäätöksen mukaisista varoistaan kertyneiden tappioiden vuoksi.
>
> Tätä kohtaa ei sovelleta yksityisiin elinkeinonharjoittajiin ja maatalousyhtymiin. Niihin sovelletaan ainoastaan kohtaa C arvioitaessa vaikeuksissa olevan yrityksen määrittelyä.

c) yritys on asetettu yleistäytäntöönpanomenettelyyn (konkurssi, yrityssaneeraus, yksityishenkilön velkajärjestely) maksukyvyttömyyden vuoksi tai täyttää kansallisessa lainsäädännössä vahvistetut edellytykset yleistäytäntöönpano-

menettelyyn asettamiselle velkojien pyynnöstä (konkurssin, yrityssaneerauksen ja yksityishenkilön velkajärjestelyn edellytykset täyttyvät velkojien pyynnöstä);

Koska yrityssaneerausmenettely päättyy Suomessa saneerausohjelman vahvistamiseen, lähtökohtana on, että saneerausohjelmassa oleva yritys ei ole vaikeuksissa oleva yritys, ellei se täytä muita vaikeuksissa olevan yrityksen määritelmän kriteereitä. Vahvistettu saneerausohjelma ei siis estä saamasta lomitusta.

Lähtökohtana on, että yksityishenkilön velkajärjestelyssä vahvistettu velallisen maksuohjelma ei estä saamasta lomitusta, ellei kohdan d vaikeuksissa olevan yrityksen kriteeri täyty.

Kriteerin sanamuodolla ”tai se täyttää kansallisessa lainsäädännössä vahvistetut edellytykset konkurssi- tai yrityssaneerausmenettelyyn asettamiselle velkojien pyynnöstä” tarkoitetaan käytännössä, että yritys voitaisiin asettaa konkurssiin tai aloittaa yrityssaneeraus. Edellä mainituista edellytyksistä säädetään tarkemmin konkurssilain 2 luvussa sekä yrityssaneerauslain 6 §:ssä. Vireillä olevaa konkurssi- tai saneeraushakemusta pidetään merkkinä yrityksen maksukyvyttömyydestä.

Jos kyseessä on yksityinen elinkeinonharjoittaja, maatalousyhtymä tai alle kolme vuotta toiminut pk-yritys, arviointiin sovelletaan ainoastaan tätä kohtaa (c).

Yli kolme vuotta toimineisiin pk-yrityksiin sovelletaan kohtia a-d.

d) yritys on saanut pelastamistukea eikä ole vielä maksanut lainaa takaisin tai lopettanut takausta, tai on saanut rakenneuudistustukea ja on vielä rakenneuudistussuunnitelman kohteena.

Ei Euroopan komission päätökseen pohjautuvaa maksamatonta perintämääräystä

Lomituspalveluja ei voida myöntää, jos Euroopan komission päätöksellä on määritelty, että maatalousyrittäjän maatalousyritykselle on annettu sisämarkkinoille soveltumatonta sääntöjenvastaista tukea. Jos tällaiseen komission päätökseen perustuva perintämääräys on annettu, lomituspalveluja voidaan myöntää vasta sitten, kun perintämääräyksessä tarkoitettu saatava on maksettu.

On hyvä huomata, että perintämääräyksellä tarkoitetaan siis nimenomaan Euroopan komission päätökseen pohjautuvaa perintämääräystä eikä esimerkiksi puhtaasti kansallista maataloustukien, investointitukien tai sukupolvenvaihdostukien takaisinperintäpäätöstä.

2 Vuosiloman saamisen erityiset edellytykset

Luvussa 1 käsitellään lomituspalvelujen saamisen yhteisiä edellytyksiä. Yhteisten edellytysten lisäksi kunkin lomituspalveluetuuden saaminen edellyttää eräiden lisäedellytysten täyttymistä. Lisäedellytykset ovat kaikkien etuuksien osalta sisällöltään erilaiset.

Tässä luvussa käsitellään vuosiloman saamisen erityisiä edellytyksiä. Sijaisavun saamisen erityisiä edellytyksiä käsitellään luvussa 3. Maksullisen lomittaja-avun erityisiä edellytyksiä käsitellään luvussa 12.

Vuosilomaa koskevat erityisedellytykset ovat

1 maatalousyrittäjän päätoimisuus (ks. kohta 2.1) ja

2 pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo kalenterivuoden alusta lukien (ks. kohta 2.2).

2.1 Päätoimisuus

Erityisedellytyksenä vuosiloman saannille on, että kyse on päätoimisesta maatalousyrittäjästä. Päätoimisuudesta säädetään LPL 4 §:n 1 momentissa, jossa on mainittu päätoimisuuden määrittelyn perusteet ja viittaus tarkempien säännösten osalta asetukseen (LPA 2 §).

Päätoimisuus edellyttää, että

1) maatalousyrittäjän työpanos on lomitusajankohtana ja sitä edeltäneen kuuden kuukauden aikana kohdistunut maatalouden harjoittamiseen vähintään samassa määrin kuin maatalousyrityksen ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn (ks. tarkemmin kohta 2.1.1), ja että
2) maatalousyrittäjä ei ole työttömänä työnhakijana (ks. tarkemmin kohta 2.2.2).

2.1.1 Työaikavertailu

Päätoimisuutta arvioidaan vertaamalla toisiinsa

1) maatalousyrityksen kotieläintuotannon harjoittamiseen ja muihin yrityksen hoitoon liittyvien välttämättömien tehtävien hoitamiseen käytettävää keskimääräistä viikoittaista työtuntimäärää (ks. kohta 2.1.1.2 ”Työaika maataloudessa”) sekä

2) maatilan ulkopuoliseen työhön käytettävää keskimääräistä viikoittaista työtuntimäärää.

Jos 1 kohdan mukaisen työtuntimäärän voidaan arvioida vastanneen vähintään 2 kohdan mukaista työtuntimäärää, maatalousyrittäjällä on, muusta työskentelystä huolimatta, oikeus vuosilomaan, jos muut vuosiloman myöntämisen edellytykset täyttyvät.

Merkitystä ei ole siis esimerkiksi sillä, vaikka tilan ulkopuolisesta työskentelystä saatavat ansiot ylittäisivät huomattavastikin maataloudesta saadut ansiot.

2.1.1.1 Vertailussa huomioon otettava maatilan ulkopuolinen työ

Työ- tai virkasuhde

Lyhytaikaisella ja tilapäisellä työ- tai virkasuhteella ei ole merkitystä päätoimisuutta arvioitaessa. LPA 2 §:n 1 mom. 1 kohdan mukaan huomioon otetaan vain vähintään kolmen kuukauden mittaiset työ- tai virkasuhteet. Merkitystä ei ole sen sijaan sillä, onko vähintään kolme kuukautta jatkuva työ kokoaikaista vai osa-aikaista.

Pätkätyöt

Kolmen kuukauden aika arvioidaan tosiasiallisen tilanteen perusteella eikä muodollisin perustein. Näin ollen useat määräaikaiset peräkkäiset työ- tai virkasuhteet voivat estää vuosiloman myöntämisen, vaikka jokainen niistä yksinään jäisi alle kolmen kuukauden mittaiseksi.

> Esimerkki 2-1: Isäntä on mennyt määräaikaiseen työsuhteeseen, joka kestää 1.1.-15.3.2024 (yht. 2,5 kk). Työsuhde tulee ottaa huomioon vuosilomaa myönnettäessä 1.1.2024 jälkeen, jos voidaan pitää todennäköisenä, että sitä tullaan jatkamaan vielä 15.3.2024 jälkeen.

> Esimerkki 2-2: Isäntä on ollut saman työnantajan palvelussa lyhyitä jaksoja, mutta jaksoja on ollut runsaasti. Jaksojen välillä olevat katkot ovat lyhyitä ja työpäivien lukumäärä on selvästi suurempi kuin "välipäivien" lukumäärä. Koska kyse on yhdenjaksoiseen työsuhteeseen verrattavasta tilanteesta, tulee se ottaa huomioon vuosilomaoikeutta arvioitaessa. Tilannetta voitaisiin arvioida toisin, jos kyse olisi usealle eri työnantajalle suoritetusta työskentelystä.

Palkattomat vapaat

Työ- tai virkasuhteen muodollisella voimassaololla ei ole ratkaisevaa merkitystä, vaan työ- tai virkasuhde otetaan huomioon vain sellaiselta ajanjaksolta, jolta henkilö on ollut oikeutettu palkkaetuuksiin.

Työpaikan sijainti

Työ- ja virkasuhteet otetaan vuosilomaoikeutta harkittaessa aina huomioon riippumatta siitä, missä itse työ suoritetaan. Näin ollen myös maatilalla suoritettava työsuhdetyö voi muodostua vuosiloman esteeksi (yritystoiminnassa ratkaisevaa on toimipisteen sijainti; ks. tarkemmin jäljempänä).

> Esimerkki 2-3: Karjatilan emäntä toimii kunnallisena perhepäivähoitajana hoitaen lapsia maatilalla. Työskentely otetaan huomioon lomaoikeutta harkittaessa (työsuhde kuntaan). Jos emäntä hoitaisi lapsia itsenäisenä yrittäjänä, ei lastenhoitoa otettaisi arvioinnissa huomioon (yritystoimintaa maatilalla olevasta toimipisteestä käsin).

Esimerkki 2-4: Isäntä on vähemmistöosakkaana metsäkonefirmassa, jonka toimipiste sijaitsee maatilalla. Firma maksaa isännälle palkkaa metsäkoneurakoinnista. Työskentely firman hyväksi otetaan huomioon, koska kyseessä on työsuhde (siitä huolimatta, että isäntä omistaa osan firmasta).

Yritystoiminta

Työ- ja virkasuhteiden lisäksi muuna työnä otetaan huomioon maatalouteen liittymätön yritystoiminta, jota harjoitetaan maatilan ulkopuolisesta toimipisteestä käsin (LPA 2 §:n 1 mom. 1 kohta).

Toimipisteen sijaintipaikasta riippumatta kaikki maatalouden harjoittamiseen liittyvä yritystoiminta jää tarkastelun ulkopuolelle. Näin ollen tilan ulkopuolisena toimintana ei oteta huomioon työskentelyä esimerkiksi useamman tilan yhteisesti omistamassa juustolassa, vihannespakkaamossa tai suoramyyntihallissa, vaikka tällaisen yrityksen toimipaikka sijaitsisi tilan ulkopuolella. Tarkastelun ulkopuolelle jää kaikki maatalouden liitännäistoiminta toiminnan laajuudesta tai verotuksesta (maatalousverotus tai elinkeinoverotus) riippumatta.

Tarkastelun ulkopuolelle jää myös kaikki maatilalta käsin harjoitettu yritystoiminta. Merkitystä ei ole sillä, onko kyse maatalouteen liittyvästä vai siihen liittymättömästä yritystoiminnasta (LPA 2 §:n 1 mom. 1 kohta). Merkitystä ei ole myöskään sillä, vaikka yrityksen työsuoritukset tapahtuisivat pääosin tilan ulkopuolella.

Esimerkki 2-5: Maatalousyrittäjätoiminnan ohella isäntä toimii vastuunalaisena yhtiömiehenä kommandiittiyhtiössä, joka harjoittaa maansiirtourakointia. Kommandiittiyhtiön toimipiste sijaitsee maatilalla, jossa myös yhtiön koneet säilytetään ja huolletaan. Työskentely maansiirtoyrittäjän ominaisuudessa ei ole loman myöntämisen esteenä.

Niin ikään tarkastelun ulkopuolelle jää kaikki sellainen yritystoiminta, jota harjoitetaan ilman varsinaista toimipaikkaa. Tässä tarkoitettua yritystoimintaa on mm. sellainen toiminta, jossa toimipiste "liikkuu" yrittäjän mukana, esimerkiksi putkiliike, pienkonekorjaamo, konsultointi tai nuohoaminen, jossa tarvittavat työvälineet kuljetetaan autossa ilman varsinaista toimipistettä. Riittävää on, ettei tilan ulkopuolella ole kiinteää toimipistettä, josta käsin yritystoimintaa harjoitetaan eikä kyse ole työsuhteesta.

Opiskelijat

Päätoimisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vain työn tekeminen työ- tai virkasuhteessa taikka itsenäisenä yrittäjänä. Opiskelu jää siten kokonaan päätoimisuusarvioinnin ulkopuolelle (eli opiskelu ei vie vuosilomaoikeutta**)**

Tarkastelujakson pituus 6 kk

Lomituksen alkamisajankohtana voimassa olevien (vähintään kolme kuukautta kestävien) työ- ja virkasuhteiden ja yritystoiminnan lisäksi otetaan huomioon myös lomitusajankohtaa edeltäneiden kuuden kuukauden aikana päättyneet työ- ja virkasuhteet sekä yrittäjätoiminta. Jos sanotun kuuden kuukauden

aikana on ollut voimassa sellainen työ- tai virkasuhde, joka on kestänyt vähintään kolme kuukautta tai jos maatalousyrittäjä on harjoittanut maatalouteen liittymätöntä yritystoimintaa maatilan ulkopuolisesta toimipisteestä käsin, otetaan se muuna työnä huomioon. Työ- tai virkasuhteen katsotaan päättyneen säännönmukaisen palkanmaksun päättyessä. Mahdollisesti myöhemmin maksettavat kertaluonteiset erät, kuten esim. vuosilomakorvaus, eivät lykkää tarkastelujakson alkamista.

Esimerkki 2-6: Maatalousyrittäjän pitkäaikainen työsuhde on päättynyt 30.11.2023. Päättynyt työsuhde vaikuttaa maatalousyrittäjän vuosilomaoikeuteen kuuden kuukauden ajan eli ei vaikuta enää 1.6.2024 alkaen. Oikeutta vuosilomaan ei ole viimeksi mainitun ajankohdan jälkeenkään, jos maatalousyrittäjälle maksetaan työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea (ks. tarkemmin kohta 2.1.2).

Esimerkki 2-7: Vanhempien jäädessä luopumistuelle heidän poikansa irtisanoutuu ja pitkäaikainen työsuhde päättyy 31.7.2024. Poika alkaa työskennellä maatalousyrittäjänä 1.8.2024 lukien. Kuuden kuukauden tarkastelujaksosta johtuen pojalla ei voi olla vuosilomaoikeutta vuonna 2024, vaikka vanhemmilta olisi jäänyt pitämätöntä vuosilomaa (ks. tarkemmin kohta 2.2 "Vuosiloman periminen").

Esimerkki 2-8: Edellä olevan esimerkin mukainen tilanne muutoin, mutta poika ei irtisanoudu. Maatalousyrittäjätoimintansa alusta lukien hänen maatalouden harjoittamiseen kohdistuva työaikansa on vähintään samansuuruinen kuin maatalousyrityksen ulkopuolella tapahtuvaan työskentelyyn käytetty työaika. Myöskään tässä tilanteessa kuuden kuukauden tarkastelujaksosta johtuen pojalla ei voi olla vuosilomaoikeutta vuonna 2024.

Tässä tarkoitettu 6 kuukauden tarkastelujakso voi sijoittua joko kokonaan tai osittain myös sellaiseen aikaan, jolloin MYEL-vakuutus ei vielä ole ollut voimassa.

Esimerkki 2-9: Tyttären työsuhde päättyy 31.10.2023 ja hän alkaa työskennellä vanhempiensa maatilalla palkkaa vastaan 1.1.2024 alkaen. Pakollinen MYEL-vakuutus perheenjäsenenä alkaa 1.1.2024 mutta 6 kk:n tarkastelujaksosta johtuen oikeus vuosilomaan voi olla aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua työsuhteen päättymisestä eli 1.5.2024 lukien.

2.1.1.2 Vertailussa käytettävät työajat

Työaika maataloudessa

Maatalouden harjoittamiseen käytettävää työaikaa arvioitaessa otetaan huomioon maatalouden harjoittajalta maatalousyrityksen kotieläintuotannon harjoittamiseen ja muihin yrityksen hoitoon liittyviin välttämättömiin töihin kuluva keskimääräinen viikoittainen työtuntimäärä (LPA 2 §:n 3 mom.).

Käytännössä maataloustöihin käytettävä kokonaistuntimäärä määritellään työajan mitoitusjärjestelmän avulla. Jos mitoitusjärjestelmää ei voida käyttää, esimerkiksi tilan tuotantosuunnasta johtuen, työaika määritellään muulla

luotettavalla tavalla. Näin saatu työajan mitoitusjärjestelmän mukainen **vuosilomapäivän** pituus kerrotaan luvulla seitsemän, jolloin saadaan maataloustöihin käytettävä viikoittainen keskimääräinen työaika (lomituspäivän keston määrittelystä ks. tarkemmin luku 11). Päätoimisuutta harkittaessa näin saatuun keskimääräiseen viikottaiseen työaikaan lisätään maatalousyrittäjän keskimääräinen viikoittainen työtuntimäärä myös sellaisista kotieläintuotannon harjoittamiseen liittyvistä välttämättömistä tehtävistä, joita ei hoideta lomituksella, kuten esimerkiksi eläinten laidunaitausten tekemisestä, rehunkorjuusta (ml. säilörehun teko) ja paperitöistä (ks. Hämeenlinnan hallinto-oikeuden 6.3.2018 antama päätös, taltionumero 18/0102/4).

Esimerkki 2-10: Isännän maatalousyrityksen kotieläintuotannon harjoittamiseen ja muihin yrityksen hoitoon liittyviin välttämättömiin töihin kuluva keskimääräinen viikoittainen työtuntimäärä on määritetty 35 h/vko. Muusta työskentelystä huolimatta isäntää pidetään vuosilomaa harkittaessa päätoimisena maatalouden harjoittajana, jos hänen muuhun työhönsä käyttämä työaika on enintään 35 h/vko.

Työaika työ- tai virkasuhteessa

Muun työn osalta vertailuperusteena käytetään työ- tai virkaehtosopimuksen mukaista säännöllistä työaikaa.

Esimerkki 2-11: Ala-asteen opettajana toimivan emännän työehtosopimuksen mukainen viikkotuntimäärä on 37 h, johon varsinaisen opetustyön lisäksi sisältyy muutakin työtä, esimerkiksi tuntien valmistelua. Riippumatta siitä, kuinka monta varsinaista opetustuntia emännällä on viikossa, suoritetaan vertailu 37 h:n perusteella (myös koulun kesälomien aikana).

Esimerkki 2-12: Emäntä on tilan ulkopuolisessa työsuhteessa, jossa työaika on 25 h/vko. Maatalouden harjoittamiseen emäntä osallistuu 20 h/vko. Tilan ulkopuolinen työsuhde päättyy 30.6.2024, mutta 6 kk:n säännöstä johtuen emännällä ei ole lainkaan vuosilomaoikeutta vuonna 2024. Lomaoikeus olisi ollut sekä työsuhteen aikana että sen jälkeen, jos maatalouden harjoittamiseen käytetty työaika olisi alkuvuonna ollut vähintään samansuuruinen kuin muuhun työhön käytetty työaika.

Työaika yritystoiminnassa

Yritystoiminnan osalta työaika perustuu yleensä harkinnanvaraisiin tekijöihin. Jos kyse on liiketoiminnasta (esim. kampaamot, tilitoimistot), voidaan työaikaarvion lähtökohtana pitää liikkeen säännöllisiä aukioloaikoja.

Työajan vertailujakso

Sekä muun työn että maataloustyön osalta työaika arvioidaan sellaiselta ajalta, joka parhaiten kuvastaa maataloustyöhön ja muuhun työhön käytettävän ajan välistä suhdetta. Yleensä riittää viikon pituiselta ajalta suoritettava tarkastelu, mutta epäsäännöllisen työajan omaavassa ammatissa toimivien

osalta saattaa arvioinnin tekeminen esimerkiksi kuukauden mittaiselta ajanjaksolta olla tarkoituksenmukaisempaa. Joka tapauksessa arviointia tehtäessä on huomattava, että maataloutta harjoitetaan kaikkina viikonpäivinä (7 pv/vko).

2.1.2 Ei työttömänä työnhakijana

Maatalousyrittäjää ei kuitenkaan pidetä päätoimisena, jos hänelle maksetaan lomitusajankohtana työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua ansiopäivärahaa tai yleistukilaissa (48/2026) tarkoitettua yleistukea tai jos hänellä ei ole lomitusajankohtana oikeutta mainittuun etuuteen työttömyysturvalain 1 luvun 5 §:n 1 momentin 8 kohdassa tarkoitetun korvauksettoman määräajan vuoksi.

Karenssit

Työttömyysetuutta saavaan henkilöön rinnastetaan sellainen henkilö, jolla sinänsä olisi oikeus työttömyysetuuksiin, mutta jolle ei etuutta makseta työttömyysturvalaissa olevista karenssisäännöksistä johtuen. Tällaisia karenssiperusteita, joihin viitataan LPL 4 §:n 2 momentissa, ovat mm.

- Työstä kieltäytyminen
- Työvoimakoulutuksesta kieltäytyminen tai eroaminen
- Työstä eroaminen
- Toistuva työstä tai koulutuksesta kieltäytyminen tai vastaava menettely
- Työllistymissuunnitelman laatimisesta tai työllistymistä edellyttävästä palvelusta kieltäytyminen

Oikeutta vuosilomaan ei ole myöskään työttömyysjakson alussa olevan omavastuuajan aikana.

Turun hallinto-oikeuden päätöksen (taltionumero 06/0303/1) mukaan vaikka säännöksen sanamuodon mukaan ratkaisevaa on se, saako henkilö konkreettisesti työttömyyspäivärahaa, säännöksen tarkoituksena on kuitenkin ollut rajata lomituspalveluiden ulkopuolelle työttömyysturvajärjestelmän piirissä olevat henkilöt. Tämän perusteella esimerkiksi henkilöä, joka on työttömyysturvajärjestelmän piirissä ja jonka oikeus työttömyyspäivärahaan katkeaa sairauden johdosta työkyvyttömyyden ajaksi, ei voitaisi tuona aikana pitää vuosilomaan oikeutettuna pelkästään sillä perusteella, ettei hänelle makseta työttömyyspäivärahaa vaan sairauspäivärahaa.

2.2 Pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo kalenterivuoden alusta lukien

Maatalousyrittäjällä ei ole oikeutta vuosilomaan sen kalenterivuoden aikana, jonka kuluessa hänen velvollisuutensa ottaa pakollinen MYEL-vakuutus alkaa, jäljempänä selostettua vuosiloman ”perimistilannetta” lukuun ottamatta. Ks. vakuutuksesta tarkemmin kohdan 1.3.1.1 alakohdasta ”Maatalousyrityskohtaisuus”.

Lomaoikeuden katsotaan olevan, jos pakollinen MYEL-vakuutus alkaa viimeistään uudenvuodenpäivänä 1.1., mutta ei siinä tapauksessa, että pakollinen MYEL-vakuutus alkaa vasta ensimmäisestä arkipäivästä 2.1. lukien.

> Esimerkki 2-13: Aikaisemmin pakolliseen MYEL-vakuutukseen kuulumaton poika tekee vanhempiensa kanssa tilakaupan 1.12.2023. Kauppakirjassa omistus- ja hallintaoikeus on sovittu siirtyväksi sitten kun koko kauppahinta on maksettu. Kauppahinta maksetaan 2.1.2024 ja pakollinen MYEL-vakuutus voi alkaa samanaikaisesti. Pojalla ei ole oikeutta vuosilomaan vuonna 2024, koska pakollinen MYEL-vakuutus alkaa vasta 2.1.2024 (ellei poika "peri" vuosilomaa sen mukaan kuin jäljempänä esitetään).

Pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaoloa kalenterivuoden alusta lukien edellytetään, kun maatalousyrittäjä tulee uutena yrittäjänä pakollisen MYEL:n piiriin. Jos pakollisessa MYEL-vakuutuksessa on katko esimerkiksi siitä johtuen, että maatalousyrittäjälle on myönnetty kuntoutustuki, on maatalousyrittäjällä katkon päättymisen jälkeen normaali lomaoikeus.

Vuosilomaoikeutta harkittaessa ei ole merkitystä sillä, missä ominaisuudessa maatalousyrittäjä on kuulunut pakolliseen MYEL-vakuutukseen. Näin ollen lomaoikeus on myös kesken vuotta maatalousyrittäjäksi ryhtyneellä henkilöllä, jos hänellä on aikaisemmin ollut samalta tilalta pakollinen MYEL-vakuutus perheenjäsenenä niin, että pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo jatkuu katkotta ainakin kyseisen kalenterivuoden alusta lukien.

> Esimerkki 2-14: Lähtökohta kuten edellä esimerkissä 2-13, mutta poika on ollut jo aikaisemmin pakollisessa MYEL-vakuutuksessa, koska vanhemmat ovat maksaneet hänelle palkkaa tilalla tehdystä työstä (perheenjäsen). Pojalla on oikeus vuosilomaan, koska pakollinen MYEL-vakuutus jatkuu yhdenjaksoisesti samalta tilalta siitä huolimatta, että se muuttuu perheenjäsenen vakuutuksesta varsinaisen maatalousyrittäjän vakuutukseksi.

Alle 18 (ja yli 68) -vuotiaat

Vuosiloman saaminen alle 18 (ja yli 68) -vuotiaana ilman pakollista MYEL-vakuutusta edellyttää, että maatilatalouden harjoittajan (ks. ks. kohdan 1.3.1.1 alakohta ”Alle 18-vuotiaat ja yli 68-vuotiaat”) pakollisen MYEL-vakuuttamisen edellytykset sinänsä olisivat olleet olemassa kalenterivuoden alusta lukien, jos vakuutuksen estävää ikärajaa ei olisi, (ellei maatalousyrittäjä "peri" vuosilomaa sen mukaan kuin jäljempänä esitetään).

Vuosiloman "periminen"

Vuosilomaoikeus edellyttää siis mm. pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaoloa ja jatkumista vuoden alusta lukien. Maatalousyrittäjällä voi poikkeuksellisesti olla oikeus vuosilomaan myös siinä tapauksessa, että pakollinen MYEL-vakuutus on alkanut vasta 2. päivänä tammikuuta tai sen jälkeen, jos saman maatalousyrityksen maatalousyrittäjätoiminnasta luopuvat yrittäjät eivät ole

käyttäneet koko lomaoikeuttaan ennen luopumista. Tässä tapauksessa jatkajalla on oikeus vuosilomaan siltä osin kuin sitä on tilalla käyttämättä tilan luovutuksen tapahtuessa, enimmillään kuitenkin 26 kalenteripäivää.

Tässä tarkoitettu oikeus vuosilomaan voi syntyä vain siinä tapauksessa, että kyse on maatilan sukupolvenvaihdoksesta tai muusta sellaisesta maatilan luovutuksesta, jossa maataloustuotanto, jonka perusteella lomituspalveluja annetaan, siirtyy kokonaan jatkajalle. Oikeus vuosilomaan voi siirtyä jatkajalle vain silloin, kun jonkun luovuttajan oikeus vuosilomaan päättyy jauosilomapäiviä jäisi käyttämättä. Jäljellä olevien vuosilomapäivien siirto on mahdollista kuitenkin vain silloin, kun vuosilomaa lomituspalvelujen perusteena oleva saman maatalousyrityksen maataloustuotanto siirtyy kokonaan tai osittain jatkajalle tai kun yrityksessä tehdään sellaisia omistukseen liittyviä järjestelyjä, jossa luopuja menettää kokonaan oikeutensa vuosilomaan ja uudelle tai jatkavalle omistajalle tai osakkaalle muodostuu oikeus vuosilomaan. Jos on tehty yhtiöjärjestelyjä, luopujan on täytynyt menettää oikeutensa kokonaan vuosilomaan, jotta oikeus jatkajalle siirtyy. Jos esim. luopujalle jää yli 30 % osakeyhtiön omistukseen ja hän muutoinkin täyttää MYEL-vakuutuksen edellytykset, ei lomaoikeus voi siirtyä.

Jatkajalle ei muodostu tässä tarkoitettua lomaoikeutta esimerkiksi siinä tapauksessa, että hänet MYEL-vakuutetaan vanhempiensa rinnalle kesken kalenterivuotta sen vuoksi, että vanhemmat ovat alkaneet maksaa hänelle rahapalkkaa. Lomaoikeuden siirtyminen edellyttää aina lomaoikeuden päättymistä jonkun osalta.

Lisäksi edellytetään, että luopujalla (tai luopujilla) itsellään on ollut lomaoikeus ja että heille on myönnetty tai olisi voitu myöntää vuosilomaa. Jatkajalle, jonka MYEL-vakuutus alkaa kesken kalenterivuotta, ei voi siirtyä enempää oikeuksia kuin mitä luopujalla (tai luopujilla) oli tilan luovutushetkellä.

Esimerkki 2-15: Työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä oleva isäntä ja täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä vuodesta 2022 alkaen ollut 57-vuotias emäntä luovuttavat tilansa tyttärelleen 15.6.2026, josta lukien tyttärelle myönnetään pakollinen MYEL-vakuutus. Tyttärellä ei ole vuosilomaoikeutta vuonna 2026, koska pakollinen MYEL-vakuutus alkaa kesken vuotta eikä luopujilla ole ollut lomaoikeutta, joten heiltä ei ole jäänyt pitämätöntä vuosilomaa. Isännällä ei vanhuuseläkkeen puolesta ja emännällä ei eläkkeensä vuoksi ole ollut oikeutta vuosilomaan vuonna 2026.

Esimerkki 2-16: Luopujille ei ole myönnetty vuosilomaa, koska he eivät ole harjoittaneet maataloutta päätoimisesti LPL:n tarkoittamalla tavalla. Kesken vuotta tila luovutetaan jatkajalle, jolla aikaisemmin ei ole ollut pakollista MYEL-vakuutusta. Jatkajalla ei ole vuosilomaoikeutta, vaikka hän alkaisi harjoittaa maataloutta päätoimisesti, koska luopujilta ei ole jäänyt pitämätöntä vuosilomaa.

Esimerkki 2-17. Vuosilomaan oikeutetut luopujat luovuttavat tilan kesken vuotta pojalleen. Koska vanhempien pakollisten MYEL-vakuutusten päättymisten ja pojan pakollisen MYEL-vakuutuksen alkamisen välissä ei ole katkoa, poika voi ”periä” vanhempiensa pitämättömän vuosiloman. Tilanteessa, että pojan tilaa omistamaton avopuoliso työskentelisi tilalla ja hänet vakuutettaisiin pakollisella MYEL-vakuutuksella avopuolison ominaisuudessa, ei vakuutusteknisistä syistä (avopuoliso voidaan vakuuttaa vasta vakuutuksen hakemuspäivää seuraavasta päivästä) edellytetä, että avopuolison vakuutus ja luopujien vakuutukset jatkuvat katkotta. Tällöin riittää, että pakollisen MYEL-vakuutuksen edellytykset täyttävä työskentely jatkuu katkotta.

Jatkajan (tai jatkajien) osalta edellytetään luonnollisesti, että hän muutoin täyttää vuosiloman myöntämisen edellytykset esimerkiksi päätoimisuuden osalta.

Esimerkki 2-18: Luopujat myyvät tilansa sivutoimiselle viljelijäpojalleen 1.9.2026. Poika jatkaa tilakaupan jälkeenkin tilan ulkopuolista työskentelyä niin, ettei hän täytä LPL:ssa tarkoitettua päätoimisuusedellytystä. Jatkajalla ei ole vuosilomaoikeutta, vaikka kyseisen kalenterivuoden vuosiloma tai osa siitä olisi jäänyt luopujilta käyttämättä.

Jos lomaoikeus siirtyy jatkajalle, koskee se vain sitä osuutta vuosilomasta, jota luovuttajat eivät vielä kuluvan kalenterivuoden aikana ole ehtineet käyttää. Siirtyvät lomat lasketaan päivän tarkkuudella kuitenkin niin, että jatkajan vuosilomapäivien enimmäismäärä on 26. Luopujien tehtäväosuuksilla ei ole merkitystä siirtyvien lomapäivien määrää arvioitaessa.

Esimerkki 2-19: Luopujaisäntä, jonka tehtäväosuus tilan kokonaistyöajasta on ollut 7 h, on pitänyt vuosilomastaan 20 päivää. Vastaavasti luopujaemäntä, jonka tehtäväosuus on ollut 3 h, on pitänyt vuosilomastaan tilan luovutukseen mennessä 10 lomapäivää. Jatkajalle siirtyy isännältä 6 ja emännältä 16 eli yhteensä 22 lomapäivää. Tilan kokonaistyöaika arvioidaan uudelleen muuttunutta tilannetta vastaavasti. Maatalousyrityksen kokonaistyöajasta ja henkilökohtaisista tehtäväosuuksista ks. tarkemmin luku 11.

Esimerkki 2-20: Sekä isännältä että emännältä jää pitämätöntä vuosilomaa kummaltakin 15 päivää eli yhteensä 30 päivää. Jatkajan vuosiloman enimmäismäärä on 26 päivää, mikä ei voi ylittyä.

Esimerkki 2-21: Tilalla on ainoastaan yksi luopuja, jolla on vuosilomaa pitämättä 12 päivää. Tilalle tulee kaksi jatkajaa, joilla kummallakin on lomaoikeus. Kummallekin jatkajalle tulee 6 lomapäivää, jolloin koko siirtyvä loma tulee käytettyä. Tässäkin tapauksessa lomapäivän pituus arvioidaan uudelleen uuden tilanteen mukaisesti.

Vuosiloman periminen on mahdollista ainoastaan samaan kalenterivuoteen kohdistuvien lomapäivien osalta. Jos vuosiloma on siirtynyt joko kokonaan tai osittain pidettäväksi seuraavan kalenterivuoden puolella, ei näin siirtyneiden päivien periytyminen ole mahdollista edes siinä tapauksessa, että ne jäävät

luopujalta kokonaan käyttämättä. Vuosiloma-ajankohdan siirtämisestä ja siirretyn loman pitämisestä ks. kohta 7.1.3 "Jo päätetyn loma-ajankohdan siirtäminen".

3 Sijaisapuoikeutta koskevat erityisedellytykset

Luvussa 1 käsitellään lomituspalvelujen saamisen yhteisiä edellytyksiä. Yhteisten edellytysten lisäksi kunkin lomituspalveluetuuden saaminen edellyttää eräiden lisäedellytysten täyttymistä. Lisäedellytykset ovat kaikkien etuuksien osalta sisällöltään erilaiset. Tässä luvussa käsitellään niitä edellytyksiä, jotka koskevat ainoastaan sijaisapuoikeutta.

Vuosilomaa koskevia erityisiä edellytyksiä käsitellään luvussa 2 ja maksullisen lomittaja-avun erityisiä edellytyksiä käsitellään luvussa 12. Vaikka maatalousyrittäjällä olisi oikeus vuosilomaan, ei se merkitse sitä, että hänellä automaattisesti olisi oikeus myös sijaisapuun, vaan sijaisavun saaminen edellyttää tiettyjen, pelkästään sijaisapua koskevien ehtojen täyttymistä.

Vastaavasti maatalousyrittäjällä voi olla joissakin tilanteissa oikeus sijaisapuun, vaikka hän ei jonkin vuosilomaa koskevan erityisedellytyksen vuoksi ole oikeutettu vuosilomaan. Sijaisapuoikeus ilman vuosilomaoikeutta voi tulla kyseeseen seuraavissa tapauksissa:

1 harjoitettu kotieläintuotanto ei täytä päätoimisuuden määritelmää;

2 pakollinen MYEL-vakuutus on tullut voimaan myöhemmin kuin saman kalenterivuoden alusta lukien sinä vuonna, jolloin sijaisavun tarve ilmenee;

3 sijaisapu LPL:n 7 §:n 2, 4 ja 5 momentin tai 7 i §:n nojalla.

Sijaisaputilanteissa - edellytetään luvussa 1 käsiteltyjen edellytysten lisäksi - seuraavien ehtojen täyttymistä:

1 maatalousyrittäjän työpanos on sijaisaputarpeen alkaessa ollut merkittävä (ks. kohta 3.1);

2 syy sijaisapuun on luvussa 4 esitetyn tilapäisen sijaisapuperusteen mukainen (ks. kohta 3.2); ja

3 sijaisavun saamiselle on olemassa tarve (ks. kohta 3.3).

3.1 Merkittävä työpanos

Sijaisapuun on oikeutettu maatalousyrittäjä, joka sijaisavun tarpeen alkaessa on merkittävällä työpanoksellaan huolehtinut ja vastannut maatalousyrityksen päivittäin välttämättömistä kotieläinten hoitotöistä ja jolla ei ole laissa yksilöidyn tilapäisen syyn vuoksi mahdollisuutta huolehtia 8 §:ssä tarkoitetusta tehtäväosuudestaan ilman sijaisapua (LPL 5 §).

Sijaisavun saaminen ei siis edellytä, että kotieläintuotanto olisi ajallisesti mitattuna pääammatti. Sijaisapuoikeus voi olla myös maatilan ulkopuolella päätoimisesti työskentelevällä maatalousyrittäjällä, jos hänen työpanoksensa maatalousyrityksessä on merkittävä. Lisäksi sijaisapua voi saada, vaikka maatalousyrittäjälle maksettaisiin työttömyysturvalaissa tarkoitettua työttömyysetuutta.

Työpanoksen merkittävyys arvioidaan lomitusajankohdan tilanteen perusteella. Sijaisavussa ei siis noudateta kuuden kuukauden tarkastelujaksoa.

Sijaisapuoikeutta harkittaessa työpanosta voidaan pitää merkittävänä ainakin niissä tilanteissa, joissa

1 henkilön tehtäväosuus maatalousyrityksen kokonaistyöajasta on merkittävä tai

2 henkilön tehtäväosuuteen kuuluvat työt ovat sellaisia, etteivät muut voi suorittaa niitä.

Merkittävä tehtäväosuus

Ensimmäisen vaihtoehdon osalta kyse on tapauskohtaisesta, kokonaisvaltaisesta harkinnasta. Selvitystä tehtäväosuuden merkityksen arvioimiseksi saadaan esimerkiksi niistä tiedoista, jotka tilalta on annettu lomituspäivän pituuden arvioimista varten (tiedot maatilalla työskentelevistä henkilöistä sekä näiden keskimääräiset tehtäväosuudet prosentteina).

> Esimerkki 3-1: Maataloutta usean vuoden ajan yksin harjoittanut isäntä on mennyt naimisiin. Emäntä muuttaa tilalle kesken vuoden ja aloittaa työskentelyn siellä, jonka jälkeen tehtäväosuudet voidaan arvioida uudelleen. Hänen tehtäväosuutensa voidaan arvioida olevan merkittävä heti tilalle muutosta lukien. Sijaisavun tarve on kuitenkin harkittava erikseen; ks. tähän liittyvä esimerkki 3-9.

Vaikka maatalousyrittäjän henkilökohtainen tehtäväosuus maatalousyrityksen kokonaistyöaikaan verrattuna olisi vähäinen, voi maatalousyrittäjän työpanos muodostua merkittäväksi, jos maatalousyrittäjän suorittamat työtehtävät ovat maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden kannalta merkittäviä, ts. muut eivät voi suorittaa niitä. Tältä osin ks. myös kohta 3.3 "Sijaisavun tarveharkinta".

> Esimerkki 3-2: Kunnan virkamiehenä toimiva isäntä suorittaa iltaisin ja viikonloppuisin tilan kaikki traktoriajoa vaativat päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt, muttei muuten osallistu kotieläinten hoitotöihin. Isännän työpanosta voidaan pitää merkittävänä ja hänellä on oikeus sijaisapuun, jos traktoriajoa vaativien päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden suorittaminen ei muuten ole mahdollista.

3.2 Syy luvussa 4 esitetyn tilapäisen sijaisapuperusteen mukainen

Sijaisavun tarkoituksena on turvata maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden jatkuminen silloin ja sen aikaa kun maatalousyrittäjä on itse tietyn laissa määritellyn tilapäisen syyn johdosta estynyt tekemästä näitä töitään. Sijaisapua ei sen sijaan ole tarkoitettu annettavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa ulkopuolisen avun tarve on luonteeltaan pysyvää niin, ettei maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden jatkaminen ainakaan entisessä laajuudessa ilman ulkopuolista apua tule olemaan mahdollista.

LPL:ssa on määritelty, kuinka pitkäksi aikaa sijaisapua voidaan tietyllä syyllä antaa. Sijaisapuperusteen katsotaan olevan tilapäinen silloin, kun sijaisapua annetaan LPL:ssa säädettyjen enimmäismäärien rajoissa (ks. tarkemmin luku 4).

Käytännössä suurimmat tilapäisyyttä koskevat ongelmat tulevat esille työkyvyttömyyden perusteella annettavassa sijaisavussa. Jos maatalousyrittäjällä on sijaisapuoikeus työkyvyttömyysperusteella LPL:n 7 §:n nojalla, sijaisapupyyntöä ei tule evätä sillä perusteella, että lääkärinlausunnolla työkyvyttömyys on arvioitu pysyväksi.

3.2.1 Toiminnan lopettamista/järjestelyä varten, kun syy on pysyvä

Sijaisapua ei voida antaa lainkaan, jos syy on jo alun perin luonteeltaan pysyvä eikä jo annettua sijaisapua voida jatkaa enää sen jälkeen kun tilapäinen syy muuttuu pysyväksi. Tästä pääsäännöstä on olemassa kuitenkin seuraavat kaksi poikkeusta:

1 maatalousyrittäjällä on ollut oikeus sijaisapuun työkyvyttömyyden perusteella ja hänelle on tämän jälkeen myönnetty joko työeläkelakien mukainen työkyvyttömyyseläke (joko täytenä tai osaeläkkeenä) toistaiseksi tai työeläkelakien mukainen vanhuuseläke (osittaista varhennettua vanhuuseläkettä ei pidetä työeläkelakien mukaisena vanhuuseläkkeenä) tai hänen oikeutensa sijaisapuun on päättynyt 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun lausunnon johdosta; tai

2 maatalousyrittäjä, jolla itsellään olisi oikeus sijaisapuun, kuolee.

Kummassakin tapauksessa lähtökohtana on, että sijaisapua annetaan maatalousyrittäjälle itselleen tai kuolinpesälle vain se määrä ja niin pitkään kuin maatalousyrityksen kotieläintuotannon jatkamisen tai siitä luopumisen vaatimat järjestelyt edellyttävät. Kummassakin tapauksessa sijaisapua voidaan antaa enintään 60 päivää ja näiden päivien tulee sijoittua työkyvyttömyyseläke- tai vanhuuseläkepäätöksen tiedoksisaantipäivää, lausunnon antamispäivää tai kuolinpäivää seuraavien kuuden kuukauden ajalle (LPL 7 i §).

Säännöksessä mainitulla 7 §:n 4 momentissa tarkoitetulla lausunnolla tarkoitetaan Melan kuntoutustukisijaisaputilanteessa paikallisyksikölle antamaa lausuntoa siitä, onko todennäköistä, että sijaisapua saava maatalousyrittäjä kykenee myöhemmin jatkamaan työskentelyään niissä tehtävissä, joita varten sijaisapua on viimeksi annettu. Jos Mela katsoo, että paluu ei ole todennäköistä, lausunto päättää kuntoutustukiperusteella myönnettävän sijaisavun.

> Esimerkki 3-3: Mela myöntää 2.2.2024 antamallaan päätöksellä maatalousyrittäjälle täyden työkyvyttömyyseläkkeen, mutta ensisijaisuusajasta johtuen eläkkeen maksu alkaa vasta 1.4.2024 lukien. Oikeus työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä -perusteella myönnettyyn sijaisapuun päättyy päätöksen tiedoksisaantiin (ks. kohta 4.1.3) ja samasta ajankohdasta lukien voidaan myöntää sijaisapua yritystoiminnan järjestelyjä varten. Tässäkin tilanteessa kuusi kuukautta lasketaan päätöksen tiedoksisaamisesta eikä eläkkeen alkamisesta lukien.

Tämä sijaisapuperuste poikkeaa muista sijaisapuperusteista myös siksi, että sijaisavun saaja ei kaikissa tilanteissa täytä LPL:ssa tarkoitettua maatalousyrittäjämääritelmää, vaan sijaisapua annetaan

1 työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeelle tai kuntoutustuelle siirtyneelle maatalousyrittäjälle tai **entiselle** maatalousyrittäjälle. Henkilöltä ei edellytetä pakollista MYEL-vakuutusta. Myöskään LPL:n 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitut estävät etuudet eivät tässä tapauksessa estä sijaisavun saamista. Henkilön ei siis enää sijaisapuhetkellä tarvitse näiltä osin täyttää LPL:n mukaista maatalousyrittäjämääritelmää, kunhan hän on sen täyttänyt ennen työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeen tai kuntoutustuen myöntämistä ja kunhan hän on ennen työkyvyttömyys- tai vanhuuseläkkeen myöntämistä tai LPL:n 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun lausunnon antamista ollut oikeutettu sijaisapuun työkyvyttömyyden perusteella.

2 kuolleen maatalousyrittäjän kuolinpesälle. Tosin on huomattava, että kuolleen henkilön tuli olla ollut LPL:ssa tarkoitettu maatalousyrittäjä ja että hänen tuli olla ollut sijaisapuun oikeutettu. Lisäksi edellytetään, että maatalousyritys täyttää yhä LPL:n 3 §:n 1 momentin 2 ja 4–6 kohdassa säädetyt vaatimukset eli maatalousyrityksessä on kuusi kotieläinyksikköä sekä kyseessä on pk-yritys, joka ei ole vaikeuksissa oleva yritys ja jolla ei ole Euroopan komission päätökseen pohjautuvaa maksamatonta perintämääräystä (ks. kohdat 1.3.1.2. ja 1.3.1.4).

Edellä mainittu 60 päivää on enimmäismäärä, joka sijaisapua voidaan antaa maatalousyrityksen kotieläintuotannon jatkamisen tai siitä luopumisen vaatimia järjestelyjä varten. Lisäksi tämä enimmäismäärä sijaisapua voidaan antaa vain niissä tapauksissa, joissa suunniteltujen toimenpiteiden suorittaminen lyhyemmällä ajalla ei ole mahdollista. Muissa tapauksissa sijaisapua voi saada vain sen määrän, jonka kuluessa maatalousyrityksen kotieläintuotannon

uudelleenjärjestelyt tai lopettamisen vaatimat toimenpiteet on kohtuudella mahdollista suorittaa.

Koska sijaisavun antaminen tällä perusteella edellyttää, että maatalousyrityksen kotieläintuotanto lopetetaan tai se järjestetään uudelleen kyseisen 60 päivän aikana, voidaan maatalousyrittäjältä pyytää ennen lomituksen myöntämistä suunnitelma siitä, miten sanotut toimenpiteet on tarkoitus toteuttaa ja missä aikataulussa.

Vaikka olosuhteet sitä edellyttäisivät, ei sijaisapua voida jatkaa edes erityisistä syistä enää edellä mainittujen enimmäismäärän (60 pv) tai enimmäisajan (6 kk) täytyttyä.

Esimerkki 3-4: Isännän on tarkoitus luopua karjasta hänelle myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen vuoksi. Isäntä haluaisi sijaisapua yritystoiminnan lopettamista varten enimmäismäärän, koska lihan hinta on ollut viime aikoina nousussa. Tilalla ei tule olemaan karjataloudelle jatkajaa. Sijaisavun antaminen tulisi rajoittaa niin lyhyelle ajalle kuin karjasta luopuminen on käytännössä mahdollista (karja-auton aikataulut jne.).

Esimerkki 3-5: Sijaisapuun oikeutettu maatalousyrittäjä kuolee yllättäen. Tarkoitus on, että pääkaupunkiseudulla pitkään työssä ollut poika jatkaisi tilanpitoa, mutta pitkästä työsuhteesta johtuen hänen irtisanoutumisaikansa on kaksi kuukautta. Näissä olosuhteissa sijaisapua voidaan antaa työsuhteen irtisanoutumisen edellyttämälle ajalle (enintään 60 päivää).

Esimerkki 3-6: Muutoin sama tilanne kuin edellä, mutta maatalousyrittäjällä ei enää työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeen puolesta ollut pakollista MYEL-vakuutusta voimassa. Sijaisapua ei anneta, koska yrittäjä itse ei olisi eläessään ollut oikeutettu sijaisapuun.

3.3 Sijaisavun tarve

Kokonaisharkinta

Sijaisavun saaminen edellyttää lisäksi, ettei sijaisapua hakevalla ole mahdollista huolehtia tehtäväosuudestaan ilman sijaisapua. Sijaisavun tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon maatalousyrityksen olosuhteet kokonaisuudessaan sekä mahdollisuudet huolehtia edellä mainituista tehtävistä yrityksen sisäisin järjestelyin (LPL 5 §).

Sijaisavun tarve harkitaan tapauskohtaisesti LPL 5 §:ssä mainittujen periaatteiden mukaisesti (myös siis itse järjestetyssä lomituksessa). Kyse on kokonaisharkinnasta ja esimerkiksi sijaisapuperusteesta riippuen lopputulos voi samankin maatalousyrittäjän kohdalla muodostua erilaiseksi.

Tehtäväosuudessa ja siis myös tarveharkinnassa otetaan huomioon maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt (ks. maatalousyrityksen kokonaistyöajassa mukana olevat tehtävät kohdasta 11.1.1 ja tarkemmin kohdasta 8.4).

Tarvetta sijaisavulle ei ole, vaikka sijaisapuperuste sinällään olisi olemassa, jos sijaisapuperuste (esim. tyhy-toiminta) tapahtuu sellaisena aikana, esim. päivittäisten karjanhoitoaikojen ulkopuolella, että maatalousyrittäjällä on mahdollisuus huolehtia tehtäväosuudestaan sijaisapuperusteesta huolimatta.

Puolesta

Kokonaisharkinnassa huomioon otettavia seikkoja, jotka puoltavat sijaisavun myöntämistä, ovat mm. seuraavat näkökohdat:

- tilalla ei asu eikä työskentele muita henkilöitä, joille sijaisavun saajan tehtäväosuus voitaisiin siirtää
- sijaisapuperuste on sellainen (esimerkiksi työkyvyttömyys), ettei ole kohtuullista edellyttää sijaisavun saajaa osallistumaan edes osittain tehtäväosuuteensa, siten, että loppuosa tehtäväosuudesta voitaisiin siirtää muille
- sijaisapuperuste on pitkäkestoinen, jolloin mahdollisuudet pitkäaikaisiin erityisjärjestelyihin ovat normaalia vähäisemmät.

Vastaan

Vastaavasti seikkoja, jotka "puhuvat" sijaisavun myöntämistä vastaan, ovat mm. seuraavat näkökohdat:

- tilalla asuu ja työskentelee muita henkilöitä; varsinkin, jos heille on jaettu henkilökohtaisia tehtäväosuuksia (ks. tarkemmin luku 11)
- sijaisavun hakija tarjoaa yrityksessä työskentelevää perheenjäsentä tai muuta henkilöä sijaisapulomittajaksi samanaikaisesti, kun hän hakee sijaisapua
- yrityksessä työskentelee muita henkilöitä joko säännöllisessä työsuhteessa tai kausiluonteisesti (esim. perheenjäsenet ja/tai maatalousharjoittelijat)
- sijaisapuperusteen olemassaolosta huolimatta voidaan kohtuudella edellyttää tehtäväosuutensa hoitamista ainakin jossakin määrin (esim. tyhy-toiminta, jonka päivittäinen kesto vähäinen) siten, että loppuosa tehtäväosuudesta voitaisiin siirtää muille
- sijaisapuperuste on lyhytkestoinen, jolloin tilalla saattaa olla paremmat mahdollisuudet järjestelyihin, joita pidemmällä aikavälillä ei voitaisi pitää kohtuullisina.

Selvitettäessä muiden henkilöiden mahdollisuuksia osallistua työskentelyyn omaa vakiintunutta tehtäväosuuttaan suuremmassa määrin on kiinnitettävä huomiota myös heidän asemaansa yrityksessä ja sijaisavun kestoon. Yrittäjäpuolisoilta, joista kummallekin on määritelty tehtäväosuutta, voidaan ainakin lyhytaikaisesti edellyttää järjestelyjä, joita ei esimerkiksi tilalla asuvien muiden henkilöiden osalta voitaisi edellyttää. Toisaalta on varottava, ettei tilanne

muodostu toisen yrittäjäpuolison osalta kohtuuttomaksi niin, että hän yksin joutuu tekemään (pidemmän aikaa) kahden yrittäjän työt.

Eräissä hallinto-oikeuksien antamissa ratkaisuissa on otettu kantaa tilalla asuviin lapsiin ja muihin lähisukulaisiin, joiden työpanos normaalitilanteessa on vähäinen, mutta joilla ei kuitenkaan objektiivisesti arvioiden olisi estettä osallistua käytännön työskentelyyn. Hallinto-oikeuksien ratkaisuissa katsottiin, ettei tällaisen henkilön voida edellyttää osallistuvan maataloustyöhön sijaisaputarpeen sattuessakaan; ei varsinkaan silloin, jos hänellä ei ole voimassaolevaa MYEL-vakuutusta.

Esimerkki 3-7: Tilan ainoa MYEL-vakuutettu on leskiemäntä, jonka on ilmoitettu tekevän kaikki tilan työt. Hänen hakiessa sijaisapua ilmenee, että tilalla asuu myös noin 20-vuotias poika, jolla on maatalouden koulutus ja joka tarvittaessa pystyisi tekemään tilan työt. Emäntä ei kuitenkaan halua poikaa lomittajaksi, koska hän ei enää sen jälkeen voisi saada työmarkkinatukea. Ratkaisukäytännön mukaan emännällä olisi oikeus varsinaiseen sijaisapuun, koska näissä olosuhteissa pojan ei voida katsoa kuuluvan yrityksen työvoimaan.

Esimerkki 3-8: Tilan omistaa nuori mies, joka on ollut maatalousoppilaitoksessa toisella paikkakunnalla. Hän asuu viikot opiskelupaikkakunnalla ja tilan toiminnasta vastaavat silloin opiskelijan vanhemmat. Maatalousyrittäjä aloittaa varusmiespalvelun koulun päätyttyä ja hakee sijaisapua varusmiespalvelun suorittamisen ajalle. Edellä olevien tietojen perusteella näyttää siltä, ettei sijaisapuun ole tarvetta, vaan varusmiespalvelun suorittamisesta huolimatta tilan työt pystytään hoitamaan sisäisin järjestelyin.

Esimerkki 3-9: Tilalle hiljattain muuttanut ja siellä työskentelyn aloittanut emäntä (ks. esimerkki 3-1) jää raskausvapaalle pian pakollisen MYEL-vakuutuksen alkamisen jälkeen. Sijaisapuun ei välttämättä kuitenkaan ole tarvetta, jos tilan tuotantosuunta ja työmenetelmät jatkuivat entisellään emännän muutettua tilalle. Näin sen vuoksi, että isäntä oli jo ennen avioitumistaan pystynyt hoitamaan tilan työt yksin eikä olosuhteissa ole tapahtunut sellaisia muutoksia, joilla olisi vaikutusta sijaisavun tarvetta harkittaessa.

Esimerkki 3-10: Nuori pari ostaa tilan 29.10.2023 ja tilalla tehdään siten sukupolvenvaihdos. Nuoren parin vakuutukset tulevat voimaan 29.10.2023 alkaen. Emäntä on jäänyt raskausvapaalle ennen tilakauppoja 10.7.2023. Tilan entisen emännän tehtäväosuus siirtyy uudelle emännälle kokonaan tilakauppojen myötä, mutta hän ei raskausvapaasta johtuen tosiasiassa työskentele tilalla. Uusi emäntä voi saada sijaisapua raskausvapaan vuoksi, jos maatalousyrityksen olosuhteet kokonaisuutena huomioon ottaen hänen työpanoksensa on tarpeellinen tilan päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden kannalta ja on todennäköistä, että emännällä tulee olemaan merkittävä työosuus raskausvapaan jälkeen.

Maksamattomat maksut

Sijaisavun tarvetta harkittaessa ei voida ottaa huomioon mahdollisesti aikaisemmista sijaisapulomituksista maksamatta jääneitä maksuja. Jos harkinnassa päädytään siihen, että sijaisavun tarve on olemassa, myönnetään sijaisapu, vaikka jo sijaisapua myönnettäessä näyttäisi todennäköiseltä, että sijaisapumaksut joudutaan perimään ulosottoteitse tai että niitä ei saada perittyä lainkaan. Jos kyseessä kuitenkin on EU-lainsäädännön tarkoittama vaikeuksissa oleva yritys, oikeutta lomituspalveluihin ei ole (ks. kohdan 1.3.1.4 alakohdasta ”Ei vaikeuksissa oleva yritys”).

Sijaisavun kesto

Tietyissä tilanteissa sijaisavun tarve voi rajoittua vain tiettyihin päiviin, joiden osalta ei ole olemassa edellä tarkoitettuja järjestelymahdollisuuksia. Lähtökohtana on, että jos sijaisavun tarve tiettynä päivänä katsotaan olevan, silloin sijaisavulla hoidetaan sijaisavulla olevan koko tehtäväosuus.

Esimerkki 3-11: Tilalla on kaksi maatalousyrittäjää, joilla kummallakin lomituspäivän kesto on neljä tuntia. Toiselle yrittäjälle myönnetään sairausvakuutuslain mukainen päiväraha puolen vuoden ajaksi. Työkyvyttömällä maatalousyrittäjällä katsotaan olevan sijaisavun tarve ja sijaisapu myönnetään koko tehtäväosuudelle 4 h, vaikka tilan toinen maatalousyrittäjä voisi objektiivisesti arvioiden hoitaa työkyvyttömän maatalousyrittäjän tehtäväosuudesta päivittäin osan.

Esimerkki 3-12: Tilalla on kaksi maatalousyrittäjää, joilla kummallakin päivittäiset työjaksot jakautuvat aamu- ja iltatöihin. Kela myöntää toiselle yrittäjälle lääkinnällistä kuntoutusta. Kuntoutus toteutetaan läheisessä hoitolaitoksessa siten, että maatalousyrittäjä ehtii tehdä aamuosuutensa, mutta ei iltaosuuttaan. Jos maatalousyrittäjällä katsotaan olevan sijaisavun tarve, sijaisapu myönnetään hänen koko iltaosuudelle, vaikka tilan toinen maatalousyrittäjä voisi objektiivisesti arvioiden hoitaa osan lääkinnällisessä kuntoutuksessa olevan maatalousyrittäjän iltaan kohdistuvista tehtävistä.

4 Sijaisapuperusteet ja sijaisavun kesto

Sijaisavun saaminen edellyttää laissa mainitun tilapäisen syyn (= sijaisapuperusteen) olemassaoloa. Jos jokin laissa (LPL 7 § ja 7 a - 7 f §) mainittu tilapäinen syy on olemassa, edellyttää sijaisavun myöntäminen luonnollisesti, että myös luvussa 1 tarkoitetut yhteiset edellytykset ja luvussa 3 käsitellyt, sijaisapua koskevat erityiset edellytykset täyttyvät.

Sijaisavun saaminen alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten (kohta 4.5) edellyttää lisäksi vuosilomaa koskevien edellytysten täyttymistä.

Lisäksi sijaisapua voidaan antaa tietyissä tilanteissa yritystoiminnan järjestelyjä varten (LPL 7 i §) ks. tästä tarkemmin kohdasta 3.2.1.

Seuraavassa sijaisapua on käsitelty perusteittain sekä sijaisavun saamisen edellytysten että sijaisavun enimmäiskeston osalta.

Sijaisavusta perittävää sijaisapumaksua käsitellään luvussa 10.

4.1 Työkyvyttömyys (LPL 7 §)

Sijaisapuun oikeutetulle maatalousyrittäjälle voidaan myöntää sijaisapua sairaudesta tai tapaturmasta aiheutuneen työkyvyttömyyden perusteella jäljempänä kohdissa 4.1.1. - 4.1.4 mainituilla perusteilla. Pääsääntöisesti sijaisapua voidaan myöntää aina sillä perusteella, jonka edellytykset kullakin hetkellä täyttyvät.

> Poikkeus: Tilanteessa, jossa kuntoutustuki jatkuu yli kolme vuotta eläketapahtuman jälkeen, siihen osaan, johon saa kuntoutustukea, ei voi saada sijaisapua muilla työkyvyttömyysperusteilla. Jos kyseessä siis on täysi kuntoutustuki, sijaisapua ei voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla. Jos taas kyseessä on osakuntoutustuki, sijaisapua ei voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla siihen osaan, johon saa kuntoutustukea. Siihen tehtäväosuuteen, joka hänelle on osakuntoutustuelle jäämisen yhteydessä arvioitu, sijaisapua voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla.

Hallituksen esityksen (HE 112/2015) perustelujen mukaan tarkoituksena on, että työkyvyttömyyden perusteella sijaisapua voisi pääsääntöisesti saada näillä eri perusteilla yhtäjaksoisesti enintään noin kolmen vuoden ajan.

4.1.1 Enintään 20 päivää kalenterivuodessa

Sijaisapuun oikeutetulla maatalousyrittäjällä on oikeus saada sijaisapua sairaudesta tai tapaturmasta aiheutuneen työkyvyttömyyden perusteella kalenterivuoden aikana enintään 20 päivän ajaksi (LPL 7 §:n 1 mom.).

Tällä perusteella myönnettävässä sijaisavussa kaikkien 1 luvussa tarkoitettujen yleisten edellytysten tulee täyttyä, esimerkiksi henkilö ei voi saada nk. estävää etuutta.

Enintään 7 päivää ilman todistusta

Näistä 20 päivästä enintään seitsemän päivää on sellaisia, että sijaisapua voidaan myöntää maatalousyrittäjän oman ilmoituksen perusteella. Seitsemän päivän ylittävältä ajalta vaaditaan lääkärin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan antama todistus työkyvyttömyydestä.

4.1.2 Sosiaaliturvaetuus

LPL 7 §:n 2 mom:n mukaan sijaisapua voi saada työkyvyttömyyden perusteella lisäksi myös siksi ajaksi, jolta sijaisapuun oikeutetulle maatalousyrittäjälle myönnetään momentin 1-4 kohdassa mainittu sosiaaliturvaetuus. Näitä etuuksia ovat alla kohdissa 1 - 5 mainitut etuudet. Tilanteissa, joissa maatalousyrittäjä saa työkyvyttömyytensä johdosta jotain muuta kuin jäljempänä kohdissa 1 - 5 kohdissa mainittua sosiaaliturvaetuutta, esimerkiksi sotilastapaturmalain nojalla myönnettyä ansionmenetyskorvausta, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste.

1) Niin kutsuttu Mela-sairauspäiväraha eli sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetussa laissa (118/1991) tarkoitettu päiväraha;

Kelan maksaman sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan omavastuuaika on pääsääntöisesti työkyvyttömyyden alkamispäivä ja yhdeksän sitä seuraavaa arkipäivää. Kyseisenä omavastuuaikana maatalousyrittäjä voi saada Melan maksamaa niin kutsuttua Mela-sairauspäivärahaa lääkärissäkäyntipäivää ja kolmea sitä seuraavaa päivää lukuun ottamatta.

Sijaisavun edellytyksenä on etuuden myöntäminen. Säännöksen sanamuodon mukaisesti myös omavastuuaikana etuus katsotaan myönnetyksi.

Sijaisapuun on oikeus Mela-sairauspäiväraha perusteella myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

2) Sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitettu sairauspäiväraha, ei kuitenkaan osasairauspäiväraha;

Sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa myönnetään omavastuuajan jälkeen pääsääntöisesti enintään sen

kalenterikuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana päivärahapäivien määrä nousisi 300 päivään.

On huomattava, että osasairauspäivärahan perusteella ei sijaisapua voi myöntää.

Sijaisavun edellytyksenä on etuuden myöntäminen. Säännöksen sanamuodon mukaisesti myös omavastuuaikana etuus katsotaan myönnetyksi.

Sijaisapuun on oikeus sairausvakuutuslain sairauspäiväraha perusteella myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

3) Vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella myönnetty työtapaturma- ja ammattitautilain tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen päiväraha tai määräaikainen tapaturmaeläke, kuitenkin enintään kolme vuotta vahinkopäivästä;

Sijaisapua voidaan myöntää tällä perusteella 1.7.2016 alkaen.

Sijaisapua voidaan myöntää tällä perusteella enintään kolme vuotta vahinkopäivästä. Jos työkyvyttömyyttä on vielä kolmen vuoden jälkeen, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste.

> Tapaturmapäivärahaan voi olla oikeus enintään yhden vuoden ajan vahinkopäivästä lukien. Tapaturmaeläkettä maksetaan aikaisintaan vahinkopäivän vuosipäivästä alkaen.

On huomattava, että sijaisapua ei voi myöntää tämän kohdan perusteella, ellei päiväraha tai tapaturmaeläke ole myönnetty vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella. Tapaturmaeläkkeen tulee myös olla myönnetty määräajaksi.

Jos työkyvyn alentuma jää alle 60 %:n, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste. Esimerkiksi tilanteessa, että tapaturmapäivärahaa ei ole myönnetty vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella eikä henkilöllä siksi ole oikeutta lomitukseen, hänellä voi olla oikeus saada lomitusta sairausvakuutuslain mukaisen sairauspäivärahan perusteella.

Vastaavasti, jos tapaturmaeläke on myönnetty toistaiseksi, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste.

Sijaisavun edellytyksenä on vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella myönnetty etuus. Tapaturmapäivärahaa ei makseta vahinkopäivältä eikä tilanteessa, että vahingoittunut ei ole ollut joko kokonaan tai osittain kykenemätön tekemään työtään vähintään kolmena peräkkäisenä päivänä vahinkopäivää lukuun ottamatta. Jos tapaturmapäivärahaa ei makseta edellä olevan syyn johdosta, ei näiltä päiviltä voida katsoa myönnetyn vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman mukaista päivärahaa eikä näiltä päiviltä siten ole tapaturmapäiväraha -perusteella oikeutta sijaisapuun. Maatalousyrittäjällä voi kuitenkin olla sijaisapuoikeus muilla työkyvyttömyyssijaisapuperusteilla esim. ns. 20 päivän säännön tai sairauspäivärahan perusteella.

Sijaisapua voidaan tällä perusteella myöntää sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen kokonaisuudessaan, toisin sanoen hänen ei voida olettaa osallistuvan osaan maatalousyrityksen töistä.

Tässä kohdassa tarkoitetaan siis nimenomaan työtapaturma- ja ammattitautilain tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai aiemmin voimassa olleiden lakien, tapaturmavakuutuslain tai maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, nojalla myönnettyä päivärahaa tai määräaikaista tapaturmaeläkettä , ei tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnettyä päivärahaa tai tapaturmaeläkettä.

Sijaisapuun on oikeus tapaturmapäiväraha -tai tapaturmaeläkeperusteella myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

4) Liikennevakuutuslain mukainen vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella myönnetty määräaikainen ansionmenetyskorvaus, kuitenkin enintään kolme vuotta liikennevahingosta.

Sijaisapua voidaan myöntää tällä perusteella 1.7.2016 alkaen.

Sijaisapua voidaan myöntää enintään kolme vuotta liikennevahingosta. Jos työkyvyttömyyttä on vielä kolmen vuoden jälkeen, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste.

On huomattava, että sijaisapua ei voi myöntää tämän kohdan perusteella, ellei ansionmenetyskorvaus ole määräaikainen ja myönnetty vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella. Jos korvaus on myönnetty toistaiseksi tai jos työkyvyn alentuma

jää alle 60 %:n, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen esittää jokin muu 7 §:ssä mainittu sijaisapuperuste.

Sijaisavun edellytyksenä on etuuden myöntäminen.

Sijaisapua voidaan myöntää tällä perusteella sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen kokonaisuudessaan, toisin sanoen hänen ei voida olettaa osallistuvan osaan maatalousyrityksen töistä.

Tässä kohdassa tarkoitetaan siis nimenomaan liikennevakuutuslain nojalla myönnettyä ansionmenetyskorvausta, ei liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnettyä ansionmenetyskorvausta.

Sijaisapuun on oikeus liikennevakuutuslain ansionmenetyskorvaus -perusteella myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

5) Sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettu estävä etuus, ei kuitenkaan, jos etuutta myönnetään ammatilliseen uudelleenkouluttautumiseen, säännöksen 3 kohdassa tarkoitetun estävän etuuden osalta kuitenkin enintään kolme vuotta vahinkopäivästä tai liikennevahingosta;

Sijaisapua voidaan myöntää tällä perusteella 1.7.2016 alkaen.

Koska näitä etuuksia voi tietyissä tilanteissa saada myös ilman työkyvyttömyyttä, maatalousyrittäjän tulee sijaisapua saadakseen osoittaa työkyvyttömyytensä maatalousyrittäjätyöhön. Työkyvyttömyys tulee osoittaa LPL:n 7 §:n 1 momentissa mainituin tavoin eli lääkärin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan antamalla työkyvyttömyystodistuksella.

Sijaisapuoikeutta ei kuitenkaan näiden etuuksien osalta ole silloin, kun etuus perustuu maatalousyrittäjän ammatilliseen uudelleenkouluttautumiseen. Tällainen tilanne on kyseessä silloin, kun maatalousyrittäjän ei ole koulutuksen jälkeen enää tarkoitus palata niihin tehtäviin, joita varten sijaisapua on viimeksi annettu.

Sijaisapuun on oikeus tämän kohdan perusteella myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

Tässä tarkoitetut etuudet ovat

a) Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) mukainen kuntoutusraha;

b) työeläkelakien mukainen kuntoutusraha, osakuntoutusraha tai kuntoutusavustuksena maksettava kuntoutusraha;

c) työtapaturma- ja ammattitautilain ja maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen kuntoutusraha, tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnettävä päiväraha tai tapaturmaeläke sekä liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnetty ansionmenetyskorvaus.

Sijaisapua voi saada enintään kolme vuotta vahinkopäivästä tai liikennevahingosta. Jos tapaturma tai liikennevahinko aiheuttaa työkyvyttömyyttä ja sen perusteella maksetaan kuntoutusetuutta vielä kolmen vuoden jälkeen vahinkopäivästä tai liikennevahingosta, maatalousyrittäjä voi olla oikeutettu työkyvyttömyyssijaisapuun esimerkiksi LPL:n 7 §:n 1 tai 4 momentin perusteella.

Sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitaan vain työtapaturma- ja ammattitautilain ja maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen kuntoutusraha, mutta sijaisapuun oikeuttaa myös sairausvakuutuslain siirtymäsäännöksen nojalla näitä lakeja edeltävien lakien mukainen vastaava etuus eli tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain nojalla myönnettävä päiväraha tai tapaturmaeläke.

Sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitaan myös sotilastapaturman ja palvelussairauden korvamisesta annetun lain (1521/2016) ja tapaturma- ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain (1522/2016) kuntoutusta koskevien säännösten mukainen ansionmenetyskorvaus. Näiden lakien kuntoutusta koskeva on viittaus työtapaturma- ja ammattitautilakien 12 luvun mukaisiin korvauksiin (TyTAL kuntoutuskorvaukset).

Ehdollinen päätös

Jos maatalousyrittäjä täyttää sijaisavun saamisen edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä vireillä olevaan sosiaaliturvaetuushakemukseensa, maatalousyrittäjällä on oikeus saada ehdollinen päätös sijaisavusta (LPL 11 a §).

Jotta ehdollinen päätös koskisi enintään sitä aikaa, miltä ajalta haettu päiväraha voi enintään tulla myönnettäväksi, ehdollisen päätöksen pohjaksi olisi hyvä pyytää kopio päivärahahakemuksen liitteenä toimitetusta lääkärintodistuksesta. Tämä ei kuitenkaan ole ehdollisen päätöksen antamisen edellytys.

Asiakkaalla on myös halutessaan oikeus saada ehdollinen päätös koko sille ajalle, jota päivärahahakemus koskee, vaikka hänen toimittamansa lääkärintodistus ei koskisi koko tätä aikaa.

Kun maatalousyrittäjä esittää ehdollisen päätöksen antamisen jälkeen edellä 5 kohdassa tarkoitetun sosiaaliturvaetuuspäätöksen (sairausvakuutuslain 8 luvun 6 §:n 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettu estävä etuus), hänen tulee lisäksi osoittaa työkyvyttömyytensä maatalousyrittäjätyöhön. Tämä johtuu siitä, että kyseisiä etuuksia voi tietyissä tilanteissa saada myös ilman työkyvyttömyyttä, toisin kuin edellä kohdissa 1 - 4 tarkoitettuja sosiaaliturvaetuuksia.

Ehdollisessa päätöksessä edellytetään, että maatalousyrittäjä toimittaa paikallisyksikköön paikallisyksikön asettamaan määräaikaan mennessä myönteisen Melan/Kelan/tapaturmavakuutus-/liikennevakuutus- tai työeläkelaitoksen antaman päätöksen siitä, että ehdollisen päätöksen edellyttämää etuutta myönnetään ehdollisen päätöksen mukaiselle ajalle.

Paikallisyksikön on järjestettävä sijaisapua ehdollisen päätöksen perusteella. Itse järjestettyä lomitusta koskevaa korvausta ei kuitenkaan makseta ehdollisen päätöksen perusteella, vaan sen maksaminen edellyttää, että oikeudesta sijaisapuun on annettu jo varsinainen päätös.

Ehdollinen päätös sitoo paikallisyksikköä, jos ehdollisen päätöksen saaja toimittaa etuuden myöntämistä tarkoittavan päätöksen paikallisyksikölle paikallisyksikön asettamassa määräajassa. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että paikallisyksikkö asettaa määräajan niin pitkäksi, että etuutta koskeva päätös varmasti ehditään saada ennen määräajan umpeutumista. Esimerkiksi Melan www.mela.fi ja Kelan sivuilta www.kela.fi löytyy keskimääräisiä tai tavoitteellisia etuushakemusten käsittelyaikoja. Ehdollisessa päätöksessä olevaa määräaikaa voidaan pidentää, jos maatalousyrittäjä ilmoittaa, että hän ei ole vielä saanut etuutta koskevaa päätöstä ja että hän haluaa määräajan pidemmäksi. Korjaus tehdään hallintolain 50 §:n 1 mom. 4 kohdan perusteella, ks. asiavirheen korjaamisesta kohdasta 14.6.

Ehdollinen päätös raukeaa, jos etuuspäätös on kielteinen tai jos ehdollisen päätöksen saaja ei muusta syystä toimita myönteistä etuuspäätöstä määräajassa paikallisyksikölle. Ehdollinen päätös raukeaa myös, jos ehdollisen päätöksen saaja ei ole antanut ehdollisen päätöksen pohjaksi oikeita tietoja.

Jos paikallisyksikkö on järjestänyt sijaisapua ja ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajalta peritään ehdollisen päätöksen nojalla annetusta lomituspalvelusta aiheutuneet kustannukset LPL 29 §:n mukaisesti (ks. tarkemmin kohdasta 13.5).

Takaisinperintä on toteutettava täysimääräisenä, ts. takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, jos perintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen.

Ehdollisen päätöksen perusteella annettu sijaisapu voidaan muuttaa takautuvasti vuosilomaksi tai eri sijaisapuperusteella annetuksi sijaisavuksi, jos niiden edellytykset täyttyivät kyseisenä ajankohtana. Lomitusperusteen muutos vaatii maatalousyrittäjän suostumuksen. Tuetun maksullisen lomituksen käyttö ei ole mahdollista tähän tarkoitukseen, koska paikallisyksikön tulee aina ennen tuetun maksullisen myöntämistä arvioida, onko heillä käytettävissä vapaata lomittajatyövoimaa vuosilomien tai sijaisavun järjestämisen jälkeen. Takautuvasti tehty arvio ei ole mahdollista.

Ehdolliseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutosta saa hakea vasta myöhemmin annettavaan varsinaiseen päätökseen. Ks. annettavasta päätöksestä kohdasta 15.4.

4.1.3 Työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä

LPL 7 §:n 2 mom:n 5 kohdan mukaan sijaisapua voi saada työkyvyttömyyden perusteella lisäksi myös siksi ajaksi, jona maatalousyrittäjällä on vireillä työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus. Hakemuksen tulee olla tehty sinä aikana kun hänelle on vielä myönnetty LPL:n 7 §:n 2 momentin 2 - 4 kohdassa tarkoitettua sosiaaliturvaetuutta, esim. sairausvakuutuslain mukaista sairauspäivärahaa (ei osasairauspäivärahaa) tai vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella myönnettyä tapaturmavakuutuslain mukaista päivärahaa tai määräaikaista eläkettä taikka näitä vastaavaa liikennevakuutuslain mukaista korvausta (katso kohdasta 4.1.2). On huomattava, että henkilön tulee panna vireille nimenomaan työeläkelakien mukaista työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus, riittävä ei siis ole pelkästään kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus.

Koska työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -peruste ei siis edellytä, että henkilöllä tulisi myös olla oikeus hakemaansa etuuteen, sijaisapupäätöstä ei anneta ehdollisena, joten sijaisapupäätös ei raukea, vaikka työkyvyttömyyseläkehakemus hylätään.

Maatalousyrittäjän tulee saadakseen sijaisapua tällä perusteella osoittaa työkyvyttömyytensä maatalousyrittäjätyöhön. Työkyvyttömyys tulee osoittaa lääkärin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan todistuksella.

Jos sijaisapua myönnetään sillä perusteella, että sijaisavun saaja on pannut työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireille, tulee paikallisyksikön toimittaa Melalle ns. lausuntopyyntö.

Sijaisapuun on oikeus työkyvyttömyyseläkehakemus -vireillä tilanteissa myös maatalousyrittäjällä, joka saa 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua tapaturmaeläkettä tai liikennevakuutuslain mukaista korvausta (LPL 7 §:n 6 mom.).

Päätöksen tiedoksisaanti

Sijaisapuoikeus työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella voi jatkua eläkehakemuksen käsittelyn ajan ja niin pitkään, kunnes hän saa tiedon eläkelaitoksen työkyvyttömyyseläkettä koskevasta päätöksestä. Hakijan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen postittamisesta lukien, ellei muuta osoiteta.

Työkyvyttömyyseläkettä koskevalla päätöksellä tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan eläkelaitoksen päätöstä, joka päättää työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireillä olon. Useimmiten kyse on päätöksestä, jolla joko hylätään tai hyväksytään työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus. Sijaisapuoikeus työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella päättyy hylkäyspäätöksen tiedoksisaantiin, vaikka henkilö valittaisi päätöksestä. Jos eläkehakemus hyväksytään, voi ratkaisuna olla työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen joko täytenä tai osaeläkkeenä taikka työkyvyttömyyseläkkeen myöntäminen kuntoutustukena (joko täyden tai osaeläkkeen suuruisena). Sijaisapuoikeus työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella päättyy päätöksen tiedoksisaantiin, vaikka eläke alkaisi vasta tulevaisuudessa. Kuitenkin myös muun sellaisen päätöksen tiedoksisaanti, joka päättää työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolon, päättää sijaisapuoikeuden työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella. Työeläkelakien mukaan asianosaisella on oikeus mm. saada ennakkopäätös siitä, onko hänellä oikeus osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Sijaisapuoikeus työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella päättyy myös tällaisen ennakkopäätöksen johdosta.

Sijaisapuoikeus työkyvyttömyysperusteella voi päätöksen tiedoksisaannin jälkeen jatkua, jos sijaisapua voidaan myöntää joko

- kohdassa 4.1.1 kuvatulla perusteella (20 päivää kalenterivuodessa),
- kohdassa 4.1.2 kuvatulla sosiaaliturvaetuusperusteella (lähtökohtaisesti sosiaaliturvaetuusperusteen täyttyminen vaatii, että kyseessä on uusi sairaus tai tapaturma/liikennevahinko), tai
- kohdassa 4.1.4 kuvatulla kuntoutustukiperusteella.

Ks. myös sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten kohdasta 3.2.1.

4.1.4 Kuntoutustuki

Maatalousyrittäjällä on oikeus sijaisapuun työkyvyttömyysperusteella myös, jos työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo päättyy kuntoutustuen myöntämiseen. Sijaisapuoikeus voi kuitenkin alkaa vasta sen jälkeen, kun aiemmasta kuntoutustukiperusteella myönnetystä sijaisavusta on kulunut kaksi

vuotta. Tällöin edellytetään lisäksi, että maatalousyrittäjän arvioidaan todennäköisesti kykenevän myöhemmin jatkamaan työskentelyään niissä tehtävissä, joita varten sijaisapua on viimeksi annettu (LPL 7 §:n 4 mom.).

Jos työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen vireilläolo päättyy kuntoutustuen myöntämiseen, maatalousyrittäjällä voi olla kuntoutustuen perusteella oikeus sijaisapuun, vaikka hänellä ei ole ollut sijaisapuoikeutta työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireillä ollessa esim. sen johdosta, että maatalousyrittäjä ei ole laittanut vireille työkyvyttömyyseläkettä koskevaa hakemusta aikana, jolta hänelle on myönnetty sijaisavun perusteena olevaa sosiaaliturvaetuutta.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään kuntoutustukena silloin, kun työkyvyn odotetaan palautuvan niin, että työhön paluu on todennäköistä. Nimestään huolimatta kuntoutustuki ei välttämättä edellytä nimenomaisia kuntoutustoimenpiteitä vaan työkyvyn palautuminen voi perustua myös "pelkästään" sairauden hoitoon. Työelämään paluu voi tapahtua myös kouluttautumalla uuteen ammattiin tai toisiin tehtäviin. Jos työelämään paluuta ei pidetä lainkaan todennäköisenä, myönnetään eläke toistaiseksi.

Joissakin tapauksissa työkyvyttömyyseläke myönnetään teknisistä syistä kuntoutustukena, vaikka työkyvyttömyys voidaan arvioida pysyväksi. Näin menetellään erityisesti silloin, kun kyse on liikennevahinkoon tai työvahinkoon perustuvasta työkyvyttömyydestä, jolloin Mela ja muut eläkelaitokset yleensä seuraavat liikennevakuutus- ja tapaturmalaitosten tekemiä ratkaisuja.

Poikkeus maatalousyrittäjämääritelmään

Kuntoutustukiperusteella myönnettävässä sijaisavussa ei kaikkien 1 luvussa tarkoitettujen yleisten edellytysten tarvitse täyttyä. Poikkeukset on määritelty LPL 7 §:n 6 momentissa. Säännös mahdollistaa sijaisavun myöntämisen kuntoutustukiperusteella sellaiselle maatalousyrittäjälle, jolla ei kuntoutustuen aikana ole pakollista MYEL-vakuutusta. Myöskään LPL 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa estävänä etuutena mainittu kuntoutustuki ei luonnollisesti estä sijaisavun saantia kuntoutustukiperusteella. Vastaavasti muutkaan samassa kohdassa mainitut estävät etuudet (vähintään 60 %:n työkyvyn alentuman perusteella myönnetty tapaturmaeläke tai sitä vastaava liikennevakuutuslain mukainen korvaus) eivät estä sijaisavun saantia kuntoutustukiperusteella.

Melan lausunto

Mela antaa paikallisyksikölle lausunnon siitä, pidetäänkö kuntoutustuen saajan paluuta entisiin työtehtäviin todennäköisenä niin, että sijaisavun jatkaminen on mahdollista (LPL 7 §:n 4 mom.). Sinä aikana, kun henkilölle on myönnetty kuntoutustuki, mutta Mela ei ole vielä ehtinyt lausuntoa antaa, lähtökohtana sijaisapua myönnettäessä on, että maatalousyrittäjän paluuta entisiin maatalousyrittäjätehtäviin voidaan pitää todennäköisenä.

Lausunto annetaan yleisellä tasolla erittelemättä tarkemmin, mihin yksittäisiin työtehtäviin kuntoutustuen saajan odotetaan kykenevän kuntoutustuen päättymisen jälkeen. Lausunnossaan Mela ottaa kantaa siihen, onko työkyvyn palautuminen sijaisapua edeltäviin tehtäviin todennäköistä.

Lausunto sitoo paikallisyksikköä sen päättäessä maatalousyrittäjän oikeudesta sijaisapuun (LPL 7 §:n 4 mom.). Sitovuus rajoittuu kuitenkin vain siihen, onko sijaisavun jatkaminen terveydentilan takia perusteltua. Melan myönteisestä lausunnosta huolimatta hakemus voi tulla hylättäväksi muilla perusteilla.

> Esimerkki 4-1: Emännälle myönnetään kuntoutustuki 1.3 - 31.8.2023 väliselle ajalle ja Mela toteaa paluun entisiin työtehtäviin olevan todennäköistä, minkä takia sijaisavun jatkamisen osalta annetaan puoltava lausunto. Olosuhteet tilalla ovat kuitenkin muuttuneet niin, että aikaisemmin tilan ulkopuolella työskennellyt isäntä on jättänyt tämän työn ja ryhtynyt kokopäiväiseksi viljelijäksi. Melan sitovasta lausunnosta huolimatta hakemus voidaan hylätä, jos sijaisavulle ei enää muuttuneiden olosuhteiden vuoksi katsota olevan tarvetta.

Melan antamasta lausunnosta ei ole erikseen valitusoikeutta. Jos sijaisapuhakemus hylätään Melan antaman sitovan lausunnon perusteella, voidaan päätökseen hakea oikaisua Melalta ja edelleen Melan antamasta päätöksestä on valitusoikeus hallinto-oikeuteen myös siltä osin kuin kyse on tässä tarkoitetusta asiasta.

Jos sijaisapuhakemus hylätään Melan antaman sitovan lausunnon perusteella, henkilöllä voi olla oikeus yritystoiminnan järjestelyjä varten annettavaan sijaisapuun (ks. kohta 3.2.1).

Koska Melan lausunto on paikallisyksikköä sitova, Melan tulee kuulla asianosaista ennen lausunnon antamista, jos lausunto vaikuttaisi asianosaiselle kielteisellä tavalla. Vastaavasti Melan kielteisestä lausunnosta, tulee soveltuvin osin käydä ilmi hallintolain päätökseltä edellyttämät seikat. Tilanteessa, jossa lausunto sisältää esimerkiksi sellaista henkilön terveydentilaan liittyvää salassa pidettävää tietoa, joka ei ole paikallisyksikölle tämän lain toimeenpanossa välttämätöntä, Mela antaa paikallisyksikölle asianosaiselle annettavaa lausuntoa suppeamman lausunnon.

Kuntoutustuen/työkyvyttömyyseläkkeen jatkohakemus

Jos maatalousyrittäjä on kuntoutustuen aikana ollut oikeutettu sijaisapuun ja hänellä on kuntoutustuen päättyessä vireillä eläkkeen jatkohakemus, sijaisapuoikeus voi jatkua eläkehakemuksen käsittelyn ajan edellyttäen muun muassa, että työkyvyttömyyden alkamisesta eli eläketapahtumasta on kulunut enintään kolme vuotta.

Enintään 3 vuotta eläketapahtumasta

Sijaisapu kuntoutustukiperusteella voi jatkua enintään niin pitkään kun kuntoutustuki jatkuu, kuitenkin enintään niin kauan, kun on kulunut kolme vuotta eläketapahtumasta eli työkyvyttömyyden alkamisesta. Jos eläketapahtumapäivä ei käy ilmi kuntoutustukipäätökseltä, lomitusnetistä tai jo käytettävissä olevalta Melan lausunnolta, eläketapahtumapäivän voi kysyä kuntoutustukipäätöksen antaneelta eläkelaitokselta tai Melan eläkeyksiköstä.

Tilanteessa, että kuntoutustuki jatkuu ja eläketapahtumasta on kulunut kolme vuotta, on lisäksi huomioitava, että henkilöllä ei voi olla sijaisapuoikeutta työkyvyttömyysperusteella myöskään kohdassa 4.1.1. kuvatulla perusteella (20 päivää kalenterivuodessa) tai kohdassa 4.1.2. kuvatulla sosiaaliturvaetuusperusteella eikä kohdassa 4.1.3 kuvatulla työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella.

Jos kyseessä on täysi kuntoutustuki, sijaisapua ei voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla. Jos taas kyseessä on osakuntoutustuki, sijaisapua ei voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla siihen osaan, johon saa kuntoutustukea. Siihen tehtäväosuuteen, joka hänelle on osakuntoutustuelle jäämisen yhteydessä arvioitu, sijaisapua voi saada muilla työkyvyttömyysperusteilla.

Uusi eläketapahtuma - ns. kahden vuoden sääntö

Kuntoutustukisijaisapuperusteen käyttöä on lisäksi rajoitettu niin, että vaikka kyseessä on uusi eläketapahtuma, josta ei ole vielä kulunut kolmea vuotta, mutta jos sijaisapua on aiemmin myönnetty kuntoutustukiperusteella eri eläketapahtuman nojalla, aiempi sijaisapu vaikuttaa estävästi kuntoutustukisijaisapuperusteen käyttöön kahden vuoden ajan.

Esimerkki 4-2: Maatalousyrittäjän kuntoutustukiperusteella myönnetty sijaisapu on päättynyt 30.6.2023, koska eläketapahtumasta on jo kulunut kolme vuotta. Täysi kuntoutustuki päättyi 31.8.2023. Sijaisapua ei voitu myötää heinä- ja elokuussa myöskään muulla työkyvyttömyyssijaisapuperusteella.

Maatalousyrittäjälle sattuu työtapaturma 5.12.2023, jonka perusteella hänelle myönnetään täysimääräistä maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain mukaista tapaturmapäivärahaa 6.12.2023 - 4.12.2024. Koska kuntoutustuki on jo päättynyt, maatalousyrittäjällä voi olla oikeus sijaisapuun 5.12.2023 ns. 20 päivän säännön perusteella (LPL 7 § 1 mom.) ja 6.12.2023 - 4.12.2024 ns. 20 päivän säännön perusteella ja ns. sosiaaliturvaetuusperusteella (LPL 7 § 2 mom. 3 kohta).

Maatalousyrittäjä laittaa työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireille 1.12.2024. Maatalousyrittäjällä voi olla si-

jaisapuoikeus työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolo -perusteella eläkehakemuksen käsittelyn ajan ja niin pitkään, kunnes hän saa tiedon eläkelaitoksen työkyvyttömyyseläkettä koskevasta päätöksestä.

Maatalousyrittäjälle myönnetään työkyvyttömyyseläkehakemuksen perusteella täysi kuntoutustuki (eläketapahtumapäivä 5.12.2023). Melan antamasta myönteisestä lausunnosta huolimatta maatalousyrittäjällä voi olla oikeus kuntoutustuen perusteella myönnettävään sijaisapuun vasta 1.7.2025 ns. kahden vuoden säännöstä johtuen.

Tämä ns. kahden vuoden sääntö koskee siis nimenomaan uusia eläketapahtumia eikä sitä voi soveltaa samaan eläketapahtumaan perustuvaan kuntoutustukeen. Ts. jos eläketapahtumasta on kulunut yli kolme vuotta, sijaisapua ei voi myöntää kuntoutustukiperusteella, ei vaikka viimeksi kuntoutustukiperusteella myönnetystä sijaisavusta olisi jo kulunut kaksi vuotta.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutustuki

Menettelytapa on samanlainen myös silloin, kun kuntoutustuki on myönnetty osaeläkkeen suuruisena. Mela antaa tällöinkin paikallisyksikköä sitovan lausunnon siitä, onko todennäköistä, että kuntoutustuen saaja pystyy kuntoutustuen päättymisen jälkeen palaamaan sijaisapua edeltäviin tehtäviin.

On kuitenkin huomattava, että osaeläkkeen suuruista kuntoutustukea saavan henkilön on katsottu olevan osittain työkykyinen jo kuntoutustukijakson aikana. Tällaisissa tapauksissa kuntoutustuen saajan voidaan edellyttää osallistuvan ainakin osaan maatalousyrityksen töistä. Tapauskohtaisesti on harkittava, missä määrin nämä työt kohdentuvat niihin töihin, jotka aikaisemmin ovat kuuluneet sijaisavun saajan tehtäväosuuteen.

Siihen osaan, johon maatalousyrittäjän on katsottu olevan työkykyinen jo kuntoutustukijakson aikana, ei voi antaa sijaisapua kuntoutustukiperusteella. Kun taas se osa, johon maatalousyrittäjän on katsottu olevan työkyvytön kuntoutustukijakson aikana, oikeuttaa sijaisapuun. Tämä osa voidaan antaa joko pienentämällä päivittäistä lomituspäivän kestoa tai vähentämällä viikoittaisia lomituspäiviä.

Tilanteessa, jossa kuntoutustuki jatkuu yli kolme vuotta eläketapahtuman jälkeen, siihen osaan, johon saa kuntoutustukea, ei voi saada sijaisapua muilla työkyvyttömyysperusteilla. Siihen tehtäväosuuteen, joka hänelle on osakuntoutustuelle jäämisen yhteydessä arvioitu, voi saada sijaisapua muilla työkyvyttömyysperusteilla.

Kuntoutustuki myönnetään muutoksenhaun seurauksena

LPL:n 7 §:n 5 momentti sisältää tarkennuksen niihin tilanteisiin, joissa maatalousyrittäjä on hakenut muutosta sellaiseen työkyvyttömyyseläkehakemuksen

vireilläolon päättäneeseen päätökseen, jolla hänelle ei ole myönnetty kuntoutustukea tai työkyvyttömyyseläkettä. Jos hänelle tällöin muutoksenhaun johdosta myönnetään kuntoutustuki, maatalousyrittäjällä voi olla oikeus kuntoutustukiperusteella myönnettyyn sijaisapuun aikaisintaan siitä lähtien, kun maatalousyrittäjä saa tiedon kuntoutustuen myöntämistä koskevasta päätöksestä. Tällöinkin Melan lausunto hakijan työkyvyttömyydestä sitoo päätöksentekoa ja vastaavasti sijaisapuoikeus voi muun muassa jatkua enintään kolme vuotta eläketapahtumasta.

Ennen päätöksen tiedoksisaantia, eli mm. muutoksenhaun aikana, oikeutta sijaisapuun ei ole.

On myös huomattava, että tämä poikkeussäännös ei koske tilanteita, joissa maatalousyrittäjä hakee muutosta sellaiseen työkyvyttömyyseläkehakemuksen vireilläolon päättäneeseen päätökseen, jolla hänelle on myönnetty kuntoutustuki osana tai täytenä taikka työkyvyttömyyseläke osana tai täytenä.

4.2 Kuntoutus sekä työkykyä ylläpitävä toiminta (LPL 7 a §)

Kuntoutus

Maatalousyrittäjällä on oikeus sijaisapuun lääkinnällisen kuntoutuksensa vuoksi enintään siksi ajaksi, jonka lääkärin määräykseen tai lakiin perustuva kuntoutus kestää (LPL 7 a §:n 1 mom. 1 kohta).

Kuntoutus voi olla ennaltaehkäisevää toimintaa, joka tähtää maatalousyrittäjän toiminta- ja työkyvyn säilymiseen jatkossa, tai toimintaa, jonka avulla pyritään palauttamaan ainakin jo osittain menetettyä toiminta- ja työkykyä. Kuntoutuksen tulee olla lääkinnällistä. Tässä tarkoitetun käsite ”lääkinnällinen” on laaja. Käytännössä käsitteen ”lääkinnällinen” ulkopuolelle jää kuntoutus, jossa kyse on esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta (esim. täydennyskoulutus/ammatin vaihto), työ- tai koulutuskokeilusta, työhönvalmennuksesta, näiden tarvetta selvittävistä tutkimuksista tai muusta vastaavasta.

Esimerkiksi Kelan järjestämä KIILA -kuntoutus katsotaan tässä tarkoitetuksi lääkinnälliseksi kuntoutukseksi.

Lääkärin määräämä samoin kuin lakisääteinen tai lakiin perustuva lääkinnällinen kuntoutus voi olla sijaisapuperuste siitä riippumatta, minkä lain säännöksiin kuntoutuksen antaminen perustuu. Kuitenkin, jos kuntoutus kohdistuu maatalousyrittäjän työkyvyttömyysaikaan, menetellään edellä kohdassa 4.1 selostetulla tavalla. Sijaisapu myönnetään tässä tarkoitetun kuntoutusta koskevan säännöksen perusteella siis silloin, kun kuntoutus tapahtuu muuna kuin työkyvyttömyysaikana (LPL 7 a § 2 mom.).

Sijaisapua voidaan myöntää varsinaisen kuntoutusajan lisäksi myös kuntoutukseen osallistumiseksi välttämättömien matkojen ajaksi.

TYKY-toiminta

Maatalousyrittäjällä on oikeus sijaisapuun osallistuakseen työterveyshuollon suunnittelemaan työterveyshuoltolain (1383/2001) ja hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaiseen työkykyä ylläpitävään toimintaan enintään ohjatun toiminnan ajaksi (LPL 7 a §:n 1 mom. 2 kohta).

Edellytyksinä sijaisavun saamiselle tällä perusteella on, että maatalousyrittäjä on liittynyt maatalousyrittäjien työterveyshuoltoon ja että toimenpide, jonka ajalle sijaisapua haetaan, on osa työterveyshuollon suunnittelemaa työterveyshuoltolain ja hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaista työkykyä ylläpitävää toimintaa. Ensin mainitun edellytyksen täyttyminen selviää työterveyshuollon kanssa tehdystä sopimuksesta.

Niiden toimenpiteiden piiri, joiden ajalle sijaisapua voidaan myöntää, on varsin laaja, minkä vuoksi niitä ei ole lueteltu LPL:ssa erikseen. Toiminnan tulee kuitenkin täyttää työterveyshuoltolaissa työkykyä ylläpitävälle toiminnalle asetetut kriteerit. Työterveyshuoltolain mukaan tyky-toiminnalla tarkoitetaan yhteistyössä toteutettua työhön, työoloihin ja työntekijöihin kohdistuvaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla työterveyshuolto omalta osaltaan edistää ja tukee työelämässä mukana olevien työ- ja toimintakykyä. Hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaan työkykyä ylläpitävät toiminnot kirjataan tilakohtaiseen työterveyshuollon toimintasuunnitelmaan.

Useimmiten kyseeseen tulevat erilaiset kurssit, luennot ja harjoitukset, mahdollisesti myös työterveyshuollon järjestämään kuntosali- tai kuntopiiritoimintaan osallistuminen sekä työergonomiaan liittyvät harjoitukset. Myös muu kuin tässä mainittu toiminta voi olla osa työterveyshuollon suunnittelemaa työterveyshuoltolain ja hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaista työkykyä ylläpitävään toimintaa, kunhan toiminta on ohjattua, suunnitellun ohjelman mukaan toteutettua, määrämittaista ja tavoitteellista. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettuna toimintana ei voitaisi pitää esimerkiksi omatoimista liikuntaa tai muuta pikemminkin vapaa-ajan viettoon rinnastuvaa toimintaa.

> Esimerkki 4-3: Maatalousyrittäjä osallistuu viikon kestävään vaellukseen Lapissa. Matka on ohjattu ja aikataulutettu ja siihen sisältyy myös muutamia työkyvyn säilyttämiseen ja parantamiseen liittyviä luentoja. Vaellusmatka on kirjattu työterveyshuollon toimintasuunnitelmaan työkykyä ylläpitäväksi toiminnaksi. Tästä huolimatta vaellusmatkaa on kokonaisuutena pidettävä ennemmin vapaa-ajan toimintana, joten kyse ei ole säännöksessä tarkoitetusta työkykyä ylläpitävästä toiminnasta.

Käytännössä paikallisyksikön tulee saada työterveyshuollosta vahvistus (kirje, sähköposti, faksi) siitä, että kyseinen toiminta/tilaisuus on toimintasuunnitelman mukaista tyky-toimintaa. Myös puhelinsoitto on riittävä, kunhan paikallisyksikkö laatii työterveyshuollon kanssa käymästä keskustelustaan puhelinmuistion. Paikallisyksiköllä on oikeus saada tieto LPL:n 45 §:n nojalla, kunhan

työterveyshuolto on julkisuuslaissa tarkoitettu viranomainen. Mikäli paikallisyksikkö ei saisi työterveyshuollosta kyseistä tietoa, maatalousyrittäjä on velvollinen sen toimittamaan.

Samoin kuin kuntoutussijaisapuperusteen kohdalla, jos tyky-toiminta kohdistuu maatalousyrittäjän työkyvyttömyysaikaan, menetellään edellä kohdassa 4.1 selostetulla tavalla. Sijaisapu myönnetään tässä tarkoitetun tyky-säännöksen perusteella siis silloin, kun tyky-toiminta tapahtuu muuna kuin työkyvyttömyysaikana.

Sijaisapua voidaan myöntää ohjatun toiminta-ajan lisäksi myös tyky-toimintaan osallistumiseksi välttämättömien matkojen ajaksi.

4.3 Sairaan lapsen hoitaminen (LPL 7 b §)

Äkillisesti sairastunut lapsi

Maatalousyrittäjällä on oikeus saada sijaisapua taloudessaan vakituisesti asuvan alle 10-vuotiaan äkillisesti sairastuneen lapsen hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi enintään seitsemäksi päiväksi sairausjaksoa kohden (LPL 7 b §:n 1 mom. 1 kohta).

Sama oikeus on myös sellaisella sijaisapuun oikeutettuna maatalousyrittäjänä toimivalla lapsen vanhemmalla, joka ei asu lapsen kanssa samassa taloudessa. Sijaisapua voidaan kuitenkin järjestää vain yhdelle sijaisapuun oikeutetulle kerrallaan (LPL 7 b §:n 2 mom.).

Hallituksen esityksen (HE 112/2015) perustelujen mukaan säännös vastaa mahdollisimman pitkälti työntekijän oikeutta tilapäiseen hoitovapaaseen lapsen sairastumisen perusteella. Maatalousyrittäjä voi kuitenkin saada sijaisapua äkillisesti sairastuneen lapsen hoitamiseksi tai hoidon järjestämiseksi enintään seitsemän päivää sairausjaksoa kohden eli vapaan enimmäiskestoa ei yhdenmukaistettu vastaamaan tilapäisen hoitovapaan kestoa.

Ensimmäisen momentin nojalla myönnettävä sijaisapu ei siis edellytä, että kyseessä tulisi olla oma lapsi, vaan sijaisapua voi tämän nojalla saada myös samassa taloudessa vakituisesti asuvan muun lapsen, kuten puolison lapsen tai perheeseen sijoitetun lapsen sairastuessa äkillisesti. Toisen momentin nojalla myönnettävä sijaisapu edellyttää, että kyseessä on oma lapsi (biologinen tai adoptiolapsi).

Lääkärin, terveydenhoitajan tms. antama todistus lapsen sairaudesta ei ole edellytyksenä sijaisavun saamiselle eikä myöskään esimerkiksi todistus siitä, onko sairaan lapsen hoito jo järjestetty jollakin muulla tavalla. Näitä voidaan LPL:n 44 a §:n nojalla kuitenkin tarvittaessa vaatia.

Lapsen hoito tai kuntoutus erityishoitoraha-ajalla

Maatalousyrittäjällä on lisäksi oikeus saada sijaisapua sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen osallistumista varten enintään siksi ajaksi,

jolta hänelle maksetaan **sairausvakuutuslaissa tarkoitettua erityishoitorahaa** (LPL 7 b §:n 1 mom. 2 kohta).

Maatalousyrittäjällä on oikeus sijaisapuun tämän kohdan perusteella siltä ajalta, jolta erityishoitorahaa maksetaan. Vaikka erityishoitorahaa maksetaan vain arkipäiviltä, ei siis sunnuntailta ja pyhäpäiviltä, voidaan sijaisapua kuitenkin antaa myös niille sunnuntaille ja pyhäpäiville, jotka lukeutuvat erityishoitorahan alkamis- ja päättymispäivien väliin. Erityishoitorahan alkamis- ja päättymisajankohdat ilmenevät Kelan antamasta päätöksestä.

Sijaisapu edellyttää, että sijaisapua käyttävälle maatalousyrittäjälle maksetaan erityishoitorahaa. Erityishoitorahaa voidaan tietyissä tilanteissa maksaa molemmille vanhemmille yhtä aikaa. Tällöin molemmilla vanhemmilla voi olla sijaisapuoikeus samaan aikaan.

Kela maksaa erityishoitorahaa alle 16-vuotiaan lapsen saman sairauden perusteella enintään 60 arkipäivää lasta kohden. Tämä enimmäisaika lasketaan erikseen lapsen sairaalahoidon tai -kuntoutuksen ja kotihoidon ajalta. Erityishoitorahaa voi siis saada 60 arkipäivää sairaalahoidon ajalta ja toiset 60 arkipäivää kotihoidon ajalta. Maksuaikaa voidaan jatkaa vielä 30 arkipäivällä, jos hoitava lääkäri arvioi siihen olevan erityinen hoidollinen syy. Erityishoitorahaa kotihoidon ajalta ei makseta yli 90 arkipäivältä. Erityishoitorahaa voidaan myöntää edellä mainitut aikarajat ylittäen vain painavista lääketieteellisistä syistä. Erityishoitorahaa voi saada henkilö, joka hoitaa omaa tai aviopuolisonsa lasta, adoptiolasta tai muuta lasta, jota henkilö vanhemman tavoin tosiasiallisesti hoitaa. Katso lisää erityishoitorahan maksamisesta www.kela.fi.

Ehdollinen päätös

Jos maatalousyrittäjä täyttää sijaisavun saamisen edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä Kelassa vireillä olevaan erityishoitorahahakemukseensa, maatalousyrittäjällä on oikeus saada ehdollinen päätös sijaisavusta (LPL 11 a §).

Ehdollisessa päätöksessä edellytetään, että maatalousyrittäjä toimittaa paikallisyksikköön paikallisyksikön asettamaan määräaikaan mennessä Kelan antaman myönteisen päätöksen siitä, että ehdollisen päätöksen edellyttämää erityishoitorahaa maksetaan ehdollisen päätöksen mukaiselle ajalle.

Paikallisyksikön on järjestettävä sijaisapua ehdollisen päätöksen perusteella. Itse järjestettyä lomitusta koskevaa korvausta ei kuitenkaan makseta ehdollisen päätöksen perusteella, vaan sen maksaminen edellyttää, että oikeudesta sijaisapuun on annettu jo varsinainen päätös.

Ehdollinen päätös sitoo paikallisyksikköä, jos ehdollisen päätöksen saaja toimittaa etuuden myöntämistä tarkoittavan päätöksen paikallisyksikölle sen asettamassa määräajassa. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että paikallisyksikkö asettaa määräajan niin pitkäksi, että etuutta koskeva päätös varmasti ehditään saada ennen määräajan umpeutumista. Kelan

sivulta www.kela.fi löytyy tavoitteellisia etuushakemusten käsittelyaikoja. Ehdollisessa päätöksessä olevaa määräaikaa voidaan pidentää, jos maatalousyrittäjä ilmoittaa, että hän ei ole vielä saanut etuutta koskevaa päätöstä ja että hän haluaa määräajan pidemmäksi. Korjaus tehdään hallintolain 50 §:n 1 mom. 4 kohdan perusteella, ks. asiavirheen korjaamisesta kohdasta 14.6.

Ehdollinen päätös raukeaa, jos etuuspäätös on kielteinen tai jos ehdollisen päätöksen saaja ei muusta syystä toimita myönteistä etuuspäätöstä määräajassa paikallisyksikölle. Ehdollinen päätös raukeaa myös, jos ehdollisen päätöksen saaja ei ole antanut ehdollisen päätöksen pohjaksi oikeita tietoja.

Ehdollisen päätöksen perusteella annettu sijaisapu voidaan muuttaa takautuvasti vuosilomaksi tai eri sijaisapuperusteella annetuksi sijaisavuksi, jos niiden edellytykset täyttyivät kyseisenä ajankohtana. Lomitusperusteen muutos vaatii maatalousyrittäjän suostumuksen.

Jos ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajalta peritään ehdollisen päätöksen nojalla annetusta lomituspalvelusta aiheutuneet kustannukset LPL 29 §:n mukaisesti (ks. tarkemmin kohdasta 13.5). On kuitenkin huomattava, että takaisinperintä on toteutettava täysimääräisenä, ts. takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, jos perintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen.

Ehdolliseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutosta saa hakea vasta myöhemmin annettavaan varsinaiseen päätökseen. Ks. annettavasta päätöksestä kohdasta 15.4.

4.4 Raskaus, synnytys sekä lapsen ja adoptiolapsen hoito (LPL 7 c §)

Sijaisapua voidaan myöntää raskautta ja synnytystä ja lapsen hoitoa varten tämän kohdan perusteella enintään samalle ajalle, jolta maatalousyrittäjälle maksetaan sairausvakuutuslaissa tarkoitettua erityisraskaus-, raskaus- tai vanhempainrahaa.

Vanhempainrahapäiviä voi käyttää, kunnes lapsi täyttää 2 vuotta.

Adoptiolapset

Adoptiovanhemmalle voidaan myöntää sijaisapua enintään samalle ajalle, jolta hänelle maksetaan vanhempainrahaa.

Katko etuuden maksamisessa

Maatalousyrittäjällä on oikeus sijaisapuun tämän kohdan perusteella siltä ajalta, jolta sairausvakuutuslaissa tarkoitettua erityisraskaus-, raskaus- tai vanhempainrahaa suoritetaan. Näitä etuuksia maksetaan vain arkipäiviltä, ei siis sunnuntailta tai muilta pyhäpäiviltä. Enintään kolmen päivän keskeytykset etuuksien maksamisessa eivät kuitenkaan keskeytä sijaisapujaksoa. Näin ollen lomitusta voidaan antaa myös niille sunnuntaille ja muille pyhäpäiville, jotka

lukeutuvat etuuden alkamis- ja päättymisajankohdan väliin. Etuuden alkamis- ja päättymisajankohdat ilmenevät Kelan antamasta päätöksestä.

Esimerkki 4-4: Vanhempainrahajakso alkaa keskiviikkona ja kestää seuraavan viikon tiistaihin. Lapsen vanhemmalle maksetaan vanhempainrahaa kuudelta arkipäivältä. Sijaisapu myönnetään myös "väliin jäävän" sunnuntain ajaksi, vaikka lapsen vanhemmalla ei siltä päivältä olekaan oikeutta vanhempainpäivärahaan.

Esimerkki 4-5: Vanhempainrahajakso alkaa sunnuntaina ja kestää seuraavan viikon lauantaihin. Lapsen vanhemmalle maksetaan vanhempainrahaa kuudelta arkipäivältä. Sijaisapua ei myönnetä jakson ensimmäiselle päivälle, joka on sunnuntai, koska sunnuntai ei sijoitu jakson keskelle.

Sijaisapua voidaan tällä perusteella antaa kummallekin vanhemmalle samanaikaisesti, jos molemmille maksetaan päivärahaa (esim. raskausrahaa äidille ja vanhempainrahaa isälle).

Katso sairausvakuutuslain mukaisten vanhempainpäivärahojen maksamisesta www.kela.fi.

Osittainen vanhempainraha

Myös osittaisena maksettavan vanhempainrahan perusteella on oikeus sijaisapuun, mikäli muut sijaisavun myöntämisen edellytykset täyttyvät.

Henkilö voi hakea osittaista vanhempainrahaa, kun hän hoitaa osan päivästä lasta ja on samanaikaisesti osa-aikatyössä. Jotta osittaista vanhempainrahaa voidaan maksaa, tulee henkilön päivittäinen työaika olla enintään 5 tuntia päivässä. Mikäli työn tekemiseen kuluu enemmän aikaa, henkilöllä ei ole oikeutta vanhempainrahaan. Tämä koskee sekä työsuhteessa että yrittäjänä toimivia henkilöitä. Vanhemmat voivat saada vanhempainrahaa osittaisena myös samalta ajalta tai siten, että toinen vanhemmista saa osittaista vanhempainrahaa ja toinen vanhempi kokonaista vanhempainrahaa.

Yksi osittainen vanhempainrahapäivä kuluttaa puolikkaan vanhempainrahapäivän. Mikäli henkilö on siis esimerkiksi 10 arkipäivää osittaisella vanhempainrahalla, kuluu häneltä vanhempainrahaa 5 arkipäivää.

Lomituksen järjestäminen osittaisen vanhempainrahan perusteella

Osittaisena maksettu vanhempainraha oikeuttaa sijaisapuun, mikäli muut sijaisavun myöntämisen edellytykset täyttyvät. Tässä tilanteessa henkilö työskentelee ainakin osittain ollessaan vanhempainvapaalla. Jotta sijaisapua voidaan myöntää 7 c §:n perusteella, tulee henkilön hoitaa lasta silloin, kun hän

käyttää sijaisapua. Hakija ei voi siten tehdä töitä silloin, kun hän käyttää sijaisapua tämän kohdan perusteella, koska 7 c §:n mukainen sijaisapu on tarkoitettu lapsen hoitamista varten.

Paikallisyksikkö seuraa päätöksissään Kelan myöntämää vanhempainrahapäätöstä. Kelan päätöksestä käy esimerkiksi ilmi se, että käyttääkö henkilö kokonaisen vai osittaisen vanhempainrahapäivän.

Kun henkilölle myönnetään sijaisapua osittaisen vanhempainrahan perusteella, tulee sijaisapua myönnettäessä tehdä lomituspalvelulain 5 §:n mukainen tarveharkinta. Kun henkilö on osittaisella vanhempainvapaalla, hän on itse työkykyinen ja haluaa tehdä osan töistä itse. Tämä tarkoittaa sitä, että sijaisavun tarve on lähtökohtaisesti tavallista tehtäväosuutta pienempi. Tilanteissa, joissa lomitettava työaika jää tämän seurauksena pieneksi, tulee huomioida sijaisavun tarveharkinta.

Esimerkki 4-6: Henkilölle maksetaan osittaista vanhempainrahaa eli hän haluaa työskennellä lapsen hoitamisen ohessa. Hänen tehtäväosuutensa on 8 tuntia. Ollessaan osittaisella vanhempainvapaalla hän tekee tehtäväosuuteensa kuuluvista töistä 4 tuntia. Hän voi saada sijaisapua lopulle 4 tunnille, jona hän hoitaa lasta kotona.

Esimerkki 4-7: Henkilön tehtäväosuus on kuten edellisessä esimerkissä. Henkilö tekee myös muita kuin päivittäin välttämättömiä kotieläinten hoitotöitä eli muita maatalousyrityksen töitä tai töitä maatalousyrityksen ulkopuolella. Hän työskentelee päivässä 3 tuntia muissa kuin päivittäin välttämättömissä kotieläinten hoitotöissä. Välttämättömiä kotieläinten hoitotöitä hän tekee 2 tuntia päivässä. Tällöin hänen tehtäväosuudestaan jää tekemättä 6 tuntia ja tähän osuuteen hän voi saada sijaisapua. Tällaisessa tilanteessa henkilöltä tulee pyytää selvitys siitä, mitä töitä hän tekee ja montako tuntia päivässä. Silloin, kun lomittaja hoitaa yrittäjän tehtäväosuutta, tulee yrittäjän hoitaa lasta, jotta hän voi saada sijaisapua osittaisen vanhempainrahan perusteella.

Esimerkki 4-8: Tilan toinen yrittäjä on vanhempainvapaalla ja toinen yrittäjä on osittaisella vanhempainvapaalla. Osittaisella vanhempainvapaalla olevan yrittäjän tehtäväosuus on 6 tuntia. Ollessaan osittaisella vanhempainvapaalla hän tekee 5 tuntia töitä. Osittaisella vanhempainvapaalla olevan yrittäjän tehtäväosuudesta jäisi lomitettavaa työtä enää yksi tunti. Paikallisyksikkö voisi tällöin tarveharkinnan perusteella päätyä siihen, että oikeutta sijaisapuun ei ole LPL 5 §:n nojalla, koska toinen vanhempi on jo kotona lapsen kanssa ja lomitettavaa tulisi vain yksi tunti.

Kun henkilö hakee sijaisapua osittaisen vanhempainrahan perusteella, paikallisyksikön tulee sopia/selvittää henkilön kanssa ainakin seuraavat asiat:

- päivät, joina henkilö aikoo käyttää kokonaisen/osittaisen vanhempainrahapäivän
- montako tuntia henkilö tekee itse töitä päivässä, kun hän käyttää osittaisen vanhempainrahapäivän
- mitä töitä henkilö tekee? Välttämättömiä kotieläinten hoitotöitä, muita maatilan töitä vai maatilan ulkopuolisia töitä? Montako tuntia päivässä hän tekee kutakin työtä?

Asiakasta tulee muistuttaa ehdollista päätöstä annettaessa, että mikäli hän hakee sijaisapua osittaisen vanhempainrahan perusteella ja Kela ei myönnäkään osittaista vanhempainrahaa esimerkiksi siksi, että vanhempainrahapäivien enimmäismäärä ylittyisi, tulee saadusta lomituksesta perusteeton etuus.

Sijaisavun hakeminen

Vanhempainpäivärahaa on mahdollista hakea useammissa lyhyissä jaksoissa, jolloin-vanhemmat voivat vuorotella etuuksien käyttämisessä.

Sen henkilön, jolle etuutta maksetaan, tulee tehdä kirjallinen sijaisapuhakemus ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden ja sijaisapujakson alkamista. Mikäli haettu sijaisapujakso on yhtäjaksoinen ja sijaisavun peruste on sama (7 c §), riittää että sijaisapua hakeva henkilö tekee yhden sijaisapuhakemuksen ennen sijaisapujakson ja lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

Mikäli etuuden saaja vaihtuu, tulee sen henkilön, jolle etuutta aletaan maksaa, tehdä uusi kirjallinen sijaisapuhakemus ennen sijaisapujakson ja lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

> Esimerkki 4-8: Lapsen molemmat vanhemmat ovat oikeutettuja sijaisapuun. Lapsen äidille on Kelan päätöksellä myönnetty vanhempainrahaa ajalle 2.1.2023 - 30.3.2023. Äiti hakee sijaisapua vastaavalle ajanjaksolle, joten hänen tulee tehdä kirjallinen sijaisapuhakemus paikallisyksikölle ennen sijaisapujakson alkamista. Lapsen isälle on Kelan päätöksellä myönnetty vanhempainrahaa ajalle 31.3.2023 – 5.5.2023. Isä hakee samalle ajanjaksolle sijaisapua. Vaikka etuutta maksetaan molemmille vanhemmille samasta lapsesta yhtäjaksoisesti, tulee isän tehdä uusi kirjallinen sijaisapuhakemus ennen oman sijaisapujaksonsa alkamista eli ennen 31.3.2023.

Ehdollinen päätös

Jos maatalousyrittäjä täyttää sijaisavun saamisen edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä Kelassa vireillä olevaan erityisraskaus-, raskaus- tai vanhempainrahahakemukseensa, maatalousyrittäjällä on oikeus saada ehdollinen päätös sijaisavusta (LPL 11 a §).

Ehdollisessa päätöksessä edellytetään, että maatalousyrittäjä toimittaa paikallisyksikköön paikallisyksikön asettamaan määräaikaan mennessä Kelan antaman myönteisen päätöksen siitä, että ehdollisen päätöksen edellyttämää etuutta maksetaan ehdollisen päätöksen mukaiselle ajalle.

Paikallisyksikön on järjestettävä sijaisapua ehdollisen päätöksen perusteella. Itse järjestettyä koskevaa korvausta ei kuitenkaan makseta ehdollisen päätöksen perusteella, vaan sen maksaminen edellyttää, että oikeudesta sijaisapuun on annettu jo varsinainen päätös.

Ehdollinen päätös sitoo paikallisyksikköä, jos ehdollisen päätöksen saaja toimittaa etuuden myöntämistä tarkoittavan päätöksen paikallisyksikölle sen asettamassa määräajassa. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että paikallisyksikkö asettaa määräajan niin pitkäksi, että etuutta koskeva päätös varmasti ehditään saada ennen määräajan umpeutumista. Kelan sivulta www.kela.fi löytyy tavoitteellisia etuushakemusten käsittelyaikoja. Ehdollisessa päätöksessä olevaa määräaikaa voidaan pidentää, jos maatalousyrittäjä ilmoittaa, että hän ei ole vielä saanut etuutta koskevaa päätöstä ja että hän haluaa määräajan pidemmäksi. Korjaus tehdään hallintolain 50 §:n 1 mom. 4 kohdan perusteella, ks. asiavirheen korjaamisesta kohdasta 14.6.

Ehdollinen päätös raukeaa, jos etuuspäätös on kielteinen tai jos ehdollisen päätöksen saaja ei muusta syystä toimita myönteistä etuuspäätöstä määräajassa paikallisyksikölle. Ehdollinen päätös raukeaa myös, jos ehdollisen päätöksen saaja ei ole antanut ehdollisen päätöksen pohjaksi oikeita tietoja.

Ehdollisen päätöksen perusteella annettu sijaisapu voidaan muuttaa takautuvasti vuosilomaksi tai eri sijaisapuperusteella annetuksi sijaisavuksi, jos niiden edellytykset täyttyivät kyseisenä ajankohtana. Lomitusperusteen muutos vaatii maatalousyrittäjän suostumuksen.

Jos ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajalta peritään ehdollisen päätöksen nojalla annetusta lomituspalvelusta aiheutuneet kustannukset LPL 29 §:n mukaisesti (ks. tarkemmin kohdasta 13.5). On kuitenkin huomattava, että takaisinperintä on toteutettava täysimääräisenä, ts. takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, jos perintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen.

Ehdolliseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutosta saa hakea vasta myöhemmin annettavaan varsinaiseen päätökseen. Ks. annettavasta päätöksestä kohdasta 15.4.

4.5 Alle kolmevuotiaan lapsen hoito (LPL 7 d §)

Kotihoidon tuki

Vuosilomaan ja sijaisapuun oikeutetulle maatalousyrittäjälle voidaan myöntää sijaisapua alle kolmevuotiaan lapsensa kotona tapahtuvaa hoitamista varten

sille ajalle, jolta lapsesta maksetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaista lasten kotihoidon tukea.

Vuosikohtaisuus

Sijaisapuoikeus on lapsi-, vuosi- ja perhekohtainen. Sijaisavun enimmäismäärä on 100 päivää vuodessa lasta ja hänen molempia vanhempiaan kohden. Vuosittainen enimmäismäärä voi kertyä yhdestä tai useammasta sijaisapujaksosta ja se voidaan jakaa vanhempien kesken heidän haluamallaan tavalla. Sijaisapua voidaan tämän kohdan perusteella myöntää vain yhdelle maatalousyrittäjälle kerrallaan. Vuosittaiseen 100 päivän enimmäismäärään ei lasketa sijaisapupäiviä, joita maatalousyrittäjä on saanut vanhempainrahakauden perusteella, vaikka perhevapaauudistuksen myötä maatalousyrittäjä voi saman vuoden aikana olla välillä hoitovapaalla ja välillä vanhempainvapaalla.

> Esimerkki 4-9: Vuosilomaan ja sijaisapuun oikeutettu maatalousyrittäjä jää hoitovapaalle, kun lapsen syntymästä on kulunut 160 arkipäivää. Maatalousyrittäjä pitää hoitovapaata 100 päivää putkeen. Tältä ajalta hänellä on myös oikeus sijaisapuun. Näin ollen maatalousyrittäjä käyttää siis alle kolmevuotiaan lapsen hoidon perusteella myönnetyn sijaisavun 100 päivän vuotuisen enimmäismäärän.

Vuoden jakso lasketaan lapsen syntymästä alkaen. Pitämättä jääneitä päiviä ei ole mahdollista siirtää toiseen kauteen.

Useampia lapsia

Perheessä voi olla kaksikin tai useampia lapsia, jotka samanaikaisesti täyttävät tässä tarkoitetut edellytykset. Sijaisapuoikeus määritellään kummankin osalta itsenäisesti. Lapsen tulee olla biologinen lapsi tai adoptiolapsi. Vaikka adoptiovanhemmilla voi olla oikeus kotihoidon tukeen myös yli kolmevuotiaasta lapsesta, sijaisapuoikeus voi olla vain alle kolmevuotiaasta lapsesta.

> Esimerkki 4-10: Perheessä on kaksi lasta, joista vanhempi on noin 2½-vuotias ja nuorempi täyttänyt juuri yhden vuoden. Lapsia hoidetaan kotona. Vanhemmilla on oikeus saada sijaisapua kummankin lapsen perusteella sata päivää eli yhteensä 200 päivää. On kuitenkin huomattava, ettei 200 päivän aika ole samanaikainen vaan vanhemman lapsen kautta tuleva jakso (2-3 vuotta) ajoittuu osittain eri aikaan kuin nuoremman lapsen kautta tuleva jakso (1-2 vuotta). Maatalousyrittäjän on tarkoituksenmukaisinta käyttää sijaisapuoikeutta ensin sen lapsen osalta, jonka syntymäpäivä on lähinnä.

Edellä olevaa periaatetta noudatetaan myös silloin, kun kyse on useammasta samaan aikaan syntyneestä lapsesta (yleensä kaksoset), jolloin kullakin lapsella on oma 100 päivän enimmäismääränsä.

Edellytyksenä kotihoidon tuki

Sijaisavun saaminen edellyttää, että lapsesta maksetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaista lasten kotihoidon tukea. Sijaisapua ei siten ole mahdollista saada kunnallisessa päivähoidossa tai kodin

ulkopuolella yksityisessä hoidossa olevan lapsen hoitamista varten edes viikonloppuisin tai muina sellaisina aikoina, jolloin hoitopaikka on yleensä kiinni.

Jos lapsi menee kunnalliseen päivähoitoon tai kodin ulkopuoliseen yksityiseen hoitopaikkaan tai jää tällaisesta hoidosta pois kesken vuotta (ks. edellä kohta "Vuosikohtaisuus"), kohdistuu sijaisapuoikeus siihen osaan vuotta, jonka ajan lasta hoidetaan kotona. Oikeus on täysimääräinen eli vuosikohtaista sijaisapuoikeutta ei siis suhteuteta kotona ja kodin ulkopuolella tapahtuvien hoitojaksojen pituuksien perusteella.

Edellytys kotihoidon tuen maksamisesta katsotaan täyttyvän, vaikka esim. vanhempainrahan vähennyksen jälkeen tukea ei jää maksettavaksi.

Lapsen hoitamista varten

Sijaisapua voi siis säännöksen perusteella saada lapsen kotona tapahtuvaa hoitamista varten. Jos joku muu henkilö, kuin sijaisapua hakeva, hoitaa lasta kotona, sijaisavun myöntämisen edellytykset eivät täyty.

> Esimerkki 4-11: Isä on ollut tilan ainoa lomituspalvelujen käyttäjä. Äiti on ollut tilan ulkopuolella töissä, mutta viimeiset kuukaudet raskaus- ja vanhempainvapaalla, minkä jälkeen hän on jäänyt hoitovapaalle omasta työstään, kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Äiti ei voi käyttää sijaisapua alle 3-vuotiaan lapsen hoitamista varten, koska hänellä itsellään ei ole vuosilomaoikeutta. Myös isän osalta on lähtökohtaisesti katsottava, etteivät sijaisavun myöntämisen edellytykset täyty, koska äiti on jäänyt hoitovapaalle tilan ulkopuolisesta työstään juuri sen vuoksi, että voisi hoitaa lastaan.

Kuitenkin, jos lapsi hoidetaan kotona molempien vanhempien toimesta, ja he ovat molemmat vuosilomaan ja sijaisapuun oikeutettuja, he voivat jakaa sijaisapupäivien enimmäismäärän haluamallaan tavalla, huolimatta siitä, kumpi vanhemmista kotihoidon tukea saa. Tietysti tällöinkin sijaisavun tarpeen tulee täyttyä, ts. ei esim. ole kohtuullista edellyttää, että toinen vanhempi hoitaisi myös lasta hoitavan vanhemman tehtäväosuuden. Vastaavasti sijaisapu voidaan myöntää, vaikka kotihoidon tuki maksetaan vanhemmalle, joka ei ole lomituspalveluihin oikeutettu, jos lapsi hoidetaan kotona molempien vanhempien toimesta ja sijaisavun edellytykset sijaisaputarpeineen täyttyvät kaikilta muilta osin.

Lisäksi sijaisapuna hoidetaan luonnollisesti vain sijaisavulla olevan yrittäjän tehtäväosuus.

Sijaisavun myöntäminen ja hakeminen

Vaikka molemmat vanhemmat voisivat olla tämän säännöksen nojalla sijaisapuun oikeutettuja, sijaisapu myönnetään aina yksilölle. Ennen sijaisavun

myöntämistä tulee siis olla tiedossa, kuinka monta päivää ja millä ajalla kyseinen maatalousyrittäjä haluaa sijaisapua pitää ts. miten vanhemmat ovat päättäneet enimmäismäärää jakaa.

Lasta hoitavan maatalousyrittäjän tulee kirjallisesti hakea sijaisapua ennen sijaisapujakson ja lomituspalveluun kuuluvien töiden alkamista. Mikäli samalle maatalousyrittäjälle on jo myönnetty oikeus sijaisapuun yhdelle hoitovapaajaksolle, ja hoitovapaa ja sijaisavun tarve jatkuu yhdenjaksoisesti edelliseen jaksoon nähden, riittää tällaisessa tilanteessa suullinen hakemus sijaisapuoikeudesta seuraavalle jaksolle. Tässäkin tapauksessa hakemus on kuitenkin tehtävä etukäteen ja todistus Kelan myöntämästä etuudesta uudelle jaksolle on esitettävä kirjallisesti. Mikäli edellisellä päätöksellä myönnetyn sijaisapujakson ja uuden jakson välissä on katkos, on hakemus tehtävä kirjallisesti.

Mikäli vanhemmat vuorottelevat sijaisavun käyttämisessä kotihoidontuen maksamisen aikana, tulee aina sijaisapuoikeutta hakevan henkilön vaihtuessa tehdä uusi kirjallinen sijaisapuhakemus ennen sijaisapujakson ja lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

Mikäli kotihoidontukijakson välissä on vanhempainrahajakso, tulee sijaisapua hakea kirjallisesti ennen sijaisapujakson ja lomituspalveluihin kuuluvien töiden aloittamista. Näin siksi, että kyseessä on 7 c §:n mukainen sijaisapuperuste.

Ehdollinen päätös

Jos maatalousyrittäjä täyttää sijaisavun saamisen edellytykset muutoin, mutta hän ei ole vielä saanut päätöstä Kelassa vireillä olevaan kotihoidon tukihakemukseensa, maatalousyrittäjällä on oikeus saada ehdollinen päätös sijaisavusta (LPL 11 a §).

Ehdollisessa päätöksessä edellytetään, että maatalousyrittäjä toimittaa paikallisyksikköön paikallisyksikön asettamaan määräaikaan mennessä Kelan antaman myönteisen päätöksen siitä, että ehdollisen päätöksen edellyttämää etuutta maksetaan ehdollisen päätöksen mukaiselle ajalle.

Paikallisyksikön on järjestettävä sijaisapua ehdollisen päätöksen perusteella. Itse järjestettyä koskevaa korvausta ei kuitenkaan makseta ehdollisen päätöksen perusteella, vaan sen maksaminen edellyttää, että oikeudesta sijaisapuun on annettu jo varsinainen päätös.

Ehdollinen päätös sitoo paikallisyksikköä, jos ehdollisen päätöksen saaja toimittaa etuuden myöntämistä tarkoittavan päätöksen sen asettamassa määräajassa. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että paikallisyksikkö asettaa määräajan niin pitkäksi, että etuutta koskeva päätös varmasti ehditään saada ennen määräajan umpeutumista. Kelan sivulta www.kela.fi löytyy tavoitteellisia etuushakemusten käsittelyaikoja. Ehdollisessa päätöksessä olevaa määräaikaa voidaan pidentää, jos maatalousyrittäjä ilmoittaa, että hän ei ole vielä saanut etuutta koskevaa päätöstä ja että hän

haluaa määräajan pidemmäksi. Korjaus tehdään hallintolain 50 §:n 1 mom. 4 kohdan perusteella, ks. asiavirheen korjaamisesta kohdasta 14.6.

Ehdollinen päätös raukeaa, jos etuuspäätös on kielteinen tai jos ehdollisen päätöksen saaja ei muusta syystä toimita myönteistä etuuspäätöstä määräajassa paikallisyksikölle. Ehdollinen päätös raukeaa myös, jos ehdollisen päätöksen saaja ei ole antanut ehdollisen päätöksen pohjaksi oikeita tietoja.

Ehdollisen päätöksen perusteella annettu sijaisapu voidaan muuttaa takautuvasti vuosilomaksi tai eri sijaisapuperusteella annetuksi sijaisavuksi, jos niiden edellytykset täyttyivät kyseisenä ajankohtana. Lomitusperusteen muutos vaatii maatalousyrittäjän suostumuksen.

Jos ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajalta peritään ehdollisen päätöksen nojalla annetusta lomituspalvelusta aiheutuneet kustannukset LPL 29 §:n mukaisesti (ks. tarkemmin kohdasta 13.5). On kuitenkin huomattava, että takaisinperintä on toteutettava täysimääräisenä, ts. takaisinperinnästä ei voida luopua edes osittain, jos perintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen.

Ehdolliseen päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutosta saa hakea vasta myöhemmin annettavaan varsinaiseen päätökseen. Ks. annettavasta päätöksestä kohdasta 15.4.

4.6 Maanpuolustus (LPL 7 f §:n 1 ja 2 kohdat)

Varusmies- ja siviilipalvelus

Maatalousyrittäjälle voidaan antaa sijaisapua varusmiespalvelun tai siviilipalvelun suorittamisen ajaksi (LPL 7 f §:n 1 kohta). Luonnollisesti sijaisavun antaminen edellyttää myös tässä, niin kuin muidenkin sijaisapuperusteiden kohdalla, että myös sijaisavun saamisen yleiset edellytykset (ks. luku 1) samoin kuin erityiset edellytykset (ks. luku 3), ovat olemassa.

Naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaan asepalvelus rinnastetaan laissa mainituin poikkeuksin varusmiespalveluksen suorittamiseen. Lain perustelujen mukaan asepalvelusta suorittavan naisen taloudellisten ja sosiaalisten etujen tulee olla samat kuin asevelvollisuutta suorittavien miesten. Täten myös naiselle voidaan antaa sijaisapua asepalveluksen suorittamisen ajaksi, jos sijaisavun saamisen muut edellytykset täyttyvät.

Maatalousyrittäjän on itse osoitettava varusmiespalvelun/naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalvelun suorittaminen**.** Katso tarvittaessa varusmiespalvelusta lisää www.puolustusvoimat.fi ja siviilipalvelusta www.sivarikeskus.fi.

Kertausharjoitus/täydennyspalvelus

Edellä sanotun lisäksi maatalousyrittäjälle voidaan antaa sijaisapua kertausharjoituksen tai täydennyspalveluksen suorittamista varten enintään palveluksen osoitetun keston ajaksi (LPL 7 f §:n 2 kohta).

Täydennyspalveluksella tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 112/2015) perustelujen nojalla siviilipalveluslain mukaista täydennyspalvelusta. Myös kertausharjoitukselta edellytetään, että se on asevelvollisuuslain mukainen kertausharjoitus. Maatilojen varautumiskoulutukseen osallistuminen katsotaan kertausharjoitukseksi.

Maatalousyrittäjän on itse osoitettava kertausharjoituksen tai täydennyspalveluksen suorittaminen. Katso tarvittaessa kertausharjoituksista ja täydennyspalveluksesta lisää www.puolustusvoimat.fi ja www.sivarikeskus.fi.

Vapaaehtoinen maanpuolustustyö

Sijaisapuoikeutta ei ole silloin, jos maatalousyrittäjä osallistuu maanpuolustuskursseille tai muuhun vastaavaan vapaaehtoisuuteen pohjautuvaan maanpuolustustyöhön.

4.7 Lähiomaisen kuolema ja hautajaiset (LPL 7 f §:n 3 kohta)

Sijaisapua voi saada lähiomaisen kuoleman vuoksi yhden päivän ajaksi ja tämän lisäksi hautajaispäiväksi.

Laissa ei ole tarkemmin määritelty sukulaisuussuhdetta, jonka vallitessa sijaisapua voidaan tämän kohdan perusteella myöntää. Myöskään säännöksen soveltamisen suhteen ei voida asettaa ehdottomia rajoja, mutta tarkoitus on, että tämän kohdan perusteella sijaisapua myönnettäisiin lähinnä vain vainajan kanssa samaan perhepiiriin kuuluville tai kuuluneille henkilöille.

Tässä kohdassa tarkoitetaan sijaisapua, jota myönnetään maatalousyrittäjälle, jonka lähiomainen on kuollut. Kokonaan eri asia on, jos vainaja itse harjoitti maataloutta, jolloin kuolinpesälle voidaan myöntää sijaisapua yritystoiminnan vaatimia järjestelyjä varten (ks. tarkemmin kohta 3.2.1 "Toiminnan lopettamista/järjestelyä varten, kun syy on pysyvä").

4.8 Sijaisapu yritystoiminnan järjestelyjä varten

Ks. kohta 3.2.1.

5 Lomituksen järjestämistavat

LPL 1 §:n 3 mom:n mukaan maatalousyrittäjälle annetaan lomituspalveluja niin, että

1 paikallisyksikkö osoittaa hänelle lomittajan; tai

2 paikallisyksikkö korvaa maatalousyrittäjän itse hankkimista lomituspalveluista aiheutuneita kustannuksia palvelujen tuottajalle.

Maatalousyrittäjä valitsee kummalla edellä mainituista tavoista lomituspalvelut järjestetään (LPL 1 §:n 3 mom.). Valinta on maatalousyrityskohtainen.

5.1 Valinnan merkitys

Kokonaisvalinta

Valinta koskee lomituspalveluja kokonaisuudessaan. Jos maatalousyrittäjä on ilmoittanut järjestävänsä itse lomituksensa, hänen on sinä aikana, jolloin valinta on voimassa, järjestettävä itse sekä vuosilomansa että sijaisapunsa samoin kuin tuetun maksullisen lomittaja-avun. Tämä periaate ilmenee LPL 14 ja 24 §:stä.

Valinnan sitovuus

Valinta on voimassa toistaiseksi, mutta sitä voi muuttaa aina kalenterivuoden alusta lukien. Lisäksi edellytyksenä valinnan muuttamiselle on, että ilmoitus siitä tehdään paikallisyksikköön viimeistään valintavuotta edeltävän kesäkuun loppuun mennessä. Paikallisyksikön suostumuksella ilmoitus voidaan tehdä määräajan jälkeenkin.

Valintamenettelystä tarkemmin ks. kohta 5.3.

Käytännössä paikallisyksikkö voi joustaa

Vaikka yrittäjä on ilmoittanut järjestävänsä lomituksensa itse, kunta voi maatalousyrittäjän pyynnöstä järjestää lomituksen, jollei se vaikeuta lomituksen järjestämistä niille maatalousyrittäjille, jotka kuuluvat paikallisyksikön järjestämien lomitusten piiriin (LPL 14 §:n 2 mom.).

Paikallisyksiköllä on siis mahdollisuus, mutta ei velvollisuutta, järjestää lomituspalveluja myös niille maatalousyrittäjille, jotka ovat siirtyneet käyttämään itse hankittuja lomittajia.

Paikallisyksikön on ensisijaisesti järjestettävä lomituspalvelut niille maatalousyrittäjille, jotka jo alun alkaen ovat pitäytyneet kunnan järjestämien lomituspalvelujen piirissä. Paikallisyksikön ei tarvitse - eikä sen edes pidä - varautua etukäteen siihen mahdollisuuteen, että kaikki maatalousyrittäjät, jotka ovat ilmoittaneet käyttävänsä itse hankittuja lomittajia, eivät ehkä pystykään itse hankkimaan lomittajaa.

Paikallisyksikön lomituspalvelujen saaminen merkitsee yrittäjän kannalta sitä, että paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen aikana häntä koskevat samat säännökset kuin niitä yrittäjiä, jotka jo alun alkaen olivat valinneet paikallisyksikön lomitusjärjestelmän. Eri lomitusjärjestelmien välisiä eroja on käsitelty tarkemmin kohdassa 5.2.

5.2 Vaihtoehtojen välisiä eroja

Maatalousyrittäjän oikeus lomituspalveluihin on pääasiassa samansisältöinen riippumatta siitä, kumman järjestelmän piiriin hän kuuluu. Lähinnä lomittajien työajan tarkoituksenmukaisen järjestämisen kannalta paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen käytölle on asetettu tiettyjä rajoitteita (alla olevan luettelon kohdat 1 ja 2). Vaihtoehtojen väliset merkittävimmät erot ovat:

1 paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa vuosilomaan voi sisältyä vain tietty määrä pyhä- ja juhlapäiviä (ks. kohta 5.2.1);

2 paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa on velvollisuus pitää tietyissä tapauksissa osa vuosilomasta samanaikaisesti (ks. kohta 5.2.2);

3 LPL:n 8 c §:n mukaiset valvontakäynnit ja varallaolo on mahdollista vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa (ks. kohta 8.5 ja 9.3.2);

4 lomituspäivän kestoa voidaan pidentää vuosiloma- ja sijaisapulomituksen aikana vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa (ks. kohta 11.1.4); ja

5 niin sanottu täysin maksullinen lomittaja-apu on mahdollista vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa (ks. kohta 12.2).

5.2.1 Vuosilomaan sisältyvien pyhäpäivien enimmäismäärä

Jos maatalousyrittäjä käyttää paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja, hänen vuosilomaansa saa sisältyä enintään kolme sunnuntaita tai sellaista juhlapäivää, jonka aikana tehdystä työstä lomittajalle maksetaan kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen sunnuntai- tai sitä vastaava korvaus (LPL 17 §:n 1 mom.).

Sunnuntaityökorvaukseen oikeuttavia päiviä ovat sunnuntaipäivien lisäksi uudenvuodenpäivä, loppiainen, pitkäperjantai, toinen pääsiäispäivä, vapunpäivä, helatorstai, juhannuspäivä, pyhäinpäivä, itsenäisyyspäivä, joulupäivä ja tapaninpäivä (kalenteriin punaisella merkityt päivät).

Sunnuntaityökorvaukseen oikeuttavien päivien lisäksi samansuuruinen (100 %) korotus maksetaan myös aattopäiviltä. Aattopäiviä ei kuitenkaan oteta

huomioon säännöstä sovellettaessa, koska kyse ei ole säännöksessä tarkoitetusta juhlapäivästä (vaan vasta aatosta). Myös kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus tukee tätä tulkintaa, koska sen lomittajia koskevassa liitteessä erotellaan juhlapäivät ja juhlapäivien aatot.

Kolmen pyhäpäivän rajoitus vuosilomassa koskee kaikkia paikallisyksikön lomituspalveluja käyttäviä, vaikka lomitukset suorittaisi lomittaja, jolle ei makseta kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukaista sunnuntaityökorvausta tai sitä vastaavaa korvausta.

5.2.2 Velvollisuus pitää vuosilomat osittain samanaikaisesti

Velvollisuus pitää osa vuosilomista samanaikaisesti koskee siis vain paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja käyttäviä. Maatalousyrittäjillä, jotka ovat itse järjestetyn lomituksen piirissä, ei ole velvollisuutta pitää osaakaan lomasta samanaikaisesti.

5.2.2.1 Vähintään 20 päivää

Samanaikaisuusvelvoite tarkoittaa sitä, että samassa maatalousyrityksessä työskentelevien maatalousyrittäjien on pidettävä vähintään 20 päivää vuosilomastaan samanaikaisesti, jos maatalousyrityksen olosuhteet huomioon ottaen yritystoiminnan jatkuvuus voidaan turvata yhden kokoaikaisen maatalouslomittajan työpanoksella.

On huomattava, että tämä on vähimmäisvelvoite eli estettä ei ole sille, että maatalousyrittäjät halutessaan pitävät enemmänkin kuin 20 päivää samanaikaisesti.

5.2.2.2 Yritystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Vaihtoehdot enintään 20 kotieläinyksikköä tai enintään 9 tuntia

LPL:n 17 a § 1 momentin mukaan yritystoiminnan jatkuvuus katsotaan tulevan turvatuksi samanaikaisuusvelvoitteen edellyttämällä tavalla, jos
1) maatalousyrityksessä on enintään 20 kotieläinyksikköä; **tai**
2) yrityksen hoitoon kuuluvien välttämättömien tehtävien tekemiseen kuluva, maatalousyrittäjien yhteenlaskettuja tehtäväosuuksia vastaava aika on LPL:n 8 §:n mukaisesti arvioitu enintään yhdeksäksi tunniksi.

Vaikka 20 kotieläinyksikön määrä ylittyisi, mutta maatalousyrittäjien yhteenlaskettuja tehtäväosuuksia vastaava aika on arvioitu enintään yhdeksäksi tunniksi, maatalousyrittäjät ovat samanaikaisuusvelvoitteen piirissä. Vastaavasti vaikka maatalousyrittäjien yhteenlaskettuja tehtäväosuuksia vastaava aika olisi arvioitu yli yhdeksäksi tunniksi, mutta maatalousyrityksessä on enintään 20 kotieläinyksikköä, maatalousyrittäjät ovat samanaikaisuusvelvoitteen piirissä.

Maatalousyrityksen kaikki vuosilomaan oikeutetut maatalousyrittäjät

Samanaikaisuutta harkittaessa otetaan huomioon maatalousyrityksen kaikkien vuosilomaan oikeutettujen maatalousyrittäjien tehtäväosuuksia vastaava aika. Jos vuosilomaan oikeutettujen maatalousyrittäjien yhteenlaskettuja tehtäväosuuksia vastaava aika arvioidaan enintään yhdeksäksi tunniksi, maatalousyrityksen kaikkien vuosilomaan oikeutettujen maatalousyrittäjien tulee pitää osa vuosilomastaan samanaikaisesti. Samanaikaisuusvelvoite koskee siis lähtökohtaisesti kaikkia maatalousyrityksen vuosilomaan oikeutettuja maatalousyrittäjiä tai ei ketään, ks. kuitenkin lisäksi kohta 5.2.2.4 Samanaikaisuusvelvoitteen kohdistumisaika.

Tuntimäärän arviointi

LPL:n 8 §:ssä säädetään lomituspäivän keston määrittelystä. Lomituspäivän kesto vuosilomalomituksessa määräytyy lomitustunteina siten, että se on lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta vastaava tuntimäärä maatalousyrityksen kokonaistyöajasta (ks. lomituspäivän keston määrittelystä kohdasta 11.1).

Tuntirajan perustelu

Hallituksen esityksessä (HE 110/2012) samanaikaisuusvelvoitteen yhdeksän tunnin rajaa perustellaan sillä, että maatalouslomittajien palkkaukseen sovelletaan kunnallista yleistä virka- ja työehtosopimusta, jonka mukaan lomittajien säännöllinen työaika samoin kuin ylityöraja on enintään 12 tuntia vuorokaudessa ja 38 tuntia 15 minuuttia viikossa. Viikkoa pitemmässä tasoittumisjaksossa viikkoylityöraja on etukäteen työvuoroluetteloon merkitty säännöllinen viikkotyöaika. Yhdeksän tunnin rajan perusteella on aiempaa helpompi suunnitella täysiaikaisille maatalouslomittajille työvuorot siten, että heidän työaikansa tasoittuu tasoittumisjakson aikana keskimääräiseen työaikaan. Vuosiloman samanaikaisuus pidentää maatalouslomittajan työpäivää joissakin tilanteissa yli täysiaikaisen lomittajan keskimääräisen noin 7,5 tunnin työpäivän pituuden. Toisaalta lomitettavien sijaisapu- ja vuosilomapäivien keskimääräinen pituus on alle seitsemän tuntia. Lomittajan työaika saadaan vastaamaan keskimääräistä työaikaa, jos hänet ohjataan työskentelemään tasoittumisjakson aikana myös sellaisissa tehtävissä, joissa työpäivän pituus jää keskimääräistä työpäivää lyhyemmäksi.

5.2.2.3 Samanaikaisen vuosiloman lomittajat

Samanaikaisuusvelvoitteen syntymiseen ei vaikuta se, pystyykö paikallisyksikkö hoitamaan lomituksen yhden lomittajan avulla vai ei. Lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää sitä, että samanaikaisuusvelvoitteen mukainen lomituspäivä pyritään hoitamaan yhden lomittajan toimesta. Tämä on kuitenkin siis vain lähtökohta. Paikallisyksikön tulee joka tapauksessa järjestää lomitus tarkoituksenmukaisella ja taloudellisella tavalla. Joissakin tilanteissa edellä oleva voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos maatalousyrityksen lomituspäivä jakautuu kahteen osaan, aamupäivän lomituksen hoitaa eri lomittaja kuin iltapäivän lomituksen.

Paikallisyksikön tulee kuitenkin pitää mielessä lähtökohta ja se, että lainmuutoksella on myös tarkoitus vähentää lomittajien osa-aikaisuutta. Osa-aikaisuuden väheneminen parantaa lomittajan toimeentulomahdollisuuksia ja lisää lomittajan työn houkuttelevuutta. Lisäksi lainmuutoksen on ajateltu lieventävän maatalouslomittajan työn luonteeseen liittyvää epäkohtaa eli työpäivän jakautumista kahteen osaan sekä siihen liittyvää edestakaista matkustamista.

5.2.2.4 Samanaikaisuusvelvoitteen kohdistumisaika

Samanaikaisuusvelvoite koskee vain sitä aikaa, jolloin maatalousyrityksen maatalousyrittäjien lomaoikeus kohdistuu samaan aikaan.

Esimerkki 5-1: Emännällä on päättyneen työsuhteen vuoksi vuosilomaoikeus vasta kuuden kuukauden tarkastelujakson jälkeen 1.5.2024 alkaen. Isäntä on tähän mennessä ehtinyt pitää jo 18 vuosilomapäivää. Isännällä on edelleen oikeus 8 vuosilomapäivään, mutta ne tulee kaikki pitää samanaikaisesti emännän kanssa.

Esimerkki 5-2: Maatalousyrityksessä on kaksi vuosilomaan oikeutettua maatalousyrittäjää. Yrittäjillä on velvollisuus pitää osa vuosilomistaan samanaikaisesti. Toiselle yrittäjistä myönnetään täysi kuntoutustuki loppuvuodeksi. Loppuvuoden osalta samanaikaisuusvelvoite poistuu (täydellä kuntoutustuella olevalla ei oikeutta vuosilomaan).

Esimerkki 5-3: Muutoin vastaava tilanne kuin edellä, mutta maatalousyrityksessä on kolme vuosilomaan oikeutettua maatalousyrittäjää. Jos yhdelle yrittäjistä myönnetään täysi kuntoutustuki loppuvuodeksi, samanaikaisuusvelvoite koskee kuitenkin kahta muuta maatalousyrityksen maatalousyrittäjää.

Esimerkki 5-4: Maatalousyrityksessä on kaksi vuosilomaan oikeutettua maatalousyrittäjää, emäntä ja isäntä. Yrittäjillä on velvollisuus pitää osa vuosilomistaan samanaikaisesti. Yrittäjille on varattu vuosilomalomittaja samanaikaisuusvelvoitteen mukaiseen lomapäivään. Isäntä sairastuu siten, että hänen osaltaan vuosiloma voidaan siirtää pidettäväksi myöhäisempänä ajankohtana LPL:n 19 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla. Emännälle ei toisen yrittäjän sairastumisen johdosta synny lomansiirtomahdollisuutta. Tällaisessa tilanteessa emännän erillään pitämä (samoin kuin isännän myöhemmin siirrettynä erillään pitämä) vuosilomapäivä voidaan kuitenkin laskea mukaan samanaikaisesti pidettyihin vuosilomapäiviin.

5.2.2.5 Samanaikaisuusvelvoitteen arviointiajankohta

Arviointi suoritetaan vuosilomaa myönnettäessä tilan vakiintunutta eläinmäärää ja työmäärää kuvaavan tilanteen pohjalta.

LPL:n 8 §:n 3 momentin mukaan lomituspäivän kestoa voidaan tarkistaa mm., jos se on perusteltua kotieläinten määrässä tai laadussa tapahtuneiden muutosten johdosta. Jotta samanaikaisuusvelvoitetta voidaan tarkistaa, tulee huomioon otettavien muutosten olla lisäksi pysyviä, sillä hallituksen esityksessä

(HE 110/2012) on todettu, että yrittäjien yhteenlasketut tehtäväosuudet määritellään ottamatta huomioon LPL:n 8 §:n tarkoittamaa vuosiloman ajankohdan tai lomittajan henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutusta.

5.2.2.6 Poikkeus samanaikaisuusvelvoitteeseen

Vaikka LPL:n 17 a §:n 1 momentin samanaikaisuusvelvoitteen edellytykset täyttyisivät, samanaikaisuusvelvoitetta ei säännöksen 2 momentin nojalla kuitenkaan ole, jos maatalousyrityksen erityisistä olosuhteista johtuu, että yrityksessä toimivat maatalousyrittäjät eivät voi pitää osaakaan vuosilomastaan samanaikaisesti. Tällaisissa tapauksissa maatalousyrittäjät voivat pitää koko vuosilomansa erikseen.

Säännös vastaa ennen 1.1.2013 voimassa olleen LPA:n 7 §:n 3 momenttia. Koska kyse on poikkeuksesta pääsääntöön eli samanaikaisuusvelvoitteeseen, säännöstä tulee tulkita suppeasti.

On huomattava, että erityisen olosuhteen tulee liittyä itse maatalousyritykseen eli LPL:n 2 §:n määritelmät huomioiden maatalousyrityksen maatilatalouden tuloverolain mukaan verotettavaan kotieläintuotantoon. Lisäksi koska vuosilomalomituksella hoidetaan vain tietyt maatalousyrityksen tehtävät, erityisen olosuhteen tulee käytännössä liittyä tehtäviin, jotka kuuluvat vuosilomalomituksilla hoidettaviin tehtäviin.

Säännöksessä tarkoitettu erityinen olosuhde ei siis myöskään voi olla maatalousyrityksessä mahdollisesti esiintyvä työsuojelullinen ongelma.

Käytännössä samanaikaisuusvelvoitteen poistava erityinen olosuhde voisi tulla kyseeseen esimerkiksi erityisosaamista (lähinnä tuotantosuunta/tuotantovälineet) vaativassa maatalousyrityksessä, johon ei ole vielä ehditty perehdyttämään/täydennyskouluttamaan maatalouslomittajia. Tällöin edellytetään, että tarvittavan ammattitaidon omaavaa lomittajaa ei olisi saatavissa myöskään ostopalvelua käyttäen. Paikallisyksikön tulee pyrkiä poistamaan kyseisen erityisen olosuhteen vaikutus ennen seuraavan vuoden vuosilomia esimerkiksi juuri maatalouslomittajan perehdytyksen/ täydennyskoulutuksen avulla.

5.2.2.7 Aiemmilla vuosilomajärjestelyillä ei merkitystä

Aikaisemmilla vuosilomajärjestelyillä ei ole merkitystä, kun päätetään, onko maatalousyrittäjillä velvollisuus pitää vuosilomiaan samanaikaisesti vai ei.

5.2.2.8 Jos ei samanaikaisuusvelvoitetta, oma tehtäväosuus hoidettava

Siltä osin kuin maatalousyrityksessä työskentelevillä maatalousyrittäjillä ei ole velvollisuutta eivätkä he myöskään pidä vuosilomaa samanaikaisesti, muun kuin lomalla olevan yrittäjän on hoidettava oma tehtäväosuutensa työskentelemällä tilalla itse tai teettämällä tehtäväosuutensa hankkimallaan sijaisella.

Maatalousyrittäjä voi teettää tehtäväosuutensa esimerkiksi ns. tuettuna maksullisena tai täysin maksullisena lomituksena. Tällöin yrittäjän tulee huolehtia siitä, että ostettu tuntimäärä riittää hänen oman tehtäväosuutensa hoitamiseen myös poikkeustilanteissa.

Paikallisyksikön tulee painottaa vuosilomia lomittaville lomittajille, että heidän tulee ilmoittaa paikallisyksikölle, jos muu kuin vuosilomalla oleva samassa maatalousyrityksessä työskentelevä henkilö ei itse tai hankkimansa sijaisen avulla hoida omaa tehtäväosuuttaan. Jos tästä aiheutuu maatalouslomittajan tehtävien lisääntyminen, kuten tällaisessa tilanteessa lähes aina käy, paikallisyksikön on ryhdyttävä LPL:n mukaisiin seurauksiin.

5.2.3 Vastuu lomituksen järjestämisestä ja onnistumisesta

Jos maatalousyrittäjä on ilmoittanut järjestävänsä lomituksensa itse hankkimiensa lomittajien avulla, eivät edellä mainitut rajoitteet ja velvoitteet koske häntä. Vastapainona tällaisella yrittäjällä on kuitenkin vastuu lomituksen järjestämisestä ja onnistumisesta.

5.2.4 Jousto lomitusajankohdan ja lomittajan suhteen

Lomitusajankohta

Paikallisyksikkö voi joustaa jossakin määrin lomitusajankohdan suhteen. Jousto täytyy kuitenkin voida toteuttaa niin, ettei lomitushallinnon toimintaa vaikeuteta. Jollei paikallisyksikkö voi osoittaa lomittajaa vuosilomahakemuksessa esitetyksi ajaksi taikka jos lomahakemuksessa ei ole otettu huomioon edellä tarkoitettuja rajoitteita (pyhäpäivien enimmäismäärä, vuosilomien osittainen samanaikaisuus), hakijalle on varattava tilaisuus vuosiloma-ajankohdan muuttamiseen (LPL 19 §:n 1 mom.).

Paikallisyksikön tehokas toiminta edellyttää lomitusten järjestämistä niin, että lomittajat voivat työllistyä tasaisesti vuoden ympäri. Tämä puolestaan saattaa johtaa siihen, ettei paikallisyksikkö voi järjestää lomitusta paikallisyksikön palveluja käyttävälle maatalousyrittäjälle aina hänen haluamanaan ajankohtana.

Edellä mainittuja erityistilanteita varten LPL:ssa on säännös, jonka mukaan maatalousyrittäjä menettää oikeutensa lomituspalveluun siltä osin kuin hän kieltäytyy pitämästä vuosilomaa sellaisena aikana, jolloin hänelle voitaisiin osoittaa lomittaja (LPL 19 §:n 1 mom.). Maatalousyrittäjä menettää samoin oikeutensa vuosilomaan siltä osin kuin hän kieltäytyy noudattamasta edellä tarkemmin käsiteltyjä kolmen pyhäpäivän rajoitusta ja vuosiloman (osittaista) samanaikaisuutta koskevaa säännöstä.

Vuosiloman ajankohdan määräytymisestä ks. tarkemmin luku 7.

Lomittaja

Vastaavasti paikallisyksikön tehokas toiminta ja sen palveluksessa olevien lomittajien tasainen työllistyminen saattaa johtaa siihen, ettei maatalousyrittäjälle voida osoittaa hänen haluamaansa henkilöä lomittajaksi. Jos maatalousyrittäjä ilman pätevää syytä kieltäytyy ottamasta vastaan paikallisyksikön

osoittamaa maatalouslomittajaa, hän on menettänyt oikeutensa hakemaansa vuosiloma- tai sijaisapujaksoon (LPL 20 §).

Oikeudesta pätevästä syystä kieltäytyä vastaanottamasta paikallisyksikön osoittamaa lomittajaa samoin kuin yrittäjän mahdollisuudesta ehdottaa haluamaansa henkilöä lomittajaksi tällaisessa tilanteessa ks. tarkemmin kohta 18.3.3 "Maatalousyrittäjän tarjoamat lomittajat".

Seuraus kieltäytymisestä

Kieltäytyminen vastaanottamasta paikallisyksikön osoittamaa lomittajaa paikallisyksikön osoittamana ajankohtana johtaa lomaoikeuden menettämiseen ainoastaan kyseistä lomitusjaksoa vastaavalta ajalta. Jos kyse on vuosilomasta ja lomaa olisi jäänyt käyttämättä vielä lomitusjakson päättyessäkin, säilyy lomaoikeus "laskennallisen" lomitusjakson ylittävältä osalta myöhemmin käytettäväksi.

Itse järjestetty lomitus

Itse hankittujen lomittajien osalta ei tällaisia tilanteita tule. Yrittäjä voi pitää vuosilomansa aina haluamanaan ajankohtana ja hän voi järjestää itse haluamansa lomittajan.

5.3 Valintamenettely

Ennakkoilmoitus

Maatalousyrittäjän, joka haluaa itse järjestää lomituksensa, on tehtävä sitä koskeva ennakkoilmoitus sille paikallisyksikölle, jonka toimialueella hän pääasiallisesti harjoittaa maataloutta. Ennakkoilmoitus on tehtävä vastaavasti myös silloin, kun maatalousyrittäjä haluaa palata paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen piiriin. Ennakkoilmoituksen tekemisestä säädetään tarkemmin asetuksella. (LPL 23 §).

30.6. mennessä

Maatalousyrittäjän on tehtävä paikallisyksikölle LPL:n 23 §:ssä tarkoitettu ennakkoilmoitus maatalousyrityksittäin kirjallisesti kesäkuun loppuun mennessä sitä kalenterivuotta edeltävänä vuonna, jonka alusta hän haluaa järjestää itse lomituksensa tai palata paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen käyttäjäksi (LPA 10 §:n 1 mom.).

Ilmoitus tulee tehdä jo edellisen vuoden kesäkuun loppuun mennessä, jotta paikallisyksikölle jäisi riittävästi aikaa sopeuttaa palveluksessaan olevan lomittajatyövoiman määrä seuraavan kalenterivuoden oletettua tarvetta vastaavaksi.

Paikallisyksikön suostumuksella maatalousyrittäjä voi tehdä edellä tarkoitetun ilmoituksen tai peruuttaa aikaisemman ilmoituksensa myös edellä mainitun määräajan jälkeen (LPA 10 §:n 2 mom.).

Ei ilmoitusta

Ennakkoilmoitusta ei edellytetä siinä tapauksessa, että maatalousyrittäjä haluaa edelleen jatkaa saman lomitusjärjestelmän piirissä. Ilmoitus edellytetään vain siinä tapauksessa, että lomituksen järjestämistapa vaihtuu.

Kirjallisesti

LPA edellyttää - mm. myöhempien epäselvyyksien välttämiseksi - että lomitusjärjestelmän vaihtamista koskeva ilmoitus tehdään kirjallisesti.

Yksimielisyys

Jos viljelmällä on kaksi tai useampia lomituspalveluihin oikeutettua maatalousyrittäjää, tulee lomituspalvelut kaikkien osalta järjestää samalla tavalla. Ennakkoilmoitus tehdään maatalousyrityksittäin (LPA 10 §:n 1 mom.).

Jos maatalousyrittäjät eivät keskenään pääse sopimukseen lomituksen järjestämistavasta, toteutetaan maatalousyrityksen kaikkien maatalousyrittäjien lomituspalvelut paikallisyksikön järjestämien lomittajien avulla. Kuitenkin tilanteessa, että maatalousyritys on jo itse järjestetyn lomituksen piirissä ja vain osa maatalousyrityksen maatalousyrittäjistä haluaa palata paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen piiriin, maatalousyritys pysyy itse järjestetyn lomituksen piirissä, kunnes maatalousyrityksestä saadaan yksimielinen ennakkoilmoitus lomituksen järjestämistavan vaihtumisesta.

6 Itse järjestetty lomitus

Edellä luvussa 5 käsiteltiin lomituksen järjestämisvaihtoehtoja ja niiden välisiä eroavaisuuksia. Tässä luvussa käsitellään itse järjestettyä lomitusta.

6.1 Ennakkoilmoitus

Ks. kohta 5.3.

6.2 Maatalousyrittäjän velvollisuus järjestää itse lomituksensa

Ks. kohta 5.1.

6.3 Lomituspalvelujen hakeminen

LPL:n 23 a § koskee lomituspalvelujen hakemista itse järjestetyssä lomituksessa. Lomituspalveluja koskevat hakemukset tehdään paikallisyksikölle kirjallisesti ja ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

On huomattava, että itse järjestetyssä lomituksessa hakumenettely on kaksiosainen. Ensin ja ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista tulee hakea lomituspalvelua ja vasta jälkikäteen (lomituksen jälkeen) haetaan itse järjestetystä lomituksesta maksettavaa korvausta. Ks. korvauksen hakemisesta kohdasta 6.4.4.

6.3.1 Vuosiloman ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavan palvelun hakeminen

Hakuaika

Vuosilomaa koskeva hakemus on tehtävä maatalousyrityksittäin kirjallisesti **paikallisyksikön määräämän hakuajan kuluessa ja ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.** Hakemus maksullista lomittaja-apua vastaavasta palvelusta on tehtävä vuosilomahakemuksen yhteydessä.

Käytännössä paikallisyksikön määräämä hakuaika on sama sekä itse järjestetyn että paikallisyksikön järjestämän lomituksen piirissä olevilla maatalousyrittäjillä, joten paikallisyksikön tulee hakuaikaa määrättäessä ottaa huomioon se, että paikallisyksikön palveluksessa olevien lomittajien työllistyminen saattaa edellyttää hakuajankohdan määräämistä mahdollisimman varhaiseen ajankohtaan. Paikallisyksikön tulee voida järjestää lomituksia tasaisesti jo vuoden alusta lukien. Lisäksi etenkin itse järjestetyssä lomituksessa on huomioitava se, että hakemus on tehtävä ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

Hakemuksen (kirjallisen) tulee siis olla paikallisyksikössä **vireillä** ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista. Hakemusta voi täydentää tämän jälkeen.

Etukäteen ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa vuosiloman tai tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavan palvelun ajankohtia, vaan ajankohdat voidaan ilmoittaa vasta korvaushakemuksen yhteydessä.

Myöhästynyt hakemus

Paikallisyksikön on otettava tutkittavakseen myös määräajan jälkeen saapunut vuosilomahakemus, jos hakemuksen myöhästymiselle on ollut painavia syitä eikä vuosilomalomitukseen tai maksulliseen lomittaja-apuun kuuluvia töitä ole vielä aloitettu. Painava syy on esimerkiksi se, että maatalousyrittäjämääritelmä täyttyy vasta määräajan päätyttyä, esim. kotieläintuotanto on aloitettu vasta määräajan päätyttyä. (Ks. kuitenkin kohta 2.2. ”Pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo kalenterivuoden alusta lukien”).

Jos kuitenkin vuosilomalomitukseen tai maksulliseen lomittaja-apuun kuuluvat työt on aloitettu ennen hakemuksen saapumista, paikallisyksikön on jätettävä hakemus myöhästyneenä tutkimatta, vaikka maatalousyrittäjä esittää hakemuksen myöhästymiselle painavan syyn.

Hakemus

Vuosilomahakemuksen ja sen yhteydessä tehtävän tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavaa palvelua koskevan hakemuksen osalta ei ole olemassa muita muotomääräyksiä kuin että hakemuksen on oltava kirjallinen, tehtävä maatalousyrityksittäin ja että siitä ja sen liitteistä on käytävä ilmi lomituspalvelun myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Näin ollen hakemus voi periaatteessa olla myös vapaamuotoinen, vaikka käytännössä vuosilomaa ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavaa palvelua haetaan yleensä palauttamalla paikallisyksikön lähettämä hakemuslomake tai tekemällä hakemus sähköisesti lomitusnetissä.

Myöntäminen

Vaikka vuosiloman ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavan palvelun saamisen edellytykset täyttyvät päätöstä annettaessa, voi tilanne ennen lomitusajankohtaa muuttua niin, etteivät edellytykset lomituspalvelun saamiselle ole enää silloin voimassa.

Edellä olevan perusteella päätös vuosiloman ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavan palvelun myöntämisestä tulee tehdä niin, että siitä käy selvästi ilmi, että edellytysten on täytyttävä myös silloin, kun vuosilomaa tai tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavaa palvelua pidetään.

6.3.2 Sijaisavun hakeminen

Myös sijaisapua on haettava kirjallisesti ja ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

Kirjallisesta hakemuksesta ja valtuutuksesta ks. luku 14 ja erityisesti kohdan 14.8 alakohdat ”Kirjallinen muoto” ja ”Valtuutus”, kohdan 14.2 alakohta ”Asiamies ja avustaja”, kohdan 14.3 alakohdat ”Vireillepano” ja ”Asiakirjan täydentäminen” sekä kohdan 14.4. alakohta ”Suullinen vaatimus ja selvitys”.

Hakemuksesta ja sen liitteistä on käytävä ilmi lomituspalvelun myöntämiseksi tarvittavat tiedot.

Useimmissa tapauksissa sijaisavun myöntäminen edellyttää sijaisapuperusteen osoittamista erillisellä asiakirjalla (esim. lääkärinlausunto, Kelan päätös). Tällainen selvitys, joka todentaa sijaisapuperusteen olemassaolon, on aina liitettävä sijaisapua koskeviin asiakirjoihin. Todistusta tai muuta selvitystä ei kuitenkaan pääsääntöisesti tarvitse liittää alkuperäisenä vaan kopiokin riittää. Hakemuksen (kirjallisen) tulee olla paikallisyksikössä **vireillä** ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista, mutta hakemusta voi täydentää tämän jälkeen.

Jos hakija toimittaa kirjallisen selvityksen silloinkin, kun sitä ei välttämättä vaadita (esim. lääkärintodistus, kun sijaisapua haetaan alle 10-vuotiaan äkillisesti sairastuneen lapsen hoitamiseksi, eikä paikallisyksikkö ole todistusta vaatinut), liitetään selvitys tai jäljennös siitä asiakirjoihin.

Sijaisapua koskeva hakemus on siis tehtävä kirjallisesti ennen jokaisen sijaisavun alkamista ja ennen sijaisapuun kuuluvien töiden aloittamista. Jos samalla perusteella myönnettyä sijaisapua on tarpeen jatkaa ilman katkoa (esimerkiksi oma tai alle 10-vuotiaan lapsen sairaus pitkittyy aiemmin ilmoitetusta), jatkoajan voi hakea myös suullisesti. Tosin se on tehtävä etukäteen ja mahdollisesti vaadittava lääkärinlausunto tms. on esitettävä kirjallisesti.

> Esimerkki 6-1: Maatalousyrittäjä on hakenut sairauden aiheuttaman työkyvyttömyyden perusteella ja tarkemmin 20 päivän säännön perusteella kirjallisesti sijaisapua ennen sijaisapuun kuuluvien töiden aloittamista ajalle 3. - 6.3.2024. Maatalousyrittäjä ei hakeudu lääkäriin, koska uskoo paranevansa tuossa ajassa. Maatalousyrittäjän ei tarvitse sijaisavun myöntämiseksi osoittaa työkyvyttömyyttään lääkärintodistuksella, koska hän ei ole vielä vuonna 2024 pitänyt sijaisapua 20 päivän säännön perusteella.
>
> Maatalousyrittäjän hakeutuu kuitenkin lääkäriin 6.3.2024 ja hänelle myönnetään sairauslomaa 6. - 11.3.2024. Maatalousyrittäjä voi hakea suullisesti, esim. puhelimitse, sijaisapua sairausloman ajalle, kunhan suullinen hakemus on tehty **viimeistään 7.3.2024 ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.** Maatalousyrittäjän on kuitenkin toimitettava lääkärintodistus paikallisyksikköön, mutta sen ei tarvitse saapua paikallisyksikköön ennen lomituspalveluun kuuluvien töiden aloittamista.

Jos ilmenee, että sijaisaputyöt on aloitettu jo ennen sijaisapuhakemuksen vireilletuloa, myöntämisen edellytykset eivät täyty. Tällöin sijaisapua voidaan myöntää vasta siitä lähtien, kun perustellusti voidaan katsoa kyseessä olevan eri sijaisapujakso, ts. esim. uusi sairauslomajakso.

Jos maatalousyrittäjä ilmoittaa, että sijaisapuun kuuluvia töitä ei ole ennen sijaisapuhakemuksen vireilletuloa aloitettu, katsotaan edellytyksen täyttyvän, vaikka myöhemmin ilmenisi, esim. korvaushakemuksen yhteydessä, että sama

palvelujen tuottaja on tuottanut maatalousyrittäjälle juuri ennen sijaisapuhakemuksen vireilletuloa vuosilomaa tai tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavaa palvelua.

Raskautta, synnytystä sekä lapsen hoitoa varten annetun sijaisavun hakemisen osalta katso myös jakso 4.4 kohta "sijaisavun hakeminen".

Alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten annetun sijaisavun osalta katso myös jakso 4.5 kohta "sijaisavun myöntäminen ja hakeminen".

6.4 Itse hankitut lomittajat

6.4.1 Ei työsuhteessa maatalousyrittäjään

Itse järjestetystä lomituksesta aiheutuneita kustannuksia voidaan korvata vain, jos maatalousyrittäjä on hankkinut lomituspalvelut ennakkoperintärekisteriin merkityltä palvelujen tuottajalta (LPL 25 § 1 mom.).

Ennakkoperintärekisterimerkinnän voimassaolon voi tarkistaa www.ytj.fi.

Myös korvauksen perusteena oleva maatalousyrittäjän ja lomituspalvelujen tuottajan sopima tuntihinta voi muodostua ainoastaan ennakkoperintälain (1118/1996) 25 §:ssä tarkoitetusta työkorvauksesta (LPL 26 § 3 mom.).

Täten lomittaja ei voi olla työsuhteessa maatalousyrittäjään.

> Jos maatalousyrittäjään/maatalousyritykseen työsuhteessa oleva henkilö tekee lomituksen esimerkiksi toiminimensä kautta, on todennäköistä, että verottaja tulkitsee saadun palkkion palkaksi eikä työkorvaukseksi. Tällöin itse järjestetystä lomituksesta maksettu korvaus on saatu perusteettomasti, ks. takaisinperintä kohta 13.5.
>
> Jos lomittaja on harjoittanut samantyyppistä toimintaa jo aikaisempina vuosina, saadaan verottajan aikaisemmin noudattamasta käytännöstä johtoa, kun arvioidaan, onko kyse palkasta vai työkorvauksesta. Mikäli olosuhteissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia, voidaan arvioida, että verottaja tulee lopullisessa verotuksessa suhtautumaan maksettavaan korvaukseen samalla tavalla kuin aikaisemmin.

Hankintalaki

Itse hankitusta lomituksesta maksettava valtion korvaus on julkista rahoitustukea, jonka käyttöön lähtökohtaisesti liittyy vaatimus, että sen turvin hankittaviin palveluihin sovelletaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia (1397/2016; hankintalaki). LPL:ssa olevan erityissäännöksen nojalla itse järjestetyssä lomituksessa lomituspalvelun tuottajan hankintaan ei kuitenkaan sovelleta hankintalakia.

6.4.2 Keneltä lomitukset voi hankkia ja kuka voi toimia lomittajana

Kustannusten korvaaminen edellyttää tältä osin, että sekä lomituspalvelujen tuottaja että lomittaja itse täyttävät tietyt edellytykset.

6.4.2.1 Lomituspalvelujen tuottaja

Lomituspalvelujen tuottajana, joko suoraan tai välillisesti, ei voi toimia maatalousyrittäjä itse, maatalousyrittäjän perheenjäsen, maatalousyrityksen toinen yrittäjä tai viimeksi mainitun perheenjäsen (LPL 25 §).

Palveluja ei siis voi hankkia esimerkiksi edellä mainitun henkilön toiminimeltä (yksityinen elinkeinonharjoittaja). Jos palvelun tuottaja on avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö, edellä mainittu henkilö ei voi olla yhtiössä vastuunalaisena yhtiömiehenä. Jos kyseessä taas on osuuskunta, edellä mainittua henkilöä ei saa olla määrätty rajattomaan vastuuseen osuuskunnan velvoitteista (käytännössä hyvin harvoissa tilanteissa henkilö on määrätty rajattomaan vastuuseen).

Palveluja ei voi hankkia osakeyhtiöltä, jos LPL:n 25 §:n 2 momentissa mainittu henkilö omistaa joko yksin tai yhdessä toisen säännöksessä mainitun henkilön kanssa vähintään 10 prosenttia osakeyhtiön osakepääomasta tai hänellä on tai heillä on yhdessä vähintään 10 prosenttia osakeyhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.

Valtiontuen suuntaviivojen mukaan tukeen ei saa liittyä suoria maksuja viljelijälle ja tuki on maksettava, jäljempänä kuvatuin tavoin, lomituspalvelujen tuottajalle. Palvelun tuottajien joukon rajaamisen tarkoituksena on ollut se, että maatalousyrittäjän tai maatalousyrityksen toisen yrittäjän tai kummankaan heidän perheenjäsenensä ei voida tosiasiallisesti katsoa saavan maksua itselleen, ei edes välillisesti. Käytännössä sama taho ei saa hyötyä sekä lomituksen että valtion korvauksen kautta, ei suoraan eikä välillisesti.

Toinen yrittäjä samassa maatalousyrityksessä

Maatalousyrityksen toisella yrittäjällä tarkoitetaan henkilöä:
1) joka omistaa tai hallitsee (esim. vuokraamalla) maatalousyritystä, tai
2) jolla on maatalousyrityksestä pakollinen MYEL -vakuutus.

LPL:ssa maatalousyrityksellä tarkoitetaan kotieläintuotantoa, jota harjoitetaan itsenäisenä taloudellisena yksikkönä (LPL 2 § 2 kohta).

Perheenjäsen

Perheenjäseneksi katsotaan LPL:n 25 §:n 3 momentin mukaan
1) maatalousyrittäjän tai maatalousyrityksen toisen yrittäjän aviopuoliso (myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoli);
2) maatalousyrittäjän tai maatalousyrityksen toisen yrittäjän avopuoliso;
3) henkilö, joka elää maatalousyrittäjän taloudessa **ja** on maatalousyrittäjälle tai maatalousyrittäjän avio- tai avopuolisolle sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa;

4) henkilö, joka elää maatalousyrityksen toisen yrittäjän taloudessa **ja** on hänelle tai hänen avio- tai avopuolisolleen sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa.

Avopuolisolla tarkoitetaan henkilöä, joka elää yrittäjän kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa (voivat olla myös samaa sukupuolta olevia henkilöitä).

Maatalousyrittäjän taloudessa tai maatalousyrityksen toisen yrittäjän taloudessa elämisellä tarkoitetaan samassa osoitteessa asumista siten, että heidän ruokahuoltonsa yms. on ainakin pääosiltaan yhteistä. Ylenevässä polvessa ovat vanhemmat ja isovanhemmat jne. sekä alenevassa polvessa lapset ja lastenlapset jne.

6.4.2.2 Lomittaja

Vaikka lomituspalvelujen tuottaja täyttää edellä luetellut edellytykset, myös itse lomittajan täytyy täyttää tietyt edellytykset. Ts. palvelun tuottajan lisäksi täytyy vielä tarkastella itse lomituksen tehnyttä henkilöä.

Lomittajana ei voi toimia
1) maatalousyrittäjä itse,
2) maatalousyrittäjän perheenjäsen,
3) maatalousyrityksen toinen yrittäjä,
4) maatalousyrityksen toisen yrittäjän perheenjäsen.

Maatalousyrityksen toisella yrittäjällä tarkoitetaan edellä 6.4.2.1 kohdassa tarkoitettua maatalousyrityksen toista yrittäjää ja vastaavasti perheenjäsenellä tarkoitetaan edellä 6.4.2.1 kohdassa tarkoitettua perheenjäsentä.

Edellä mainittu henkilö ei voi tehdä lomitusta, vaikka hän suorittaisi lomituksen esimerkiksi työsuhteessa tai toimeksiantosuhteessa edellä 6.4.2.1 kohdan edellytykset täyttävään palvelun tuottajaan.

Sijaisavun tarve

Vaikka henkilö voi edellä olevan perusteella toimia lomittajana, niin tarkasteltavaksi tulee vielä sijaisavun tarve. Jos samalla tilalla asuva henkilö tai tilan läheisyydessä asuva lähisukulainen toimii itse hankittuna lomittajana, tulee tämä ottaa huomioon myös sijaisavun tarveharkinnassa. Lomituksen järjestyminen "oman väen voimin" on yleensä osoitus siitä, että maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt voidaan hoitaa erityisjärjestelyin myös sijaisaputilanteissa ks. sijaisavun tarve kohta 3.3.

6.4.3 Itse järjestetystä lomituksesta maksettava korvaus

LPL:n 26 §:n mukaan itse järjestetystä lomituksesta maksettava korvaus maksetaan palvelujen tuottajalle.

Korvaus on enintään 33,04 euroa (vuoden 2026 tasossa) tunnilta. Jos maatalousyrittäjän ja palvelujen tuottajan sopima hinta on enimmäiseuromäärää pienempi, korvauksena maksetaan vain maatalousyrittäjän ja palvelujen tuottajan sopima hinta. Hinta voi muodostua ainoastaan ennakkoperintälain 25 §:n tarkoittamasta työkorvauksesta. Arvonlisäveroa ja matka- ym. kustannuksia ei korvata.

Korvauksen enimmäismäärä on sidottu työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:n 1 momentissa tarkoitettuun palkkakertoimeen, minkä johdosta se tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta. Tässä mainittu rahamäärä vastaa vuoden 2026 palkkakertoimen tasoa.

Lomitustehtävät

Korvausta voidaan maksaa vain siltä osin, kuin lomittaja on huolehtinut LPL:n 8 b §:n mukaisten lomituspalvelutehtävien hoitamisesta. Ks. vuosiloma- ja sijaisapulomituksella huolehdittavista tehtävistä kohdista 8.4 ja 9.3.1 ja maksullista lomittaja-apua vastaavassa palvelussa huolehdittavista tehtävistä kohdasta 12.1.1.

Korvattava enimmäistuntimäärä vuosiloma- ja sijaisapulomituksessa

Korvausta maksetaan vuosiloma- ja sijaisapulomituksissa **enintään** LPL:n 8 §:n mukaan määräytyvän tuntimäärän mukaan eli maatalousyrittäjälle määritellyn lomituspäivän keston mukaan. Ks. lomituspäivän keston määräytymisestä ja lomituspäivän keston tarkistamisesta kohdasta 11.1.

Lomituspäivän kestoon ei lueta hoitotöitä, jotka vastaavat LPL:n 8 c §:ssä tarkoitettuja valvontakäyntejä tai varallaoloa, eikä niistä siis suoriteta itse järjestetyn korvausta.

LPL 8 §:n 3 momentin mukaan lomituspäivän kestoa voidaan pidentää vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa. Täten jos lomittaja on joutunut erityisestä syystä, esimerkiksi eläinten sairastumisen johdosta, ylittämään maatalousyrittäjälle määritellyn lomituspäivän keston, korvausta voidaan maksaa vain lomituspäivän keston mukaiselta tuntimäärältä.

Vastaavasti maatalousyrittäjän työt voivat tiettyinä aikoina vaatia huomattavasti pidempää työpäivää, mutta tämä ei vaikuta vuosiloma- tai sijaisapupäivän pituuteen, koska lomituspäivän pituudessa ja lomittajan tehtävissä huomioidaan vain maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt.

6.4.4 Korvauksen hakeminen ja maksaminen

Maatalousyrittäjä hakee

Vaikka korvaus maksetaan palvelun tuottajalle, maatalousyrittäjän on haettava korvausta. Lomituksen suorittaneen palvelun tuottajan on osoitettava laskunsa aina suoraan lomitetulle maatalousyrittäjälle, ei maatalousyritykselle. Palvelun tuottaja ei saa lähettää laskua suoraan paikallisyksikön maksettavaksi.

Lomitustilanteisiin liittyviin yleisimpiin verotuskysymyksiin liittyen Verohallinto on antanut ohjeen "Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitusetuuksista sekä Neuvo 2020 –palvelusta", diaarinumero A113/200/2016.

Hakuaika

Korvausta on haettava kirjallisesti paikallisyksiköltä lomitusajankohtaa seuraavien kahden kalenterikuukauden kuluessa. Käytännössä jokaisen yksittäisen lomituspäivän korvauksen vanheneminen on aina tarkasteltava erikseen.

Esimerkki 6-2: Sijaisapulomitus kestää 1.8. - 17.9.2023. Sijaisapua haettaessa on huomattava, että esim. 1.8. tehdyn sijaisapulomituksen osalta korvauksen hakemisen määräaika päättyy 31.10. ja 1.9. tehdyn sijaisapulomituksen osalta määräaika päättyy 30.11.

Jos määräajan viimeinen päivä on lauantai, pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulu- tai juhannusaatto, saa hakemuksen toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen. (Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätös 16.8.2023 nro 1224/2023).

Esimerkki 6.3: Maatalousyrittäjä on ollut vuosilomalla 17.7-23.7.2023. Korvaushakemus on toimitettava paikallisyksikölle syyskuun loppuun mennessä. Syyskuun viimeinen päivä on lauantai 30.9.2023. Korvaushakemuksen voi toimittaa vielä viikonloppua seuranneena ensimmäisenä arkipäivänä maanantaina 2.10.2023.

Korvaus voidaan myöntää, vaikka sitä ei ole haettu määräajassa, jos korvauksen epääminen myöhästymisen vuoksi olisi kohtuutonta.

Siltä osin kuin korvausta ei voi hakemuksen myöhästymisen vuoksi maksaa, päivien/tuntien lukumäärää laskettaessa näitä ei lueta lomitettuihin päiviin/tunteihin, esim. vuosilomapäivät (26 pv), tuettua maksullista lomittajaapua vastaava palvelu (120 h).

Hakemus

LPL 26 a §:n 2 momentissa on 7 -kohtainen lista siitä, mitä kirjallisesta korvaushakemuksesta ja sen liitteistä on käytävä ilmi. Ensimmäiset kuusi kohtaa ovat yksilöityjä ja seitsemäntenä kohtana on yleinen kohta, joka käsittää muut korvauksen maksamiseksi tarvittavat tiedot. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan yhtenä seitsemän kohdassa tarkoitettuna muuna korvauksen maksamiseen tarvittavana tietona on perusteltua toimittaa kopio palvelujen tuottajan palvelun myynnistä antamasta laskusta.

Lisäksi hakemukseen on liitettävä palvelujen tuottajan vahvistus 1-6 kohdassa tarkoitettujen tietojen oikeellisuudesta.

Maksaminen ja sijaisapumaksun periminen

Paikallisyksikön on maksettava korvaus palvelujen tuottajan ilmoittamalle Euroopan unionin jäsenvaltiossa sijaitsevassa pankissa olevalle tilille (LPL 26 a §:n 4 mom.).

Koska korvaus maksetaan palvelun tuottajalle, sijaisapumaksusta ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavasta palvelusta perittävästä maksusta on laskutettava maatalousyrittäjää. Näitä ei siis saa vähentää palvelun tuottajalle maksettavasta korvauksesta. Myös itse järjestetyn lomituksen kohdalla tulee huomioida, että sijaisapumaksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia (LPL 27 § 1 mom.). Ts. maatalousyrittäjältä perittävä tuntimaksu ei saa olla suurempi kuin palvelun tuottajalle maksettu tuntikorvaus.

6.5 Maatalousyrittäjän velvoitteet toimeksiantajana

Maatalousyrittäjä vastaa itse toimeksiannostaan.

Maatalousyrittäjä on myös velvollinen korvaamaan palvelun tuottajalle ne kustannukset, joita valtion korvaus ei kata, mukaan luettuna arvonlisäveron osuuden. Myös mahdolliset viivästyskorkoseuraamukset ovat maatalousyrittäjän vastuulla. Maatalousyrittäjällä itsellään voi myös olla velvollisuus suorittaa palvelun tuottajalle korvausta myös siltä osin kuin lomittajan tekemät todelliset työtunnit ylittävät valtion korvaamien työtuntien määrän.

6.5.1 Muuta itse järjestettyyn lomitukseen liittyvää

Vuosiloman siirtämistä itse järjestetyssä lomituksessa käsitellään kohdassa 7.2.

7 Vuosiloman ajankohta ja sen määräytyminen

Maatalousyrittäjällä on oikeus kalenterivuoden aikana 26 vuosilomapäivään (LPL 6 §). Lähtökohtaisesti vuosiloma on pidettävä saman kalenterivuoden aikana, mutta tietyissä tilanteissa se tai osa siitä voidaan siirtää pidettäväksi seuraavan vuoden alussa.

Lomituksen järjestämistavasta riippuen vuosiloman ajankohdan määräytymisessä painottuvat eri näkökohdat. Paikallisyksikön järjestämissä lomituksissa kiinnitetään erityistä huomiota lomittajien tasaiseen ja täysiaikaiseen työllistymiseen, kun taas itse järjestetyissä lomituksissa johtavana periaatteena on valinnan vapaus niin lomittajan kuin loma-ajankohdan suhteen. Paikallisyksikön järjestämää lomitusta käsitellään kohdassa 7.1 ja itse järjestettyä lomitusta kohdassa 7.2.

Paikallisyksikön ja itse järjestetyn lomituksen välistä eroa lomitusajankohdan määräytymisen osalta on käsitelty myös edellä kohdassa 5.2.4 "Jousto lomitusajankohdan ja lomittajan suhteen".

Kaikkien edellytysten täytyttävä käyttämisajankohtana

Siitä riippumatta, järjestääkö maatalousyrittäjä lomituksensa itse vai kuuluuko hän paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen piiriin, kaikkien edellytysten, sekä lomituspalvelujen saamisen yhteisten edellytysten (ks. luku 1) että vuosiloman saamisen erityisten edellytysten (ks. luku 2) tulee täyttyä aina vuosiloman käyttämisajankohtana.

7.1 Paikallisyksikön järjestämä lomitus

Jos maatalousyrittäjä kuuluu paikallisyksikön järjestämien lomitusten piiriin, vaikuttavat vuosiloman pitämisajankohtaan (edellä sanotun lisäksi):

1 maatalousyrittäjän itsensä tekemä esitys oman vuosilomansa ajankohdasta; ja

2 paikallisyksikön velvollisuus järjestää toimintansa tehokkaasti ja taloudellisesti, mikä välillisesti vaikuttaa siihen, että yrittäjän tekemästä esityksestä voidaan joutua poikkeamaan, jotta lomitukset saataisiin jakautumaan tasaisesti.

7.1.1 Maatalousyrittäjä esittää

Hakemus

Vuosilomaa koskevassa hakemuksessa tulee kunkin maatalousyrittäjän osalta ilmoittaa aiotut vuosiloman ajankohdat (LPL 18 §). Samassa pykälässä annettu mahdollisuus täydentää tai muuttaa vuosilomahakemusta koskee myös vuosiloman ajankohtaa, joten maatalousyrittäjä voi hakuajan jälkeenkin tehdä esityksiä oman vuosilomansa ajankohdan suhteen. Vaikka jäljempänä kohdassa 8.1 kuvatuin tavoin vuosilomaa on haettava kirjallisesti, maatalousyrittäjä

voi täydentää tai muuttaa vuosilomahakemuksellaan esittämiä vuosiloma-ajankohtia myös suullisesti.

Tarkoitus on, että hakemuslomakkeella tai muutoin riittävän ajoissa ilmoitettuja toivomuksia voitaisiin noudattaa mahdollisimman pitkälle. Näin ollen maatalousyrittäjällä on halutessaan sitä suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa loma-ajankohtansa määräytymiseen mitä aikaisemmin hän tekee esityksen oman vuosilomansa ajankohdasta. Ks. myös kohdan 8.3. väliotsikko ”Sopiminen käytännön järjestelyistä”.

Lomitusajankohdan ilmoittaminen ei sinänsä ole pakollista eikä vuosilomahakemusta voida hylätä sillä perusteella, että hakemuksessa tai sen täydennyksessä ei ole ilmoitettu aiottuja vuosiloman ajankohtia.

Maatalousyrittäjän, joka ei ole tehnyt esitystä oman vuosilomansa ajankohdasta, on muita enemmän varauduttava siihen, että hän voi joutua pitämään vuosilomansa tai osan siitä sellaisenakin aikana, joka ei hänelle itselleen välttämättä ole paras mahdollinen.

Säännöksissä ei ole mitään rajoitteita vuosiloma-ajankohtaa koskevan esityksen suhteen. Vuosiloman sijoittamisessa kannattaa kuitenkin huomioida, että vuosilomalla hoidetaan vain maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt ks. vuosilomalla hoidettavista tehtävistä tarkemmin kohdasta 8.4.

7.1.2 Paikallisyksikkö päättää

Siinäkin tapauksessa, että maatalousyrittäjä on ilmoittanut tarkasti vuosilomansa ajankohdan, lopullisen päätöksen asiasta tekee paikallisyksikkö. Vuosiloman ajankohdasta ei anneta päätöstä vuosilomapäätöksen yhteydessä. Tällaista päätöstä ei anneta myöhemminkään, joten vuosiloman ajankohta on asia, josta maatalousyrittäjällä ei ole LPL:n mukaista muutoksenhakuoikeutta.

Loma-ajankohdan osalta ei ole muutoksenhakuoikeutta, koska kyse ei ole oikeudesta lomituspalveluihin vaan päätöksellä todetun oikeuden täytäntöönpanosta.

Esityksestä poikkeaminen

perusteet

Vuosiloman pitäminen yrittäjän haluamana ajankohtana ei ole aina mahdollista. Vuosiloman muuttamiseen johtavina syinä mainitaan laissa (LPL 19 §:n 1 mom.) seuraavat syyt:

1 Vuosilomahakemuksessa esitetyt loma-ajankohdat poikkeavat 17 §:ssä säädetyistä rajoituksista; tai

(Paikallisyksikön palveluja käyttävillä saa vuosilomaan sisältyä enintään 3 pyhäpäivää, ks. tästä tarkemmin kohta 5.2.1 ja yrittäjillä saattaa olla velvollisuus pitää osa vuosilomastaan samanaikaisesti, ks. tästä tarkemmin kohta 5.2.2.)

2 Paikallisyksikkö ei voi osoittaa maatalouslomittajaa hakemuksessa tarkoitetuksi ajaksi.

Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos vuosilomaesitykset kasautuvat johonkin tiettyyn vuodenaikaan, jolloin joidenkin yrittäjien vuosiloma-ajankohtaa joudutaan siirtämään.

kuuleminen

Edellä mainituissa tilanteissa hakijalle on varattava tilaisuus vuosiloman ajankohdan muuttamiseen (LPL 19 §:n 1 mom.). Kuulemisen avulla saadaan selville ne syyt, joiden perusteella maatalousyrittäjä on päätynyt esittämäänsä vuosiloma-ajankohtaan ja seuraukset, jotka vuosiloma-ajankohdan siirtäminen mahdollisesti aiheuttaisi.

muuttamisen periaatteita

Jos loma-ajankohdan osalta joudutaan poikkeamaan maatalousyrittäjän esittämästä ajankohdasta, tulisi se toteuttaa niin, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa. Lähtökohtana vuosiloma-ajankohdan muuttamisessa tulisi pitää seuraavia periaatteita:

- vuosiloma-ajankohdan muuttamisesta tai sen mahdollisuudesta ilmoitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa; tämä on tarpeen esimerkiksi loma-ajan matkasuunnitelmia tehtäessä;
- vuosiloma-ajankohtansa aikaisemmin ilmoittanut maatalousyrittäjä on etusijalla ilmoituksen vasta hakemuksen jättämisen jälkeen tehneeseen henkilöön nähden; ja
- muuttamista pyritään välttämään, jos vuosiloma-ajankohdan valintaan on erityisiä syitä, kuten perhejuhlien valmistelu tms.

Päätös hakemuksella tai muutoin esitetyn vuosiloma-ajankohdan muuttamisesta perustuu aina edellä mainittujen ja muiden asiaan liittyvien tekijöiden kokonaisharkintaan.

jos yrittäjä kieltäytyy

Johtavana periaatteena lomitusajankohdan määräytymisessä on maatalousyrittäjän ja paikallisyksikön välinen yhteistyö. Kaikissa tilanteissa vuosiloma-ajankohdan määräytyminen tai sen muuttaminen ei kuitenkaan ole lain tarkoittamalla tavalla mahdollista. Jos maatalousyrittäjän ja paikallisyksikön näkemykset menevät ristiin eikä ristiriitoja voida ratkaista neuvottelemalla, lopullinen päätösvalta vuosiloma-ajankohdan suhteen on paikallisyksiköllä.

Jos hakija kieltäytyy pitämästä vuosilomaansa 17 §:ssä säädettyjen rajoitusten mukaisesti (kolmen pyhäpäivän rajoitus) taikka sellaisena aikana, jolloin hänelle voitaisiin osoittaa lomittaja, hän menettää tältä osin oikeutensa hakemaansa lomituspalveluun (LPL 19 §:n 1 mom.).

7.1.3 Jo päätetyn loma-ajankohdan siirtäminen

Jos maatalousyrittäjä ei voi sairauden tai muun hyväksyttävän syyn vuoksi pitää vuosilomaansa sellaisena aikana, joksi hänelle on varattu lomittaja, vuosiloma tai osa siitä voidaan siirtää pidettäväksi myöhäisempänä ajankohtana (LPL 19 §:n 2 mom.).

Vuosiloman ajankohta vahvistetaan edellä kohdissa 7.1.1 ja 7.1.2 esitettyjen periaatteiden mukaisesti aina etukäteen. Kun vuosiloman ajankohta on päätetty ja maatalousyrittäjän vuosilomaa varten on varattu lomittaja, ei vuosiloman ajankohtaa voida yleensä enää muuttaa. Maatalousyrittäjän on pidettävä vuosilomansa etukäteen vahvistettuna ajankohtana uhalla, että hän muutoin menettää lomaoikeutensa kyseisen lomajakson osalta.

hyväksyttävä syy

Jos loman pitäminen etukäteen vahvistettuna ajankohtana ei ole mahdollista hyväksyttävän syyn vuoksi, voidaan vuosiloman pitämisajankohtaa yrittäjän pyynnöstä myöhentää. Viime kädessä paikallisyksikön harkinnassa on, onko yrittäjän esittämää syytä pidettävä perusteltuna vuosiloman siirtämiselle. Joka tapauksessa syyn tulisi olla sellainen, jonka ilmenemiseen maatalousyrittäjällä itsellään ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa. Ks. päätöksestä luku 15.

Täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruisen kuntoutustuen myöntäminen ei ole peruste vuosiloma-ajankohdan siirtämiselle, koska henkilöllä ei ole oikeutta vuosilomaan sinä aikana, jolloin hän saa täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruista kuntoutustukea (LPL 3 §:n 1 mom. 3 kohta).

> Esimerkki 7-1: Maatalousyrittäjä on pitänyt vuoden 2024 vuosilomastaan 6 päivää, ja hänelle on varattuna vuosilomalomittaja ajalle 18.3. - 22.3.2024. Ennen kyseistä varattua loma-ajankohtaa henkilölle myönnetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutustuki ajalle 1.2.2024 - 31.12.2024. Henkilö menettää vuoden 2024 pitämättömät vuosilomapäivät (20 kpl) lopullisesti, koska täysi kuntoutustuki ei ole peruste vuosilomien siirtämiselle.

yrittäjän pyynnöstä

Vuosiloman pitämisajankohta voidaan siirtää myöhäisempään ajankohtaan (yleensä) vain yrittäjän pyynnöstä.

paikallisyksikön aloitteesta

Käytännössä voi tulla tilanteita, esimerkiksi useasta samanaikaisesta yllättävästä sijaisaputapauksesta johtuen, että paikallisyksiköllä on vaikeuksia järjestää lomittaja sekä äkillisiin sijaisaputilanteisiin että vuosiloman ajaksi kaikille niille maatalousyrittäjille, joille vuosiloman ajankohta oli jo sitovasti ilmoitettu. Tällaiset vuosilomat voidaan siirtää paikallisyksikön aloitteesta toiseen ajankohtaan vain, jos yrittäjä siirtoon suostuu. Vastaavasti vuosilomaa hoitava lomittaja voi sairastua, eikä paikallisyksiköllä ole tarjota tilalle toista lomittajaa.

Ennen kuin vahvistetun vuosiloma-ajankohdan siirtämistä aletaan harkita, tulee selvittää muut vaihtoehdot tilanteen hoitamiseksi, esimerkiksi mahdollisuudet palkata tilapäinen lomittaja, esim. yrittäjän ehdottama henkilö. Lähtökohta on, että maatalousyrittäjän on voitava luottaa sellaisiin lomituksiin, jotka hänelle on sitovasti ilmoitettu.

Siirretyn loman pitäminen

Siirretty vuosiloma on pidettävä viimeistään seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä (LPL 19 §:n 2 mom.).

Jos siirretty vuosiloma tai osa siitä on vielä seuraavan vuoden toukokuun alussa pitämättä, on oikeus siihen menetetty lopullisesti. Pitämätöntä vuosilomaa ei voi siirtää myöhemmin pidettäväksi edes siinä tapauksessa, että siirtämisen perusteena ollut syy on toukokuun alkaessa edelleen olemassa.

Pääsääntö on, että siirretty loma tulisi pitää - mikäli mahdollista - vielä saman kalenterivuoden aikana ja siirtäminen seuraavalle kalenterivuodelle voi tulla kyseeseen ainoastaan poikkeustapauksissa.

Yrittäjän tulee olla lomaan oikeutettu myös sinä ajankohtana, jolloin siirretty vuosiloma pidetään. Jos vuosiloma on siirretty esimerkiksi sairauden vuoksi, ei siirrettyä lomaa voida pitää, jos yrittäjä saa täyttä työkyvyttömyyseläkettä ennen kuin hän on ehtinyt pitää säästyneen vuosiloman.

Vuosiloman siirtyminen maatalousyrittäjätoiminnasta luopuvalta yrittäjältä sitä jatkavalle yrittäjälle (ks. tarkemmin kohta 2.2 "Vuosiloman periminen") ei ole mahdollista edelliseltä kalenterivuodelta siirtyneiden lomapäivien osalta.

7.2 Itse järjestetyt lomitukset

Mahdollisuus järjestää itse lomitukset perustuu sille ajatukselle, että maatalousyrittäjä voi hankkia haluamansa lomittajan ja pitää vuosilomansa haluamanaan ajankohtana. Tämän vuoksi edellä kohdassa 7.1 esitetyt periaatteet eivät asian luonteesta johtuen tule pääsääntöisesti sovellettaviksi itse järjestetyissä lomituksissa.

Maatalousyrittäjä voi pitää vuosilomansa haluamanaan ajankohtana ja hänellä on mahdollisuus myös vapaasti muuttaa vuosilomansa ajankohtaa. Toisaalta, juuri tästä vapaudesta johtuen vuosiloma-ajankohdan siirtäminen seuraavalle vuodelle ei pääsääntöisesti ole mahdollista.

Vaasan hallinto-oikeus on kuitenkin eräässä yksittäistapauksessa katsonut, että vuosiloman siirtäminen oli mahdollista, vaikka kyseessä oli itse järjestetty lomitus. Itse lomituksensa järjestänyt maatalousyrittäjä oli ensin sairaslomalla, jonka jälkeen hän jäi suoraan äitiyslomalle eikä hän näin ollen ehtinyt pitää vuosilomaansa saman kalenterivuoden aikana. Hallinto-oikeus katsoi, että emännällä oli ylitsepääsemätön este pitää vuosilomansa saman kalenterivuoden aikana. Hallinto-oikeuden mukaan nykyisessä lomituspalvelulaissa ei sanota, että itse lomansa järjestävät voisivat siirtää lomansa seuraavalle

vuodelle. Toisaalta aikaisemmassa laissa ei ole tehty eroa itse lomituksensa järjestävien ja kunnan lomituspalveluja käyttävien välillä. Lainsäätäjän tarkoitus ei ole ollut muuttaa lakia. Lisäksi molempien järjestelmien tulee olla yhdenvertaisia. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan emännällä oli oikeus siirtää vuosilomansa seuraavalle kalenterivuodelle.

8 Vuosiloman hakeminen ja vuosiloman pitämiseen liittyviä käytännön näkökohtia paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa

Edellisessä luvussa käsiteltiin vuosiloma-ajankohdan määräytymiseen liittyviä tekijöitä. Tässä luvussa käsitellään paikallisyksikön järjestämän vuosiloman pitämiseen liittyviä käytännön asioita muilta osin.

8.1 Hakeminen

Vuosilomaa - samoin kuin sijaisapua koskeva hakemus - tehdään paikallisyksikölle.

Hakuaika

Vuosilomaa tulee hakea maatalousyrityksittäin kirjallisesti paikallisyksikön määräämän hakuajan kuluessa (LPL 18 §).

Hakuaikaa määrättäessä tulee ottaa huomioon se, että lomittajien työllistyminen saattaa edellyttää hakuajankohdan määräämistä mahdollisimman varhaiseen ajankohtaan. Lomituksia tulee voida järjestää tasaisesti jo vuoden alusta lukien.

Myöhästynyt hakemus

Paikallisyksikön on otettava tutkittavakseen myös määräajan jälkeen saapunut hakemus, jos hakemuksen myöhästymiselle on ollut painavia syitä (LPL 18 § 2 mom.). Painava syy on esimerkiksi se, että maatalousyrittäjämääritelmä täyttyy vasta määräajan päätyttyä, esim. kotieläintuotanto on aloitettu vasta määräajan päätyttyä. (Ks. kuitenkin kohta 2.2. ”Pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaolo kalenterivuoden alusta lukien”). Ks. myös esimerkki 8-1.

> Esimerkki 8-1: Paikallisyksikkö on määrännyt vuoden 2024 vuosilomien osalta hakuajan päättymisajankohdaksi 12.12.2023. Paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja käyttävä maatalousyrittäjä jättää vuosilomaa koskevan hakemuksen vasta toukokuussa 2024. Maatalousyrityksen kotieläintuotanto on tähän asti käsittänyt vain kolme kotieläinyksikköä. Kotieläintuotanto kasvatetaan toukokuussa 2024 kuuteen kotieläinyksikköön. Paikallisyksikön tulee ottaa hakemus tutkittavakseen.

Hakemus

Vuosilomahakemuksen osalta ei ole olemassa muita muotomääräyksiä kuin että sen on oltava kirjallinen ja että siitä ja sen liitteistä on käytävä ilmi vuosiloman myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Näin ollen hakemus voi periaatteessa olla myös vapaamuotoinen, vaikka käytännössä vuosilomaa haetaan yleensä palauttamalla paikallisyksikön lähettämä hakemuslomake tai tekemällä hakemus sähköisesti lomitusnetissä.

Sisällön osalta LPL:ssa todetaan lisäksi, että hakemuksessa tulee kunkin maatalousyrittäjän osalta ilmoittaa aiotut vuosiloman ajankohdat (LPL 18 §). Tältä osin ks. tarkemmin edellä kohta 7.1.1 "Maatalousyrittäjä esittää".

8.2 Myöntäminen

Vaikka vuosiloman saamisen edellytykset näyttäisivät hakuajan päättyessä täyttyvän, voi tilanne ennen aiottua vuosiloma-ajankohtaa muuttua niin, etteivät edellytykset vuosiloman saamiselle ole enää silloin voimassa.

Edellä olevan perusteella päätös vuosiloman myöntämisestä tulee tehdä niin, että siitä käy selvästi ilmi, että edellytysten on oltava olemassa nimenomaan silloin, kun vuosiloma tai osa siitä pidetään.

Sijaisavun vaihtaminen vuosilomaksi

Yrittäjän halutessa voidaan lomituspalvelu myöntää vuosilomana, vaikka yrittäjällä olisi kiistatta oikeus myös sijaisapuun. Tällä tavoin menetellen yrittäjä vapautuu (vuosilomaa vastaavalta ajalta) sijaisapumaksun suorittamisesta, mutta tulee toisaalta vuosilomaa koskevien säännösten alaiseksi.

Edellytyksenä sille, että maatalousyrittäjä pitää sijaisavun sijasta vuosilomaa on se, että asiasta sovitaan etukäteen. Jälkikäteinen muuttaminen ei ole mahdollista; ei esimerkiksi siinä tapauksessa, että yrittäjältä jää vuosiloma tai osa siitä käyttämättä sen vuoksi, että oikeus lomituspalveluihin päättyy.

8.3 Ennen lomitusta

Vuosiloma-ajankohdan lähestyessä - tai samalla kun siitä sovitaan - paikallisyksikkö ja maatalousyrittäjä voivat kumpikin omin toimenpitein jo etukäteen edesauttaa lomituksen onnistumista. Puolin ja toisin tulisi mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen varautua erilaisiin tilanteisiin, jotka voivat tulla esille lomituksen aikana.

Sopiminen käytännön järjestelyistä

LPA 8 §:n 1 momentin mukaan paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja käyttävän maatalousyrittäjän ja paikallisyksikön on sovittava vuosiloman pitämisestä ja sen ajankohdasta sekä lomitukseen liittyvistä järjestelyistä, kuten lomittajan tehtävistä ja valvontakäynneistä, niin hyvissä ajoin ennen lomituksen alkamista, että sanotut seikat voidaan ottaa huomioon lomittajien työvuorosuunnittelussa, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Lomitustuntien tarkistaminen

Samassa yhteydessä, kun sovitaan lomituksen käytännön järjestelyistä, on luonteva tilaisuus selvittää mahdollinen lomituspäivän keston tarkistamisen tarve (ks. tarkistamisesta kohdasta 11.1.3) tai jopa jossakin tilanteessa mahdollisesti jo etukäteen tiedossa oleva lomituspäivän keston pidentämisen tarve (ks. pidentämisestä kohdasta 11.1.4).

Lomittajan opastaminen

Maatalousyrittäjän tulee ennen vuosiloman alkamista tarvittaessa opastaa lomittajaa lomitukseen kuuluvien tehtävien suorittamisessa sekä antaa hänelle ohjeet kotieläinten käsittelyyn liittyvistä erityiskysymyksistä (LPA 9 §:n 1 mom. 1 kohta).

Opastus keskittyy nimenomaisesti lomitusajankohtiin liittyviin erityistekijöihin eikä se siis ole maatalousyrityskohtaista perehdytystä (ks. perehdytyksestä kohta 11.3).

Säännöstä sovellettaessa keskeinen merkitys on sanalla "tarvittaessa". Lomittaja ei tarvitse opastusta, jos tila ja sen työmenetelmät ovat lomittajalle entuudestaan tuttuja eikä lomitusajankohtaan liity mitään erityistekijöitä. Vastaavasti erilliselle opastukselle ei yleensä ole tarvetta, jos lomitetaan vain toista yrittäjää. Tällöin mahdolliset erityistekijät voidaan kertoa työn ohessa. Vastaavasti joissakin tilanteissa opastukseksi riittävät puhelinsoitto ja kirjalliset ohjeet.

Jos erilliselle opastukselle on tarvetta, opastus järjestetään välittömästi ennen lomitusjakson alkamista, esimerkiksi ensimmäisen lomituspäivän aamuna. Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa lomittaja voi tarvita pidempääkin opastusta, mutta lähtökohtana voidaan pitää, poikkeuksellisia tilanteita lukuun ottamatta, että opastus ei voi kestää yhtä päivää kauempaa.

Lomittajalle opastamiseen käytetty aika on työaikaa. Opastamisen tulee tapahtua jo ennen vuosilomaa ja lomitettavan maatalousyrittäjän toimesta, joten siihen käytetty aika ei vähennä maatalousyrittäjän vuosilomapäiviä.

Työsuojelusta huolehtiminen

Maatalousyrittäjän on huolehdittava ennen lomituspalvelun alkamista ja lomituksen aikana, että maatalousyrityksen olosuhteet täyttävät lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetetut vaatimukset. Lisäksi maalousyrittäjän ja paikallisyksikön tulee toimia yhteistyössä työturvallisuuden takaamiseksi lomitustyössä (LPL 16 §:n 1 ja 2 mom.).

Maatalousyrityksen olosuhteilla käsitetään tässä yhteydessä maatalousyrityksen fyysisiä ja henkisiä työolosuhteita, työtapoja ja lomitustyössä käytettäviä laitteita, koneita ja työmenetelmiä. Huolehtimisvelvoite koskee maatalousyrityksen olosuhteita siltä osin kuin niillä on merkitystä lomittajien hoitamiin töihin.

Lisäksi maatalousyrittäjän tulee ennen vuosiloman alkamista huolehtia siitä, että maatila lomituksessa tarvittavine koneineen ja laitteineen täyttää työturvallisuudelle asetettavat vaatimukset, sekä antaa lomittajalle ohjeet koneiden ja laitteiden käyttämisessä (LPA 9 §:n 1 mom. 2 kohta).

Vastaavasti LPA 8 §:n 2 momentin mukaan maatalousyrittäjän ja paikallisyksikön tulee olla yhteistyössä työsuojelun toteuttamiseksi lomitustyössä.

Ks. kohdasta 8.7 lisää lomittajan työturvallisuudesta sekä paikallisyksikön velvollisuudesta järjestää lomituspalveluja esim. tilanteessa, jossa maatalousyrityksen olosuhteet eivät täytä lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia.

Kulutustarvikkeiden hankkiminen

Maatalousyrittäjän tulee ennen vuosiloman alkamista hankkia maatalousyrityksen tavanomaisen kulutuksen edellyttämät kulutustarvikkeet vuosiloman ajaksi (LPA 9 §:n 1 mom. 3 kohta).

Säännöksellä halutaan varmistaa se, että yrittäjä omalta osaltaan edesauttaa lomituksen onnistumista järjestämällä lomituksen ajaksi riittävästi kulutustarvikkeita.

Yhteyshenkilön ilmoittaminen

Maatalousyrittäjän tulee niin ikään ennen vuosiloman alkamista ilmoittaa lomittajalle, mistä tämä voi tavoittaa hänet tai hänen edustajansa vuosiloman aikana (LPA 9 §:n 1 mom. 4 kohta).

Säännös on tarpeen sen vuoksi, että yrittäjäriski säilyy yrittäjällä myös vuosiloman aikana. Lomittajan on voitava saada yhteys maatalousyrittäjään tai hänen nimeämäänsä henkilöön siinä tapauksessa, että yrityksen olosuhteet sitä edellyttävät. Tällainen tilanne voi tulla eteen esimerkiksi eläimen sairastuessa, vesivahingon sattuessa tai lypsyjärjestelmän mennessä epäkuntoon.

Kieltäytyminen vastaanottamasta lomittajaa

Varmistettaessa lomituksen onnistumista etukäteen on ratkaiseva merkitys sillä, että lomittajaksi voidaan järjestää henkilö, johon maatalousyrittäjä luottaa. Kaikissa tilanteissa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan paikallisyksikkö voi joutua poikkeamaan maatalousyrittäjän toivomuksesta. Viime kädessä kuitenkin paikallisyksikkö määrää, kuka lomituksen suorittaa paikallisyksikön palveluksia käyttäville maatalousyrittäjille.

Jos maatalousyrittäjä ilman pätevää syytä kieltäytyy ottamasta vastaan paikallisyksikön osoittamaa maatalouslomittajaa, hän menettää tältä osin oikeutensa hakemaansa vuosilomajaksoon (LPL 20 §).

Kieltäytymisestä seuraa lomaoikeuden menetys ainoastaan kyseisen lomitusjakson osalta; eikä siis kaikkien vielä pitämättä olevien vuosilomapäivien osalta.

8.4 Lomittajan tehtävät

Vuosilomalomituksella huolehditaan maatalousyrityksen päivittäin välttämättömistä kotieläinten hoitotöistä siltä osin kuin ne kuuluvat vuosilomalla olevan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen (LPL 8 b §). Vuosilomalomitukseen kuuluvat tehtävät ovat siten yhtenevät niiden tehtävien kanssa, jotka otetaan huomioon tilan kokonaistyöajan määrittämisessä.

LPL 2 §:n mukaan maatalousyrityksellä tarkoitetaan kotieläintuotantoa, jota harjoitetaan itsenäisenä taloudellisena yksikkönä ja kotieläimillä taas tarkoitetaan nautaeläimiä, hevosia, sikoja, vuohia, lampaita, siipikarjaan kuuluvia eläimiä ja turkiseläimiä, joiden tuotantoa verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan.

Vain laissa luetellut eläimet

Lomittaja voi siis huolehtia vain kyseisen maatalousyrityksen päivittäin välttämättömistä nautaeläinten, hevosten, sikojen, vuohien, lampaiden, siipikarjaan kuuluvien eläinten ja turkiseläinten hoitotöistä. Muita eläimiä ei lomituspalveluilla voi hoitaa (ei vaikka näitä verotettaisiin maatilatalouden tuloverolain mukaan).

Hevosiin katsotaan kuuluvan myös ponit, mutta ei esimerkiksi aasit. Kotieläinmäärittelyn ulkopuolelle jäävät lisäksi esimerkiksi kamelieläimet (muun muassa alpakat ja laamat), mehiläiset, porot, peurat, kalat ja jäniseläimet.

Tuotantoa verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan

Lomituspalveluilla ei voida huolehtia eläimistä, joista saatuja tuloja ei veroteta maatilatalouden tuloverolain mukaan. Elinkeinoverolain mukaan verotettu kotieläintuotanto rajautuu automaattisesti aina lomitustehtävien ulkopuolelle. Myöskään silloin kyse ei ole LPL:ssa tarkoitetusta kotieläin**tuotannosta**, jos kyse on vain harrastuskäytössä olevista eläimistä.

Eläinten hoitotyöt

Hoitotöillä tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan vain tosiasiallisia eläinten hoitotöitä. Sellaisia eivät ole esimerkiksi yrityksen johtamiseen kuuluvat tehtävät. Lisäksi LPL:n 8 §:n 1 momentissa on nimenomaisesti todettu, että hoitotöihin ei lueta tehtäviä, jotka vastaavat LPL:n 8 c §:ssä tarkoitettuja valvontakäyntejä ja varallaoloa.

Lomituspalveluilla ei voi hoitaa muuta kuin eläinten hoitotöitä, ei vaikka kyseistä toimintaa verotettaisiin maatilatalouden tuloverolain mukaan. Lomituspalveluilla ei voida hoitaa esimerkiksi maatilan tuotteiden jatkojalostukseen kuuluvia tehtäviä (esim. juuston valmistus). Kuitenkin esim. kananmunien pakkaaminen kennoihin kuuluu vielä lomitustehtäviin, ei kuitenkaan esimerkiksi minkään tuotteen suoramyynti ja jakelu.

Myöskään kasvinviljely-, metsä-, ja rakennustyöt (esim. säilörehun teko ja eläinten laidunaitausten tekeminen) eivät voi kuulua lomitettaviin tehtäviin. Niittoruokinta sitä vastoin kuuluu eläinten hoitotöihin.

Pienet ja välttämättömät korjaustyöt (esim. rikkoutuneen nännikumin vaihto lypsimeen tai rikkoutuneen aidanseipään korjaus) voivat kuulua lomitettaviin tehtäviin edellyttäen lähtökohtaisesti, että rikkoutuminen on tapahtunut lomitusaikana ja lomituksenaikainen korjaaminen on perusteltua eläinsuojelullisista syistä. Sitä vastoin lomitustehtäviin eivät voi tällöinkään kuulua isot korjaustyöt eivätkä erityistä ammattitaitoa vaativat korjaustyöt.

Karjalannan siirto isompaan varastoon voi kuulua lomitettaviin tehtäviin vastaavilla periaatteilla kuin edellä on korjaustöiden osalta kerrottu, edellyttäen lisäksi, että siirto on tilalla viikottainen toimenpide.

Myös lumitöiden osalta noudatetaan soveltuvin osin samoja menettelytapoja kuin korjaustöiden osalta. Lomituksella voidaan hoitaa ainoastaan muiden lomitustehtävien hoidon kannalta välttämättömät ja pienimuotoiset lumityöt.

Lomituspalveluilla ei voi myöskään hoitaa hevosten valmennusta eikä ratsastustuntien pitämistä, koska näissä ei ole kyse eläimen hoitotyöstä.

Eläinsuojien lämmittäminen ei ole tosiasiallinen eläinten hoitotyö, mutta lomituspäivän keston aikana lämmitystehtävät voidaan hoitaa lomituspalveluilla edellyttäen, että lämmitysmateriaali, esimerkiksi polttopuut, ovat valmiina eikä muuta lämmitysmuotoa ole saatavilla.

Päivittäin välttämättömät

Päivittäisillä hoitotöillä taas tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan sitä, että kyseiset hoitotyöt ovat päivittäisiä tai ainakin säännöllisiä ja siten toistuvia, että ne käytännössä osuvat jokaiseen vuosilomajaksoon.

Tässä tarkoitettuna vuosilomajaksona voi pitää noin viikon jaksoa. Lisäksi on huomattava, että päivittäisten hoitotöiden pitää myös olla välttämättömiä.

> Vuosilomalomituksella ei voida hoitaa esimerkiksi lehmien karvan ajoa, sorkkien leikkuuta, lampaiden keritsemistä, navetan pesua eikä broilerihallin pesua ja desinfiointia, koska nämä hoitotyöt eivät ole päivittäin välttämättömiä. (Ks. kohdan 12.1.1 alakohdasta ”Tehtävät” ja kohdasta 12.2 maksullisella lomittaja-avulla hoidettavat tehtävät).
>
> ‘

Keinosiemennys

Ensijaisesti keinosiemennys on aina tilan yrittäjän tai tilan henkilöstön tehtävä. Koulutuksen ja pätevyyden keinosiemennykseen omaava lomittaja voi suorittaa tehtävän, jos tilalla tapahtuva keinosiemennys kuuluu lomitettavan

maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen, lomitusaikana ei ole muuta mahdollisuutta ja keinosiemennyksestä on sovittu yrittäjän kanssa etukäteen. Lomittajan tulee suorittaa keinosiemennys valtioneuvoston asetuksen (1165/2023) eläimille tehtävistä toimenpiteistä ja keinollisen lisäämisen menetelmistä mukaisesti. Asetuksen 9 §:n mukaan eläimen haltijan hallussa olevan naudan, sian, lampaan, vuohen, ketun ja supikoiran saa siementää eläimen haltija, tämän palveluksessa oleva tai vuosiloma tai sijaisapulomituksen aikana maatalousyrittäjien lomituspalvelulaissa (1231/1996) tarkoitettu maatalouslomittaja, jos tämä on suorittanut kyseisen eläinlajin keinosiementämisen ammattitaitovaatimukset sisältävän tutkinnon, tutkinnon osan tai sitä vastaavan koulutuksen.

Poikiminen, porsaiden kastrointi ja-sairaan eläimen hoitotyöt, voidaan katsoa viikon jaksoon kuuluviksi ja ne voidaan hoitaa vuosilomalomituksessa siltä osin kuin ne ovat välttämättömiä ja kuuluvat vuosilomalla olevan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen. Jos tällaisten tehtävien hoitaminen vaatii esimerkiksi ylimääräistä käyntiä maatalousyrityksessä, kyse ei ole LPL:n 8 c §:n tarkoittamasta valvontakäynnistä.

Lomitustehtäviä ei voida maatalousyritysten tuotanto- ja työmenetelmien erilaisuus huomioiden määritellä lain tasolla nykyistä yksityiskohtaisemmin, mutta toiminnan erikoistuminen on otettava huomioon lomittajan työtehtäviä käytännössä määriteltäessä. Esimerkiksi hevostalousyrityksessä lomittajan työtehtäviin kuuluu hevosten päivittäin välttämätön hoito ja ruokinta sekä hevosten vienti ulkoilutarhaan tai laitumelle.

Lomituspalvelutehtävät ovat samat on kyse sitten vuosilomalomituksesta tai sijaisapulomituksesta.

Tehtävät kuuluvat vuosilomalla olevan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen

Vuosiloman tarkoituksena on antaa vuosilomaan oikeutetulle maatalousyrittäjälle mahdollisuus vapautua omasta tehtäväosuudestaan. Lomittaja tekee vuosiloman aikana hänen - mutta vain hänen - tehtäväosuuden maatalousyrityksen töistä.

Periaatetta, jonka mukaan muut kuin varsinaisesti vuosilomalla olevat henkilöt eivät voi lomittajan avulla vapautua omasta tehtäväosuudestaan, noudatetaan siitä riippumatta, onko omasta tehtäväosuudestaan vapautuneella (muulla kuin vuosilomalla olevalla) henkilöllä itsellään oikeus vuosilomaan vai ei.

Jos vuosilomaa varten järjestetyn lomituksen aikana myös muu kuin vuosilomalla oleva maatalousyrittäjä irrottautuu oman tehtäväosuutensa hoitamisesta siten, että tästä aiheutuu maatalouslomittajan tehtävien lisääntyminen, katsotaan sanotun henkilön pitäneen vuosilomaansa näin lomitettujen päivien osalta (LPL 21 §).

Jollei sanottuja päiviä ole mahdollista katsoa tehtäväosuudestaan irrottautuneen henkilön vuosilomapäiviksi, hänen on korvattava 29 §:n 1 mom:n mukaisesti se osuus lomituskustannuksista, jonka voidaan katsoa aiheutuneen hänen tehtäväosuutensa hoitamisesta (LPL 21 §). Ks. takaisinperinnästä kohdasta 13.5.

Viimeksi mainittu säännös tulee sovellettavaksi sekä silloin, kun tehtäväosuudestaan vapautuneella henkilöllä ei ylipäätään ole oikeutta vuosilomaan, että silloin, kun hän on jo pitänyt oman vuosilomansa niin, ettei jäljellä ole enää lomapäiviä, joista vähennyksen voisi suorittaa.

Irrottautuminen muutoin kuin varsinaisen lomituksen avulla

Muukin kuin varsinaisesti vuosilomalla oleva henkilö voi ilman edellä mainittuja seurauksia irrottautua omasta tehtäväosuudestaan, jos se on mahdollista ilman, että lomittajan tehtävät lisääntyvät. Henkilö, jolla on tehtäväosuutta, voi hankkia itselleen sijaisen (ns. korvaava työntekijä) samaksi ajankohdaksi, jolloin vuosilomaan oikeutettu maatalousyrittäjä pitää oman lomansa. Lähtökohtana tällöin on - samoin kuin yrittäjien pitäessä vuosilomansa eri aikaan - että lomittaja vastaa vain lomalla olevan henkilön tehtäväosuudesta, ja muut (myös toinen yrittäjä) vastaavat omista tehtäväosuuksistaan.

Estettä ei kuitenkaan ole sille, että yksittäisiä työtehtäviä "vaihdetaan päikseen" niin, ettei sillä ole olennaista vaikutusta lomittajan työaikaan. Tällainen "vaihtaminen" saattaa olla tarkoituksenmukaista esimerkiksi silloin, jos vuosilomaa pitävän maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen kuuluu erityisosaamista vaativia tehtäviä, joiden suorittamiseen lomittajalla ei ole tarvittavaa taitoa. Luonnollisesti tehtävien tulee olla vuosilomalomituksella hoidettavia tehtäviä ja asiasta tulee sopia etukäteen paikallisyksikön kanssa.

Niin ikään on mahdollista, että muu kuin varsinaisesti lomalla oleva maatalousyrittäjä "vapautetaan" oman tehtäväosuuden suorittamisesta maksullisella lomittaja-avulla. On kuitenkin huomattava, että koska vuosilomalla olevan tehtävät hoidetaan jo vuosilomalla, niin tilan toinen maatalousyrittäjä voi ostaa tuettua maksullista lomitusta oman tehtäväosuutensa hoitamiseen. Lomitus jaetaan tällöin vuosilomaan ja maksulliseen lomitukseen maatalousyrittäjien tehtäväosuuksien suhteessa, edellyttäen siis, että lomituksella on hoidettu vain ne tehtävät, jotka koostuvat molempien yrittäjien vuosilomalomituksella hoidettavista tehtävistä. Maksullisesta lomittaja-avusta, ks. tarkemmin luku 12.

8.5 Valvontakäynnit ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämä varallaolo

Kuten edellä on todettu, vuosilomalomituksella hoidettaviin lomituspalvelutehtäviin eivät kuulu valvontakäynnit eivätkä kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämä varallaolo.

Automaation valvontaa käytetään muun muassa eläinten ruokinnassa, tuotantotilojen ilmanvaihdossa ja lypsyssä.

Paikallisyksikkö voi järjestää

Paikallisyksikön järjestämässä vuosilomalomituksessa paikallisyksikkö **voi** järjestää valvontakäyntejä tai niiden sijaan kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämää varallaoloa (LPL 8 c §:n 1 mom.).

> Valvontakäyntejä ja varallaoloa voidaan järjestää vain vuosilomassa ja sijaisavussa, mutta ei maksullisissa lomittaja-avuissa.

Valvontakäynnit ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonta ovat haasteellisia lomituspalvelujen kustannustehokkaan toteuttamisen ja lomittajien työaikaa koskevien säännösten kannalta (kunnallisessa yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa on säännöksiä varallaolosta). Täten paikallisyksiköllä ei ole velvollisuutta näiden järjestämiseen, mutta paikallisyksikkö voi järjestää vuosilomaan oikeutetun maatalousyrittäjän vuosiloman yhteyteen valvontakäyntejä tai kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämää varallaoloa (jäljempänä varallaolo), jos maatalousyrittäjä ja hänen maatalousyrityksensä täyttävät jäljempänä kerrotut valvontakäyntien ja varallaolon saamisen erityisedellytykset.

On huomattava, että valvontakäynneistä tai varallaolosta sovitaan maatalousyrittäjän kanssa aina ennen lomitusjaksoa.

Erityisedellytykset

Valvontakäyntejä tai varallaoloa voidaan järjestää vain, jos se on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi ja jos niitä vastaavat tehtävät kuuluvat lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäviin (LPL 8 c §:n 2 mom.).

Koska edellytys on, että valvontakäynnit tai varallaolo on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi, näitä ei voida järjestää esimerkiksi yrityksen tuotantotasoa optimoivan automaation valvontaan.

Valvontakäyntejä tai varallaoloa voidaan siis järjestää, vaikka molemmat yrittäjät eivät olisi samanaikaisesti vuosilomalla, kunhan järjestäminen on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi ja jos niitä vastaavat tehtävät kuuluvat lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäviin.

> Esimerkki 8-2: Maatalousyrityksen toinen maatalousyrittäjä on vuosilomalla ja toinen maatalousyrittäjä on ostanut maksullista lomitusta omaan osuuteensa (tuettu tai täysin maksullinen). Vuosilomalomitukseen voidaan järjestää valvontakäyntejä, jos se on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi ja jos valvontakäynnit kuuluvat vuosilomalla olevan maatalousyrittäjän tehtäviin. (Tuetun maksullisen lomituksen yhteydessä valvontakäyntiä tai varallaoloa ei voi järjestää).

Valvontakäynnit ja varallaolo ovat vaihtoehtoisia, ts. paikallisyksikkö ei voi järjestää maatalousyritykseen sekä valvontakäyntiä että varallaoloa.

Jos lomittaja joutuu varallaolon aikana käymään tilalla, käynnistä peritään käyntimaksu ja tietyssä tilanteessa myös käyntiin liittyvä tuntimaksu, ks. kohdasta 10.6.2.

Tehtävät

Lomittaja voi varalla ollessaan hoitaa vain sellaiset maatalousyrityksen kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan aiheuttamat hälytykset, jotka ovat välttämättömiä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamisen kannalta kyseisenä ajankohtana.

Valvontakäynnillä tai varallaolon aikana mahdollisesti tehtävällä käynnillä voidaan huolehtia vain tehtävistä, jotka ovat käyntihetkellä eläinsuojelullisista syistä välttämättömiä (LPL:n 28 a §:n 3 mom.).

LPL:ssa varallaololla tarkoitetaan vain automaation valvonnan edellyttämää varallaoloa eikä esimerkiksi sitä, että lomittaja odottaa eläinlääkäriä tilalla tai kotonaan. Jos eläinsuojelullisista syistä on välttämätöntä odottaa eläinlääkäriä, voidaan paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa katsoa, että lomituspäivän kestoa on syytä pidentää (ks. kohta 11.1.4). Lomituspäivän keston pidentämisen mukaisilta tunneilta peritään sijaisavussa sijaisapumaksu.

> Kunnallisessa yleisessä virka- ja työehtosopimuksessa varallaolo-käsite ei kaikissa tilanteissa ole yhteneväinen LPL:n käsitteen kanssa.

Maksut

Valvontakäynneistä tai varallaolosta peritään, myös vuosiloman yhteydessä, LPL:n 28 a §:n mukaan määräytyvät maksut ks. kohta 10.6. Maksut on määritetty siten, että ne vastaavat mahdollisimman hyvin palvelusta valtiolle aiheutuvaa keskimääräistä kustannusta.

Valvontakäynti vai varsinainen lomituskäynti

Lähtökohtaisesti paikallisyksikön tulee pyrkiä hoitamaan varsinaiset vuosilomalomitustehtävät mahdollisimman vähillä päivittäisillä käyntikerroilla. Pääsääntöisesti varsinaiset vuosilomalomitustehtävät vaativat vuorokaudessa enintään kaksi käyntiä maatalousyrityksessä ts. päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt pystytään tekemään enintään kahden työjakson aikana, esim. myös useammin kuin kaksi kertaa vuorokaudessa hoidettavat päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt pystytään useimmiten yhdistämään kahteen varsinaiseen vuosiloma- tai sijaisapujaksoon hoitamalla ne esimerkiksi työjakson alussa ja lopussa. Ainoastaan yksittäisissä tilanteissa voi olla välttämätöntä hoitaa varsinaiset vuosilomalomitustehtävät useamman päivittäisen työjakson aikana, esimerkiksi jos tilalla hoidetaan lypsy kolme kertaa vuorokaudessa. Myös esimerkiksi ruokinta voi tietyissä tilanteissa olla välttämätöntä hoitaa useammalla kuin kahdella vuorokautisella lomitusjaksolla. Varsinaisten vuosiloma- tai sijaisapulomituskäyntien välttämättömyyttä arvioitaessa on otettava huomioon muun ohella tilan tavanomainen tuotantomenetelmä ja

muut olosuhteet ja esimerkiksi ruokinnasta kyseen ollen se, onko tilalla tapahtuva eläinten ruokinta automatisoitu (ks. korkeimman hallinto-oikeuden 29.4.2019 antama päätös, vuosikirjanumero 2019:60).

Ns. iltatarkastus on katsottava valvontakäynniksi, vaikka sen yhteydessä hoidetaan esimerkiksi lisäheinien antaminen, vasikoiden juottaminen, ruokintapöydän lakaisu tai lannan kolaaminen. Nämä eivät muuta käyntiä varsinaiseksi lomituskäynniksi, jos näitä tehtäviä ei ole välttämätöntä hoitaa tuolloin, vaan nämä tehtävät voitaisiin hoitaa varsinaisten lomituskäyntien yhteydessä.

Jos etukäteen ei ole tiedossa tehtävää, joka eläinsuojelullisesta syystä on nimenomaan kyseisellä käynnillä tehtävä, vaan käynti on välttämätön maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi, kyseessä on valvontakäynti. Valvontakäynti ei muutu varsinaiseksi lomituskäynniksi sillä, että vuosilomalomituksella hoidettava tehtävä voitaisiin suorittaa myös varsinaisen lomituskäynnin kuluessa, mutta se sopii paremmin valvontakäynnin yhteydessä suoritettavaksi.

Käytännössä valvontakäynneillä tarkoitetaan useimmiten ns. iltatarkastuksia, mutta tilan tuotantosuunnasta ja loma-ajankohdasta riippuen myös muuna ajankohtana suoritetut valvontakäynnit voivat olla välttämättömiä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamiseksi.

Etenkin, jos tietty käynti on katsottu ennen 1.1.2016 valvontakäynniksi, katsotaan käynti yhä valvontakäynniksi, ellei tilan kotieläinten laadussa tai tuotantomenetelmissä tai - olosuhteissa ole tapahtunut muutosta, jonka johdosta tilan vuosilomalomitustehtävät vaativat vuorokaudessa enemmän kuin kaksi käyntiä.

Taloudellisesti

Paikallisyksikön on pyrittävä toteuttamaan myös valvontakäynnit ja varallaolo, kuten muukin lomitus, mahdollisimman taloudellisesti. Jos paikallisyksikkö järjestää valvontakäynnin tai varallaolon, voi käynnin tai varallaolon tehdä myös joku muu kuin tilalla varsinaisesti lomittava henkilö. Tällainen järjestely voi olla tarkoituksenmukainen esimerkiksi niissä tapauksissa, joissa tilan läheisyydessä asuu toinen lomittaja. Vastaavasti lomittaja voi mahdollisesti hoitaa samanaikaisesti useamman kuin yhden kotieläintilan varallaoloa ja valvontakäyntejä.

8.6 Lomituksen jälkeen

Hyvän lomituspalvelukäytännön mukaista on, että lomittaja informoi maatalousyrittäjää lomituksen aikana tapahtuneista olennaisista seikoista.

Maatalousyrittäjän on hyvä antaa palautetta lomituksesta. Maatalousyrittäjän kokemukset auttavat lomituspalvelujen kehittämisessä. Muutoinkin lomituksen päättymisen jälkeen puolin ja toisin annettu palaute osaltaan edesauttaa tulevien lomitusten onnistumista.

8.7 Oikeus kieltäytyä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta

Paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa paikallisyksikkö on vastuussa lainmukaisten palvelujen järjestämisestä niihin oikeutetuille maatalousyrittäjille. Lisäksi, jos paikallisyksikkö käyttää lomituspalvelun järjestämiseen palveluksessaan olevia lomittajia, sillä on lomittajan työnantajana yleinen työnantajan työnjohto-ja valvontaoikeus, samoin kuin velvollisuus huolehtia lomittajan työturvallisuudesta siten kuin työturvallisuuslaissa (738/2002) säädetään. Vastaavat työnantajan velvollisuudet ja oikeudet on paikallisyksikön hankkimissa ostopalvelutilanteissa ostopalvelulomittajan työnantajalla.

Lisäksi kuten edellä kohdan 8.3 alakohdassa "Työsuojelusta huolehtiminen" on todettu, paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja käyttävän maatalousyrittäjän ja paikallisyksikön tulee toimia yhteistyössä työturvallisuuden toteuttamiseksi lomitustyössä. Maatalousyrittäjän on myös huolehdittava siitä, että maatalousyrityksen olosuhteet täyttävät lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetetut vaatimukset ennen lomituspalvelun alkamista ja lomituksen aikana.

Paikallisyksiköllä ja ostopalvelutilanteessa ostopalvelulomittajan työnantajalla ei kuitenkaan voida tosiasiassa katsoa olevan mahdollisuutta kaikissa tilanteissa käyttää työnantajan työnjohto-oikeuttaan tai huolehtia työturvallisuusvastuustaan, jos maatalousyrittäjä ei salli lomittajan työnjohtamiseen tai lomittajan työturvallisuuden tarkastamiseen liittyviä käyntejä maatalousyrityksessä. Vastaavasti vastuu lomituksen järjestämisestä ei kaikissa tilanteissa voisi täysimääräisesti toteutua, ellei maatalousyrittäjä salli lomituksen järjestämiseen liittyvää käyntiä maatalousyrityksessä.

Jotta paikallisyksikkö ja ostopalvelutilanteessa myös ostopalvelulomittajan työnantaja pystyy tosiasiallisessa lomitustoiminnassa huolehtimaan edellä mainituista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan, paikallisyksiköllä ei ole velvollisuutta järjestää lomituspalvelua seuraavissa tilanteissa, siitä huolimatta, että maatalousyrittäjä muutoin täyttää lomituspalvelun saamisen edellytykset (LPL 16 §):

1) maatalousyrittäjä ei salli paikallisyksikön edustajan lomituksen järjestämiseen liittyviä käyntejä maatalousyrityksessä;

> Lomituksen järjestämiseen liittyvä seikka voi olla esimerkiksi lomitustehtävien ja niiden hoitotapojen yksityiskohtainen selvittäminen sekä lomitustyössä vaadittavan ammattitaidon selvittäminen.
>
> Tarve käynnille voi tulla esiin jo lomitusta suunniteltaessa tai lomituksen aikana, käytännössä kuitenkin useimmiten lomitusta suunniteltaessa.

Paikallisyksikön edustajana voi käytännössä toimia muun muassa paikallisyksikön tai kunnan edustaja tai maatalouslomittajien työsuojeluvaltuutettu.

Lain perustelujen mukaan maatalousyrittäjän ei katsottaisi antavan mahdollisuutta käyntiin myöskään esimerkiksi tilanteessa, jossa tilan toinen maatalousyrittäjä ei salli käyntiä. Maatalousyrittäjä on siis vastuussa siitä, että edellä mainittu käynti maatalousyrityksessä on mahdollista.

2) maatalousyrittäjä ei salli paikallisyksikön edustajan, lomittajan työnantajan ja työnantajan edustajan työnjohtamiseen tai lomittajan työturvallisuuden tarkastamiseen liittyviä käyntejä maatalousyrityksessä;

Työnjohtamiseen liittyvä käynti voi liittyä esim. lomittajan ammattitaitoon liittyvän seikan tarkistamiseen.

Tarve käynnille voi tulla esiin jo lomitusta suunniteltaessa tai lomituksen aikana, käytännössä kuitenkin useimmiten lomituksen aikana.

Paikallisyksikön edustajana voi käytännössä toimia muun muassa paikallisyksikön tai kunnan edustaja tai maatalouslomittajien työsuojeluvaltuutettu.

Lain perustelujen mukaan maatalousyrittäjän ei katsottaisi antavan mahdollisuutta käyntiin myöskään esimerkiksi tilanteessa, jossa tilan toinen maatalousyrittäjä ei salli käyntiä. Maatalousyrittäjä on siis vastuussa siitä, että edellä mainittu käynti maatalousyrityksessä on mahdollista.

3) maatalousyrityksen olosuhteet eivät täytä lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia.

Puute voi tulla ilmi esimerkiksi lomittajan kertomana taikka lomituksen järjestämiseen, työnjohtamiseen tai lomittajan työturvallisuuden tarkastamiseen liittyvällä tilakäynnillä.

Paikallisyksikkö arvioi työturvallisuutta työturvallisuuslain vaatimusten mukaisesti. Työturvallisuuden arvioimiseen paikallisyksikkö voi esimerkiksi käyttää kunnan tai paikallisyksikön oman työsuojeluvaltuutetun asiantuntemusta ja pyytää myös neuvoa aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueelta.

Tilakäynnistä sopiminen

Lähtökohta on, että lomituksen järjestämiseen, työnjohtamiseen tai lomittajan työturvallisuuden tarkastamiseen liittyvästä tilakäynnistä ilmoitetaan maatalousyrittäjälle aina etukäteen ja käyntiajankohta sovitaan yhdessä hänen kanssaan. Maatalousyrittäjän kieltäydyttyä käynnistä paikallisyksiköllä ei kuitenkaan ole velvollisuutta lomituksen järjestämiseen.

Käynti voidaan pyrkiä tekemään ilman etukäteisilmoitusta ainoastaan silloin, jos käynnin syy edellyttää nopeaa tai ennalta ilmoittamatonta käyntiä, eli käytännössä ennakkoilmoittaminen vaarantaisi käynnin tarkoituksen toteutumisen, ja edellyttäen, että
a) maatalousyrittäjä on paikalla, tai
b) paikallisyksikön järjestämä lomitus on käynnissä, käynnin syy liittyy kyseiseen lomitukseen ja lomittaja on tai hänen tulisi myönnetyn lomituksen mukaisesti olla paikalla maatalousyrityksessä.

Käyntiä ei voida toteuttaa, jos paikalla oleva maatalousyrittäjä käynnin kieltää, ei siis myöskään, vaikka kyse olisi b) -kohdan mukaisesta tilanteesta. Ainoastaan hätätilanteissa oleva yleinen toimintavelvollisuus voisi tällöin oikeuttaa käynnin. Oikeudeton tunkeutuminen esimerkiksi navettaan tai muuhun kotieläinten tuotantorakennukseen on rangaistava teko (julkisrauhan rikkominen, rikoslain 24 luvun 3 §), samoin kuin oikeudeton tunkeutuminen kotirauhan suojaamaan paikkaan (rikoslain 24 luvun 1 §). Maatalousyrittäjän kieltäydyttyä käynnistä paikallisyksiköllä ei kuitenkaan ole velvollisuutta lomituksen järjestämiseen.

Vaikka maatalousyrittäjä ei ole b)-kohdan tilanteissa paikalla, voidaan katsoa, että maatalousyrittäjä on paikallisyksikön järjestämän lomituksen hakiessaan ja sen vastaanottaessaan samalla hyväksynyt kyseisen lomituksen järjestämiseen, työnjohtamiseen ja lomittajan työturvallisuuden tarkastamiseen liittyvät tilakäynnit. Kuitenkin myös tällöin tulee tapauksesta riippuen pohtia, onko käynti välttämätön suorittaa ilman, että maatalousyrittäjältä on pyydetty esimerkiksi matkalla tilalle puhelimitse lupa käynnille. Maatalousyrittäjän kieltäydyttyä käynnistä paikallisyksiköllä ei ole velvollisuutta lomituksen järjestämiseen.

Kuuleminen ja päätöksen antaminen

Haetun lomituksen edellytysten täyttymisestä on hyvä antaa aina oma erillinen päätöksensä ja lomituksen järjestämisestä kieltäytymisestä oma erillinen päätöksensä. Myös jälkimmäinen päätös on LPL:n 11 §:n mukainen päätös, eli siihen on liitettävä oikaisuvaatimusohje Melaan.

Maatalousyrittäjää on pääsääntöisesti aina kuultava ennen lomituksen järjestämisestä kieltäytymistä koskevan päätöksen antamista. Asian saa kuitenkin ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle (hallintolain 34 §:n 2 momentin 4 kohta). Käytännössä paikallisyksikkö voi antaa päätöksen lomituspalvelun järjestämisestä kieltäytymisestä ilman kuulemista silloin, jos kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa lomittajan terveydelle tai turvallisuudelle. Ks. kuulemisesta ja sen toteuttamisesta lisää kohdasta 14.4.

Paikallisyksikkö voi myös mahdollisuuksien mukaan ennen päätöksen antamisesta tarvittaessa toimittaa erillisen hallintolain 38 §:ssä tarkoitetun katselmuksen, jos se on tarpeen sen selvittämiseksi täyttääkö maatalousyrityksen olosuhteet lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetetut vaatimukset. Käytännössä tällainen tilanne voisi tulla esimerkiksi silloin, kun maatalousyrittäjälle on jo annettu kieltäytymispäätös ja hän hakee lomituksen järjestämistä uudelleeen.

> Hallintolain 38 §:n 1 ja 2 momentin mukaan asianosaiselle on varattava tilaisuus olla läsnä katselmuksessa ja esittää mielipiteensä esille tulevista seikoista. Asian laadun niin vaatiessa katselmukseen on kutsuttava myös viranomainen, jonka tehtäviin asianomaisen toiminnan valvonta lain mukaan kuuluu tai jonka asiantuntemusta tarvitaan asian ratkaisemiseksi. Katselmus on toimitettava aiheuttamatta kohtuutonta haittaa katselmuksen kohteelle tai sen haltijalle.
>
> Katselmuksessa on pidettävä pöytäkirjaa, josta tulee käydä ilmi viranomaisen tekemät keskeiset havainnot ja asianosaisen esittämät huomautukset. Pöytäkirja on viipymättä annettava tiedoksi asianosaiselle ja muille toimitukseen kutsutuille.
>
> Hallintolain mukaan katselmus olisi julkinen, mutta kuten jäljempänä kohdassa 20.1.1 "Salassa pidettävät tiedot lomituksessa) todetaan, käytännössä kaikki LPL:n toimeenpanoon liittyvät yksittäistä maatalousyrittäjää koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä. Täten katselmus ei voi olla lomituksessa olla julkinen. Katselmusta ei myöskään saa toimittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa.

Hallintopäätös on annettava kirjallisesti. Päätös voidaan kuitenkin antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä annettava myös kirjallisena oikaisuvaatimusohjeineen. Ks. lisää päätöksen muodosta ja antamisesta kohdasta 14.5 ja luvusta 15.

> Esimerkki 8-3. Maatalousyrittäjälle on annettu 29.12.2023 sijaisavusta myönteinen päätös ajalle 1.1.2024 - 31.5.2024 ja paikallisyksikkö on järjestänyt hänelle lomitusta. Helmikuun 14. päivä ilmenee, että maatalousyrityksen olosuhteet eivät täytä lomitustyössä käytettävän koneen osalta työturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia. Maatalousyrittäjä täyttää sijaisavun saamisen edellytykset edelleen.
>
> Koska työturvallisuuspuute on merkittävä (huomattava vaara lomittajan terveydelle ja turvallisuudelle), eikä lomitusta voida hoitaa ilman kyseistä konetta, lomitus on keskeytettävä nopeasti. Paikallisyksikkö antaa maatalousyrittäjälle suullisesti 14.2.2024 päätöksen siitä, että paikallisyksikkö ei 15.2.2024 lähtien enää järjestä hänelle lomituspalveluja ennen kuin hän osoittaa, että kyseinen kone täyttää työturvallisuudelle asetetut vaatimukset tai lomitustehtävät voidaan hoitaa ilman kyseistä konetta. Kirjallinen päätös asiasta annetaan ja postitetaan 15.2.2024.

Jos tilalla on myös muita lomituspalveluja käyttäviä maatalousyrittäjiä, tulee tapauskohtaisesti harkita, onko samalla annettava kieltäytymispäätös myös heille, jotta myös heillä on mahdollisuus reagoida asiaan ennen omaa lomitusjaksoaan esimerkiksi hakemalla päätökseen muutosta tai osoittamalla, että kieltäytymispäätökseen johtanut syy tai seikka on korjaantunut.

> Esimerkki 8-4. Esimerkin 8-3 mukaisessa tilanteessa tilan toiselle maatalousyrittäjälle on myönnetty sijaisapu lääkinnällisen kuntoutuksen vuoksi ajalle 4.-5.3.2024. Koska myöskään hänen lomitustaan ei voitaisi hoitaa ilman kieltäytymispäätöksen aiheuttanutta konetta, myös hänelle annetaan 15.2.2024 kieltäytymispäätös.

Paikallisyksikön on pyrittävä varmistamaan, että eläimet eivät jää lomituksen keskeyttämisen jälkeen ilman hoitoa, eli viime kädessä tilanteesta tulisi ilmoittaa kunnaneläinlääkärille, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalle viranhaltijalle tai poliisille.

Siirtyminen itse hankittuun lomitukseen

Mikäli yrittäjä ei salli tämän pykälän mukaisia tilakäyntejä tai ei korjaa työturvallisuudessa havaittuja puutteita, hänen on mahdollista vaihtaa itsejärjestettyyn lomitukseen. Ks. vaihtamisesta tarkemmin kohdasta 5.3 "Valintamenettely". Joissain tilanteissa voi olla jopa mahdollista siirtyä itse järjestettyyn kesken kalenterivuoden, jos tämä on perusteltua eikä aiheuta haasteita paikallisyksikön lomittajien työllistämiseen.

9 Sijaisapulomitus paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa

9.1 Hakeminen

Kirjallinen

LPL:n 18 §:n mukaan myös sijaisapua on haettava paikallisyksiköltä **kirjallisesti** ja hakemuksesta ja sen liitteistä on käytävä ilmi lomituspalvelun myöntämiseksi tarvittavat tiedot.

Kirjallisesta hakemuksesta ja valtuutuksesta ks. luku 14 ja erityisesti kohdan 14.8 alakohdat ”Kirjallinen muoto” ja ”Valtuutus”, kohdan 14.2 alakohta ”Asiamies ja avustaja”, kohdan 14.3 alakohdat ”Vireillepano” ja ”Asiakirjan täydentäminen” sekä kohdan 14.4. alakohta ”Suullinen vaatimus ja selvitys”.

Useimmissa tapauksissa sijaisavun myöntäminen edellyttää sijaisapuperusteen osoittamista erillisellä asiakirjalla (esim. lääkärinlausunto, Kelan päätös). Tällainen selvitys, joka todentaa sijaisapuperusteen olemassaolon, on aina liitettävä sijaisapua koskeviin asiakirjoihin. Todistusta tai muuta selvitystä ei kuitenkaan tarvitse liittää alkuperäisenä vaan kopiokin riittää.

Jos hakija toimittaa kirjallisen selvityksen silloinkin, kun sitä ei välttämättä vaadita (esim. sijaisapua haetaan alle 10-vuotiaan äkillisesti sairastuneen lapsen hoitamiseksi, eikä paikallisyksikkö ole todistusta vaatinut), liitetään selvitys tai jäljennös siitä asiakirjoihin.

Sijaisapua koskeva hakemus on siis tehtävä kirjallisesti ennen jokaisen sijaisavun alkamista. Jos samalla perusteella myönnettyä sijaisapua on tarpeen jatkaa ilman katkoa (esimerkiksi oma tai alle 10-vuotiaan lapsen sairaus pitkittyy aiemmin ilmoitetusta), jatkoajan voi hakea suullisesti. Tosin se on tehtävä etukäteen ja mahdollisesti vaadittava lääkärinlausunto tms. on esitettävä kirjallisesti. Ks. esimerkki 6-1.

Viipymättä

Sijaisapulomituksen luonteesta johtuen ei sen hakemiselle ole ollut mahdollista säätää yhtenäistä tarkkaa hakuaikaa. Joissakin tilanteissa sijaisavun tarve tulee esiin yllättäen. Joissakin tapauksissa se saattaa olla tiedossa jo hyvissä ajoin.

LPL:n 18 §:n 3 momentin mukaan sijaisapua koskeva hakemus onkin tehtävä viipymättä sen jälkeen, kun maatalousyrittäjä on saanut tiedon sijaisavun perusteesta ja palvelun tarpeen alkamisajankohdasta.

Luonnollisesti sekä maatalousyrittäjän että paikallisyksikön kannalta järjestelymahdollisuudet ovat sitä paremmat mitä aikaisemmin sijaisaputarpeesta (vaikka vain "epävirallisella" tasolla) on ilmoitettu paikallisyksikölle.

Vuosiloman vaihtaminen sijaisavuksi

Jos maatalousyrittäjä sairauden tai tapaturman vuoksi haluaa vaihtaa vuosilomansa sijaisavuksi, tämä on mahdollista kirjallisen sijaisapuhakemuksen saapumisesta eteenpäin kuitenkin aikaisintaan seuraavasta päivästä. Vaihtaminen ei ole mahdollista kesken vuosilomapäivän, jos sijaisapuhakemus tulee vuosilomalomitustöiden aloittamisen jälkeen

9.2 Ennen lomitusta

Kohdassa 8.3 on selostettu niitä käytännön toimenpiteitä, joiden avulla voidaan jo etukäteen osaltaan varmistaa vuosiloman onnistuminen. Sanotussa kohdassa käsiteltiin mm. lomittajan opastamista lomitukseen kuuluvien tehtävien suorittamisessa ja kulutustarvikkeiden hankkimista vuosiloman ajalle.

Etukäteen selvitettäviä asioita on lueteltu esimerkinomaisesti LPA 9 §:n 1 momentissa. LPA 9 §:n 2 momentissa puolestaan todetaan, että edellä 1 momentissa sanottuja periaatteita noudatetaan soveltuvin osin myös sijaisavussa. Näin ollen tässä yhteydessä ennen lomitusta selvitettävien asioiden osalta viitataan soveltuvin osin niihin periaatteisiin, joita on selostettu edellä kohdassa 8.3.

Myös sijaisavun osalta lähtökohtana tulisi olla, että etukäteen puolin ja toisin varauduttaisiin erilaisiin tilanteisiin, jotka voivat tulla esille sijaisapulomituksen aikana.

Varsinkin lyhytaikaisissa ja ennalta tiedettävissä sijaisavuissa edellä kohdassa 8.3 esitetyt periaatteet soveltuvat sellaisinaan sovellettaviksi myös sijaisavussa. Tilannekohtaista joustamista ja harkintaa tarvitaan enemmän sen sijaan pitkään jatkuvissa tai yllättävissä sijaisavuissa.

Lisäksi on huomattava, että LPL 16 § koskee yhtä lailla kaikkia paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja, myös siis sijaisapulomitusta. Ts. se, mitä laissa on säädetty lomittajan työturvallisuudesta, tilakäynneistä ja niistä kieltäytymisestä soveltuu sellaisenaan myös sijaisapulomitukseen.

9.3 Sijaisavun aikana

9.3.1 Lomittajan tehtävät

Sijaisapulomituksella hoidetaan vain maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt siltä osin kuin ne kuuluvat sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuuteen (LPL 8 b §). Täten myös sijaisapulomituksen piiriin kuuluvien työtehtävien osalta viitataan siihen, mitä edellä kohdassa 8.4 on esitetty vuosiloman osalta. Lomituspalvelutehtävät ovat samat on kyse sitten vuosilomalomituksesta tai sijaisapulomituksesta.

Lisäksi varsinkin ennakoimattomissa sijaisapulomituksissa voi olla perusteltua sisällyttää lomituksen piiriin sellaisiakin tehtäviä, jotka olisi rajattu lomitustehtävien ulkopuolelle, jos sijaisavun tarve olisi ollut tiedossa etukäteen. Tällainen tehtävä voi olla esimerkiksi rehun haku lähivarastoon sellaisessa tilanteessa, jossa maatalousyrittäjä olisi voinut hoitaa tehtävän etukäteen vuosiloman ajaksi.

Vain sijaisavun saajan tehtäväosuus

Samoin kuin vuosilomassa myös sijaisavussa noudatetaan periaatetta, jonka mukaan lomittaja tekee vain sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuuden maatalousyrityksen töistä. LPL:ssa on sijaisapulomituksen osalta omat säännökset siltä varalta, että lomittajan työtehtävät muodostuvat sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta laajemmiksi (ks. kohta 9.4).

9.3.2 Valvontakäynnit ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämä varallaolo

Myös valvontakäyntien ja kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämän varallaolon osalta viitataan siihen, mitä edellä on kohdassa 8.5 esitetty vuosiloman osalta.

9.4 Sijaisavun keskeyttäminen

Sijaisavun saamisen edellytyksenä on, että lomituspalveluihin oikeutettu maatalousyrittäjä ei tilapäisenä pidettävän syyn aikana voi itse huolehtia tehtäväosuudestaan. Sijaisapulomittaja puolestaan suorittaa sijaisavun saajan - mutta vain hänen - tehtäväosuuden.

Perusteet

LPL antaa tietyissä tilanteissa mahdollisuuden keskeyttää sijaisapulomituksen jatkamisen, jos edellä mainittuja periaatteita ei noudateta. LPL 22 §:n 1 mom:n mukaan sijaisapulomitus voidaan keskeyttää,

1 jos myös muu kuin sijaisapua saava samassa yrityksessä työskentelevä henkilö irrottautuu lomituksen avulla omaan tehtäväosuuteensa kuuluvista tehtävistä tai

2 jos sijaisavun saaja toiminnallaan osoittaa, ettei hän ole sijaisavun tarpeessa.

Kummassakin tapauksessa edellytetään lisäksi, ettei sijaisavun keskeyttäminen vaaranna maatalousyritystoiminnan jatkuvuutta (LPL 22 §:n 1 mom.). (Ks. kohdasta 8.7 paikallisyksikön velvollisuudesta järjestää lomituspalveluja esim. tilanteessa, jossa maatalousyrityksen olosuhteet eivät täytä lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia.)

Esimerkki 9-1: Isäntä, joka maatalousyrittäjätoimintansa ohella on harjoittanut koneurakointia tilan ulkopuolella, sairastuu ja hänelle

myönnetään sijaisapua työkyvyttömyyden ajalle. Työkyvyttömyysjakson loppupuolella isäntä aloittaa sairausloman jatkumisesta huolimatta koneurakoinnin. Isännän voidaan katsoa toiminnallaan osoittaneen, ettei hän ole enää sijaisavun tarpeessa. Isännän toipumisen kannalta pitäisi luonnollisesti pyrkiä siihen, että hän pidättäytyisi sekä maatalousyrittäjätyöstä että koneurakoinnista sairausloman päättymiseen asti.

Irrottautuminen muutoin kuin lomituksen avulla

Vuosilomaan liittyviä käytännön asioita selvitettäessä on käsitelty myös tilannetta, jossa muu kuin lomaan oikeutettu henkilö irrottautuu omasta tehtäväosuudestaan muutoin kuin varsinaisen lomituksen avulla. Sijaisavun osalta voidaan noudattaa soveltuvin osin samoja periaatteita, eli myös muun kuin sijaisapua saavan henkilön on mahdollista irrottautua omasta tehtäväosuudestaan, jos irrottautuminen voi tapahtua ilman, että se vaikuttaa lomittajan tehtäviä lisäävästi. Tältä osin ks. tarkemmin kohta 8.4 "irrottautuminen muutoin kuin varsinaisen lomituksen avulla".

Esimerkki 9-2: Emännän tehtäväosuudeksi on arvioitu seitsemän tuntia ja isännän kaksi tuntia. Emännälle on myönnetty kuntoutuksen perusteella sijaisapua kuukauden ajalle. Kuntoutukseen kuuluu viikon mittainen jakso kuntoutuslaitoksessa. Puolisot lähtevät sinne yhdessä ja he ovat sopineet tilan läheisyydessä asuvan poikansa kanssa, että poika käy tekemässä isännän tehtäväosuuteen kuuluvat työtehtävät kuntoutuslaitosjakson aikana. Koska lomittajan työtehtävät eivät lisäänny isännän poissa ollessa, ei sillä, kuka käytännössä teki isännän tehtäväosuuteen kuuluvat työt, ole merkitystä.

Jos lomituksen keskeyttäminen ei ole mahdollista

Sijaisapulomitusta ei voida keskeyttää, vaikka siihen olisi olemassa jompikumpi edellä mainituista perusteista, jos keskeyttäminen vaarantaisi maatalousyrityksen toiminnan. Sijaisapulomitusta on tällöin jatkettava, mutta keskeyttämisperusteen olemassaolo otetaan huomioon muulla tavoin.

Keskeyttämisperusteen jälkeen jatkettu sijaisapu muutetaan ensisijaisesti joko omasta tehtäväosuudestaan irrottautuneen henkilön (edellä kohta 1) tai maatalousyrittäjän itsensä (edellä kohta 2) vuosilomapäiviksi.

Esimerkki 9-3: Lähtökohtatilanne kuten edellä esimerkissä 9-2, mutta isäntä ei ole hankkinut oman poissaolonsa ajaksi korvaavaa työntekijää. Jos isäntä on vuosilomaan oikeutettu, katsotaan hänen pitäneen vuosilomastaan seitsemän päivää. Lisäksi emännältä peritään sijaisapumaksu normaalisti samalta ajalta (7 h/pvä).

Jollei sanottujen päivien lukeminen vuosilomaksi ole mahdollista, edellä tarkoitetun henkilön (joko sijaisavun saaja tai omasta tehtäväosuudestaan irrottautunut henkilö) on korvattava se osuus lomituskustannuksista, joka vastaa todetun keskeyttämistarpeen jälkeen lomitettuja päiviä (LPL 22 §:n 2 mom.).

Se, ettei keskeyttämistarpeen ilmenemisen jälkeen lomitettujen päivien lukeminen vuosilomaksi ole mahdollista voi johtua joko siitä, ettei henkilöllä ole lainkaan oikeutta vuosilomaan tai siitä, ettei hänellä ole enää vuosilomaa jäljellä kyseisenä kalenterivuonna.

Esimerkki 9-4: Tilanne muutoin samanlainen kuin edellä esimerkissä 9-3, mutta isännällä ei työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeensä puolesta ole enää oikeutta vuosilomaan. Lomituksen päätyttyä isännän tehtäväosuuteen kuuluvien työtuntien osalta eli siltä osin kuin palveluja on annettu perusteettomasti, peritään perusteettomasti annetusta palvelusta paikallisyksikölle aiheutuneet kustannukset, ks. takaisinperittävästä määrästä kohta 13.5, ja emännän tehtäväosuuteen kuuluvien työtuntien osalta peritään normaali sijaisapumaksu.

9.5 Sijaisavun jälkeen

Tältä osin ks. kohta 8.6 "Lomituksen jälkeen".

9.6 Oikeus kieltäytyä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta

Tältä osin ks. kohta 8.7 " Oikeus kieltäytyä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta".

10 Sijaisapumaksu ja valvontakäynneistä ja varallaolosta perittävä maksu

Tässä luvussa käsitellään aluksi sijaisapumaksuja ja lopussa eli kohdassa 10.6 valvontakäynneistä ja varallaolosta perittäviä maksua.

Sijaisapu on - toisin kuin vuosiloma - maksullista palvelua. Sijaisapumaksua koskevissa säännöksissä on pyritty ottamaan huomioon toisaalta se, että normaalin yrittäjätoiminnan harjoittamiseen kuuluu toiminnasta aiheutuvien kustannusten korvaaminen (ainakin osittain) myös sinä aikana, kun yrittäjä syystä tai toisesta ei itse voi osallistua yritystoiminnan harjoittamiseen. Toisaalta on pyritty ottamaan huomioon se, että maksun suuruus määräytyisi kussakin tilanteessa sellaiseksi, ettei maksun suuruus olisi esteenä sijaisavun käyttämiselle LPL:ssa tarkoitetulla tavalla.

Tuntimaksu

Sijaisavusta peritään palvelun saajalta tuntimaksu, joka ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia (LPL 27 §).

Sijaisapumaksu peritään kaikilta lomitustunneilta. Lomitustunnit, joiden osalta maksu peritään, lasketaan lomitustuntien määrittelyä koskeviin ohjeisiin pohjautuen (ks. luku 11). Lähtökohta on, että sijaisapupäätöksessä mainittu tuntimäärä (joko alkuperäinen tai tarkistettu lomituspäivän kesto) ja toteutuneet sijaisaputunnit vastaavat toisiaan. Näin paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa myös lomittajalle suunniteltu työpäivä ja toteutunut työpäivä vastaavat mahdollisimman hyvin toisiaan, mikä on lomittajan työpanoksen tehokkaan käytön kannalta tärkeää. Sijaisapumaksu peritään päätöksellä olevan lomituspäivän keston mukaan (joko alkuperäinen tai tarkistettu lomituspäivän kesto). Kuitenkin paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa sijaisapupäivän kestoa voidaan pidentää, jos pidentäminen on perusteltua eläinsuojelullisesti tai lomittajan työstä suoriutumiseen liittyvästä syystä. Pidentämistilanteessa sijaisapumaksu peritään myös ennalta määrätyn lomituspäivän keston ylittäviltä lomitustunneilta. Ks. lomituspäivän pidentämisestä kohdasta 11.1.4.

Esimerkki 10-1: Tilalla yksin asuva ja työskentelevä yrittäjä hakee paikallisyksikön järjestämää sijaisapua kymmenen päivää kestävien kertausharjoitusten ajaksi. Sijaisapua haettaessa sijaisapupäivän kestoksi arvioidaan 6 h/pv. Lomittajan työstä suoriutumiseen liittyvästä syystä sijaisavulla huolehdittavat tehtävät edellyttävät kuitenkin päivittäin 7 tunnin työskentelyä ja kahtena päivänä jopa 8 h. Sijaisapumaksu peritään etukäteen arvioidun (60 h) sijasta todellisten työtuntien eli 72 h:n perusteella.

Esimerkki 10-2: Maatalousyrittäjälle myönnetään sijaisapua viideksi päiväksi. Sijaisapupäätöksellä sijaisapupäivän kestoksi arvioidaan 6 h/pv. Maatalousyrityksen toinen maatalousyrittäjä päättää kuitenkin sijaisavun aikana tehdä kolmena päivänä yli oman tehtäväosuutensa ja paikallisyksikön lomittaja lähetetään tilalta pois neljän tunnin jälkeen ja siis ennen kuin lomittaja on hoitanut sijaisapua saavan maatalousyrittäjän tehtäväosuuden. Koska lomituspäivän keston tarkistamisen edellytykset eivät täyty, sijaisapumaksu peritään etukäteen arvioitujen tuntien eli 30 tunnin perusteella.

Sijaisapumaksu peritään myös alkavalta lomitustunnilta minuutin tarkkuudella.

Jos paikallisyksikkö ei kuitenkaan syystä tai toisesta pysty järjestämään lomittajaa koko lomituspäiväksi tai jos lomittaja paikallisyksikön aloitteesta poistuu tilalta aikaisemmin, ei yrittäjältä voida laskuttaa sijaisapumaksua ajalta, jolta hän ei ole saanut palvelua. Sen sijaan, jos maatalousyrittäjä lähettää lomittajan pois tilalta aikaisemmin kuin sijaisapupäätöksellä mainittu lomituspäivän kesto edellyttäisi, maatalousyrittäjältä laskutetaan sijaisapupäätöksellä ilmoitettu tuntimäärä.

Sijaisapumaksun suuruus

Sijaisapumaksun suuruus voi määräytyä seuraavilla eri tavoilla

1 MYEL-työtulon perusteella määräytyvä normaali sijaisapumaksu,

2 Normaali sijaisapumaksu 50 %:lla korotettuna,

3 Edellä tarkoitettu maksu 50 %:lla alennettuna,

4 Kiinteä 16,83 euron sijaisapumaksu yritystoiminnan järjestelyjä varten annettavasta sijaisavusta (rahamäärä vuoden 2026 tasossa),

5 Lisäksi sijaisapumaksun alentaminen on mahdollista siitä riippumatta millä perusteella se on määräytynyt, jos sijais-avun saajan ja hänen perheensä toimeentuloedellytykset huomioon ottaen siihen on syytä.

Kutakin edellä tarkoitettua tilannetta käsitellään seuraavassa erikseen (kohdat 10.1 - 10.5).

10.1 Normaali sijaisapumaksu

$$3 \text{ euroa} + \frac{\text{työtulo}}{5400}$$

Normaalin sijaisapumaksun suuruus on kolme euroa lomitustunnilta lisättynä määrällä, joka saadaan jakamalla sijaisavun saajan maatalousyrittäjän eläkelain mukaisen pakollisen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutuksen työtulo 5400:lla (LPL 27 §).

10.1.1 Sijaisapumaksun perusteena käytettävä MYEL-työtulo

Sijaisapumaksun suuruutta määrättäessä huomioon otettava työtulo määräytyy seuraavalla tavalla:

1 ensisijaisesti käytetään sijaisavun alkamisvuoden ensimmäisenä päivänä voimassa ollutta pakollisen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutuksen työtuloa;

2 jos pakollinen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutus ei ollut voimassa enää sijaisavun alkamisvuoden ensimmäisenä päivänä, käytetään viimeksi voimassa ollutta pakollisen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutuksen työtuloa indeksikorotettuna; ja

3 jos MYEL-vakuutusta ei ole ollut lainkaan voimassa, käytetään sijaisapumaksun perusteena arviota siitä, mikä henkilön pakollisen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutuksen työtulo olisi ollut (LPL 27 §:n 1 mom.).

Sijaisapumaksun suuruus määräytyy miltei kaikissa tilanteissa ensimmäisen kohdan mukaisesti. Tilanteet, ettei MYEL-vakuutus ole ollut voimassa kalenterivuoden alkaessa ovat harvinaisia. Vielä harvinaisempaa on - muttei täysin mahdotonta - että sijaisavun saajana on henkilö, jolla ei ole koskaan ollut voimassa pakollista maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusta.

Milloin sijaisapumaksun perusteena oleva MYEL-työtulo selvitetään ja määritetään uudelleen

Sijaisapumaksun perusteena käytettävä MYEL-työtulo selvitetään sijaisavun alkaessa. Tätä samaa MYEL-työtuloa käytetään sijaisavun perusteena niin pitkään kun sijaisapua annetaan samalla perusteella. Sijaisapumaksun perusteena käytettävään MYEL-työtuloon ei tällaisessa tapauksessa tehdä kalenterivuoden vaihtuessa edes indeksikorotusta. Sijaisapumaksun perusteena käytettävää MYEL-työtuloa ei määritetä uudelleen esimerkiksi sen vuoksi, ettei sijaisapua ole käytetty yhdenjaksoisesti.

Poikkeuksena on alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten annettu sijaisapu, ks. tarkemmin kohdasta 10.2.2. sekä vanhempainvapaan sijaisapu.

Saman henkilön käyttäessä vanhempainvapaata katkotta sijaisapumaksua ei muuteta. Vanhemmat kuitenkin hoitavat lasta usein vuorotellen ja hakevat vanhempainvapaata lyhyemmissä jaksoissa. Jokainen katkon jälkeen alkava vanhempainvapaajakso katsotaan erilliseksi sijaisavuksi ja sijaisapumaksu määrätään LPL 27 §:n mukaisesti. Mikäli lasta hoitava henkilö muuttuu, kyseessä on uusi sijaisapu, jolloin maksu määritellään uudelleen.

Työkyvyttömyyden perusteella LPL:n 7 §:n 1 momentin ja 2 momentin 1- 4 kohtien mukaan myönnettävässä sijaisavussa sijaisapua katsotaan annettavan samalla perusteella niin kauan kuin perusteena olevassa työkyvyttömyydessä ei ole katkoa. Katkoksi katsotaan jo yhden päivän mittainen katko. Ts. MYEL-työtuloa ei määritetä uudelleen, vaikka sijaisavun käyttämisessä olisi katko, jos esimerkiksi sosiaaliturvaetuuspäätökset ja/tai lääkärintodistukset osoittavat, että työkyvyttömyys on jatkunut edellä tarkoitetuin tavoin katkotta. Työkyvyt-

tömyydessä ei katsota olevan katkoa myöskään esimerkiksi silloin, jos lääkärintodistusten mukaan työkyvyttömyydessä on katko, mutta henkilö on katkon ajan käyttänyt sijaisapua ns. 7 päivän säännön mukaan.

Silloin kun sijaisapua myönnetään työkyvyttömyyseläkehakemus vireillä -perusteella (LPL:n 7 §:n 2 mom. 5 kohta, ks. kohta 4.1.3), sijaisavun katsotaan olevan jatkoa edeltävälle LPL:n 7 §:n 1 momentin ja 2 momentin 1- 4 kohtien mukaan myönnetylle sijaisavulle. Ts. MYEL-työtuloa ei tällöin määritetä uudelleen, vaikka sijaisavun käyttämisessä olisi katko.

Vastaavasti silloin kun sijaisapua myönnetään kuntoutustukiperusteella (LPL:n 7 §:n 4 mom. tai 5 mom. ks. kohta 4.1.4), sijaisavun katsotaan olevan jatkoa edeltävälle LPL:n 7 §:n 2 momentin mukaan myönnetylle sijaisavulle. Ts. MYEL-työtuloa ei tällöin määritetä uudelleen, vaikka sijaisavun käyttämisessä olisi katko.

> Esimerkki 10-3: Emännälle on myönnetty sijaisapua kuntoutukseen osallistumista varten marraskuulle 2023 LPL:n 7a §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella. Emäntä ei hae sijaisapua joulukuulle, koska perheen tytär tulee auttamaan tilan töissä oman lomansa aikana. Tammikuussa sijaisavun tarve jatkuu samalla perusteella edelleen. Sijaisapumaksun perusteena olevaa MYEL-työtuloa ei määritellä tällöin uudelleen.
>
> Esimerkki 10-4: Maatalousyrittäjälle on myönnetty sijaisapua LPL:n 7 c §:n 1 kohdan perusteella raskausrahakauden ajaksi. Maatalousyrittäjä hakee sijaisapua saman lapsen hoitoa varten myös vanhempainrahakaudelle. Sijaisapumaksun perusteena olevaa MYEL-työtuloa ei määritellä tällöin uudelleen, koska sijaisapu jatkuu samalla lomituspalvelulain 7 c §:n mukaisella perusteella (sijaisapu raskautta, synnytystä tai lapsen hoitoa varten). Itse maksu ei kuitenkaan enää voi olla 50 %:lla alennettu, koska kyse ei ole enää raskausrahakaudesta.
>
> Esimerkki 10.5: Maatalousyrittäjän raskausvapaa on päättynyt 1.12.2023. Maatalousyrittäjä hakee sijaisapua saman lapsen hoitoa varten myös vanhempainrahakaudelle 2.12.2023-2.2.2024. Sijaisapumaksun perusteena olevaa MYEL-työtuloa ei määritellä tällöin uudelleen. Maatalousyrittäjäisä on jäänyt vuorostaan vanhempainvapaalle 3.2.2024-6.4.2024. Kun lapsen äiti jää katkoksen jälkeen uudestaan vanhempainvapaalle 7.4.2024, sijaisapumaksu lasketaan vuoden 2024 alussa voimassa olevan MYEL-työtulon mukaan.

Toisaalta yhdenmukaisesti edellä mainitun periaatteen kanssa tulee sijaisapumaksun perusteena käytettävä MYEL-työtulo selvittää ja määrittää uudelleen aina sijaisavun perusteen muuttuessa, vaikka sijaisapu sinänsä jatkuisi keskeytymättä. Tosin saman kalenterivuoden aikana alkavissa sijaisavuissa sijaisapumaksun perusteena käytettävä MYEL-työtulo pysyy käytännössä samana.

10.1.1.1 Pakollinen MYEL-vakuutus voimassa sijaisavun alkamisvuoden 1. päivänä

Jos pakollinen MYEL-vakuutus on ollut voimassa vuoden ensimmäisenä päivänä, määräytyy sijaisapumaksu kaavamaisesti aina silloin voimassa olleen työtulon perusteella; myös siinä tapauksessa, että vakuutuksessa olisi vuoden aikana ollut katko tai kyse olisi eri viljelmää koskevasta vakuutuksesta.

> Esimerkki 10-6: Henkilö kuuluu kuolinpesän osakkaana pakollisen MYEL-vakuutuksen piiriin 1.1.2024. Kuolinpesä jaetaan keväällä 2024 niin, ettei osaakaan siitä jää kyseisen henkilön hallintaan, jolloin hänen MYEL-vakuutuksensa päättyy. Myöhemmin saman vuoden aikana henkilö avioituu ja tulee vakuuttamisvelvolliseksi sen vuoksi, että alkaa työskennellä puolisonsa tilalla. Sijaisaputilanteissa sijaisapumaksu määräytyy 1.1.2024 voimassa olleen tilanteen mukaisesti, vaikka vakuuttamisen perusteena oli silloin työskentely toisella tilalla.

Vuoden ensimmäisenä päivänä voimassa ollutta vapaaehtoista MYEL-vakuutusta ei oteta huomioon.

10.1.1.2 Ei pakollista MYEL-vakuutusta sijaisavun alkamisvuoden 1. päivänä

Jos sijaisavun saajalla ei ole ollut pakollista MYEL-vakuutusta voimassa vuoden ensimmäisenä päivänä, voi sijaisapumaksun peruste määräytyä useidenkin vuosien takaa. Koska työtulo on tällöin sijaisavun alkamisvuotta edeltävässä tasossa, tulee työtulo tarkistaa indeksillä eli käytännössä korottaa työntekijän eläkelain mukaisella palkkakertoimella sijaisavun alkamisvuoden tasoon.

> Esimerkki 10-7: Isäntä on kuntoutustuella, joka jatkuu vuodenvaihteen yli. Hän on velvollinen ottamaan MYEL-vakuutuksen vasta kuntoutustuen päätyttyä. Jos isäntä tarvitsee sijaisapua sen jälkeen, kun kuntoutustuki on päättynyt ja vakuutus alkanut, määräytyy eri perusteella annettavan sijaisavun sijaisapumaksu sen työtulon mukaan, joka isännällä viimeksi oli voimassa ennen sijaisavun alkamisvuoden 1. päivää. Työtulo tulee tarkistaa indeksillä sijaisavun alkamisvuoden tasoon.

Niissä tilanteissa, että sijaisavun saajan pakollinen MYEL-vakuutus on alkanut ensimmäistä kertaa vasta sijaisavun alkamisvuonna siten, että se on tullut voimaan vasta 1.päivän jälkeen, käytetään sitä työtuloa, joka hänelle vahvistettiin vakuutuksen alkaessa.

> Esimerkki 10-8: Henkilö avioituu ja alkaa työskennellä puolisonsa tilalla keskellä vuotta. Hänen pakollinen MYEL-vakuutuksensa alkaa tuosta samasta ajankohdasta. Hän tarvitsee sijaisapua vakuutuksen alkamisvuonna. Sijaisapumaksu määräytyy sen työtulon perusteella, joka hänelle vahvistettiin vakuutuksen alkaessa. Indeksikorotusta ei tule tehtäväksi, koska työtulo on jo sijaisavun alkamisvuoden tasossa.

10.1.1.3 Ei ole eikä ole ollut pakollista MYEL-vakuutusta

Jos sijaisavun saajalla ei ole koskaan ollut voimassaolevaa MYEL-työtuloa (alle 18-vuotiaat ks. kohdan 1.3.1.1 alakohta ”Alle 18-vuotiaat ja yli 68-vuotiaat”), määrätään sijaisapumaksun suuruus arvioimalla hänelle sellainen työtulo, joka hänelle voitaisiin vahvistaa siinä tilanteessa, että hän kuuluisi pakollisen MYEL-vakuutuksen piiriin. Työtulon arviointiin saa tarvittaessa apua Melasta.

10.1.2 Normaalin sijaisapumaksun käyttötilanteet

1 Työkyvyttömyyden perusteella annettava sijaisapu (ks. kohta 4.1).

2. Kuntoutusta sekä työkykyä ylläpitävää toimintaa varten annettu sijaisapu (ks. kohta 4.2).

3. Sairaan lapsen hoitamista varten annettu sijaisapu (ks. kohta 4.3).

4. Raskautta, synnytystä sekä lapsen ja ottolapsen hoitoa varten annettu sijaisapu, kuitenkin 50 %:lla alennettuna sijaisavun saajan **raskausraha**kauden aikana (ks. kohta 4.4). Ei kuitenkaan alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten annettu sijaisapu.

5. Varusmies- ja siviilipalvelun sekä kertausharjoituksen tai täydennyspalvelun ajalle annettu sijaisapu (ks. kohta 4.6).

6. Lähiomaisen kuoleman ja hautajaisten perusteella annettu sijaisapu (ks. kohta 4.7).

10.2 Korotettu sijaisapumaksu

Edellä kohdassa 10.1 selostettu normaali sijaisapumaksu peritään 50 %:lla korotettuna seuraavissa tilanteissa tai myönnettäessä sijaisapua alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten.

10.2.1 Korotus MYEL:n rinnalla olevan ansiotoiminnan perusteella

Sijaisapumaksu peritään 50 %:lla korotettuna silloin, kun sijaisavun saajalla on sijaisavun alkaessa oikeus palkkaetuuksiin työ- tai virkasuhteen perusteella tai kun hänellä on voimassa yrittäjän eläkelain mukainen vakuutus eli YEL-vakuutus (LPL 27 a §:n 1 kohta).

Korotus koskee sekä sellaisia tilanteita, joissa sijaisapumaksu on määrätty kalenterivuoden alussa voimassa olleen MYEL-työtulon perusteella tai viimeksi voimassa olleen MYEL-työtulon perusteella että niitä tilanteita, joissa sijaisapumaksun määräytymisperusteen pohjana oleva työtulo on arvioitu.

Työ- tai virkasuhde

Sijaisapumaksun korottaminen ei edellytä, että henkilö on tosiasiallisesti työssä sijaisavun alkamisajankohtaan asti. Sijaisapumaksun korottaminen edellyttää ainoastaan, että sijaisavun saajalla on oikeus palkkaetuuksiin sijaisavun alkaessa.

Esimerkki 10-9: Emäntä toimii osa-aikaisessa työsuhteessa tilan ulkopuolella ja jää raskausvapaalle 1.10.2022. Emännälle maksetaan työehtosopimuksen mukaan palkkaa raskausvapaan aikana kolmen kuukauden ajalta eli 31.12.2022 asti. Sijaisavun tarve alkaa 20.10.2022. Sijaisapumaksu peritään (lähtökohtaisesti) korotettuna, koska emännällä on sijaisavun alkaessa oikeus palkkaetuuksiin. (Koska kyse on raskauden ja synnytyksen perusteella annetusta sijaisavusta, ks. sijaisapumaksun lopullisesta määräytymisestä tällaisissa tilanteissa jäljempänä esimerkki 10-15).

Esimerkki 10-10: Edellisen esimerkin emäntä jäi raskausvapaan jälkeen hoitovapaalle ja sen jälkeen suoraan uudelle raskausvapaalle palaamatta välillä töihin. Sijaisapumaksuun ei tule korotusta, vaikka työsuhde on edelleen muodollisesti voimassa, koska uuden raskausvapaan alkaessa emäntä ei ollut oikeutettu työsuhteen perusteella maksettaviin palkkaetuuksiin.

Esimerkki 10–11: Isäntä on vuorotteluvapaalla virkasuhteesta 1.1.2024 - 1.5.2024 ja hän saa vuorotteluvapaakorvausta. Sijaisavun tarve on alkanut 15.2.2024. Työsuhde pysyy siis voimassa, mutta palkan sijaan isäntä saa vuorotteluvapaakorvausta työttömyyskassalta tai Kelalta. Maksu peritään korottamattomana, koska vuorotteluvapaakorvauksen osalta kyseessä ei ole palkkaetuus työ- tai virkasuhteen perusteella.

Esimerkki 10–12: Mikäli esimerkin 10–11 isäntä palaa töihin 1.5.2024 tai jää sairaslomalle saaden sairausajan palkkaa ja isännällä alkaa uudella perusteella sijaisapu 1.5.2024 jälkeen, sijaisapumaksu peritään korotettuna. Korotettu maksu voidaan periä, koska isäntä on sijaisavun alkaessa työsuhteessa ja saa sen perusteella palkkaetuuksia.

Sijaisapumaksua korotetaan maksettavan palkan määrästä riippumatta. Säännöllisesti maksettava palkka aiheuttaa aina sijaisapumaksun korotuksen. Toisaalta (YEL-toiminnan lisäksi) ainoastaan palkka otetaan huomioon sijaisapumaksua korotettaessa; sitä ei koroteta esimerkiksi pelkästään kokouspalkkioiden perusteella. Myöskään sijaisavun saajalle mahdollisesti maksettava eläke ei aiheuta sijaisapumaksun korotusta, vaikka eläke perustuisi aikaisempaan työskentelyyn.

Esimerkki 10–13: Isäntä on jäänyt täysien palvelusvuosien mukaiselle eläkkeelle puolustusvoimien palveluksesta 52-vuotiaana. Eläkkeellä ollessaan hän jatkaa maatalousyrittäjätoimintaa ja on tästä toiminnasta MYEL-vakuuttamisvelvollinen. Sijaisaputilanteessa maksu määräytyy MYEL-työtulon (ja mahdollisesti eläkeaikaisen muun työskentelyn) perusteella, mutta eläkettä ei oteta siinä millään tavalla huomi-

oon. Korostettakoon vielä, että muusta kuin MYEL-järjestelmästä eläkkeelle jääneillä alle 68-vuotiailla oikeus lomituspalveluihin edellyttää pakollisen MYEL-vakuutuksen voimassaoloa. Työeläkelakien mukaisen vanhuuseläkkeen rinnalla pakollinen MYEL-vakuutus voi olla voimassa vain poikkeustilanteessa ks. kohta 1.3.1.1 ”vanhuuseläkeläiset”.

Yrittäjät

Jos maatalousyrittäjä harjoittaa myös muuta yritystoimintaa, korotetaan sijaisapumaksua vain siinä tapauksessa, että hänellä on voimassa YEL-vakuutus sijaisavun alkamisajankohtana. Merkitystä ei ole sillä, onko vakuutus pakollinen vai vapaaehtoinen.

10.2.2 Korotus sijaisavun syyn perusteella

Normaali sijaisapumaksu peritään 50 %:lla korotettuna riippumatta siitä, onko sijaisavun saajalla MYEL-toiminnan rinnalla muuta ansiotoimintaa vai ei, jos sijaisapua annetaan alle kolmevuotiaan lapsen hoitoa varten (LPL 27 a §:n 2 kohta).

Käytännössä sijaisapua annetaan tätä tarkoitusta varten jaksoittain. Sijaisapumaksu tulee arvioida uudelleen aina vuodenvaihteen jälkeen uuden jakson alkaessa. Näin sen vuoksi, että MYEL-työtulo on saattanut muuttua edellisen kalenterivuoden aikana, jolloin ratkaisevaa on alkaneen vuoden ensimmäisenä päivänä voimassa ollut työtulo. Uudelleen määrittelyn jälkeen sijaisapumaksun suuruus ei voi muuttua kyseisen vuoden aikana.

Vain yksi korotus

Sijaisapumaksua korotetaan vain yhteen kertaan. Korotus on "vain" 50 prosenttia esimerkiksi siinä tapauksessa, että maatalousyrittäjä, joka on tilan ulkopuolisessa työsuhteessa, saa sijaisapua LPL:n 7 d §:n perusteella, jolloin normaalin sijaisapumaksun korottamiselle on kaksi perustetta (oikeus palkkaetuuksiin ja em. sijaisavun syy).

Korotuksen enimmäismäärä

On huomattava, että korotuksen jälkeenkään sijaisavusta perittävä maksu ei saa ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia (LPL 27 §).

Esimerkki 10–14: Tilalla on järjestetty lomitus itse. Sijaisapumaksua korotettiin ensin sijaisavun syyn perusteella. Sijaisapumaksua alennettiin kuitenkin tämän jälkeen, jotta se ei ylittäisi palvelun tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia eli palvelun tuottajalle maksettua korvausta.

10.3 Raskausrahakauden alennettu sijaisapumaksu

Jos sijaisavun perusteena on raskaus tai synnytys, sijaisavusta peritään sijaisavun saajan sairausvakuutuslaissa tarkoitetun raskausrahakauden ajalta sijaisavun perusmaksu 50 %:lla alennettuna (LPL 27 c §:n 1 mom.).

Esimerkki 10–15: Tilanne kuten edellä esimerkissä 10-8. Alennus lasketaan siis korotetusta perusteesta eli jos sijaisapumaksu MYEL-työtulon perusteella olisi 4 €/h ja tätä korotetaan palkkaetuuksien perusteella 50 % eli sijaisapumaksu olisi 6 €/h, jota tulisi vielä raskausrahakauden ajalta alentaa 50 %:lla eli lopullinen sijaisapumaksu raskausrahakauden ajalta olisi 3 €/h. Tällaisessa tilanteessa samaan lopputulokseen päästään, jos alkuperäinen sijaisapumaksun peruste kerrotaan luvulla 0,75.

Alennus myönnetään vain 40 arkipäivän pituiselta raskausrahakaudelta. Erityisraskaus- ja vanhempainrahakaudelta sijaisapumaksua ei siis alenneta.

10.4 Kiinteä sijaisapumaksu

Kaikissa edellä selostetuissa kohdissa (10.1 - 10.3) sijaisapumaksun perusteena on ollut sijaisavun saajan henkilökohtainen MYEL-työtulo tai arvio mahdollisen työtulon määrästä. Yritystoiminnan järjestelyjä varten myönnetyssä sijaisavussa sijaisapumaksu peritään kiinteän tuntihinnansuuruisena riippumatta sijaisavun saajan henkilökohtaisesta MYEL-työtulosta (ks. kohta 3.2.1 "toiminnan lopettamista/järjestelyjä varten, kun syy on pysyvä"). Sijaisapumaksu on vuoden 2026 tasossa 16,83 euroa tunnilta.

Rahamäärä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitetulla palkkakertoiesmella (LPL 47 b §).

10.5 Sijaisapumaksun alentaminen kohtuussyistä

Sijaisavusta määrättyä maksua voidaan alentaa, jos sijaisavun saajan ja hänen perheensä toimeentuloedellytykset huomioon ottaen siihen on syytä (LPL 27 c §:n 2 mom.).

Sijaisapumaksun määräytymisen perusteet on eri sijaisapuperusteiden osalta pyritty säätämään niin, ettei sijaisapumaksun suuruus muodostuisi esteeksi sijaisapulomituksen käyttämiselle. Kaikissa tilanteissa edellä esitettyjen periaatteiden noudattaminen ei kuitenkaan johda kohtuullisena pidettävään lopputulokseen, jolloin sijaisapumaksua on mahdollista alentaa harkinnanvaraisin perustein.

Säännöksessä mainitaan ainoastaan mahdollisuus sijaisapumaksun alentamiseen. Käytännössä alentamisella tarkoitetaan myös sijaisapumaksun poistamista kokonaan.

Säännöksen soveltamisalue on tarkoituksella jätetty laajaksi niin, että se mahdollisimman hyvin kattaisi kaikki käytännössä mahdollisesti esiin tulevat tilanteet, joissa normaaliperustein määriteltyä sijaisapumaksua on pidettävä kohtuuttomana. Niin ikään säännöksessä on tietoisesti jätetty avoimeksi se, kuinka paljon sijaisapumaksua missäkin tilanteessa voidaan kohtuullistuttaa ja mitä tekijöitä tulee ottaa huomioon kohtuullistuttamista harkittaessa. Selvää

on kuitenkin, että kohtuullistuttamisen perusteena tulee olla sijaisavun saajan ja hänen perheensä toimeentuloedellytykset.

Käytännössä sijaisapua voidaan harkita kohtuullistettavaksi esimerkiksi silloin, kun yrittäjälle on myönnetty toimeentulotukea.

Toisaalta on huomattava, että kyse on poikkeussäännöksestä, mistä johtuen säännös on tarkoitettu sovellettavaksi suppeasti niin, että lukumääräisesti suurimmassa osassa tapauksia sijaisapumaksu tulee määritellä pääsäännön mukaisesti.

Sijaisapumaksun kohtuullistuttaminen perustuu aina kokonaisvaltaiseen harkintaan sijaisavun saajan ja hänen perheensä toimeentuloedellytyksistä.

Kokonaisharkinnassa huomioon otettavia seikkoja, joiden perusteella edellytykset sijaisapumaksun kohtuullistuttamiselle harkitaan, ovat mm. seuraavat näkökohdat:

- tuloja koskevat tiedot
  - saako esim. jotain tuloa, joka osaltaan jo korvaa sijaisavun käytöstä aiheutuvaa ansionmenetystä
- varallisuutta koskevat tiedot
  - laatu ja määrä
  - onko realisointi tarkoituksenmukaista
- velkoja koskevat tiedot
  - onko maksuja esim. ulosotossa
  - mikä on velkaantumisen syy (yrittäjästä riippuva/riippumaton)
- elatus- ym. velvollisuudet
  - perheen koko
  - perheenjäsenten mahdollisuudet vastata omasta elatuksestaan
- sijaisavun kesto ja syy
  - kohtuullistuttaminen ei yleensä perusteltua lyhytaikaisissa sijaisavuissa

Kokonaisharkinnassa on otettava huomioon myös se, että sijaisapumaksut voidaan maatalousverotuksessa vähentää maatalouden tuloista.

Menettelyä koskevia asioita

On kuitenkin korostettava, että edellä oleva luettelo ei ole tyhjentävä ja toisaalta kaikkia siinä esitettyjä asioita ei ole aina välttämätöntä ottaa päätöstä tehtäessä huomioon. Luettelossa on pyritty kuvaamaan niitä asioita, joiden pohjalta edellytykset sijaisapumaksun kohtuullistuttamiselle harkitaan.

Sijaisapumaksun kohtuullistuttamista voidaan pyytää vapaamuotoisesti ja se voi tulla esille myös vastuuhenkilön aloitteesta, mikäli edellytyksiä sijaisapumaksun kohtuullistuttamiselle näyttäisi olevan. Kohtuullistuttamisen edellytyksenä olevien asiakirjojen hankkiminen on kuitenkin aina sijaisavun saajan itsensä vastuulla; hänen on toimitettava kaikki se selvitys, jota vastuuhenkilö tarvitsee päätöksensä perusteeksi.

Sijaisapumaksun kohtuullistuttamiselle ei ole olemassa erityistä määräaikaa. Näin ollen sijaisapumaksun kohtuullistuttamista on mahdollisuus hakea - ainakin periaatteessa - jopa senkin jälkeen kun lasku on jo maksettu. Käytännössä tulisi kuitenkin pyrkiä välttämään tilanteita, joissa maksuja kohtuullistutetaan pitkältä ajalta takautuvasti. Erityisesti tulisi välttää sellaiseen kalenterivuoteen kohdistuvien sijaisapumaksujen kohtuullistuttamista, jonka osalta lopputilitys on jo suoritettu.

Sijaisapumaksua voidaan kohtuullistuttaa koko siltä ajalta, jolle sijaisapua on annettu tai - varsinkin pitkissä sijaisavuissa - sitä voidaan kohtuullistuttaa jostakin tietystä ajankohdasta alkaen.

Sijaisapumaksun kohtuullistuttamisesta tai sitä koskevan pyynnön hylkäämisestä annetaan oikaisuvaatimuskelpoinen päätös.

Sijaisapumaksun kohtuullistamista ratkaistaessa mietittäväksi voi tulla myös se, täyttyvätkö lomituspalvelujen saamisen edellytykset ylipäänsä etenkin siltä kannalta, että maatalousyrittäjän maatalousyritys, johon lomituspalveluja myönnetään, ei saa olla maatalousalan ryhmäpoikkeusasetuksessa tarkoitettu vaikeuksissa oleva yritys (ks. kohta 1.3.1.4).

10.6 Valvontakäynnistä ja varallaolosta perittävät maksut

Valvontakäynnit ja varallaolo ovat LPL:n 8 c §:n mukaan vaihtoehtoisia ts. paikallisyksikkö ei voi järjestää maatalousyritykseen sekä valvontakäyntiä että varallaoloa.

10.6.1 Valvontakäynnistä perittävät maksut

Alla mainitut rahamäärät, 41,15 euron käyntimaksu ja 41,15 euron tuntimaksu, vastaavat vuoden 2026 palkkakertoimen tasoa.
Valvontakäyntimaksu ja valvontakäyntiin liittyvä tuntimaksu ovat sidottuja työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitettuun palkkakertoimeen, minkä johdosta ne tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta (LPL 47 b §).

LPL:n 8 c §:n mukaan paikallisyksikön järjestämässä vuosilomalomituksessa ja sijaisavussa paikallisyksikkö voi järjestää valvontakäyntejä. Ks. valvontakäynneistä kohdista 8.5 ja 9.3.2.

LPL 28 a § 1 momentin mukaan maatalousyrittäjältä peritään paikallisyksikön järjestämästä valvontakäynnistä 41,15 euroa käyntikerralta.

LPL 28 a § 3 momentin mukaan valvontakäynnillä voidaan huolehtia vain tehtävistä, jotka ovat käyntihetkellä eläinsuojelullisista syistä välttämättömiä. Jos lomittajan on eläinsuojelullisista syistä työskenneltävä maatalousyrityksessä pitempään kuin tunnin, maatalousyrittäjältä peritään yhden tunnin ylittävältä ajalta 41,15 euroa tunnilta.

Käyntimaksun lisäksi perittäväksi voi tulla valvontakäyntiin liittyvä tuntimaksu. Tuntimaksu tulee perittäväksi, jos lomittaja joutuu eläinsuojelullisista syistä työskentelemään tilalla pidempään kuin tunnin. Tuntimaksu peritään tunnin ylittävältä ajalta minuutin tarkkuudella.

> Esimerkki 10–16: Paikallisyksikkö järjestää maatalousyrittäjän vuosilomapäivään valvontakäynnin vuonna 2026. Lomittaja joutuu eläinsuojelullisista syistä työskentelemään valvontakäynnillä 1 tunnin ja 30 minuuttia. Maatalousyrittäjältä peritään käyntimaksu 41,15 euroa ja tunnin ylittävältä 30 minuutilta tuntimaksu minuutin tarkkuudella eli 20,58 euroa. Yhteensä peritään siis 61,73 euroa. Vaikka kyseessä olisi sijaisapulomituksen yhteydessä tehty valvontakäynti, erillistä sijaisapumaksua valvontakäynnin ajalta ei peritä.

On huomattava, että käyntimaksu ja mahdollinen tuntimaksu peritään myös vuosilomalomituksen yhteydessä tehdystä valvontakäynnistä.

10.6.2 Varallaolosta perittävät maksut

Alla mainitut rahamäärät, 6,23 euron varallaolotuntimaksu, 41,15 euron käyntimaksu ja 41,15 euron tuntimaksu, vastaavat vuoden 2026 palkkakertoimen tasoa.

Varallaolotuntimaksu, käyntimaksu ja käyntiin liittyvä tuntimaksu ovat sidottuja työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitettuun palkkakertoimeen, minkä johdosta ne tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta (LPL 47 b §).

LPL:n 8 c §:n mukaan paikallisyksikön järjestämässä vuosilomalomituksessa ja sijaisavussa paikallisyksikkö voi järjestää kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan edellyttämää varallaoloa. Ks. varallaolosta kohdista 8.5 ja 9.3.2.

LPL 28 a § 2 momentin mukaan maatalousyrittäjältä peritään paikallisyksikön järjestämästä varallaolosta 6,23 euroa tunnilta. Jos varallaolo aiheuttaa käynnin maatalousyrityksessä, käynnistä peritään 41,15 euroa käyntikerralta.

LPL 28 a § 3 momentin mukaan varallaolon aiheuttamalla käynnillä voidaan huolehtia vain tehtävistä, jotka ovat käyntihetkellä eläinsuojelullisista syistä välttämättömiä. Jos lomittajan on eläinsuojelullisista syistä työskenneltävä maatalousyrityksessä pitempään kuin tunnin, maatalousyrittäjältä peritään yhden tunnin ylittävältä ajalta 41,15 euroa tunnilta.

Varsinaisen varallaolotuntimaksun lisäksi perittäväksi voi siis tulla

- varallaolon aiheuttamaan käyntiin liittyvä käyntimaksu; ja

  Lomittaja voi varalla ollessaan hoitaa vain sellaiset maatalousyrityksen kotieläintuotantoon kuuluvan automaation valvonnan aiheuttamat hälytykset, jotka ovat välttämättömiä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamisen kannalta kyseisenä ajankohtana.

- käyntiin liittyvä tuntimaksu.

  Käyntiin liittyvä tuntimaksu tulee perittäväksi, jos lomittaja joutuu eläinsuojelullisista syistä työskentelemään tilalla pitempään kuin tunnin.

Tuntimaksut, varsinainen varallaolon tuntimaksu ja varallaolon aiheuttamaan käyntiin liittyvä tuntimaksu, määrätään minuutin tarkkuudella. Tosin viimeinen peritään siis vain tunnin ylittävältä ajalta.

Esimerkki 10–17: Paikallisyksikkö järjestää maatalousyrittäjän vuosilomapäivään varallaoloa 16 tuntia vuonna 2026. Varallaolon aikana tulee yksi sellainen hälytys, jonka johdosta lomittajan on välttämätöntä maatalousyrityksen kotieläinten hoidon turvaamisen kannalta mennä välittömästi käymään maatalousyrityksessä. Lomittaja joutuu eläinsuojelullisista syistä työskentelemään tällä käynnillä 1 tunnin ja 30 minuuttia. Käynti tapahtuu aiemmin varatulla varallaoloajalla. Maatalousyrittäjältä peritään varallaolosta käyntimaksu 41,15 euroa ja tunnin ylittävältä 30 minuutilta tuntimaksu minuutin tarkkuudella eli 20,58 euroa. Lisäksi varallaolomaksua tulee perittäväksi aiemmin tilatun 16 tunnin sijaan 14 tunnilta 30 minuutilta (16 h -1,5 h) eli 90.34 euroa. Yhteensä varallaolosta käynteineen peritään siis 152,07 euroa.

On siis huomattava, että maksut peritään myös vuosilomalomituksen yhteydessä.

Sijaisavussa varallaoloon liittyvältä käynniltä ei peritä lisäksi sijaisapumaksua.

11 Vuosiloma- ja sijaisapupäivän kesto ja lomittajien perehdytys

11.1 Vuosiloma- ja sijaisapupäivän keston määräytyminen

Lomituspäivän kesto vuosiloma- ja sijaisapulomituksessa määräytyy lomitustunteina siten, että se on lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta vastaava tuntimäärä maatalousyrityksen kokonaistyöajasta (LPL 8 § 3 mom.).

Lomituspäivän keston määrittäminen vaatii siis maatalousyrityksen kokonaistyöajan määrittämisen (ks. kohdasta 11.1.1) ja maatalousyrittäjän tehtäväosuuden määrittämisen (ks. kohdasta 11.1.2).

Lomituspäivän kesto määritetään jäljempänä kerrotuin tavoin kerran vuodessa käytännössä vuosilomahakemuksen ratkaisun yhteydessä. Näin määritettyä lomituspäivän kestoa voidaan tietyissä tilanteissa tarkistaa, ks. tarkistamisesta kohdasta 11.1.3. **Paikallisyksikön järjestämässä** lomituksessa lomituspäivän kestoa voidaan tietyissä tilanteissa myös pidentää, ks. pidentämisestä kohdasta 11.1.4.

Lomituspäivän kesto määritellään ja tarkistetaan samalla tavalla riippumatta siitä, kuuluuko maatalousyrittäjä paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen piiriin vai järjestääkö hän lomituspalvelut itse.

Lomituspäivän kesto vaikuttaa siihen, kuinka monelta tunnilta sijaisapumaksua peritään. Itse järjestelyssä lomituksessa LPL:n 26 §:n mukaista korvausta voidaan maksaa enintään maatalousyrittäjälle määritellyn lomituspäivän keston mukaisilta tunneilta.

11.1.1 Maatalousyrityksen kokonaistyöajan määräytyminen

Maatalousyrityksen kokonaistyöaika määräytyy sen mukaan, kuinka pitkä aika maatalousyrittäjiltä ja muilta yrityksessä työskenteleviltä keskimäärin päivittäin kuluu maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen. Hoitotöihin ei lueta niitä töitä, jotka vastaavat 8 c §:ssä tarkoitettuja valvontakäyntejä tai varallaoloa. Kokonaistyöaikaa arvioitaessa otetaan huomioon maatalousyrityksen kotieläinten määrä ja laatu sekä tuotantomenetelmät ja -olosuhteet (LPL 8 § 1 mom.).

LPL:n 8 § 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä mm. maatalousyrityksen kokonaistyöajan määräytymisestä ja LPL:n 44 a §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä maatalousyrittäjän ilmoitusvelvollisuuden perusteella annettavista tiedoista. LPA:n 3 §:ssä on säädetty mm. kokonaistyöaikaa koskevien tietojen antamisesta ja LPA:n 4 §:ssä on säädetty mm. kokonaistyöajan määräämisestä. LPA:n säännöksiä sovelletaan siltä osin, kuin ne eivät ole ristiriidassa LPL:n kanssa.

Kokonaistyöajan arviointitekijät

Paikallisyksikkö arvio maatalousyrityksen kokonaistyöajan, eli sen ajan, kuinka pitkä aika maatalousyrittäjiltä ja muilta yrityksessä työskenteleviltä keskimäärin päivittäin kuluu maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen, ottaen huomioon maatalousyrityksen kotieläinten määrän ja laadun sekä tuotantomenetelmät ja -olosuhteet.

Arvioinnissa ei oteta huomioon näiden lisäksi muita seikkoja, kuten esimerkiksi lomitusajankohtaa tai lomittajan ammattitaitoa ja kykyä huolehtia tehtävistään. Nämä seikat voivat tosin paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa aiheuttaa lomituspäivän keston pidentämistarpeen (ks. kohta 11.1.4).

Paikallisyksikön on määrättävä maatalousyrityksen kokonaistyöaika maatalousyrittäjän kokonaistyöaikaa varten antamien tietojen perusteella eläkelaitoksen osoittaman lomitustyöajan laskentajärjestelmän mukaisesti. Kokonaistyöaikaa määrättäessä paikallisyksikön tulee lisäksi ottaa huomioon sellaiset kokonaistyöajan arvioinnissa huomioon otettavat seikat, jotka eivät sisälly laskentajärjestelmään.

Lomitustyöajan laskentajärjestelmä

LPA 4 §:ssä mainitulla eläkelaitoksen osoittamalla lomitustyöajan laskentajärjestelmällä tarkoitetaan TTS-Manager -Maatilan työmäärän suunnitteluohjelmaa. TTS-Manager-ohjelmalla voidaan mitoittaa lypsykarjan, lihakarjan ja sikatalouden hoitoon kuluva keskimääräinen työaika.

Jos maatalousyrityksen tuotantosuunnan mukaisen työajan määrittäminen ei ole mahdollista TTS-Manager -ohjelmalla, kokonaistyöajan määrittämistä varten maatalousyrittäjältä on pyydettävä selvitys lomitettavista työvaiheista ja arvio niiden suorittamiseen kuluvasta ajasta. Kokonaistyöajan arvioinnissa voidaan käyttää tietona myös sitä, kuinka kauan lomittajalta on keskimäärin kulunut työaikaa tilanteessa, kun maatalousyrittäjät ovat olleet samanaikaisesti vuosilomalla.

Kokonaistyöajassa mukana olevat tehtävät

Maatalousyrityksen kokonaistyöajassa otetaan huomioon **vain** maatalousyrityksen päivittäin välttämättömät kotieläinten hoitotyöt, ts. samat työt, jotka kuuluvat lomituksella huolehdittaviin tehtäviin ks. kohta 8.4.

Kokonaistyöajan määrittely tulee tehdä maatalousyrityksen vakiintunutta eläinmäärää ja työmäärää kuvaavan tilanteen pohjalta.

Maatalousyrittäjien näkemys

TTS Manager -ohjelmalla laskettu työaika kertoo sen työajan, joka keskimäärin kuluu maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden

tekemiseen vastaavanlaisissa maatalousyrityksissä. Tämän vuoksi maatalousyrittäjille tulee varata mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä siitä, kuinka laskentajärjestelmällä mitoitettu työaika vastaa maatalousyrityksen todellista tilannetta. Maatalousyrittäjien näkemyksen selvittäminen voi tapahtua esimerkiksi lähettämällä työaikalaskelma maatalousyrittäjille tarkistettavaksi.

Työajan "kellottaminen"

Jos kokonaistyöajan määrittäminen ei ole mahdollista saatujen tietojen tai laskentajärjestelmän avulla tai jos paikallisyksikkö ja maatalousyrittäjät ovat eri mieltä LPL 8 §:n mukaisesta maatalousyrityksen kokonaistyöajasta, todellista työaikaa voidaan pyrkiä todentamaan tekemällä tilakäynti ja ottamalla aika kustakin lomitettavasta työvaiheesta esimerkiksi maatalouslomittajan suorittaessa työt. Kokonaistyöaikaa määrättäessä voidaan "kellottamisella" saatua työaikaa vielä arvioida ottaen huomioon maatalousyrityksen kotieläinten määrä ja laatu sekä tuotantomenetelmät ja -olosuhteet.

Kokonaistyöajan määrittämiseksi annettavat tiedot

Maatalousyrittäjän on annettava paikallisyksikölle kokonaistyöajan määrittämiseksi tarpeelliset tiedot. Tiedot voidaan antaa vapaamuotoisesti, mutta käytännössä ne annetaan paikallisyksikön lähettämän vuosilomahakemuksen liitteenä olevalla lomakkeella kerran vuodessa tai tietojen muuttuessa.

Kotieläinten hoitoon käytettävät työmenetelmätiedot voi antaa Melan internet-sivuilta löytyvillä tuotantosuuntakohtaisilla lomakkeilla. Lomakkeita on lypsykarja- ja lihakarja-, sika- (liha- ja porsassikalat) sekä kanataloutta (munituskanalat) harjoittaville tiloille. Jos tilan tuotantosuunta on muu kuin jokin edellä mainituista, selvitys on vapaamuotoinen ja siitä on käytävä ilmi tilan työmenetelmät ja työvaiheet soveltuvin osin samoin periaattein kuin edellä mainittujen tuotantosuuntien osalta.

11.1.2 Maatalousyrittäjän tehtäväosuus

Maatalousyrittäjän tehtäväosuus määräytyy sen mukaan, kuinka kauan maatalousyrittäjältä keskimäärin päivittäin kuluu maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen. Tehtäväosuus määräytyy prosentteina maatalousyrityksen kokonaistyöajasta.

Kyse on siis keskimääräisestä päivittäisestä työajasta eikä siinä hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan muutoin oteta huomioon sitä, että maatalousyrittäjän työpäivä voi olla keskimääräistä pidempi niinä päivinä, jolloin tilalla ei ole ulkopuolista työntekijää. Maatalousyrittäjän tehtäväosuus ei siis voi vaihdella päivittäin.

Maatalousyrittäjän tehtäväosuuden määrittämistä varten maatalousyrittäjän on annettava paikallisyksikölle tiedot maatalousyrityksessä työskentelevistä henkilöistä ja heidän keskimääräisistä tehtäväosuuksistaan prosentteina

maatalousyrityksen kokonaistyöajasta. Yrityksessä työskentelevillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka työskentelevät yrityksessä joko vakituisesti tai tilapäisesti.

Maatalousyrittäjän on ilmoitettava kaikki maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen osallistuvat henkilöt, vaikka kaikilla ei esim. päätoimisuusvaatimuksesta johtuen olisi oikeutta lomituspalveluihin. Maatalousyrittäjän on ilmoitettava myös mm. tilalle palkatut työntekijät, jos he osallistuvat niihin työtehtäviin, jotka kuuluvat vuosiloma- ja sijaisapulomituksessa hoidettaviin tehtäviin. Lomituspalveluja annetaan vain lomituspalveluihin oikeutetun henkilön henkilökohtaista tehtäväosuutta vastaavalta ajalta.

> Esimerkki 11-1: Isäntä on ammatiltaan päätoiminen veturinkuljettaja, mutta osallistuu maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen hoitaen traktorilla rehunsiirtotyöt. Emäntä ei aja traktoria lainkaan. Isännälle arvioidaan tehtäväosuutta, vaikka hänellä itsellään ei ole lomaoikeutta.

Vain vähäiset, vailla käytännön merkitystä olevat yrityksessä työskentelevät voidaan jättää ilmoittamatta. Tällöin kyse on lähinnä ”auttelemisesta”.

Maatalousyrityksen päivittäin välttämättömien kotieläinten hoitotöiden tekemiseen osallistuvien henkilöiden tehtäväosuudet ilmoitetaan prosentteina yrityksen kokonaistyöajasta.

Tiedot tehtäväosuuden määrittämistä varten voidaan antaa vapaamuotoisesti.

Paikallisyksikön on määrättävä maatalousyrittäjän tehtäväosuus maatalousyrittäjän ilmoituksen mukaisesti, jolleivät ilmoituksessa esitetyt tiedot ole ilmeisessä ristiriidassa tosiasiallisten olosuhteiden kanssa.

Tehtäväosuuden uudelleenmäärittely

Sen jälkeen, kun maatalousyrittäjän ja muiden kotieläinten hoitoon osallistuvien henkilöiden tehtäväosuudet on määrätty, niitä voidaan maatalousyrittäjän uuden ilmoituksen perusteella muuttaa kalenterivuoden aikana vain erittäin painavasta syystä.

Tällaiseen rajoitukseen on päädytty mm. sen vuoksi, ettei tehtäväosuuksia määriteltäisi uudelleen tarkoitushakuisesti lomavuoden kuluessa esimerkiksi ennakoiden tulossa olevaa pidempää sijaisapulomitusta. Osoitus siitä, että kyse on todellisesta tarpeesta muuttaa tehtäväosuuksia on se, että muutostarpeeseen liittyy aina ulkopuolinen pysyvä muutostekijä esim. omistajanvaihdos, työntekijän lähtö tai palkkaaminen tai kotieläintuotannossa tapahtunut merkittävä laajeneminen tai supistuminen.

Erittäin painava syy voi lomituspalveluasetuksen 5 §:n 3 momentin mukaan olla esimerkiksi kotieläinten hoitoon osallistuneen henkilön kuolema, pysyvälle työkyvyttömyyseläkkeelle tai tapaturmaeläkkeelle siirtyminen tai muu vastaava syy, jonka johdosta kotieläinten hoitoon osallistuvien henkilöiden lukumäärä muuttuu.

Maatalousyrittäjien määrän muutoksena pidetään tilannetta, jossa uusi pakollisesti MYEL-vakuutettu henkilö ryhtyy hoitamaan kotieläimiä tai kotieläinten hoitotyöhön osallistuneen maatalousyrittäjän MYEL-vakuutus päättyy yritystoiminnasta luopumisen tai tilalta poismuuton vuoksi. Henkilövaihdos yrityksen omistuksessa on peruste tarkistaa tehtäväosuuksia tarvittaessa.

Vuosilomapäätöksellä vahvistetut tehtäväosuudet voidaan arvioida uudelleen, jos tilalle palkataan työntekijä tai työntekijän työsuhde päättyy. Lyhytaikaisen muutoksen perusteella tehtäväosuuksia ei voida muuttaa esimerkiksi tilanteessa, kun irtisanoutuneen työntekijän tilalle palkataan uusi työntekijä.

Vahvistettujen tehtäväosuuksien muuttaminen kesken lomavuoden on mahdollista, myös silloin, jos yritys laajentaa tai supistaa kotieläintuotantoa merkittävästi kesken lomavuoden siten, että tilan kokonaistyöaika muuttuu merkittävästi. Jos muutoksella on vaikutusta hoitotöihin osallistuvien henkilöiden lukumäärään, tehtäväosuudet voidaan muuttaa kesken vuoden vastaamaan henkilön todellista kotieläinten hoitotyöhön osallistumista.

Tehtäväosuuksia voidaan muuttaa, kun yrittäjä lopettaa kotieläinten hoitotyöt pysyvän kokoaikaisen palkkatyön vuoksi.

Lähtökohtaisesti maatalousyrittäjän lopettaessa tilan ulkopuolinen palkkatyö, se ei ole peruste tehtäväosuuden muuttamiseen, ellei kyse ole tilan laajentumisesta ja eläinmäärän kasvusta johtuvasta kokonaistyöajan noususta.

Maatalousyrittäjän jäämistä vanhuuseläkkeelle ei voida pitää asetuksen tarkoittamana erityisenä syynä. Poikkeuksena tilanne, että työkyvyttömyyseläkehakemuksen johdosta eläke myönnetään hakijan iän takia vanhuuseläkkeenä. Tällöin vanhuuseläke voidaan rinnastaa asetuksessa mainittuun toistaiseksi myönnetylle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen.

Esimerkki 11-2: Tilalla on kaksi MYEL-vakuutettua maatalousyrittäjää. Vain toisella heistä on oikeus lomituspalveluihin (100 %:n tehtäväosuus ja 8 h/pv). Maatalousyritys laajentaa tuotantoaan merkittävästi. Tapahtuneiden muutosten johdosta kokonaistyöaikaa tarkistetaan 16 h/pv. Samassa yhteydessä toinen yrittäjistä lopettaa tilan ulkopuolisen työn ja ryhtyy hoitamaan kotieläimiä 50 %:n tehtäväosuudella. Tehtäväosuuksia voidaan muuttaa kesken lomavuoden.

Esimerkki 11.3: Tilalla on kaksi MYEL-vakuutettua maatalousyrittäjää. Molemmilla on oikeus vuosilomaan (50 %:n tehtäväosuus ja 6

h/pv/yrittäjä). Maatalousyritys luopuu lypsykarjasta ja jatkaa yksinomaan lihakarjan pitoa. Tapahtuneen muutoksen johdosta kokonaistyöaikaa tarkistetaan 4 h/pv. Samassa yhteydessä toinen maatalousyrittäjistä aloittaa tilan ulkopuolisen työn eikä enää osallistu kotieläinten hoitotöihin. Tehtäväosuuksia voidaan muuttaa kesken lomavuoden.

Esimerkki 11.4: Tilalla on kaksi MYEL-vakuutettua maatalousyrittäjää. Molemmilla on oikeus vuosilomaan (50 %:n tehtäväosuus ja 4 h/pv/yrittäjä). Toinen yrittäjä saa vakituisen kokoaikaisen työpaikan, eikä enää osallistu eläinten hoitoon. Tehtäväosuuksia voidaan muuttaa kesken lomavuoden. Tilan eläinten hoito ei edellytä kahden henkilön työpanosta, joten eläinten hoidosta yksin vastaavan yrittäjän tehtäväosuudeksi voidaan muuttaa 100 %.

11.1.3 Lomituspäivän keston tarkistaminen

Lomituspäivän kesto määrätään edellä kerrotuin tavoin kerran vuodessa käytännössä vuosilomahakemuksen ratkaisun yhteydessä. Lomituspäivän kestoa voidaan kuitenkin tarkistaa, jos se on perusteltua maatalousyrityksen kotieläinten määrässä tai laadussa taikka tuotantomenetelmissä ja -olosuhteissa tapahtuneiden muutosten johdosta.

Lomituspäivän kestoa ei siis voi tarkistaa esimerkiksi lomittajan työstä suoriutumiseen liittyvästä syystä. Tällä syyllä voidaan vain pidentää lomituspäivän kestoa paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa ks. kohdasta 11.1.4.

Käytännössä lomituspäivän kestoa voidaan siis tarkistaa vain, jos maatalousyrityksen kokonaistyöajan määräytymisen arviointikriteereissä on tapahtunut muutoksia (ks. kohta 11.1.1). Tehtäväosuuksia taas voidaan maatalousyrittäjän uuden ilmoituksen perusteella muuttaa kalenterivuoden aikana vain erittäin painavasta syystä.

Lähtökohtaisesti tarkistamissyyn tulee olla pysyvä tai ainakin aina tiettyyn ajanjaksoon kuuluva. Esimerkiksi nauta- ja lihakarjan osalta on usein tarkoituksenmukaista tarkistaa lomituspäivän kesto silloin, jos vuosiloma pidetään ulkoruokintakauden aikana. Laiduntamisen aikana maatalousyrityksen tuotanto-olosuhteet voivat muuttua siten, ettei sisäruokintakauden olosuhteita varten laadittu laskelma välttämättä anna oikeata lopputulosta. Tarkistaminen ei kuitenkaan enää ole mahdollista yksittäisen lomitusajankohdan olosuhteiden perusteella, esimerkiksi jos tilalla on isompi työmäärä poikimisista tms. seikoista johtuen, kuin mitä on keskimääräisesti otettu huomioon tilan kokonaistyöajassa. Näissä tilanteissa voi paikallisyksikön lomituksessa kuitenkin tulla kyseeseen lomituspäivän pidentäminen.

Lomituspäivän kesto tarkistetaan yhtäläisesti, on kyse sitten paikallisyksikön järjestämästä lomituksesta tai itse järjestetystä lomituksesta.

Ennen kunkin etukäteen tiedossa olevan vuosiloma- tai sijaisapujakson alkamista maatalousyrittäjän on ilmoitettava paikallisyksikölle maatalousyrityksen kotieläinten määrässä ja laadussa sekä tuotantomenetelmissä ja -olosuhteissa tapahtuneet olennaiset muutokset.

Maatalousyrittäjän on ilmoitettava myös tehtäväosuuksissa tapahtuneet muutokset, jos maatalousyrityksessä työskentelevien henkilöiden määrässä on tapahtunut muutoksia tai olisi muita erittäin painavia syitä tehtäväosuuksien muuttamiseen.

Vastaavasti maatalousyrittäjän on viipymättä ilmoitettava, jos muutokset tapahtuvat lomitusjakson aikana. Myös lomittajan on paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa ilmoitettava paikallisyksikölle, jos hän havaitsee lomituksen aikana mahdollisen lomituspäivän keston tarkistamistarpeen.

11.1.4 Lomituspäivän keston pidentäminen paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa

LPL:n 8 §:n 3 momentin mukaan lomituspäivän kestoa voidaan pidentää paikallisyksikön järjestämän vuosiloma- tai sijaisapulomituksen aikana, jos pidentäminen on perusteltua eläinsuojelullisesta tai lomittajan työstä suoriutumiseen liittyvästä syystä.

Käytännössä vuosiloma- ja sijaisapulomituksen aikana voi tulla esiin ennalta arvaamattomia tehtäviä tai olosuhteita, jotka on eläinsuojelullisista syistä hoidettava, vaikka ennalta määrätty tai tarkistettu lomituspäivän kesto ylittyy. Tällaisia tilanteita ovat esim. konerikot, eläinten sairastumiset ja karkaamiset jne. Myös lomittajan henkilökohtaiset ominaisuudet voivat osaltaan aiheuttaa tarvetta lomituspäivän keston ylittämiseen.

Vastaavasti jo etukäteen voi olla tiedossa, että vuosiloma- tai sijaisapulomituksen aikana on todennäköisesti isompi työmäärä poikimisista tms. seikoista johtuen, kuin mitä on keskimääräisesti otettu huomioon tilan kokonaistyöajassa.

Paikallisyksikön järjestämän lomituksen piirissä olevan maatalousyrittäjän on jo ennen vuosiloma- tai sijaisapujaksoa ilmoitettava tiedossaan olevat sellaiset lomitusajankohtaan vaikuttavat seikat, joilla voi olla vaikutusta lomittajan työajan määräytymiseen lomitusjakson aikana.

Jos lomituspäivän keston pidentämiseen mahdollisesti vaikuttavia muutoksia tapahtuu paikallisyksikön järjestämän lomituksen aikana, lomittajan tai maatalousyrittäjän tulee viipymättä ilmoittaa niistä paikallisyksikölle.

Jos pidentämistilanteessa on kyse sijaisapulomituksesta, ennalta määrätyn lomituspäivän keston ylittäviltä lomitustunneilta peritään sijaisapumaksu.

Lomituspäivän keston pidentäminen on mahdollista vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa, ts. itse järjestelyssä lomituksessa LPL:n 26 §:n mukaista korvausta voidaan maksaa enintään maatalousyrittäjälle määritellyn lomituspäivän keston mukaisilta tunneilta.

11.2 Lomittajien maatalousyrityskohtainen perehdytys

Paikallisyksikön järjestäessä lomituspalvelut paikallisyksikön tulee huolehtia yhteistyössä maatalousyrittäjän kanssa siitä, että maatalousyritykseen vuosiloma- tai sijaisapulomitukseen osoitetut maatalouslomittajat saavat tilalla maatalousyrityskohtaista perehdytystä vuosiloma- ja sijaisapulomituksella huolehdittaviin tehtäviin (LPL 16 a §).

Perehdyttämisellä tarkoitetaan ennen lomitusjaksoa annettavaa opastusta pidempikestoisempaa tilan työtehtävien ja laitteiden hallintaan tähtäävää ohjausta ja neuvontaa. Tarkoitus on, että maatalousyrittäjät perehdyttävät yrityksessään niitä lomittajia, jotka vuosiloma- tai sijaisapulomituksissa pääasiassa tulevat työskentelemään kyseisellä tilalla. Maatalousyrityskohtainen perehdytys on tarpeen etenkin pitkälle automatisoiduilla tiloilla sekä sellaisilla tiloilla, joilla lomittaja työskentelee yksin.

Tavoite

Maatalousyrityskohtaisen perehdytyksen tavoitteena on vahvistaa vuosiloma- ja sijaisapulomitustyön laatua. Luotettavat ja laadukkaat lomituspalvelut ovat erityisen tärkeitä silloin, kun maatalousyrityksessä toimivat maatalousyrittäjät ovat samanaikaisesti vuosilomalla tai kun yrityksessä on vain yksi maatalousyrittäjä, joka on vuosilomalla tai sijaisavulla.

Perehdytystarpeeseen voi vaikuttaa se, pitävätkö tilan yrittäjät lomia samanaikaisesti tai onko tilalla vain yksi yrittäjä. Jos lomittajat tulevat työskentelemään tilalla yksin, heidän on osattava tehdä kaikki lomitukseen kuuluvat työtehtävät, koska yksittäisiä työtehtäviä ei voi ”vaihtaa päikseen” kuten kohdan 8.4 alakohdassa ”Irrottautuminen muutoin kuin varsinaisen lomituksen avulla” on kerrottu.

Perehdytyksen avulla ei voi kouluttaa ammattitaidotonta henkilöä maatalouslomittajan ammattiin. Kun lomittaja otetaan töihin, hänen tulee jo olla ammattitaitoinen maatalouslomittaja. Perehdytystä ei tule myöskään käyttää maatalouslomittajien täydennyskoulutuksena.

Perehdytyksen tulee olla suunnitelmallista toimintaa, jonka tavoitteena on nostaa paikallisyksikön maatalouslomittajien osaamistasoa juuri niiden maatalousyritysten töihin, joilla heidän on tarkoitus vuosiloma- ja sijaisapulomituksissa pääasiassa työskennellä.

On huomattava, että opastus ja perehdytys eivät ole sama asia. Maatalouslomittajan opastamisesta on kerrottu oppaan kohdassa 8.3.

12 Maksullinen lomittaja-apu

LPL:n mukaisia lomituspalveluja ovat: vuosiloma, sijaisapu, tuettu maksullinen lomittaja-apu ja täysin maksullinen lomittaja-apu.

Edellä mainituista vuosiloma ja sijaisapu ovat varsinaisia lomituspalveluja, joihin maatalousyrittäjällä on oikeus, mikäli hän täyttää niiden saamisen edellytykset. (Valvontakäyntiin tai varallaoloon ei kuitenkaan ole oikeutta). Sen sijaan tuettua maksullista lomittaja-apua samoin kuin täysin maksullista lomittaja-apua on mahdollista saada vain, jos saatavilla on edellytykset täyttävää lomittajatyövoimaa, eikä vuosiloma- tai sijaisapulomitusten eikä täysin maksullisen tilanteessa myöskään tuetun maksullisen järjestäminen vaarannu. Kuitenkin itse järjestetyn lomituksen piirissä olevalla maatalousyrittäjällä on oikeus saada korvausta itse järjestämästään tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta aiheutuneisiin kustannuksiin, jos kaikki korvauksen maksamisen edellytykset täyttyvät.

Maksullisen lomittaja-avun alkuperäisenä tarkoituksena oli edistää paikallisyksikön palveluksessa olevien lomittajien täysiaikaista työllistymistä tilanteissa, joissa työaikaa ei lomitustyön luonteesta johtuen muutoin saada täyttymään tasoittumisjakson aikana. Tästä tarkoituksesta on osittain irtauduttu, mm. kun maksullisen lomittaja-avun käyttömahdollisuuksia lisättiin vuoden 2002 alusta lukien niin, että itse lomituksensa järjestävä maatalousyrittäjä voi järjestää itselleen myös tuettua maksullista lomittaja-apua itse hankkimiensa lomittajien avulla ja että paikallisyksikkö voi järjestää tuettua maksullista lomitusta myös ostamalla palveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Maksullisen lomittaja-avun turvin pyritään lisäksi saamaan lomituspalvelujärjestelmään lisää joustavuutta ja mahdollistamaan paikallisesti tarkoituksenmukaisiksi osoittautuneiden ratkaisujen soveltaminen myös käytännössä. Vastaavasti itse järjestetyissä lomituksissa mahdollisuus tuetun maksullisen lomittaja-avun käyttämiseen monipuolistaa lomituspalveluja tarjoavien yritysten ja -yrittäjien toimintamahdollisuuksia.

12.1 Tuettu maksullinen lomittaja-apu

12.1.1 Yleistä

LPL:n 16 b §:n 1 momentin mukaan paikallisyksikkö voi järjestää vuosilomaan oikeutetulle maatalousyrittäjälle maksullista lomittaja-apua 28 §:n 1 momentissa säädettyä maksua vastaan enintään 120 tuntia kalenterivuodessa. Vastaavasti LPL:n 24 §:n 2 momentin mukaan itse lomituksensa järjestävä ja vuosilomaan oikeutettu maatalousyrittäjä voi järjestää itselleen myös 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettua palvelua vastaavaa maksullista lomittaja-apua.

Tuetulla maksullisella lomittaja-avulla tarkoitetaan, ellei toisin mainita, sekä LPL:n 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettua maksullista lomittaja-apua että LPL:n 24 §:n 2 momentissa tarkoitettua maksullista lomittaja-apua.

Tuettu maksullinen edellyttää siis sekä paikallisyksikön järjestämänä että itse järjestetyssä, että maatalousyrittäjä on vuosilomaan oikeutettu (ks. vuosiloman erityiset edellytykset luvusta 2 ja lomituspalvelujen saannin yhteiset edellytykset luvusta 1). Lisäksi palvelulle on kiinteä 120 tunnin kalenterivuosikohtainen raja. Enimmäismäärä on henkilökohtainen, joten jokaisella tilalta vuosilomaan oikeutetulla henkilöllä on erikseen mahdollisuus tässä tarkoitettuun tuettuun maksulliseen lomittaja-apuun 120 tunnilta.

Tuetun maksullisen lomittaja-avun pitämisestä ei ole päiväkohtaisia rajoituksia. Sitä on mahdollista käyttää esimerkiksi vuosiloma- tai sijaisapupäivän yhteydessä muutoin vajaaksi jäävää työpäivää täydentäen taikka kokonaisina päivinä vuosiloma- tai sijaisapupäivistä erillään.

Tehtävät

LPL:n 8 b §:n mukaan maksullisella lomittaja-avulla (sekä paikallisyksikön järjestämässä että itse järjestetyssä) voidaan huolehtia käytettävissä olevan tuntimäärän rajoissa niistä maatalousyrityksen kotieläinten hoitotöistä, jotka lomitusajankohtana kuuluvat lomittaja-apua käyttävän maatalousyrittäjän tehtäviin.

Sallitut työtehtävät ovat siis pääsääntöisesti samoja kuin vuosi- ja sijaisapulomituksessa (ks. kohdasta 8.4). Myös tuetulla maksullisella lomituksella voidaan huolehtia vain maatalousyrityksen kotieläinten hoitotöistä. Tuetussa maksullisessa lomituksessa ei kuitenkaan edellytetä, toisin kuin vuosiloma- ja sijaisapulomituksessa, että hoitotöiden pitää olla päivittäin välttämättömiä, kunhan ne lomitusajankohtana kuuluvat tuettua maksullista lomittaja-apua käyttävän maatalousyrittäjän tehtäviin.

> Vuosiloma- ja sijaisapulomituksella ei voida hoitaa esimerkiksi lehmien karvan ajoa, sorkkien leikkuuta, lampaiden keritsemistä, navetan pesua eikä broilerihallin pesua ja desinfiointia, koska nämä hoitotyöt eivät ole päivittäin välttämättömiä. Näitä voidaan kuitenkin hoitaa tuetulla maksullisella lomittaja-avulla, jos nämä lomitusajankohtana kuuluvat tuettua maksullista lomittaja-apua käyttävän maatalousyrittäjän tehtäviin. (Erityisesti broilerihallien osalta on huomattava, että kaikkien lomituspalveluiden saamisen edellytysten on täytyttävä lomitushetkellä, esim. 6 kotieläinyksikköä ja lisäksi se, että tehtävän on kuuluttava tuettua maksullista lomittaja-apua käyttävän maatalousyrittäjän tehtäviin.)

Perittävä maksu

Tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta maatalousyrittäjältä perittävä maksu on vuoden 2026 tasossa 17,14 euroa tunnilta. Rahamäärä tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitetulla palkkakertoimella (LPL 47 b §).

Perittävä maksu on samansuuruinen siitä riippumatta, onko kyse arkena vai pyhäpäivänä annetusta tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta. Tuetun maksullisen lomittaja-avun antaminen on siis mahdollista myös sunnuntaisin ja muina pyhäpäivinä.

Paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa maksu peritään vähintään tilatuilta tunneilta ja lähtökohtaisesti paikallisyksikkö antaa palvelua vain tilatun tuntimäärän rajoissa. Jos lomitusta kuitenkin joudutaan antamaan tilattua pidempään ennalta-arvaamattomista syistä, maksu peritään todellisten tuntien mukaan. Tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta mahdollisesti aiheutuneita matkakuluja ei peritä erikseen, vaan niiden katsotaan kuuluvan em. tuntimaksuun.

12.1.2 Paikallisyksikön järjestämänä

Paikallisyksikön järjestämänä tuettu maksullinen lomittaja-apu on viimesijainen vuosilomaan ja sijaisapuun nähden eli paikallisyksikkö voi järjestää tuettua maksullista lomittaja-apua vain, mikäli se on mahdollista vaarantamatta ensisijaisten lomituspalveluetuuksien - sijaisavun ja vuosiloman - toteutumista.

Tuetun maksullisen lomittaja-avun saaminen ei edellytä, että maatalousyrittäjä käyttää ensin kaikki vuosilomapäivänsä. Etusijajärjestys tulee sovellettavaksi vain, kun kyse on eri yrittäjistä, joilla on tarve lomituspalvelujen saamiseen samanaikaisesti.

Etusijajärjestystä sovelletaan vain työvuorolistaa laadittaessa. Listan vahvistamisen jälkeen tuettu maksullinen lomittaja-apu voidaan "perua" yrittäjältä vain samoilla periaatteilla kuin muutkin jo myönnetyt lomituspalvelut; vain yrittäjän suostumuksella ja edellyttäen, ettei muualla ilmennyt lomitustarve ole mitenkään muuten hoidettavissa. Ks. kohdasta 8.7 paikallisyksikön velvollisuudesta järjestää lomituspalveluja esim. tilanteessa, jossa maatalousyrityksen olosuhteet eivät täytä lomitustyön osalta työturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia.

> Esimerkki 12-1: Työvuorolista on vahvistettu ja lomittajan täysiaikaiseksi työllistämiseksi hänelle on merkitty maksullista lomittaja-apua kolme kokonaista päivää tilalle A. Tämän jälkeen toiselta tilalta ilmoitetaan, että he voisivat pitää vuosilomaa sanottuina päivinä. Jo sovittu maksullinen lomittaja-apu annetaan, koska painavaa perustetta jo vahvistetun suunnitelman muuttamiseen ei ole.

Paikallisyksikön järjestäessä tuettua maksullista lomittaja-apua edellytetään kohdan 12.1.1. ”Yleistä” lisäksi, että

1 tuetun maksullisen lomittaja-avun suorittamiseen ei käytetä LPL:n 15 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöä (eli ns. yrittäjän ehdottamaa henkilöä, ks. kohta 18.3.3), ja

2 tuetun maksullisen lomittaja-avun käyttäminen ei vaaranna varsinaisten lomitusten (vuosiloman ja sijaisavun) järjestämistä niille maatalousyrittäjille, jotka ovat paikallisyksikön järjestämien lomitusten piirissä.

Huomioiden tuetun maksullisen lomittaja-avun tavoite eli edistää ammattitaitoisen lomittaja-avun säilymistä ja heidän täysaikaista työllistymistään, edellytetään, että paikallisyksikkö järjestää tuetun maksullisen lomittaja-avun joko käyttämällä palveluksessaan olevia maatalouslomittajia tai ostamalla palveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Jos kunnalla ei ole osoittaa tällaista lomittajaa tuettuun maksulliseen lomitukseen, lomitusta ei voi järjestää, vaikka maatalousyrittäjällä olisi ehdottaa henkilö, joka voisi tulla hoitamaan lomituksen työsuhteessa paikallisyksikköön.

Lisäksi tarkoitus ei myöskään ole, että tuettu maksullinen lomitus johtaa paikallisyksikön palveluksessa olevan lomittajan ylityökorvauksiin.

Paikallisyksikkö voi järjestää tuettua maksullista lomittaja-apua myös niille maatalousyrittäjille, jotka ovat ilmoittaneet järjestävänsä lomituksensa itse. Velvollisuutta tähän ei kuitenkaan ole, kuten ei yleensäkään tuetun maksullisen lomittaja-avun järjestämiseen. Jos paikallisyksikkö antaa tuettua maksullista lomittaja-apua itse lomituksensa järjestäville maatalousyrittäjille - mikä voi olla tarkoituksenmukaista esim. lomittajien täysiaikaisen työllistymisen kannalta - tulee kaikkien edellä mainittujen edellytysten täyttyä.

Tuetun maksullisen lomittaja-avun käyttäminen perustuu aina yrittäjän vapaaehtoisuuteen. Yrittäjiä ei voida, esimerkiksi lomittajien täysiaikaiseen työllistymiseen vedoten, "pakottaa" käyttämään tuettua maksullista lomittaja-apua vastoin tahtoaan.

Perusteettomasti annettua lomituspalvelua ei myöskään voi muuttaa tuetuksi maksulliseksi lomittaja-avuksi.

12.2 Täysin maksullinen lomittaja-apu

LPL:n 16 § b §:n 2 momentin mukaan paikallisyksikkö voi myös järjestää LPL:n 3 §:ssä tarkoitetulle maatalousyrittäjälle täysin maksullista lomittaja-apua. Ks. lomituspalvelujen saannin yhteiset edellytykset luvusta 1.

Täysin maksullinen lomittaja-apu eroaa tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta vain seuraavilta osin:

- palvelu vain paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa (itse järjestetyssä oleva maatalousyrittäjä voi käyttää paikallisyksikön järjestämää täysin maksullista lomittaja-apua, mikäli sellaista on saatavilla)
- palvelua käyttävän maatalousyrittäjän ei tarvitse olla vuosilomaan oikeutettu, kunhan on LPL:n 3 §:ssä tarkoitettu maatalousyrittäjä

  Esimerkiksi täysin maksullista ei voi antaa, jos kotieläinyksikkömäärä jää alle kuuden.

- hakemuksen voi tehdä myös suullisesti eikä sitä tarvitse hakea vuosiloma-hakemuksen yhteydessä
- palvelun enimmäismäärää ei ole rajoitettu (vrt. tuetun maksullisen 120 h)
- perittävä hinta 43,64 euroa tunnilta vuoden 2026 tasossa

– Täysin maksullisen lomittaja-avun järjestäminen ei saa vaarantaa myöskään tuetun maksullisen lomittaja-avun järjestämistä,

Muilta kuin yllä mainituin osin, esimerkiksi lomitustehtävien ja lomittajan osalta, noudatetaan kohdassa 12.1 mainittua.

13 Maksujen ja korvausten perintä

Tässä luvussa käsitellään paikallisyksikön noudattamaa perintämenettelyä, kun kyse on seuraavien maksujen perinnästä:

1 sijaisapumaksu (LPL 27 ja 27 a - 27 c §);

2 maksullisesta lomittaja-avusta perittävät maksut

- a tuettu maksullinen lomittaja-apu (LPL 28 §:n 1 mom.),
- b täysin maksullinen lomittaja-apu (LPL 28 §:n 2 mom.);

3 valvontakäynneistä ja varallaolosta perittävät maksut

- a valvontakäynnin käyntimaksu (LPL 28 a §:n 1 mom.),
- b varallaolon tuntimaksu (LPL 28 a §:n 2 mom.),
- c varallaolon käyntimaksu (LPL 28 a §:n 2 mom.),
- d valvontakäyntiin tai varallaolokäyntiin liittyvä tuntimaksu (LPL 28 a §:n 3 mom.);

4 perusteettomasti annetuista lomituspalveluista perittävä maksu

- a muu kuin lomituspalvelujen saaja on vapautunut omasta tehtäväosuudestaan niin, että lomittajan tehtäväosuus on lisääntynyt vuosiloman tai sijaisavun aikana (LPL 21, 22 ja 29 §:n 1 mom.),
- b lomituspalvelun varsinaisella saajalla ei itsellään olisi ollut oikeutta vuosilomaan, sijaisapuun tai tuettuun maksulliseen lomittaja-apuun (LPL 29 §:n 1 ja 2 mom.);

5 perusteettomasti maksetusta itse järjestetyn korvauksesta palvelun saajalta perittävä maksu (LPL 29 §:n 1 mom.).

Edellä mainituista maksuista itse järjestetyssä lomituksessa voivat tulla kyseeseen kohtien 1, 2 a ja 5 mukaiset maksut. Itse järjestetyssä valtion korvaus maksetaan palvelun tuottajalle, mutta sijaisapumaksu ja tuettua maksullista lomittaja-apua vastaavasta palvelusta perittävä maksu laskutetaan palvelun käyttäjältä, samoin kuin mahdollinen perusteettomasti maksettu korvaus.

Maksujen perinnän osalta ei ole eroa sillä, käyttääkö maatalousyrittäjä paikallisyksikön järjestämiä lomituspalveluja vai järjestääkö hän itse lomituksensa.

13.1 Normaali perintä

LPL:ssa ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä edellä mainittujen maksujen perintää koskevista asioista. Toisaalta järjestelmän näkökulmasta katsottuna perinnän tulee olla nopeaa ja tehokasta. Paikallisyksikön tulee laskuttaa järjestämästään sijaisavusta, maksullisesta lomittaja-avusta ja valvontakäynneistä ja varallaolosta perittävät maksut lomitusoppaassa annetun ohjeistuksen mukaan, mutta kuitenkin viimeistään palvelun saamista seuraavan kalenterikuukauden kuluessa.

Eräpäivä

Maksua koskevaan laskuun tulee aina merkitä eräpäivä eli ajankohta, johon mennessä maatalousyrittäjä voi maksaa laskun ilman viivästyskorkoa.

Maksun eräpäivä voi olla aikaisintaan kahden viikon kuluttua maksu- tai takaisinperintäpäätöksen antamisesta (LPL 30 §:n 1 mom.). Tätä aikaisemmalla eräpäivällä ei ole merkitystä viivästyskoron alkamisen kannalta. Etenkin joissakin takaisinperintätilanteissa maksuaikaa on kohtuullista antaa selvästi yli kaksi viikkoa.

Koska sijaisavuissa lomituspäivän kestoa voidaan joutua pidentämään ja mahdollisesti jopa tarkistamaan myös lomituksen aikana, käytännössä lasku voidaan lähettää vasta palvelun saamisen jälkeen.

Itse järjestetyssä sijaisavussa ja tuetussa maksullisessa lomittaja-avussa lasku maatalousyrittäjälle voidaan lähettää vasta itse järjestettyä korvausta koskevan päätöksen antamisen jälkeen. Käytännössä lasku voidaan yhdistää päätökseen.

Eräpäivää määrättäessä tulisi ottaa huomioon myös, että maatalousyrittäjälle jää laskun saatuaan kohtuullinen aika sen suorittamiseen ilman viivästysseuraamuksia.

> Esimerkki 13-1: Sijaisapu päättyy 20.2.2024 ja sitä koskeva maksuasia tulee käsiteltäväksi paikallisyksikössä maaliskuussa 2024. Koska sijaisapumaksua koskevan päätöksen antamisesta ja sijaisavun päättymisestä on jo sijaisapua laskutettaessa kulunut enemmän kuin kaksi viikkoa, voitaisiin maksu määrätä heti maksettavaksi. Eräpäivää määrättäessä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että maksajalle annetaan kohtuullinen aika laskun suorittamiseen.

Kohtuullisena maksuaikana laskun suorittamiselle voidaan pitää kahden viikon aikaa. Joissakin tilanteissa tätä myöhäisemmänkin eräpäivän määrääminen voi olla perusteltua.

Lomitusnetti tarjoaa eräpäivän automaattisesti kahden viikon päähän laskutuspäivää seuraavasta päivästä lukien.

Eräpäivääkin määrättäessä on otettava huomioon mm. yhdenvertaisuusperiaate.

Pitkissä sijaisavuissa on suositeltavaa laskuttaa sijaisapumaksu kuukausittain jälkikäteen. Itse järjestetyssä kuitenkin samalta ajalta, kun itse järjestetyn korvaus on maksettu palvelun tuottajalle.

Viivästyskorko

Jos sijaisavusta, maksullisesta lomittaja-avusta tai valvontakäynneistä ja varallaolosta määrättyä maksua ei ole maksettu viimeistään eräpäivänä (joka on määritelty edellä selostetulla tavalla), saadaan viivästyskorkoa periä eräpäivästä lukien korkolain (633/1982) 4 a §:n 1 momentissa säädetyin perustein. Korkolain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettu korko on EKP:n ilmoittama viitekorko + 8 %-yksikköä.

Jos LPL:n 29 §:ssä tarkoitettua korvausta, eli takaisinperittäväksi määrättyä määrää, ei ole maksettu viimeistään eräpäivänä, saadaan viivästyskorkoa periä eräpäivästä lukien korkolain 4 §:n 1 momentissa säädetyin perustein. Korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu korko on EKP:n ilmoittama viitekorko + 7 %-yksikköä. (Viitekoron taso tarkistetaan puolivuosittain ja viivästyskorot ilmoittaa Suomen Pankki.)

Jos viivästysaika kohdistuu useamman kuin yhden puolivuotisjakson ajalle, lasketaan viivästyskorotus kunkin puolivuotisjakson osalta erikseen kulloinkin voimassa olleen korkoprosentin mukaan.

Viivästyskorko voidaan jättää perimättä kokonaan, jos viivästys on vähäinen ja suoritus kattaa koko perittävän maksun tai takaisinperittävän määrän. Muutoin noudatetaan periaatetta, jonka mukaan suorituksella katetaan ensin korkoja ja vasta sen jälkeen varsinaista maksua tai takaisinperittävää määrää.

Päätöksestä valittaminen

Viivästyskorko määräytyy edellä mainittujen periaatteiden mukaan myös siinä tapauksessa, että maksua tai takaisinperintää koskevaan päätökseen haetaan muutosta. Maksulle tai takaisinperittävälle määrälle kertyy viivästyskorkoa eräpäivästä lukien myös sinä aikana, jolloin sitä koskeva muutoksenhaku on käsiteltävänä. Luonnollisesti näin käy vain siinä tapauksessa, että päätös ei muutu oikaisuvaatimuksen/valituksen johdosta. Vastaavasti, jos oikaisuvaatimus/valitus johtaa päätöksen muuttumiseen maksun tai takaisinperittävän määrän osalta, lasketaan maksu tai takaisinperittävä määrä uudelleen, mutta viivästyskorko tälle uudelle maksulle/ takaisinperittävälle määrälle lasketaan kuitenkin alkuperäisestä eräpäivästä lähtien. Toisaalta maksun tai takaisinperittävän määrän maksaminen ei estä hakemasta muutosta päätökseen. Laskun maksaminen on perusteltua, mikäli halutaan varmistua siitä, ettei viivästyskorkoa tule maksettavaksi pitkältä ajalta takautuvasti.

Maksua tai takaisinperintää koskevan päätöksen ei tarvitse olla lainvoimainen ennen sen siirtämistä ulosottoon, koska niiden perimisestä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa. Takaisinperinnän osalta on kuitenkin syytä odottaa kunnes takaisinperintäpäätös on lainvoimainen, huomioiden kuitenkin mahdollinen saatavan vanhentuminen.

Maksamatta olevat maksut ja korvaukset

Maksamattomia LPL:n mukaisia saatavia ei lähtökohtaisesti voida ottaa huomioon varsinaisia lomituspalveluja - vuosilomaa ja sijaisapua - myönnettäessä. Oikeus näihin lomituspalveluihin on riippumaton siitä, onko esimerkiksi aikaisemmin annetun sijaisavun perusteella määrätty sijaisapumaksu jäänyt kokonaan maksamatta.

Paikallisyksiköllä on sen sijaan enemmän harkintavaltaa siinä tapauksessa, että kyse on paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa maksullisen lomittaja-avun antamisesta tai valvontakäynneistä tai varallaolosta. Näitä koskeva pyyntö tulisi evätä sillä perusteella, että lomittaja-avusta määräytyvä maksu jää mitä todennäköisimmin (aikaisempien kokemusten perusteella) maksamatta.

Jos kyseessä kuitenkin on EU-lainsäädännön tarkoittama vaikeuksissa oleva yritys, oikeutta lomituspalveluihin ei ole (ks. kohdan 1.3.1.4 alakohdasta ”Ei vaikeuksissa oleva yritys”). Vastaavasti oikeutta lomituspalveluihin ei ole, jos maatalousyritykselle on annettu Euroopan komission päätökseen pohjautuva perintämääräys, joka on yhä maksamatta (ks. kohdan 1.3.1.4 alakohdasta ”Ei Euroopan komission päätökseen pohjautuvaa maksamatonta perintämääräystä”).

13.2 Vastuu toisen maksusta tai korvauksesta

Pääsääntöisesti lomituspalvelujen saaja vastaa itse häneltä perittävistä maksuista ja korvauksista tai takaisinperinnöistä. Lisäksi näistä on vastuussa, niin kuin omasta velastaan, saman maatalousyrityksen toinen yrittäjä.

Edellä tarkoitettu ns. toissijainen vastuuvelvollisuus koskee saman maatalousyrityksen muita yrittäjiä. Tällainen henkilö voi olla saman maatalousyrityksen toinen LPL:n 3 §:ssä tarkoitettu maatalousyrittäjä, mutta toissijainen vastuuvelvollisuus ei edellytä LPL:n 3 §:ssä tarkoitetun maatalousyrittäjämääritelmän täyttymistä. Toissijainen vastuu voi kuitenkin olla vain maatilan omistajalla tai vuokraajalla (LPL 30 a §). Esimerkiksi puolisolla, jolla itsellään ei ole omistusoikeutta tai joka ei ole itse maatilan vuokraajana, ei siis ole ns. toissijaista vastuuvelvollisuutta toisen puolison maksuista ja korvauksista.

Saman maatalousyrityksen toinen yrittäjä voi siis olla vastuussa toiselta henkilöltä perittävistä maksuista ja korvauksista tai takaisinperinnästä, vaikka hänellä itsellään ei olisi oikeutta lomituspalveluihin eikä hän edes täyttäisi LPL:n

maatalousyrittäjämääritelmää. Esimerkiksi toissijainen vastuu voi olla työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä olevalla puolisolla, jos hän omistaa maatalousyritystä, vaikka hän ei vanhuuseläkkeen johdosta täytä LPL:n 3 §:n maatalousyrittäjämääritelmää. (Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätös 11.8.2022 dnro 20974/03.04.04.04.34/2021).

Jos maatalousyritys toimii yhtymänä tai avoimena yhtiönä, kommandiittiyhtiönä, osakeyhtiönä tai osuuskuntana, vastaa myös se osakkaittensa maksuista ja korvauksista niin kuin omasta velastaan (LPL 30 a §).

Saman maatalousyrityksen muiden yrittäjien, maatalousyhtymän yhteisomistajien, avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön, osakeyhtiön tai osuuskunnan vastuu on sama kuin lomituspalveluja saaneen henkilön oma vastuu. Ennen maksun vaatimista ei tarvitse selvittää, että lomituspalvelun saaja on varaton. Käytännössä lasku lähetetään kuitenkin ensin lomituspalvelun saajalle itselleen.

Menettely

Paikallisyksikön on selvitettävä toissijaiset maksuvelvolliset ja ryhdyttävä perintätoimiin, ennen kuin paikallisyksikkö voi saada valtionkorvauksen luottotappio kirjaukseen. Jos päävelalliselta ei saada normaalissa ulosotossa maksusuorituksia, paikallisyksikön on ryhdyttävä riittävän ajoissa ennen luottotappioksi kirjaamista selvittämään, onko tilalla, jolla lomitusta on käytetty, muita omistajia tai vuokraajia. Tämä tapahtuu ottamalla yhteyttä maaseutuhallintoon esim. Ruokavirastoon. Mikäli aikaisempien maksuvaikeuksien vuoksi on todennäköistä, ettei perintä tule onnistumaan päävelalliselta, perintätoimien käynnistämistä toissijaisen maksuvelvollisen osalta ei ole syytä lykätä.

Jos tilalla on toissijaisessa vastuussa olevia omistajia tai vuokraajia, heitä tulee kuulla ennen laskun lähettämistä heille. Kuulemiseen vastaamiseen asiakkaalle annetaan aikaa kaksi viikkoa.

Toissijaisen maksuvelvollisen kuulemisessa tulee olla ainakin seuraavat seikat:

1) Päävelalliselle annetun lomituspäätöksen tiedot
   a) päävelallisen nimi
   b) päätöksen päivämäärä
   c) lomitusaika
2) Velan pääoma, euroa
3) Tilan nimi ja tilan MMM-tilatunnus

Toissijaiselle maksuvelvolliselle annettava päätös

Paikallisyksikön on annettava toissijaiselle maksuvelvolliselle lomitusoppaan 15 kohdan mukainen oikaisuvaatimuskelpoinen päätös. Päätös on laadittava kunnan käyttämälle päätöspohjalle, koska Lomitusnetistä ei ole valmista päätöspohjaa. Päätöksestä on ilmettävä ensisijaisen maksuvelvollisen nimi ja hänelle annetun päätöksen antopäivämäärä ja maksamattoman saatavan velkapääoma. Lisäksi päätökseen on kirjattava lomitustyyppi, lomituksen käyttöaika sekä se onko kyse erääntyneestä lomitusmaksusta vai perusteettoman

lomituksen kustannusten takaisinperinnästä. Lasku voidaan lähettää päätöksen yhteydessä.

Kohtuullisena maksuaikana laskun suorittamiselle voidaan pitää kahden viikon aikaa. Jos kyse on huomattavan suuresta maksusta myöhäisemmänkin eräpäivän määrääminen voi olla perusteltua. Ulosotossa noudatetaan samoja 13.3 kohdassa annettuja ohjeita kuin päävelallisen ulosotossa.

Useampi toissijainen maksuvelvollinen

Jokaiselta toissijaiselta maksuvelvolliselta peritään omalla erillisellä päätöksellä koko jäljellä olevan saatavan pääomaa. Jos maksua peritään päävelalliselta ja toissijaisilta maksuvelvollisilta ulosoton kautta, ulosotto huomioi mahdolliset suoritukset.

Jos maksua peritään päävelalliselta ja toissijaiselta/toissijaisilta maksuvelvollisilta, eivätkä kaikkien perinnät ole ulosotossa, paikallisyksikön on pidettävä ulosotto ajan tasalla saaduista suorituksista.

Viivästyskorko

oissijainen maksuvelvollinen on velvollinen maksamaan myös viivästyskorkoa. Tämä velvoite ei kuitenkaan koske aikaa, jona hän ei ole ollut tietoinen tästä velvollisuudesta. Kun toisen maksua ensi kertaa pannaan ns. toissijaisen maksuvelvollisen maksettavaksi, määrätään korko vasta hänelle itselleen asetetusta eräpäivästä eteenpäin.

13.3 Perintä ulosoton avulla

Maksut ja korvaukset (takaisinperinnät) viivästyskorkoineen ovat ulosottokelpoisia sellaisenaan. Niihin ei tarvitse hakea erikseen tuomiota tai hallintotuomioistuimen päätöstä. Ulosotto tapahtuu samoin kuin verojen ulosotto (LPL 30 § 2 mom.).

Myös sen osalta, milloin maksamatta oleva maksu tai takaisinperittävä määrä siirretään perittäväksi ulosottoteitse, LPL antaa mahdollisuuden erilaisiin ratkaisuihin. Useimmiten lienee tarkoituksenmukaisinta yrittää periä maksamatonta suoritusta uudelleen maatalousyrittäjältä yhdellä maksukehotuksella, jolloin ulosottoon lähettäminen hieman lykkääntyy. Vastaavasti joissakin tilanteissa - varsinkin, jos aikaisemmat tilanteet antavat siihen viitettä - saattaa olla tarkoituksenmukaisinta ohjata maksu ulosottoon mahdollisimman pian eräpäivän jälkeen.

Lisäksi on huomattava, että saman maatalousyrityksen toinen yrittäjä vastaa myös toisen, samassa yrityksessä työskentelevän henkilön maksuista niin kuin omasta velastaan, kuten edellä kohdassa 13.2 on tarkemmin selvitetty.

On tärkeää, että maksut ja korvaukset peritään joutuisasti ja tehokkaasti. Ulosoton kautta tapahtuvan perinnän käynnistämistä ei pidä lykätä tarpeettomasti. Päätöksen ei siis tarvitse olla lainvoimainen ennen ulosottoon lähettämistä ks. edeltä kohdasta ”Päätöksestä valittaminen”.

Hakemus

Ulosottohakemus tehdään siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) ja ulosottokaaressa (705/2007) säädetään. Ulosotto haetaan yleensä normaalina ulosottona. Poikkeuksellisesti ulosottolain mukaan voi hakea myös suppeata ulosottoa.

Normaalissa (aiemmin laajassa) ulosotossa asiakkaalta voidaan ulosmitata omaisuutta ja mm. maataloustukia. Normaali ulosotto voi johtaa velan perimiseen joko kokonaan tai osittain. Ulosottovirasto voi antaa myös varattomuustodistuksen, jos velallisella ei ole ulosmittauskelpoista tuloa tai omaisuutta.

Jos paikallisyksikkö aikoo hakea valtionkorvausta kirjanpidossa luottotappioksi merkitsemiinsä poistoihin, tulee poistoina haetut maksamattomat maksut aina siirtää normaaliin ulosottoon. Pelkän paikallisyksikön tai perintätoimiston tekemän maksusuunnitelman tai maksukyvyttömyysarvion perusteella valtio ei korvaa maksamatta jäänyttä maksua paikallisyksikölle. Valtionkorvauksen saaminen edellyttää aina, että saatavaa on peritty normaalin ulosoton kautta.

Paikallisyksikön ei lähtökohtaisesti ole syytä pyytää ns. passiivisaatavaksi rekisteröintiä eikä suppeaa ulosottoa, koska mm. ulosoton rekisterivertailut eivät koske maataloustukia.

Ulosmittaus

Ulosottomies lähettää ensin maksukehotuksen. Jos maksua ei tule määräajassa ulosoton tilille, saaminen ulosmitataan. Ensisijaisesti ulosmitataan rahaa, tai jos ulosottovelallinen on ansiotyössä tilan ulkopuolella, voidaan ulosmitata osa hänen palkastaan. Niin ikään on mahdollista ulosmitata tietty osuus velallisen harjoittamaan elinkeinoon (esim. maatalous) liittyvistä tuloista tai velallisen saama MYEL- tai muu eläke ns. suojaosuuden ylittävältä osalta. Muu irtain omaisuus ulosmitataan ennen velallisen kiinteää omaisuutta, joka on vasta viimesijainen ulosmittauksen kohde.

Tilitys

Ulosottomies perii velalliselta ulosottohakemukselta ilmenevän saatavan sekä sille viivästyskoron erääntymispäivästä maksupäivään. Lisäksi ulosottomies perii velalliselta ulosmittauskulut (ulosottomaksu) laissa säädettyjen perusteiden mukaan. Ulosottomaksun suuruus perustuu ulosottomaksuista annettuun asetukseen ja maksu (ns. taulukkomaksu) on sitä suurempi mitä suuremman saatavan perintä on kyseessä.

Taulukkomaksu on velallisen maksettava joka tapauksessa myös silloin, kun hän ulosoton aikana on maksanut maksun tai sen osan suoraan paikallisyksikölle. Maksuvelvollinen ei siis voi välttää maksua asioimalla ohi ulosottomiehen.

Tilitysmaksu	Tilitysmaksu peritään ulosoton hakijalta. Maksu lasketaan siitä tilitettävästä kokonaissummasta, joka yhdellä kertaa tilitetään samalle tilityksensaajalle. Maksu ei siis ole velkoja- tai asiakohtainen, vaan tilitys- ja tilityksensaajakohtainen. Kun tilitysmaksu vähennetään tilityksensaajalle lähetettävästä summasta, se jää näin velkojan vahingoksi, eikä sitä voida periä myöhemminkään velalliselta.
Perimisesteet	Maksua tai korvausta (takaisinperittävää määrää) ei saada kaikissa tilanteissa perittyä edes ulosoton avulla. Jos perintä ei onnistu, syynä on useimmiten velallisen varattomuus. Tällöin ulosottomies palauttaa asiakirjat ja perii paikallisyksiköltä kiinteän käsittelymaksun. Samalla ulosottomies antaa todistuksen, että ulosmittausta on kohdannut este (varattomuuseste).
Ulosottoselvitys	Jos varoja ei löydy, voi ulosottomies määrätä toimitettavaksi erityisen ulosottoselvityksen. Myös paikallisyksikkö voi pyytää tätä ulosottomieheltä. Pyyntö voi olla aiheellinen silloin, jos on epäiltävissä, että velallinen salaa varojaan. Ulosottoselvityksessä velallinen joutuu kirjallisesti selvittämään varallisuusasemansa.
Esteen jälkeen	Paikallisyksikön tulee jatkaa perintää vähintään viisi vuotta, vaikka saatava olisi merkitty jo poistoksi valtionkorvausselvitykseen ja vaikka velallinen olisi todettu varattomaksi ulosotossa. Perintää tulee jatkaa tarkoituksenmukaisimmalla tavalla ja aikataululla. Maksu voi perustua vapaaehtoisuuteen tai uuteen ulosmittaukseen esimerkiksi muutaman vuoden kuluttua.
Vanhentuminen	Maksut ja korvaukset vanhentuvat viiden vuoden kuluttua sitä seuranneen vuoden alusta, jona se on määrätty tai maksuunpantu. Tämä viiden vuoden vanhentumisaika saattaa pidentyä • ulosmittaustilanteissa • konkurssitilanteissa • yrityssaneeraustapauksissa, • yksityishenkilön velkajärjestelytapauksissa ja • vapaaehtoisissa velkajärjestelyissä. Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 21 §:n mukaan vanhentumisajan umpeen kuluminen ei estä maksun saamista ulosmitatuista tai konkurssiin luovutetuista varoista taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saatavat on suoritettava, jos ennen vanhentumisajan päättymistä 1) julkisen saatavan perimiseksi on toimitettu ulosmittaus, 2) julkinen saatava on valvottu konkurssissa tai asianosaiskeskustelussa ulosottokaaren mukaisessa kiinteistön myynnissä taikka 3) julkinen saatava on ilmoitettu julkisen haasteen johdosta.

Yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerauksen vaikutuksesta säädetään erikseen.

13.4 Perintää koskevia erityistilanteita

Kuolema

Jos maatalousyrittäjä kuolee ja häneltä on jäänyt maksamattomia maksuja tai korvauksia, kohdistetaan perintä ensisijaisesti kuolinpesään. Kuolinpesän osakkaat vastaavat vainajan veloista vain vainajalta jääneellä omaisuudella. Kuolinpesän osakas voi joutua henkilökohtaiseen vastuuseen vainajan veloista vain poikkeustapauksissa.

Jos maksuja tai korvauksia ei saada perityksi kuolinpesältä, selvitetään mahdolliset ns. toissijaiset maksuvelvolliset.

Huutokauppa tai muu ulosoton kautta tapahtuva myynti

Kun ulosotto on haettu normaalina ulosottona, on mahdollista, että ulosotto realisoi kiinteää omaisuutta. Irtain omaisuus ulosmitataan yleensä ennen kiinteää omaisuutta. Viimeisenä ulosmitataan vakituinen asunto ja omaisuus, jota velallinen tarvitsee elinkeinoaan varten. Mikäli ulosotto ulosmittaa kiinteää omaisuutta, paikallisyksikön tulee valvoa saatavansa, jotta se saa osuutensa myyntitulosta.

Konkurssi

Jos maatalousyrittäjä menee konkurssiin, käytetään hänen omaisuutensa kaikkien velkojien saatavien maksamiseen. Velkojien oikeudet selvitetään yhdellä kertaa konkurssimenettelyssä.

Velkojien on valvontapäivään mennessä ilmoitettava saatavansa kirjallisesti pesänhoitajalle. Valvontakirjelmässä ilmoitetaan maksut ja korvaukset, jotka kohdistuvat konkurssin alkamista edeltävään aikaan.

Yrityssaneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely

Taloudellisissa vaikeuksissa olevat yritykset ja yksityishenkilöt voivat hakea tuomioistuimelta järjestelyä (yrityssaneeraus tai velkajärjestely), jonka tarkoituksena on helpottaa maksuvaikeuksiin joutuneen tilannetta. Pääsääntöisesti tämä tapahtuu (muuttamalla velan maksuaikataulua taikka) alentamalla velan pääomaa ja/tai korkoa.

Ainoa lakisääteinen mahdollisuus toimintaansa jatkavan yhtiömuotoisen yrityksen (avoimen yhtiön, kommandiittiyhtiön tai osakeyhtiön) velkojen järjestelyyn on yrityssaneeraus. Yksityisenä elinkeinon- tai ammatinharjoittajana toimivan velallisen elinkeinotoimintaan liittyvät velat voi olla mahdollista järjestää joko yrityssaneerauksella tai yksityishenkilön velkajärjestelyllä. Maatalouden harjoittamisen lopettaneet yksityishenkilöt kuuluvat velkajärjestelyn piiriin

Velallinen tekee yrityssaneerausta tai velkajärjestelyä koskevan hakemuksen käräjäoikeudelle. Jos alkamispäätös annetaan, oikeuden määräämä selvittäjä tai velallinen itse selvittää velkojen määrän ja laatii maksuohjelmaehdotuksen, josta velkojille annetaan mahdollisuus antaa lausuma. Tämän jälkeen maksuohjelmaehdotus annetaan oikeuden vahvistettavaksi.

Vapaaehtoiset velkajärjestelyt

Paikallisyksikkö voi suostua myös sellaiseen ilman tuomioistuimen päätöstä toteutettavaan, ns. vapaaehtoiseen velkajärjestelyyn, joka vastaa edellä mainittujen lakien periaatteita. Edellytyksenä on, että kaikki velkojat ovat mukana vapaaehtoisessa järjestelyssä ja että tavallisia eli ns. vakuudettomia velkoja (, joita LPL:n mukaiset saatavat aina ovat) kohdellaan tasapuolisesti ja että velallisen ehdottamaa järjestelyä voidaan pitää toteuttamiskelpoisena.

13.5 Perusteettoman edun takaisinperintä

13.5.1 Takaisinperintäpäätös ja sen antamisen määräaika

Jos vuosilomaa, sijaisapua tai tuettua maksullista lomittaja-apua on annettu perusteettomasti tai itse järjestetystä lomituksesta on maksettu korvausta perusteettomasti, palvelun saajan on korvattava paikallisyksikölle siitä aiheutuneet kustannukset (LPL 29 § 1 mom.).

Säännöksestä puuttuu ns. täysin maksullinen lomittaja-apu, koska siitä perittävä maksu vastaa jo itsessään palvelusta aiheutuvia keskimääräisiä tuotantokustannuksia.

Vaikka itse järjestetyssä lomituksessa korvaus maksetaan palvelun tuottajalle, takaisinperintä kohdistetaan palvelun saajaan eli vuosilomaa, sijaisapua tai tuettua maksullista lomittaja-apua käyttäneeseen henkilöön.

Perusteettomasti saadulla lomituksella tai korvauksella tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa palvelun saaja on saanut lomitusta tai itse järjestetyn korvausta on maksettu päätöksellä, joka on myöhemmin osoittautunut virheelliseksi.

Korkein hallinto-oikeus on antanut joulukuussa 2015 kaksi erillistä aiemmasta ratkaisulinjastaan poikkeavaa ratkaisua lainvoiman saaneiden päätösten purkamista koskeviin hakemuksiin. Korkein hallinto-oikeus on katsonut, että kunta ei voi hakea sijaisapua koskeviin päätöksiin muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla, mikäli LPL:n 29 §:n mukainen takaisinperintämahdollisuus on käytettävissä.

Lainvoiman saaneelle päätökselle ei siis enää haeta purkua, mikäli LPL:n 29 §:n mukainen takaisinperintä on käytettävissä. Takaisinperintä edellyttää kiistattomuutta eli sitä, että virhettä on pidettävä **selvänä tai ilmeisenä**.

Siltä osin kuin päätös ja siinä oleva virhe koskee tulevaa aikaa, maatalousyrittäjälle ei ole myönnetty lomituspalveluja perusteettomasti eikä paikallisyksiköllä ole käytettävissään LPL:n 29 §:n mukaista takaisinperintää.

Kun paikallisyksikössä herää epäily, että ainakin osittain tulevaa aikaa koskevassa päätöksessä on asiavirhe, jonka johdosta päätöksen perusteella annettu lomitus olisi perusteetonta, paikallisyksikkö pyrkii selvittämään asian mahdollisimman nopeasti.

Asiavirheellä tarkoitetaan sitä, että päätös perustuu **selvästi** virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai **ilmeisen** väärään lain soveltamiseen. **Virheen on oltava kiistaton.**
Jos kysymyksessä on esimerkiksi tulkintaerimielisyys, asiaa ei voida korjata asiavirheenä.

Asiavirheen varmistuttua paikallisyksikkö pyrkii korjaamaan asiavirheen hallintolain säännösten mukaisesti. Mikäli asianosainen ei suostu asiavirheen korjaamiseen hänen vahingokseen, paikallisyksikkö kieltäytyy järjestämästä perusteettomia lomituspalveluja. Jos lomitusta ei voida keskeyttää vaarantamatta maatalousyrityksen toimintaa, asianosaiselle annetaan olosuhteisiin nähden kohtuullinen aika eläinten hoidon järjestämiseen, mutta myös tämä lomitusjakso peritään takaisin.

Virheellisen päätöksen purkamisesta ks. luku 16 ja virheellisen päätöksen oikaisemisesta asia- tai kirjoitusvirheenä ks. luku 14.

Perusteettomasti saadulla lomituksella tarkoitetaan lisäksi esimerkiksi tilannetta, jossa esim. olosuhdemuutoksen johdosta palvelun saaja on saanut lomituspalveluja perusteettomasti, mutta päätöksen antamisessa ei ole tapahtunut virhettä.

Esimerkki 13-2: Henkilö on tammikuussa 2023 saanut myönteisen vuosilomapäätöksen kalenterivuodelle 2023, mutta kesällä 2023 hänelle myönnetään täysi työkyvyttömyyseläke 1.8.2023 alkaen. Henkilö ei ole ilmoittanut asiasta paikallisyksikölle ja on pitänyt vuosilomaa vielä lokakuun loppupuolella. Koska henkilöllä ei olisi ollut oikeutta vuosilomaan enää lokakuussa, joudutaan annetusta lomituksesta aiheutuneet kustannukset perimään takaisin. Marras- joulukuussa henkilölle ei enää myönnetä vuosilomaa, vaikka vuosilomapäiviä olisi vielä käyttämättä. Tammikuussa annettua vuosilomapäätöstä ei tarvitse korjata, koska se ei ole virheellinen. Tammikuussa vuosilomaoikeus oli olemassa ja päätöksessä on myös todettu, että vuosiloman saamisen edellytykset on täytyttävä myös vuosiloman pitämisen aikana.

Perusteettomasti saadulla korvauksella tarkoitetaan lisäksi esimerkiksi tilannetta, jossa maksatuksessa tapahtuneen virheen johdosta itse järjestetyn korvausta on maksettu liikaa ilman, että maksatuksen taustalla oleva päätös olisi virheellinen.

Ehdollinen päätös

LPL:n 29 §:n 2 momentin mukaan, jos paikallisyksikkö on järjestänyt sijaisapua ehdollisen päätöksen perusteella ja ehdollinen päätös raukeaa, palvelun saajan on korvattava paikallisyksikölle aiheutuneet kustannukset.

Tällöin takaisinperintä on toteutettava aina täysimääräisenä, ks. jäljempää kohdasta 13.5.2.

Kuuleminen

Ennen takaisinperintäasian ratkaisemista paikallisyksikön on kuultava palvelun saajaa hallintolain mukaisesti, ks. luku 14. Myös silloin on kuultava, kun takaisinperintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen, ks. lisää kohdan 15.4 alakohdasta "Ehdollinen päätös".

5 vuotta

Paikallisyksikön on annettava takaisinperinnästä päätös viiden vuoden kuluessa perusteettoman lomituksen antamisesta tai perusteettoman korvauksen maksamisesta, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä muuta johdu (LPL 29 § 5 mom.). Päätökseen on liitettävä oikaisuvaatimusohje. Mikäli itse järjestetyn korvausta on maksettu useammassa erässä, viiden vuoden määräaika lasketaan kunkin erän maksupäivästä lukien. Perusteettoman lomituksen antamisen osalta määräaika lasketaan kustakin lomituspäivästä lukien.

Valtiontukisääntöjen vastaisen tuen takaisinperintämenettelystä on tarkemmin säädetty mm. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetussa neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1589/2015. Sen 15 artiklan mukaan tuen takaisinperintään sovelletaan kymmenen vuoden vanhentumisaikaa.

Aiheutuneet kustannukset

Paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa paikallisyksikölle aiheutuneena kustannuksena pidetään 41,15 euroa tunnilta (vuoden 2026 tasossa) vähennettynä palvelun saajalta palvelusta perityllä maksulla. Varallaolosta aiheutuneena kustannuksena pidetään kuitenkin 6,23 euroa tunnilta (vuoden 2026 tasossa) vähennettynä palvelun saajalta palvelusta perityllä maksulla (LPL 29 § 1 mom.).

Säännöksessä mainitut rahamäärät ovat sidottuja työntekijän eläkelain 96 §:n 1 momentissa tarkoitettuun palkkakertoimeen, minkä johdosta ne tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta (LPL 47 b §).

Perittävä taso määräytyy aina perusteettoman lomituspalvelun antamisvuoden tason perusteella.

Jos paikallisyksikkö on vuonna 2026 järjestänyt vuosilomaa perusteettomasti, palvelun saajalta tulee perittäväksi 41,15 euroa tunnilta. Jos taas paikallisyksikkö on järjestänyt vuonna 2026 sijaisapua tai tuettua maksullista lomittaja-apua perusteettomasti, palvelun saajalta tulee perittäväksi 41,15 euroa tunnilta vähennettynä palvelun saajalta perityllä sijaisapumaksulla tai tuetun maksullisen lomittaja-avun maksulla. Takaisinperittävät määrät on pyritty saamaan vastaamaan vuosilomasta, sijaisavusta ja tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta aiheutuneita keskimääräisiä tuotantokustannuksia.

Jos varallaoloa on annettu vuonna 2026 perusteettomasti, palvelun saajalta tulee perittäväksi 6,23 euroa tunnilta vähennettynä palvelun saajalta perityllä varallaolomaksulla, joka myös on 6,23 euroa tunnilta vuoden 2026 tasossa. Tällöin perittävää ei käytännössä jää. Vastaavasta syystä säännöksestä puuttuu perusteettomasta valvontakäynnistä tai varallaolon aiheuttamasta käynnistä perittävä käyntimaksu, koska valvontakäynnistä tai varallaolon aiheuttamasta käynnistä perittävä käyntimaksu vastaa jo itsessään käynnistä aiheutuvaa keskimääräistä tuotantokustannusta.

Itse järjestetystä lomituksesta maksetun korvauksen osalta palvelun saajan maksettavaksi tulee se euromäärä, jonka verran palvelun tuottajalle on maksettu korvausta perusteettomasti vähennettynä palvelun saajalta palvelusta perityllä maksulla (käytännössä vähennettynä sijaisapumaksulla tai tuetun maksullisen lomittaja-avun maksulla).

13.5.2 Täysimääräinen perintä

Pääsääntö on, että perusteettomasti saatu etu on perittävä takaisin.

Lisäksi LPL:n 29 §:n 4 momentin mukaan takaisinperintä on toteutettava aina täysimääräisenä, jos
1) takaisinperintä perustuu ehdollisen päätöksen raukeamiseen, tai
2) takaisinperintä johtuu siitä, ettei annettu palvelu tai maksettu korvaus ole täyttänyt niitä maa- ja metsätalousalan valtiontukisääntöjä, joiden perusteella lomitusjärjestelmä on hyväksytty ja jos Euroopan unionin lainsäädäntö tätä edellyttää.

Näissä tilanteissa ei siis voi soveltaa jäljempänä kerrottavaa kohtuullistamismahdollisuutta eikä sitä, että takaisinperinnästä luovuttaisiin sen vähäisyyden perusteella.

13.5.3 Takaisinperinnästä luopuminen osittain tai kokonaan

Pääsääntö siis on, että perusteettomasti saatu etu on perittävä takaisin.

Perusteettomasti annetun lomituksen tai perusteettomasti maksetun korvauksen takaisinperinnästä voidaan luopua osittain tai kokonaan, jos se katsotaan kohtuulliseksi eikä perusteeton etu ole aiheutunut palvelun saajan taikka

hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä. Takaisinperinnästä voidaan luopua myös silloin, kun takaisin perittävä määrä on vähäinen (LPL 29 § 3 mom.).

Tällöin edellytetään lisäksi, että kyse ei ole kohdassa 13.5.2 mainituista tilanteista, jolloin takaisinperintä on aina toteutettava täysimääräisenä.

Palvelun saajan katsotaan menetelleen vilpillisesti esimerkiksi silloin, jos hän on myötävaikuttanut perusteettoman edun saamiseen laiminlyömällä tietoisesti velvollisuutensa ilmoittaa paikallisyksikölle itseään tai maatalousyritystään koskevista sellaisista tiedoista, jotka olisivat vaikuttaneet hänelle järjestettäviin lomituspalveluihin tai itse järjestetystä lomituksesta maksettavan korvauksen saamiseen, tai jos hän on antanut tietoisesti näitä koskevan väärän tiedon. Vilpillisesti menetelleen palvelun saajan kohdalla takaisinperintää ei voida kohtuullistaa.

Harkittaessa takaisinperinnän kohtuullistamista tai siitä kokonaan luopumista, tehdään kokonaisarviointi, jossa kiinnitetään huomiota muun muassa palvelun saajan taloudelliseen asemaan sekä siihen, mikä mahdollisuus palvelun saajalla on ollut virheen havaitsemiseen ja onko kyseessä paikallisyksikön virhe. Huomioon voidaan ottaa myös se, onko palvelun saaja saanut viranomaisen taholta virheellistä ohjeistusta. Kokonaisharkinnassa kohtuullistamista puoltaa myös, jos virheellinen myöntäminen on jatkunut pitkään.

Edellä mainituista kohtuullistamissäännöstä huolimatta takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaisuudessaan, jos takaisinperittävä määrä on vähäinen. Määrää voidaan pitää vähäisenä lähtökohtaisesti silloin, kun takaisinperittävä summa on enintään 100 euroa.

Jos takaisinperinnästä luovutaan, paikallisyksikkö ilmoittaa tästä palvelun saajalle, jos palvelun saaja on ollut tietoinen takaisinperintäasian vireilläolosta. Takaisinperinnästä luopumisesta annetaan oikaisuvaatimuskelpoinen päätös vain palvelun saajan pyynnöstä.

Kunnan palautusvelvollisuus

Kunta on velvollinen palauttamaan valtion varoista perusteetta saamansa korvauksen valtiolle mm., jos paikallisyksikkö on antanut lomituspalveluja tai maksanut korvausta itse järjestetystä lomituksesta säännösten vastaisesti. (LPL 40 a § muut. 1161/2010)

Koska kunnan tulee lähtökohtaisesti periä palvelun saajalta korvaus perusteettomasta edusta LPL:n 29 §:n nojalla, kunta saa takaisinperinnän onnistuessa sillä tavalla hyvityksen taloudellisesta menetyksestä, joka sille aiheutuu, kun se joutuu palauttamaan perusteettomasti saamansa valtion korvauksen. Koska tietyissä tilanteissa palvelun saajaan kohdistuvasta takaisinperinnästä voidaan kuitenkin edellä kuvatulla tavalla luopua osittain tai kokonaan, LPL:n 40 a §:n 3 momentissa on poikkeussäännös kunnan palauttamisvelvollisuudesta. Sen mukaan kunnalla ei ole velvollisuutta palauttaa valtion korvausta siltä osin

kuin palvelun saajaan kohdistuvasta takaisinperinnästä on luovuttu. Silloin taloudellinen vahinko jää valtiolle.

Jos takaisinperinnästä luopuminen on tapahtunut kunnan päätöksellä, edellytyksenä on, että Mela on hyväksynyt ratkaisun. Hyväksymiselle ei ole asetettu muotomääräyksiä eikä määräaikaa, joten se voi tapahtua joko etu- tai jälkikäteen. Kunta voi tältä osin myös pyytää Melalta LPL:n 37 §:n 2 momentissa tarkoitetun ennakkotiedon, koska kyse on viime kädessä siitä, ovatko kunnalle aiheutuneet kustannukset LPL:n 35 §:ssä tarkoitetulla tavalla tarpeellisia. Päätös takaisinperinnästä luopumisesta voi syntyä myös Melalle tehdyn oikaisuvaatimuksen tai Melan päätöksestä hallinto-oikeudelle tehdyn valituksen johdosta. Näissäkin tapauksissa kunta vapautuu palauttamasta perusteettomasti saamaansa valtion korvausta siltä osin kuin takaisinperinnästä on luovuttu.

14 Hallintolaki ja laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa

Hallintolaissa (434/2003, HL) säädetään sekä hyvän hallinnon perusteista että hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä.

Lomituspalvelujen myöntämistä tai siitä perittäviä maksuja koskeva päätöksenteko ja niitä edeltävät toimenpiteet ovat tyypillisimmillään HL:ssa tarkoitettuja hallintoasioita. Etenkin hyvän hallinnon perusteet on kuitenkin otettava huomioon kaikessa julkisen hallintotehtävän hoitamisessa myös siis palveluiden tuottamisessa.

Jos LPL:ssa ja HL:ssa on toisistaan poikkeavia säännöksiä, sovelletaan LPL:ssa olevia säännöksiä. Joissakin tilanteissa LPL ja HL voivat myös täydentää toisiaan.

Seuraavassa käsitellään HL:a ja sen merkitystä lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanossa pykälittäin. Säännökset, joilla ei ole mitään yhtymäkohtia lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanossa tai joiden merkitystä on pidettävä lähinnä teoreettisena, on kuitenkin jätetty tämän esityksen ulkopuolelle.

HL:n 5 §:n 2 momentin mukaan mm. hallintoasian sähköisestä vireillepanosta ja käsittelystä säädetään SAsiointiL:ssa. Siksi luvun lopussa käsitellään lyhyesti myös sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia (13/2003, SAsiointiL) siltä osin kuin sillä on suoria yhtymäkohtia lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanoon.

14.1 Hyvän hallinnon perusteet

HL:n 2 luvussa säädetään hyvän hallinnon perusteista. Siinä ovat hyvää hallintoa koskevat perussäännökset, jotka asettavat viranomaisten toiminnalle laadulliset vähimmäisvaatimukset.

Hallinnon oikeusperiaatteet

Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia (HL 6 §).

Ratkaisutoiminnassa HL 6 § velvoittaa johdonmukaisuuteen siten, että harkinnan kohteena olevia tosiseikkoja arvioidaan samanlaisissa tapauksissa samoin perustein. Viranomainen voi käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on lain mukaan määritelty tai tarkoitettu käytettäväksi. Lisäksi yksityisen henkilön tulee lähtökohtaisesti voida luottaa viranomaisten tekemien hallintopäätösten pysyvyyteen.

Palveluperiaate ja palvelun asianmukaisuus

Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita

ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti (HL 7 § 1 mom.).

Neuvonta

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta.

Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen (HL 8 §).

Neuvonta kohdistuu menettelyyn asiaa käsiteltäessä. Asianosaiselle tai muulle kysyjälle neuvotaan esimerkiksi, miten hänen tulee toimia käsittelyn aikana tai mitä selvityksiä asiakkaan mahdollisesti tulisi hankkia vielä ennen asian ratkaisemista.

Neuvontavelvollisuus kattaa vain menettelyneuvot, lähinnä vireillepanoon ja asian käsittelyyn liittyvät. Neuvontavelvollisuus ei sen sijaan ulotu sisällölliseen neuvontaan, joka kuitenkaan ei ole suoraan kiellettyä.

Tilanteessa, jossa useampi vaihtoehtoinen menettelytapa on mahdollinen, asiakkaan kannalta on olennaista tietää, millaiseen lopputulokseen mikäkin vaihtoehto voi johtaa. Varsinaista edullisemmuusvertailua ei kuitenkaan tule tehdä asiakkaan puolesta vaan ainoastaan tarjota riittävästi tietoa valinnan tekemiselle.

Paikallisyksikön olisi annettava mahdollisuuksiensa mukaan neuvontaa myös oma-aloitteisesti ilman, että asiakas sitä nimenomaisesti pyytää tai edes osaa pyytää. Näin varsinkin silloin, jos on oletettavaa, että asiakas ei ole tietoinen kaikista lomituspalvelujärjestelmään kuuluvista etuuksista tai järjestelmän hänelle antamista mahdollisuuksista. Neuvonnassa on tärkeää kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuden toteutumiseen ja asiakkaiden tasapuoliseen kohteluun.

Säännös ei velvoita asiakirjojen laatimiseen asiakkaan puolesta. Jos asiakas nimenomaisesti pyytää, voidaan hakemus tai muu asiakirja täyttää paikallisyksikössä asiakkaan sanelun mukaan. Lomakkeen täyttäjä toimii tällöin asiakkaan esittämien tietojen puolueettomana kirjaajana ilman, että kirjaa esimerkiksi hakemuksen perusteluita oma-aloitteisesti. Avustamalla hakijaa hakemuksen laatimisessa asiaa käsittelevä viranhaltija voi tulla esteelliseksi asian käsittelyssä.

Neuvojen oikeellisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Väärä neuvo saattaa johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen. Neuvonnassa tulee ottaa huomioon myös salassapitoa koskevat säännökset.

Tiedottaminen

Viranomaisen velvollisuudesta tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa säädetään viranomaisten toiminnan

julkisuudesta annetun lain (621/1999; julkisuuslaki) 20 §:n 2 momentissa (HL 7 § 2 mom.).

Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa (julkisuuslaki 20 § 2 mom.).

Kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista. Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa (Kuntalaki 29 § 1 mom.).

Kunnan viranomaisen tiedotusvelvollisuudesta säädetään kuntalaissa ja tämän ohella julkisuuslaissa. On kuitenkin huomattava, että tiedottamisvelvollisuus ei syrjäytä salassapito- ja vaitiolovelvollisuutta, jota on käsitelty luvussa 20.

Hyvän kielenkäytön vaatimus

Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä (HL 9 § 1 mom.).

Vaatimus hyvästä kielen käytöstä koskee sekä kirjallista että suullista ilmaisutapaa, jonka perusteella hallinnon asiakkaan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön ja saavan siitä asian laatuun nähden riittävästi tietoa. Asiakkaan oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa säädetään kielilaissa (423/2003) ja saamen kielilaissa (1086/2003).

14.2 Asianosaisasema ja puhevallan käyttäminen

Asianosainen

Hallintoasiassa asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (HL 11 §).

Asianosainen on se, joka on ratkaisutoimenpiteen välitön kohde eli se, jonka oikeudesta, edusta, tai velvollisuudesta asiassa päätetään.

Asiamies ja avustaja

Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomainen niin määrää (HL 12 § 1 mom.).

Asiamies on henkilö, joka toimii asianosaisen pyynnöstä tämän puolesta ja nimissä, yleensä valtakirjalla. Avustaja puolestaan toimii asianosaisen rinnalla häntä avustaen.

Pääsääntö on, että muun asiamiehen kuin asianajajan ja julkisen oikeusavustajan on todistettava toimivaltansa valtakirjalla. Asiamies voi toimia ilman valtakirjaa, jos hän voi muutoin luotettavasti osoittaa olevansa oikeutettu edustamaan päämiestään. Päämies voi esimerkiksi puhelimitse tai henkilökohtaisesti viranomaisen luona antaa suullisen valtuutuksen. Suullisesta valtuutuksesta on tehtävä asiakirjamerkintä. Viranomainen voi harkintansa mukaan hyväksyä myös sähköisin menetelmin annetun valtuutuksen. Viranomaisen on arvioitava valtuutuksen riittävyys kussakin tapauksessa huomioiden mm. salassapitosäännökset. Varsinkin taloudellista asemaa ja etenkin terveydentilaa koskevien tietojen antamisessa valtuutuksen tulisi olla yksilöity. Valtakirjan voimassaolo, esimerkiksi vanhan päiväyksen takia, on harkittava tapauskohtaisesti. Epäselvissä tapauksissa on muutenkin syytä ottaa yhteys päämieheen tai lähettää tiedot suoraan päämiehelle. Päämiehen henkilökohtaista läsnäoloa vaaditaan, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

Asiamiehelle ja avustajalle ei ole asetettu kelpoisuus- tai asiantuntemusta koskevia vaatimuksia. Myöskään esteellisyydestä ei heidän osaltaan ole erityissäännöksiä.

Puhevalta (HL 14 ja 15 §)

Puhevallan käyttämisellä tarkoitetaan oikeutta suorittaa asiassa erilaisia prosessitoimia. Puhevallan käyttämisenä pidetään muun muassa asian vireillepanoa, vaatimusten esittämistä, selvityksen tai suostumuksen antamista tai päätöksestä valittamista. HL:ssa on erilliset säännökset vajaavaltaisen puhevallasta (14 §) ja edunvalvojan oikeudesta käyttää puhevaltaa (15 §). Näitä säännöksiä noudatetaan myös lomituspalvelujärjestelmän etuuksia koskevien asioiden käsittelyssä.

Vajaavaltaisen puhevalta

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa.

Vajaavaltaisella on kuitenkin oikeus käyttää yksinään puhevaltaa asiassa, joka koskee hänen vallitsemaansa tuloa ja varallisuutta.

Kahdeksantoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta (HL 14 §).

Vajaavaltaisella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä (alaikäinen) ja sellaista 18 vuotta täyttänyttä henkilöä (täysi-ikäinen), joka on julistettu vajaavaltaiseksi (laki holhoustoimesta 2 §).

Alaikäisen edunvalvojina ovat yleensä hänen huoltajansa. Tuomioistuin voi holhoustoimesta annetun lain edellytysten täyttyessä vapauttaa huoltajan edunvalvojan tehtävästään ja määrätä muun henkilön alaikäisen edunvalvojaksi.

Täysi-ikäisen, mutta vajaavaltaiseksi julistetun henkilön edunvalvojana on aina henkilö, jonka tuomioistuin on tehtävään määrännyt.

Yrittäjän asemassa olevalla alle 18 -vuotiaalla maatalousyrittäjällä on tietyin edellytyksin oikeus lomituspalveluihin (ks. tarkemmin ks. kohdan 1.3.1.1 alakohta ”Alle 18-vuotiaat ja yli 68-vuotiaat”). Vastaavasti - ainakin periaatteessa - on mahdollista, että lomituspalveluja myönnetään maatalousyrittäjälle, joka on julistettu vajaavaltaiseksi.

Pääsääntö on, että vajaavaltaisen puolesta puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa. Vajaavaltaisen henkilökohtaista etuutta tai oikeutta koskevissa asioissa myös 15 vuotta täyttäneelle alaikäiselle on annettu puhevaltaa. Viimeksi mainitussa tilanteessa edunvalvojalla ja vajaavaltaisella on kummallakin erikseen oikeus käyttää puhevaltaa (rinnakkainen puhevalta). Henkilökohtaisesta edusta tai oikeudesta on kysymys esimerkiksi haettaessa lomituspalvelulain mukaista sijaisapua tai vuosilomaa.

Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa

> Täysivaltaiselle määrätty edunvalvoja käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.
>
> Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

Jos täysi-ikäinen henkilö on kykenemätön valvomaan etuaan tai huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista esimerkiksi sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi, hänelle voidaan määrätä edunvalvoja.

Edunvalvojalla on kelpoisuus edustaa päämiestään tämän omaisuutta ja taloutta koskevissa asioissa, jollei tuomioistuin ole tehtävää antaessaan toisin määrännyt.

Mikäli edunvalvojan määrääminen henkilön tueksi ei riitä turvaamaan hänen etuaan, hänen toimintakelpoisuuttaan voidaan rajoittaa tuomioistuimen antamalla päätöksellä. Toimintakelpoisuuden rajoittamisesta on kysymys, jos

1. henkilö voi tehdä tiettyjä oikeustoimia tai vallita tiettyä omaisuutta ainoastaan yhdessä edunvalvojan kanssa,
2. henkilöllä ei ole kelpoisuutta tehdä tiettyjä oikeustoimia lainkaan tai oikeutta vallita tiettyä omaisuutta, tai
3. henkilö on julistettu vajaavaltaiseksi.

Mikäli henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu siten, että hän voi tietyissä asioissa toimia vain yhdessä edunvalvojan kanssa, molemmat käyttävät näissä asioissa puhevaltaa yhdessä. Määräyksen koskiessa taloudellisia asioita, tarvitaan molempien myötävaikutusta lomitusetuuden hakemiseen. Edunvalvoja käyttää kuitenkin yksin puhevaltaa asioissa, joista hänen päämiehellään ei ole edunvalvojanmääräyksen mukaan enää kelpoisuutta tehdä oikeustoimia. Jos edunvalvojanmääräyksestä ilmenee, ettei päämiehellä ole enää kelpoisuutta tehdä taloudellisia asioita koskevia oikeustoimia, vain edunvalvoja voi hakea lomitusetuuksia.

Holhousasioiden rekisteristä on mahdollista saada tietoja siitä, onko henkilölle määrätty edunvalvoja, edunvalvojan tehtävästä, henkilön toimintakelpoisuuden rajoittamisesta sekä rajoituksen sisällöstä.

Ks. myös kohta "Kuuleminen".

Edunvalvontavaltuutus

Edunvalvontavaltuutuksella henkilö voi itse etukäteen järjestää asioidensa hoidon sen varalta, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. (laki edunvalvontavaltuutuksesta (648/2007) 1 §)

Valtuutus tehdään kirjallisesti testamentin tapaan. Valtuuttaja määrittelee itse ne asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtuutus tulee voimaan vasta kun maistraatti on vahvistanut sen. Jos edunvalvontavaltuutus koskee valtuuttajan edustamista tämän taloudellisissa asioissa, maistraatin on vahvistaessaan valtuutuksen merkittävä se holhousasioiden rekisteriin.

Kun valtuutus on vahvistettu, valtuutetulla on oikeus edustaa päämiestä niissä asioissa, jotka valtuutus kattaa. Jollei valtakirjan sisällöstä muuta johdu, edustamisvalta kattaa sekä edustamisen oikeustoimissa että oikeuden käyttää puhevaltaa tuomioistuimessa ja muun viranomaisen luona. (laki edunvalvontavaltuutuksesta 2 ja 10 §)

Kun valtuutus on vahvistettu, valtuutetulla on niissä asioissa, joita valtuutus koskee, oikeus saada ne tiedot, joihin valtuuttajalla itsellään on oikeus, jollei erikseen toisin säädetä (laki edunvalvontavaltuutuksesta 45 § 2 mom.).

14.3 Hallintoasian vireilletulo ja asian käsittely viranomaisessa

Asiakirjan sisältö

Viranomaiselle toimitettavasta asiakirjasta on käytävä ilmi, mitä asia koskee. Asiakirjassa on mainittava lähettäjän nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi (HL 16 §).

Lähettäjän vastuu

Asiakirja toimitetaan asiassa toimivaltaisen viranomaisen asiointiosoitteeseen lähettäjän omalla vastuulla. Jos asiakirjan toimittamiselle on asetettu määräaika, lähettäjän on huolehdittava siitä, että asiakirja saapuu viranomaiseen määräajassa.

Asiakirjan lähettäjälle on pyynnöstä annettava todistus asiakirjan kirjaamisesta tai muusta rekisteröinnistä (HL 17 §).

Asiakirjan saapumispäivä

Asiakirjan katsotaan saapuneen viranomaiseen sinä päivänä, jona asiakirja on annettu viranomaiselle.

Postitse lähetetyn asiakirjan saapumispäiväksi katsotaan myös se päivä, jona lähetys on saapunut viranomaisen postilokeroon tai viranomaiselle on toimitettu ilmoitus lähetyksen saapumisesta postiyritykseen (HL 18 §).

Yleinen lähtökohta on, että määräajassa toimitettava asiakirja on annettava viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Kunnallisen viranomaisen aukioloajoista ei ole yleisiä säännöksiä, vaan ne ovat viranomais- ja kuntakohtaisia.

Vireillepano

Asia pannaan vireille kirjallisesti ilmoittamalla vaatimukset perusteineen. Viranomaisen suostumuksella asian saa panna vireille myös suullisesti. (HL 19 §).

On kuitenkin huomattava, että LPL:ssa on säädetty, että vuosilomaa, sijaisapua ja tuettua maksullista lomittaja-apua koskeva hakemus on tehtävä kirjallisesti ja että ainoastaan täysin maksullista lomittaja-apua koskeva hakemus voidaan tehdä suullisesti (ks. kohdat 6.3, 8.1 ja 9.1 "Hakeminen"). Kuten tämän luvun 1.sivulla on todettu, jos LPL:ssa ja HL:ssa on toisistaan poikkeavia säännöksiä, sovelletaan LPL:ssa olevia säännöksiä.

Kuten edellä on todettu, lomitusasian vireillepanolta ei edellytetä tietyn lomakkeen käyttämistä. Muodollisesti on siis riittävää, että vireillepanijan vaatimus perusteineen on luettavassa ja ymmärrettävässä muodossa ja siitä käy ilmi vireillepanijan nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi.

Vireilletulo

Hallintoasia tulee vireille, kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen tai kun asia on sille suullisen vireillepanon yhteydessä esitetty ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu (HL 20 §).

Suullisten täysin maksullisten lomittaja-apuhakemusten osalta on kuitenkin huolehdittava, että hakemukset tulevat kirjattua siten, että hakemus voidaan todentaa jälkikäteen.

Asiakirjan siirto

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle.

Asiakirjaa siirrettäessä asian tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä.

Siirrettäessä asiakirja, joka on toimitettava viranomaiselle määräajassa, määräaikaa katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomainen saa asiakirjan määräajan kuluessa (HL 21 §).

Asiakirjan täydentäminen

Jos viranomaiselle toimitettu asiakirja on puutteellinen, viranomaisen on kehotettava lähettäjää määräajassa täydentämään asiakirjaa, jollei se ole tarpeetonta asian ratkaisemiseksi. Asiakirjan lähettäjälle on ilmoitettava, miten asiakirjaa on täydennettävä.

Viranomaiseen saapunutta asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjästä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä ja eheyttä ole syytä epäillä.

Asianosainen voi myös omasta aloitteestaan täydentää hakemustaan tai muuta asian käsittelyä varten toimittamaansa asiakirjaa sekä toimittaa käsittelyn kuluessa viranomaiselle asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisia asiakirjoja (HL 22 §).

Hakemusta ei sen puutteellisuuden vuoksi suoraan hylätä, vaan hakijalle annetaan tilaisuus viranomaisen asettamassa määräajassa poistaa puute tai täydentää hakemusta. Hakijalle on ilmoitettava, miten hakemusta on täydennettävä. Varsinaisen hakemuksen lisäksi tämä koskee myös hakemuksen liitteitä ja mahdollisia muita lisäselvityksiä.

Tilaisuutta puutteen poistamiseen ei tarvitse varata, jos se on tarpeetonta. Tarpeetonta se voi olla esimerkiksi silloin, kun asia voidaan ottaa käsiteltäväksi puutteesta huolimatta, taikka kun on nähtävissä, että hakemusta tai pyyntöä ei voida hyväksyä täydennettynäkään.

Lomituspalvelulaki ei edellytä allekirjoitusta. Myöskään HL:n mukaan allekirjoituksen puuttuminen ei estä asian käsittelyä eikä asiakirjan täydentäminen allekirjoituksella siten ole välttämätöntä, ellei alkuperäisyyttä ja eheyttä ole syytä epäillä. Kuitenkin allekirjoituksen vaatiminen voi joissakin tilanteissa olla perusteltua, esim. tilinumerotietojen osalta.

Asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset

Käsittelyn viivytyksettömyys

Asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin (HL 23 §).

Arvio käsittelyajasta voidaan esittää joko suullisesti tai kirjallisesti eikä siltä voida vaatia ehdotonta luotettavuutta. Asian monimutkaisuus ja käsittelyn aikana tapahtuvat olosuhteiden muutokset saattavat hidastaa asian käsittelyä.

Käsittelyajan määritteleminen

Viranomaisen on määriteltävä toimialansa keskeisissä asiaryhmissä odotettavissa oleva käsittelyaika sellaisille hallintopäätöksellä ratkaistaville asioille, jotka voivat tulla vireille vain asianosaisen aloitteesta. Tämä ei koske asioita, joiden käsittelylle on säädetty määräaika (HL 23 a §).

Paikallisyksikön tulisi tämän perusteella määritellä odotettavissa olevat käsittelyajat esimerkiksi vuosiloma- ja sijaisapuhakemuksille. Käsittelyajalla tarkoitetaan asian vireilletulon ja päätöksen antamisen välistä ajanjaksoa. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi takaisinperintäasiat sekä asianosaisen viranomaiselle esittämät tiedustelut.

Käsittelyn julkisuus

Asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty.

Asiakirjojen julkisuudesta ja asianosaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (HL 24 §).

Ks. luku 20.

Yhdessä käsitteleminen

Jos viranomaisessa tehtävä päätös saattaa merkittävästi vaikuttaa muun samassa viranomaisessa samanaikaisesti vireillä olevan asian ratkaisemiseen, viranomaisen on valmisteltava asiat yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä tai jollei se ole asian laadun taikka luonteen vuoksi tarpeetonta (HL 25 §).

Varsinaisten lomituspalveluetuuksien - vuosiloman ja sijaisavun - osalta tämä säännös ei voi yleensä tulla sovellettavaksi lomituspalvelujärjestelmää toimeenpantaessa, koska oikeus sanottuihin etuuksiin on muiden oikeuksista riippumaton, vrt. kuitenkin vuosilomien samanaikaisuusvelvoite. Sen sijaan maksullisen lomittaja-avun myöntämisessä tulisi menetellä säännöksen tarkoittamalla tavalla, jos maksullista lomittaja-apua ei ole esim. vapaana olevien lomittajien vähäisyydestä johtuen mahdollista antaa kaikille niille, jotka haluaisivat käyttää sanottua palvelumuotoa.

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos:

1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai

2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi.

Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän.

Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

Suomen ja ruotsin kieltä käyttävän oikeudesta viranomaisen järjestämään tulkkaukseen ja kääntämiseen säädetään kielilaissa. Tulkitsemisesta ja kääntämisestä saamen kielelle on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun (HL 26 §).

Myös lomituspalveluasiat voivat kohdistua henkilöihin, jotka eivät ymmärrä tai tule ymmärretyksi viranomaisessa kielilain perusteella käytetyillä kielillä. Myös aisti- tai puhevika voi olla esteenä asian ymmärtämiselle. Tämän vuoksi viranomaiselle on eräin edellytyksin asetettu tulkitsemisvelvoite.

Tulkitseminen on viranomaisen velvollisuus silloin kun kyse on viranomaisen esille ottamasta asiasta. Lomituspalvelujärjestelmässä useammin sovellettavaksi tullee sen sijaan edellä olevan säännöksen 3 mom., jonka mukaan viranomainen voi vastata tulkitsemisesta ja kääntämisestä myös muissakin tilanteissa. Mikäli tällainen tulkitseminen tai kääntäminen on ilman kohtuutonta hankaluutta järjestettävissä paikallisyksikön toimesta, tulisi menetellä sen mukaisesti, vaikka suoranaista velvoitetta siihen ei olisikaan.

Tulkitseminen voi olla kirjallisen käännöksen laatimisen ja puheen tulkkauksen lisäksi viittoma- tai muun kielen tulkkausta sekä tekstin tulkitsemista suullisesti.

Tulkitseminen ei edellytä, että se tapahtuu esimerkiksi vieraskielisen asianosaisen äidinkielellä. Riittää, että käytetään kieltä, jota henkilö ymmärtää niin, että asia selviää puolin ja toisin. Tulkkina toimivalle ei ole asetettu erityisvaateita. Tulkkina tai kääntäjänä ei kuitenkaan saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä aisti- tai puhevikaisten palvelujen saantiin, jos henkilö viastaan tai vammastaan huolimatta pystyy harjoittamaan maataloutta niin, että hän täyttää vuosiloman/sijaisavun saamisen edellytykset.

Tältä osin tulkitsemisen tarvetta vähentää osaltaan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annettu laki.

Esteellisyys

Virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Mitä virkamiehen esteellisyydestä säädetään, koskee myös monijäsenisen toimielimen jäsentä ja muuta asian käsittelyyn osallistuvaa sekä tarkastuksen suorittavaa tarkastajaa (HL 27 §).

Käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimia, jotka voivat vaikuttaa päätöksen sisältöön. Käsittelyä on asian valmistelu, ratkaiseminen samoin kuin osallistuminen päätöksentekoon. Rutiininomaiset toimenpiteet, kuten esimerkiksi asiakirjojen arkistointi, jotka tehdään samansisältöisinä kaikissa vastaavissa asioissa ja jotka eivät voi vaikuttaa päätöksen sisältöön, eivät ole tässä tarkoitettua asian käsittelyä.

Läsnäolokielto on tarpeen, koska esteellinen henkilö saattaa pelkällä läsnäollaan horjuttaa puolueettomuutta.

Esteellisyyden ratkaisemisesta on säädetty erikseen HL:n 29 §:ssä (ks. jäljempänä).

Esteellisyysperusteet

Virkamies on esteellinen:

1) jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen;

2) jos hän tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

3) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulle läheiselleen;

4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

5) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

6) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen tai valvontaan; tai

7) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Läheisellä tarkoitetaan 1 momentissa:

1) virkamiehen puolisoa ja virkamiehen lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja virkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;

2) virkamiehen vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, virkamiehen sisarusten lapsia ja virkamiehen entistä puolisoa; sekä

3) virkamiehen puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä virkamiehen puolison sisarusten lapsia.

Läheisenä pidetään myös vastaavaa puolisukulaista. Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä (HL 28 §).

Avoliiton yhteydessä syntyvillä perhe- ja lankoussuhteilla on esteellisyysperusteena samanlainen merkitys kuin avioliitossa. Läheisiä ovat myös ottolapsi ja ottovanhemmat. Säännöksen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna ”muuten erityisen läheisenä henkilönä”, voidaan pitää esimerkiksi seurustelukumppania, kihlattua tai erityisen hyvää ystävää.

Osallisuusjäävi 1 - kohta

Paikallisyksikön vastuuhenkilö tai muu hallintohenkilöstöön kuuluva on esteellinen, jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen. Asianosainen on esimerkiksi henkilö, jonka hakemusta tai muuta asiaa käsitellään.

Edustusjäävi 2- kohta

Paikallisyksikön työntekijä on esteellinen, jos hän tai hänen läheisensä avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

Edustamisella tarkoitetaan toimimista toisen henkilön asiamiehenä tai lakimääräisenä edustajana. Esteellisyys rajoittuu yleensä vain siihen asiaan, jossa paikallisyksikön työntekijä tai hänen läheisensä edustaa tai avustaa asianosaista. Lakimääräinen edustaja eli esimerkiksi holhoustoimesta annetussa laissa tarkoitettu edunvalvoja on yleensä katsottava esteelliseksi käsittelemään kaikkia edustettavaansa koskevia asioita. Toisaalta vain voimassaoleva avustajan tai edustajan asema aiheuttaa esteellisyyden. Esteellisyyttä ei sitä vastoin ole, jos työntekijä on aikaisemmin avustanut tai edustanut henkilöä jossakin aikaisemmassa asiassa.

Asianosaista avustettaessa tulee varmistua siitä, ettei puolueettomuus vaarannu. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, ettei paikallisyksikön työntekijä voi kirjoittaa oikaisupyyntöä tai valitusta asiakkaan puolesta muuta kuin valituskirjelmän teknisenä toteuttajana asiakkaan sanelun mukaan. Tältä osin ks. myös edellä kohta "neuvonta".

Intressijäävi 3 -kohta

Henkilö on esteellinen, jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulle läheiselleen.

Lomituspalvelujärjestelmässä hyöty tai vahinko liittyy useimmiten lomituspalvelujen myöntämiseen ja niistä mahdollisesti perittäviin maksuihin sekä itse järjestetyn korvauksen maksamiseen.

Palvelussuhde- ja toimeksiantojäävi 4 -kohta

Esteellisyysperuste on myös se, että asiaa käsittelevä vastuuhenkilö tai muu paikallisyksikön hallintohenkilöstöön kuuluva on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa.

Lomituspalvelujärjestelmässä tämä esteellisyysperuste voi tulla sovellettavaksi esimerkiksi silloin, jos paikallisyksikön työntekijä itse harjoittaa lomituspalveluyritystoimintaa sivutoimisesti tai hän on palvelussuhteessa lomituspalvelujen tarjoajaan. Työntekijä on silloin esteellinen käsittelemään niitä lomituspalveluasioita, jotka ovat tai saattavat olla yhteydessä hänen harjoittamaansa yritystoimintaan tai kyseiseen palvelussuhteeseen.

Yhteisöjäävi ja virasto- ja laitosjäävi 5 ja 6-kohdat

Kuntalain 97 §:n 4 momentin mukaan virasto- ja laitosjääviä (6-kohtaa) ei sovelleta kunnassa ja yhteisöjääviäkin (5-kohta) sovelletaan HL:ssa määriteltyä suppeammin. Yhteisöjäävi voi kuitenkin tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos paikallisyksikön työntekijä on hallituksen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, joka toimii lomituspalvelujen tarjoajana.

Luottamuksen vaarantamisjäävi 7-kohta

Asian käsittelijä on esteellinen myös silloin, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu. Tällä perusteella ei ole tarkoitettu laajentaa esteellisyysperusteita suhteettomasti, vaan perusteen tulisi vastata suunnilleen samantasoista tilannetta kuin muissakin esteellisyysperusteissa. Merkitystä on myös sillä, miltä menettely näyttää ulkopuolisen silmin tarkasteltuna (objektiivinen arvio).

Tähän yleislausekkeeseen perustuva jääviys voi syntyä esimerkiksi silloin kun kyse on "julkisesta vihamiehestä" tai kiinteästä ystävyyssuhteesta. Esteellisyys voi perustua myös siihen, että paikallisyksikön työntekijä on osallistunut saman asian käsittelyyn jossakin muussa viranomaisessa.

Esteellisyyden ratkaiseminen ja asian käsittelyn jatkaminen

Virkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä.

Virkamies ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään. Monijäsenisen toimielimen jäsenen ja esittelijän esteellisyydestä päättää kuitenkin toimielin. Monijäseninen toimielin päättää myös muun läsnäoloon oikeutetun esteellisyydestä. Jäsen tai esittelijä saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain, jos toimielin ei olisi ilman häntä päätösvaltainen eikä hänen tilalleen ole ilman huomattavaa viivytystä saatavissa esteetöntä henkilöä.

Esteellisyyttä koskevaan päätökseen ei saa hakea erikseen oikaisua eikä muutosta valittamalla (HL 29 §).

Esteellisen virkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies. Virkamies saa kuitenkin käsitellä kiireellisen asian, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voi vaikuttaa (HL 30 §).

14.4 Asian selvittäminen ja kuuleminen

Selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen (31 §).

Lausuntoa tai muuta selvitystä koskevassa pyynnössä on yksilöitävä, mistä erityisistä seikoista selvitystä on esitettävä (HL 32 §).

Säännöksellä pyritään siihen, että lausuntojen tai selvitysten toimittaminen olisi mahdollisimman yksinkertaista toimittajan kannalta. Vaadittavan selvityksen tulee olla tarpeellista ja tarkoituksenmukaista ja mahdollisimman helposti saatavissa olevaa.

Viranomaisen on ratkaistava toimivaltaansa kuuluva ja asianmukaisesti vireille pantu asia (ratkaisupakko). Päätöksenteko perustuu tosiasioihin ja voimassa oleviin säännöksiin.

Viranomaisella on asiassa selvittämisvelvollisuus. Tämä ei merkitse sitä, että viranomaisen itsensä olisi hankittava kaikki asiassa tarvittava lisäselvitys. Viranomainen harkitsee, onko tarpeen hankkia lisäselvitystä asianosaisen vaatimuksen perusteista ja tarvittaessa kehottaa asianosaista itseään hankkimaan tarpeelliseksi katsomansa lisäselvityksen, jollei lisäselvitystä ole muulla tavoin (esim. viranomaisen itsensä toimesta) tarkoituksenmukaisemmin saatavissa.

Jos asianosainen ei itse toimita häneltä pyydettyä selvitystä tai jos paikallisyksikkö ei voi sitä hankkia, asian selvittämättä jättäminen jää asianosaisen vahingoksi.

Selvityspyyntö ja selvityksen antamiselle asetettava määräaika

Asiakirjan täydentämistä, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten on asetettava asian laatuun nähden riittävä määräaika.

Asianosaiselle on ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä asian ratkaisemista. Määräaikaa voidaan asianosaisen pyynnöstä pidentää, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi (HL 33 §).

Määräaika, jonka kuluessa pyydetty lausunto tai selvitys on toimitettava, koskee myös puhelimitse tehtyjä selvityspyyntöjä.

Määräajan tulee olla kohtuullinen, ja sen pituus riippuu asian laajuudesta samoin kuin sen kiireellisyydestä. Määräaika esim. muutaman päivän kuluttua alkavaksi ilmoitetun sijaisavun edellytysten selvittämisen osalta voidaan asian luonteesta johtuen määrätä lyhyemmäksi kuin asiassa, jos selvityksen ehtii toimittaa myöhemminkin, ilman että sillä on merkitystä etuuden myöntämisen kannalta.

Kohtuullisena määräaikana (ilman edellä mainittuja poikkeustekijöitä) voidaan pitää yleensä kahta viikkoa.

Määräajan noudattamatta jättäminen ei yleensä aiheuta asian raukeamista vaan asia käsitellään joka tapauksessa jo olemassa olevien tietojen perusteella. Tarvittaessa tulee ennen asian ratkaisemista selvittää vielä paikallisyksikön mahdollisuudet hankkia itse pyytämänsä selvitys, mikäli asianosainen ei ole toimittanut sitä asetetun määräajan puitteissa.

Asianosainen voi esittää selvityksensä määräajan jälkeenkin, jos asiaa ei ole vielä ratkaistu.

Lisäselvityksen pyytämisestä ja määräajasta tehdään merkintä tai otetaan kopio asiakirjoihin.

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos

1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;

2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;

3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;

> 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
>
> 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta (HL 34 §).

Kuuleminen tarkoittaa sitä, että asianosaiselle varataan tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta ja antaa etukäteen selvityksensä seikoista, jotka voivat vaikuttaa ratkaisuun.

Lähtökohtana on, että asianosaista kuullaan aina ennen päätöksen antamista. Vain laissa säädetyissä poikkeustilanteissa asian saa ratkaista ilman kuulemista. Lomituspalveluiden näkökannasta yleisimmät tilanteet, joissa asian voi ratkaista asianosaista kuulematta, ovat:

- hyväksytään asianosaisen hakemus sellaisenaan, eikä ratkaisulla ole muita asianosaisia,
- välttämätön oikeudellinen edellytys hakemuksen hyväksymiselle puuttuu (esim. henkilö hakee vuosilomaa ja hän saa täyttä työkyvyttömyyseläkettä, joka käy ilmi myös hakemukselta).

Sen sijaan kuuleminen on aina tehtävä ennen osittainkaan hylkäävää päätöstä esimerkiksi silloin, kun paikallisyksikön muilta viranomaisilta/asianosaisilta saamat selvitykset, joita ei ole asiakkaalla, voivat vaikuttaa asiakkaalle epäedulliseen ratkaisuun tai muilta saadut tiedot, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun, ovat ristiriidassa hakijan itsensä antamien tietojen kanssa tai asiakkaalta itseltään on saatu tällaisia ristiriitaisia tietoja. Paikallisyksikkö voi kuitenkin antaa päätöksen lomituspalvelun järjestämisestä kieltäytymisestä ilman kuulemista silloin, jos kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa lomittajan terveydelle tai turvallisuudelle (ks. lisää kohdasta 8.7).

Kuulemisesta ilmoittaminen

> Asianosaiselle on ilmoitettava kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Kuulemista koskevassa pyynnössä on tarvittaessa yksilöitävä, mistä seikoista selitystä pyydetään. Asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin (HL 36 §).

Kuulemiskirjeestä on käytävä ilmi yllä olevassa säännöksessä ilmoitetut seikat. Ks. määräajan pituudesta yltä kohdasta ”Selvityspyyntö ja selvityksen antamiselle asetettava määräaika”.

Asianosainen päättää itse, vastaako hän kuulemispyyntöön. Vastaamatta jättäminen ei estä asian käsittelyä.

Kuuleminen on pääsäännön mukaan tehtävä kirjallisesti. Kuuleminen voi tapahtua myös suullisesti, jos se on tarkoituksenmukaista kuulemisen toteuttamiseksi eikä vaaranna asianosaisen oikeusturvaa (esimerkiksi takaisinperinnästä on kuultava aina kirjallisesti, kuulemista ei kuitenkaan ylipäänsä tarvitse tehdä siinä tilanteessa, jossa takaisinperinnästä voidaan suoraan luopua vähäisyyden perusteella). Jos asianosaista kuullaan puhelimitse tai muuten suullisesti, tehdään keskustelusta muistio, josta käy ilmi keskustelun ajankohta ja tarkka sisältö sekä keskusteluun osallistuneet. Muistio on käytävä lopuksi kuultavan kanssa läpi sen varmistamiseksi, että asiat on oikein kirjattu ja keskustelun osapuolet ovat samaa mieltä siitä mistä on keskusteltu ja mitä kuultava on esittänyt ja halunnut. Kuulemisen perusteella tehty asiakirja lähetetään asiakkaalle tiedoksi. Puhelinkuulemisessa on kuultavan henkilöllisyys varmistettava.

Päämiehen ja edunvalvojan tai huoltajan kuuleminen

Edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja vastaavasti päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi (HL 35 §).

Suullinen vaatimus ja selvitys

Viranomaisen on pyynnöstä varattava asianosaiselle tilaisuus esittää vaatimus tai selvitys suullisesti, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa asianosaiselle kohtuuttomia vaikeuksia. Muut asianosaiset on kutsuttava samanaikaisesti paikalle, jos se on välttämätöntä asianosaisten oikeuksien tai edun valvomiseksi.

Viranomainen voi asianosaisen pyynnöstä varata tilaisuuden asian selvittämiseksi tarpeellisten tietojen suulliseen esittämiseen muissakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa (HL 37 §).

Säännös koskee tilannetta, jossa asia on jo tullut vireille.

Kohtuuttomilla vaikeuksilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa asiakas ei sairauden vuoksi pysty asioimaan kirjallisesti. Suullisen lausuman hyväksymisessä ei ole kyse asian suullisesta käsittelystä vaan siitä, että tiedon vastaanottaja merkitsee muistiin, mitä asianosainen esittää. Säännöksen tarkoituksena on helpottaa asianosaisen mahdollisuuksia toimia omassa asiassaan.

Suullisen, esimerkiksi puhelimitse tai asiakaspalvelutilanteessa saadun tiedon vastaanottaminen hyväksytään aina, kun se on mahdollista. Käytännössä kuitenkin muutoin kuin täysin maksullisen lomittaja-avun osalta lomituspalvelun myöntämiseksi samoin kuin itse järjestetyn korvauksen maksamiseksi tarvittavat tiedot olisi pääsääntöisesti saatava kirjallisesti. Hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan tarkoitus on, että kirjallista hakemusta voidaan osittain täydentää suullisesti. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, kun samalla perusteella myönnettyä sijaisapua on tarkoitus jatkaa. Suullista muotoa voidaan

käyttää esim. kun asiakkaalta tarkistetaan yksittäistä tietoa. Tarkoituksenmukaisuus, käsittelyn nopeus ja menettelyn varmuus on kuitenkin otettava huomioon. Suullisesti saaduista tiedoista tehdään muistio, joka liitetään asiakirjoihin.

Myös esimerkiksi lääkärinlausunnot ja tilinumerotiedot tarvitaan kirjallisena. Lisäksi esimerkiksi itse järjestetyn lomituksen ennakkoilmoitus on LPA:n nojalla tehtävä kirjallisesti.

Tietojen kirjaaminen

Tiedot suullisesti esitetyistä vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, on kirjattava tai muulla tavoin rekisteröitävä. Sama koskee tietosuojalaissa (1050/2018) tarkoitetusta henkilörekisteristä saatua tietoa (HL 42 §).

Lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanossa kaikki tarpeelliset tiedot kirjataan, myös suullisesti vastaanotetut.

14.5 Asian ratkaiseminen

HL:n 7 luvussa säädetään päätöksen muotoa ja sisältöä ja perusteluvelvollisuutta koskevista vaatimuksista. Lisäksi luvussa on säännös oikaisuvaatimusohjeesta

Päätöksen muoto

Hallintopäätös on annettava kirjallisesti.

Päätös voidaan antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi.

Suullinen päätös on viipymättä annettava myös kirjallisena oikaisuvaatimusohjeineen tai valitusosoituksineen. Määräaika oikaisuvaatimuksen tekemiseen tai muutoksenhakuun alkaa kirjallisen päätöksen tiedoksisaannista siten kuin siitä erikseen säädetään (HL 43 §).

Päätöksen sisältö

Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;

2) asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;

3) päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä

4) sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Annettaessa suullinen päätös asianosaiselle on ilmoitettava, miten asia on ratkaistu, ja selostettava ratkaisun perustelut (HL 44 §).

Tämän säännöksen soveltamisen osalta viitataan lukuun 15 (Päätöksen muoto ja tiedoksianto).

Päätöksen perusteleminen

Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos:

1) tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista;

2) päätös koskee kunnallisen monijäsenisen toimielimen toimittamaa vaalia;

3) päätös koskee vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista tai sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arviointiin;

4) päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta; taikka

5) perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta.

Perustelut on kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa esitettävä, jos päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen käytäntöön (HL 45 §).

Päätöksen perustelujen osalta viitataan niin ikään lukuun 15 (Päätöksen muoto ja tiedoksianto).

Päätöksen tiedoksianto

Päätöksen tiedoksiantamista käsitellään tämän oppaan luvussa 15 (Päätöksen muoto ja tiedoksianto).

14.6 Asia- ja kirjoitusvirheen korjaaminen

Asiavirheen korjaaminen

Viranomainen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen, jos:
1) päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen;
2) päätös perustuu ilmeisen väärään lain soveltamiseen;
3) päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe; tai
4) asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka voi olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Päätös voidaan korjata 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Asianosaisen suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos

virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Päätös voidaan korjata 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa ainoastaan asianosaisen eduksi. (HL 50 §)

Viranomainen voi korjata vain omassa päätöksessään olevan asiavirheen.

Virheellinen selvitys tarkoittaa päätöksenteossa huomioon otettua, mutta sittemmin virheelliseksi todettua seikkaa. Selvityksen puutteellisuus tarkoittaa taas, ettei päätöksenteossa ole otettu huomioon jotakin asiaan vaikuttavaa seikkaa. Tällaisen seikan on tarvinnut olla olemassa jo päätöksentekohetkellä, jotta päätös voidaan siihen perustuen oikaista jälkikäteen.

Ilmeisen väärää lain soveltamista olisi esimerkiksi myöntää vuosiloma hakijalle, joka ei selvästi täytä sen saamisen edellytyksiä.

Menettelyvirhe tarkoittaa virhettä viranomaisen menettelyssä, esim. tarvittava kuuleminen on jäänyt hoitamatta.

Uusi selvitys voi olla uutta, ennestään tuntematonta taikka selvitystä, jota ei ole tiedetty tai osattu ottaa huomioon asiaa ensi vaiheessa ratkaistaessa. Uutena selvityksenä voi lisäksi tulla kysymykseen päätöksen tekemisen jälkeen ilmaantuneet tosiseikat kuten asianosaisen olosuhteissa tapahtuneet muutokset.

Virheen on oltava kiistaton. Jos kysymyksenä on esimerkiksi tulkintaerimielisyys, asiaa ei voida korjata asiavirheenä.

Virheellisen tai puutteellisen selvityksen, väärän lain soveltamisen tai menettelyvirheen vuoksi virhe voidaan korjata asianosaisen eduksi tai vahingoksi. **Asiavirheen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää asianosaisen nimenomaista, yksiselitteistä ja kirjallista suostumusta.** Suostumusta pyydettäessä selvitetään päätöksen korjaamisen kaikki vaikutukset asiakkaan kannalta. Suostumusta ei tarvitse erikseen hankkia silloin, kun asianosainen itse on pyytänyt virheen korjaamista. Suostumusta ei myöskään tarvita, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Tällä viitataan lähinnä niihin tilanteisiin, joissa on kysymys asianosaisen vilpillisestä menettelystä tai vakavasta laiminlyönnistä.

Kun virhe korjataan uuden selvityksen vuoksi, virhe voidaan korjata vain asianosaisen eduksi ja tässä tilanteessa edellytetään lisäksi, että virhe on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen

Viranomaisen on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhetaikka muu niihin verrattava selvä virhe.

Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen eikä virhe ole aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä (HL 51 §).

Viranomainen voi korjata vain omassa päätöksessään olevan virheen.

Kirjoitus- tai laskuvirhe on luonteeltaan tekninen ja se on syntynyt vasta päätöstä laadittaessa, jolloin kirjoitettu päätös ei vastaa sitä päätöstä, jonka paikallisyksikkö itse asiassa on tehnyt. On myös mahdollista, että kirjoitus- tai laskuvirhe on syntynyt jo valmisteluvaiheessa, josta se on sellaisenaan siirtynyt päätökselle. Olennaista on, että päätöksenteon perusteena olleet tiedot ovat sinänsä olleet oikeita, mutta virhe on syntynyt tietoja käsiteltäessä.

Jos virhe on päätöksenteon perustana olleissa selvityksissä, kyseessä on asiavirhe. Epäselvissä tapauksissa virhe katsotaan asiavirheeksi.

Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamiseen ei tarvita asianosaisen suostumusta, mutta asianosaista on kuitenkin kuultava, ellei asiakas ole itse pyytänyt virheen korjaamista.

Kirjoitus- tai laskuvirhettä ei kuitenkaan saa korjata, jos se johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Kohtuuttomuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota muun muassa asianosaisen omiin mahdollisuuksiin havaita saamansa päätöksen virheellisyys. Korjaaminen saattaa johtaa kohtuuttomuuteen myös silloin, kun päätöksen antamisesta on kulunut jo pitkä aika.

Korjaamisasian vireilletulo ja käsittely

Viranomainen käsittelee korjaamisasian omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta. Aloite on tehtävä tai vaatimus virheen korjaamiseksi on esitettävä viiden vuoden kuluessa päätöksen tekemisestä.

Asiavirheen korjaaminen edellyttää, että asia käsitellään uudelleen ja asiassa annetaan uusi päätös. Kirjoitusvirhe korjataan korvaamalla virheen sisältävä toimituskirja korjatulla toimituskirjalla. Asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjoitusvirheen korjaamista, jollei se ole tarpeetonta.

Asia- tai kirjoitusvirheen korjaamisesta on tehtävä merkintä alkuperäisen päätöksen taltiokappaleeseen tai viranomaisen käytössä olevaan tietojärjestelmään. Uusi tai korjattu toimituskirja on annettava asianosaiselle maksutta (HL 52 §).

Täydentävät säännökset korjaamismenettelystä

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista viranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon toistaiseksi tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Jos korjattavaan päätökseen on haettu oikaisua, muutosta tai siitä on vireillä erikseen säädetty menettely, korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava tälle viranomaiselle. Korjaamisasian käsittely ei vaikuta valitusajan tai muun määräajan kulumiseen.

Päätökseen, jolla viranomainen on hylännyt virheen korjaamista koskevan vaatimuksen, ei saa hakea muutosta valittamalla. (HL 53 §)

Jos asianosainen väittää, että päätöksessä on virhe ja vaatii sen korjaamista, paikallisyksikkö tutkii asian.

Jos asiavirheen korjaamisen edellytykset täyttyvät paikallisyksikkö poistaa virheellisen ratkaisunsa ja antaa asiasta uuden päätöksen. Päätöksessä tulee ilmoittaa, että sillä oikaistaan aiemmin annettua päätöstä. Päätökseen on liitettävä oikaisuvaatimusohje Melaan.

Jos kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisen edellytykset täyttyvät paikallisyksikkö korjaa virheen korvaamalla virheen sisältävän toimituskirjan korjatulla toimituskirjalla. Korjattuun asiakirjaan liitetään oikaisuvaatimusohje Melaan kuitenkin siten, **että oikaisukeinon käyttäminen rajataan kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamiseen**.

Paikallisyksikön on myös tehtävä korjausmerkinnät siten kuin HL:n 52 §:ssä säädetään.

Jos taas virheen korjaamisedellytyksiä ei ole, asiasta annetaan päätös, mutta tähän päätökseen ei liitetä oikaisuvaatimusohjetta eikä valitusosoitusta. Päätöksessä on ilmoitettava, että HL:n 53 §:n nojalla valittaminen ei ole mahdollista. Asianosaisella ei ole oikeussuojan tarvetta, sillä hän on voinut hakea oikaisua aiempaan päätökseen. Korjaamisvaateen hylkäävä päätös ei myöskään vaikuta asianosaisen oikeuteen hakea lainvoimaisen päätöksen poistamista.

14.7 Hallintokantelun tekeminen

Viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättämisestä voi jokainen tehdä hallintokantelun toimintaa valvovalle viranomaiselle (HL 53 a § 1 mom.).

14.8 Sähköinen asiointi

HL:n 5 §:n 2 momentin mukaan mm. hallintoasian sähköisestä vireillepanosta ja käsittelystä säädetään SAsiointiL:ssa. Kyseisen lain 5 §:n mukaan sähköisten asiointipalvelujen järjestämisestä ja saatavuuden turvaamisesta säädetään digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetussa laissa (306/2019, digipalvelulaki).

Digipalvelulain 5 §:n mukaan viranomaisen on tarjottava jokaiselle mahdollisuus toimittaa asiointitarpeeseensa liittyvät sähköiset viestit ja asiakirjat käyttäen digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä.

SAsiointiL:n 9 §:n 1 momentin mukaan vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Sähköisellä asiakirjalla taas tarkoitetaan kyseisen lain 4 §:n mukaan sähköistä viestiä eli ”sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä lähetettyä tarvittaessa kirjalliseen muotoon tallennettavissa olevaa informaatiota”.

Vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää siis esimerkiksi sähköposti tai tekstiviesti viranomaisen kyseistä tekstiviestiasiointia varten ilmoittamaan numeroon. Viranomainen voi myös tarjota esimerkiksi sähköisen hakemuslomakkeen tai käyttöoikeuden sähköiseen järjestelmään. Puhelu ei kuitenkaan täytä laissa tarkoitettua sähköisen asiakirjan määritelmää.

Huomioitavaa on, että ollakseen SAsiointilain tarkoittama sähköinen asiakirja, viranomaisen pitää pystyä tallentamaan sähköinen viesti kirjalliseen muotoon ja sen on myös pystyttävä arkistoimaan sähköinen viesti siten, että sen alkuperäisyys ja säilyminen sisällöltään muuttumattomana voidaan myöhemmin osoittaa. Esimerkiksi viranomainen voi käyttää sähköisessä asioinnissa vain sellaista tekstiviestitoimintoa, jossa tekstiviestit ovat tallennettavissa kirjalliseen muotoon ja arkistoitavissa siten, että viestin alkuperäisyys ja säilyminen sisällöltään muuttumattomana voidaan myöhemmin osoittaa. Kaikilla paikallisyksiköillä ei siis välttämättä ole mahdollisuutta tekstiviestiasiointiin.

Digipalvelulain 5 §:n mukaan viranomaisen on tiedotettava digitaalisissa palveluissaan selkeästi, miten jokainen voi hoitaa asiansa viranomaisen kanssa sähköisesti ja julkaistava digitaalisessa palvelussa yhteystieto, josta jokaisella on mahdollisuus saada neuvoja viranomaisen digitaalisen palvelun käyttämiseksi. Lisäksi SAsiointiL:n 7 §:n mukaan viranomaisen on sopivalla tavalla ilmoitettava sähköisessä asioinnissa käytettävät yhteystietonsa.

Huomattava on, että sähköisen asioinnin mahdollisuus ei rajoita tai estä perinteistä kirjallista asiointia, eli sähköinen asiointi on vain vaihtoehto perinteiselle kirjalliselle asioinnille.

Muita velvoitteita

Paikallisyksikön tulee edellä olevan lisäksi ottaa huomioon mm. seuraavat:
- Viranomaisen on varmistettava riittävä tietoturvallisuus asioinnissa. (mm. digipalvelulain 4 §:n 1 mom. ja EU:n yleisen tietosuoja-asetus (GDPR, EU 2016/679).
- Viranomaisen on huolehdittava sen vastuulla olevien digitaalisten palvelujen ja muiden viranomaisen käytössä olevien sähköisten tiedonsiirtomenetelmien saatavuudesta muulloinkin kuin viranomaisen asiointipisteiden aukioloaikoina. Digitaalisten palvelujen ja muiden sähköisten tiedonsiirtomenetelmien käyttökatkot on ajoitettava ajankohtaan, jolloin niiden käyttö on vähäistä. Käyttökatkoista on tiedotettava sopivalla tavalla ennalta yleisölle. Viranomaisen on julkaistava käyttökatkon ajaksi ohjeet, miten jokainen saa asiansa hoidetuksi vaihtoehtoisella tavalla. (digipalvelulain 4 §:n 2 mom.).

- Viranomaisen on viipymättä ilmoitettava sähköisen asiakirjan vastaanottamisesta lähettäjälle. Ilmoitus voidaan toimittaa tietojärjestelmän välityksellä automaattisena kuittauksena tai muutoin. (SAsiointiL 12 §)

> On huomattava, että ilmoitus sähköisen asiakirjan saapumisesta ei ole kannanotto asian käsittelyn edellytyksiin eikä lopputulokseen. Ilmoitus ei myöskään sellaisenaan merkitse vielä sitä, että asia on tullut viranomaisessa vireille. Ilmoitus voi siis olla esimerkiksi ”Olemme vastaanottaneet lähettämänne sähköpostiviestin”.

- Saapuneet sähköiset asiakirjat on kirjattava tai niiden saapuminen on muulla luotettavalla tavalla rekisteröitävä. Kirjaus- tai muista vastaavista merkinnöistä on käytävä ilmi asiakirjan saapumisajankohta sekä merkinnät asiakirjan eheyden ja alkuperäisyyden toteamisesta. (SAsiointiL 13 § 1 mom.)
- Viranomaisen on viipymättä siirrettävä myös sille erehdyksessä toimitettu sähköinen asiakirja, sille viranomaiselle, jolle asiakirja on osoitettu. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan toimittaneelle. Siirretyssä asiassa määräaikaa katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomainen saa asiakirjan määräajan kuluessa. (SAsiointiL 15 §)

Sähköisen viestin saapumisajankohta

> Sähköinen viesti toimitetaan viranomaiselle lähettäjän omalla vastuulla (SAsiointiL 8 §).
>
> Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.
>
> Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisajankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys (SAsiointiL 10 §).

Jos vireillepanolle on asetettu määräaika, asiakirjan lähettäjä on asiakirjan toimittamistavasta riippumatta vastuussa siitä, että asiakirja saapuu toimivaltaiseen viranomaiseen perille ajoissa. Määräajassa toimitettava asiakirja, myös sähköinen asiakirja, on annettava viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä. Kunnallisen viranomaisen aukioloajoista ei ole yleisiä säännöksiä, vaan ne ovat viranomais- ja kuntakohtaisia.

Sitä vastoin viranomaisen asian käsittelyn yhteydessä pyytämän lisäselvityksen ym. muun vastaavan asiakirjan katsotaan saapuneen määräajassa, jos asiakirja saapuu viimeistään määräajan viimeisen päivän aikana. Toisaalta tällainen asiakirja, toisin kuin vireillepanoasiakirja, otetaan vakiintuneen käytännön mukaan huomioon aina, jos se vain ehtii mukaan asian valmisteluun.

Allekirjoitus

Viranomaiselle saapunutta sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjästä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä (SAsiointiL 9 § 2 mom.).

Asiakirjan alkuperäisyydellä tarkoitetaan tässä tietoa asiakirjan lähettäjästä ja eheydellä asiakirjan säilymistä muuttumattomana. Alkuperäisyyteen ja eheyteen liittyvät epäilyt oikeuttavat viranomaisen aina vaatimaan asiakirjan toimittamista esimerkiksi joko alkuperäisenä ja varustettuna asianmukaisin allekirjoituksin.

Valtuutus

Jos viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta, asiamiehen ei tarvitse toimittaa valtakirjaa. Viranomainen voi kuitenkin määrätä valtakirjan toimitettavaksi, jos viranomaisella on aihetta epäillä asiamiehen toimivaltaa tai sen laajuutta (SAsiointiL 9 § 2 mom.).

Valtakirja on siis toimitettava esimerkiksi, jos toimihenkilöllä on syytä epäillä asiakirjan olevan asiakkaan tahdon vastainen.

15 Päätöksen antaminen, muoto ja tiedoksianto

15.1 LPL:n 11 §:n mukainen päätös eli ns. oikaisuvaatimuskelpoinen päätös

LPL 11 §:n mukaan paikallisyksikkö päättää:

1. lomituspalvelujen antamisesta,

   Päätös annetaan
   - siitä, onko henkilöllä oikeus hakemaansa vuosilomaan tai sijaisapuun;
   - siitä, onko henkilö itse järjestetyn vai paikallisyksikön järjestämien lomituspalvelujen piirissä;
   - paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa sijaisapupäivän kestosta ja kieltäydyttäessä tarkistamasta sitä sekä pyydettäessä keston pidentämisestä (LPL 8 §);
   - paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa pyydettäessä vuosilomapäivän kestosta, tarkistamisesta ja pidentämisestä (LPL 8 §);
   - vuosilomien samanaikaisuusvelvoitteesta (LPL 17 a §);
   - itse järjestetyssä lomituksessa lomituspäivän (vuosivuosiloma- ja sijaisapupäivän) kestosta ja sen tarkistamisesta (LPL 8 §);
   - vuosiloman siirtämisestä seuraavalle kalenterivuodelle ja kieltäydyttäessä siirtämästä vuosilomaa saman kalenterivuoden sisällä (LPL 19 § 2 mom.);
   - hakemansa lomituspalvelun menettämisestä (LPL 19 § 1 mom. ja 20 §);
   - lomittajan tehtävien lisääntymisestä ja sijaisapulomituksen keskeyttämisestä (LPL:n 21 ja 22 §:n mukaiset tilanteet);
   - kieltäydyttäessä myöntämästä maksullista lomittaja-apua, valvontakäyntiä tai varallaoloa (ainakin asiakkaan pyytäessä päätöstä);
   - kieltäydyttäessä muuttamasta tehtäväosuutta kalenterivuoden aikana (LPL 8 §),
   - kieltäydyttäessä hyväksymästä tehtävää lomitustehtäviin (LPL 8 b §) ja
   - kieltäydyttäessä lomituksen järjestämisestä työturvallisuussyyllä tai tilakäynnistä kieltäytymisen johdosta (LPL 16 §).

   Vaikka edellä on joissakin kohdissa todettu, että päätös annetaan vain kun kieltäytyy, päätös on kuitenkin asiakkaan pyynnöstä annettava myös myönnöistä.

2. itse järjestetystä lomituksesta maksettavasta korvauksesta (päätös annetaan palvelun saajalle),

3. palvelujen saajalta LPL:n nojalla perittävästä maksusta,

   Maksulla tarkoitetaan sijaisavun tuntimaksua, maksullisesta lomittaja-avusta perittävää tuntimaksua (tuettu ja ns. täysi maksu) ja valvontakäynnistä tai varallaolosta perittäviä maksuja. Käytännössä sijaisapumaksun

suuruus vahvistetaan sijaisavun myöntöpäätöksellä ja maksullisesta lomittaja-avusta sekä valvontakäynnistä tai varallaolosta perittävistä maksuista annetaan päätös vain asiakkaan sitä pyytäessä.

4. palvelun saajan velvollisuudesta korvata perusteettomasti annetusta vuosilomasta, sijaisavusta tai tuetusta maksullisesta lomittaja-avusta aiheutuneet kustannukset, sekä

5. palvelun saajan velvollisuudesta korvata perusteettomasti maksetusta itse järjestetyn lomituksen korvauksesta aiheutuneet kustannukset.

Edellä mainittuja asioita koskevaan paikallisyksikön päätökseen liitetään oikaisuvaatimusohje. Oikaisuvaatimuksen ratkaiseva viranomainen on Mela.

Sen sijaan lomituksen toteuttamiseen liittyvästä ratkaisusta ei anneta LPL:n mukaista päätöstä. Tällainen ratkaisu on esimerkiksi paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa lomituksen suorittava lomittaja.

Muutoksenhausta säädetään LPL:n 9 luvussa. Tältä osin ks. luku 16.

15.2 Paikallisyksikkö päättää

Ennen 1.1.2011 vain vastuuhenkilö sai tehdä LPL:n 11 §:n mukaisia päätöksiä, mutta nykyisin LPL:ssa ei erikseen nimetä päätösten tekijää, vaan päätöksenteko kuuluu paikallisyksikölle eli päätöksen voi siis tehdä myös muu paikallisyksikön palveluksessa oleva henkilö kuin paikallisyksikön vastuuhenkilö. On huomattava, että päätöksen tekijän tulee kuntalain (410/2015) 87 §:n 2 momentin nojalla olla virkasuhteessa paikallisyksikköön, koska LPL:n 11 §:n mukaisen päätöksen antamisessa kyse on julkisen vallan käytöstä. Lisäksi päätöksen tekijällä täytyy luonnollisesti olla kunnan organisaatiossa vaadittava valtuutus päätösten tekemiseen.

15.3 Päätöksen antamista edeltävät toimenpiteet

LPL:n 11 §:n mukaisten päätösten antaminen ja niitä edeltävät toimenpiteet ovat tyypillisimmillään HL:ssa tarkoitettuja hallintoasioita. Täten asian käsittelyssä on aina huomioitava HL:n hallintoasian käsittelylle asettamat vaatimukset, kuten mm. asian selvittäminen ja asianosaisen kuuleminen. Katso tarkemmin luku 14.

15.4 Päätöksen muoto

Päätös on annettava kirjallisesti. Päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

- päätöksen tehnyt viranomainen, päätöksen tekemisen ajankohta, tiedoksiantotapa ja päätöksen postituspäivä,
- asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu,
- ratkaisu perusteluineen, sekä

– sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä. Lisätietoja antavaksi henkilöksi pyritään luonnollisesti laittamaan päätöksen laatija.

Päätös on perusteltava. Perusteluihin on kiinnitettävä erityistä huomiota silloin, kuin hakijan vaatimuksia ei hyväksytä. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut lainkohdat.

Katso myös hallintolaki luku 14.

Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemisestä.

Ehdollinen päätös

Ehdollinen päätös voidaan antaa vain LPL 11 a §:n mainitsemissa tilanteissa, katso kohdista 1.3.1.1, 4.1.2, 4.3 - 4.5.

Ehdollisella päätöksellä päätetty asia aina joko myönnetään tai hylätään varsinaisella oikaisuvaatimuskelpoisella päätöksellä. Siltä osin kuin ehdollinen päätös voidaan hyväksyä eli etuus myöntää, annettavaan myönteiseen päätökseen lisätään, että tällä päätöksellä vahvistetaan annettu ehdollinen päätös kyseisin osin. Siltä osin kuin etuutta ei voida myöntää eli ehdollista päätöstä ei voida vahvistaa, hylkäävälle päätökselle lisätään, miltä osin annettu ehdollinen päätös raukeaa ja raukeamisen perusteet sekä raukeamisesta mahdollisesti aiheutuva takaisinperintä. Asiakasta on kuultava ehdollisen päätöksen raukeamisesta ja mahdollisesta takaisinperinnästä ennen päätöksen antamista.

15.5 Päätöksen tiedoksianto

LPL:n 11 §:n mukainen päätös annetaan tiedoksi asianosaiselle hallintolain 59 §:ssä säädetyllä tavalla eli tavallisella tiedoksiannolla. Tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle ja vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Päätöksen tiedoksiannon voi tehdä myös sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003, jäljempänä asiointilaki) 4 luvun mukaisesti. Tämä edellyttää, että asiakas on antanut kirjallisen suostumuksen siihen, että päätöksen voi lähettää tiedoksi vain sähköisesti. Jos päätös on annettu tiedoksi vain sähköisellä viestillä turvapostina tai asiointipalvelun kautta, asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä.

Postituspäivä ja maininta siitä, onko päätös annettu tiedoksi postikirjeellä vai sähköisesti tulee merkitä päätökseen sekä lomitusnettiin.

15.6 Uusi päätös

Esimerkiksi tilanteessa, jossa maatalousyrittäjä on saanut kielteisen vuosilomapäätöksen päätoimisuuden estävän työsuhteen johdosta ja työsuhde päättyy alkuvuoden puolella siten, että myös kuuden kuukauden tarkastelujakson päätyttyä lomavuotta on vielä jäljellä, maatalousyrittäjälle voidaan hakemuksesta antaa aiemman kielteisen päätöksen estämättä myönteinen päätös sille ajalle, kun vuosiloman saamisen edellytykset muuttuneiden olosuhteiden johdosta täyttyvät.

Olosuhteen muuttuminen

Joskus olosuhteet voivat päätöksen antamisen jälkeen muuttua siten, että oikeutta lomituspalveluun ei tilanteen muuttumisen johdosta enää olisi, esim. kotieläinyksikkö on pienentynyt päätöksen antamisen jälkeen alle kuuteen, mutta päätös oikeudesta on annettu myös olosuhteen muuttumisen jälkeiselle ajalle. Päätöstä annettaessa ei siis ole tapahtunut virhettä, vaan tuolloin kaikki edellytykset ovat täyttyneet koko päätösajalle.

> Päätöksessä on todettava, että lomituspalvelun saamisen edellytysten on täytyttävä myös lomituspalvelujen käyttämisajankohtana. Lisäksi päätöksellä on hyvä mainita maatalousyrittäjän velvollisuudesta ilmoittaa paikallisyksikölle itseään ja maatalousyritystään koskevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa lomituspalvelujen järjestämiseen hänelle taikka hänen itse järjestämästään lomituksesta maksettavan korvauksen saamiseen tai määrään. Tämän perusteella maatalousyrittäjän on ilmoitettava myös lomituspalvelujen järjestämiseen tai itse järjestetyn korvauksen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuneista muutoksista.

Näissä tilanteissa päätös tarkistetaan olosuhdemuutoksesta lukien vastaamaan muuttuneita olosuhteita.

16 Muutoksenhaku

Maatalousyrittäjällä on mahdollisuus vaatia paikallisyksikön LPL 11 §:n nojalla tekemän päätöksen oikaisemista Melalta.

Melan päätökseen on mahdollisuus hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Korkein hallinto-oikeus voi ylimääräisin muutoksenhakukeinoin poistaa lainvoimaisen päätöksen.

16.1 Oikaisuvaatimus

Paikallisyksikön päätökseen saa vaatia oikaisua Melalta siten kuin hallintolaissa säädetään (LPL 43 §:n 1 mom.).

Ennen kuin paikallisyksikön tekemästä päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen, on haettava oikaisua järjestelmän sisällä. Melan oikaisuvaatimuksen johdosta antamasta päätöksestä on mahdollisuus valittaa järjestelmän ulkopuoliseen valituselimeen, hallinto-oikeuteen.

Oikaisuvaatimuskelpoinen päätös

Päätöksiä, joihin voi hakea Melalta oikaisua, ovat vain paikallisyksikön LPL:n 11 §:n nojalla tekemät päätökset, ks. kohdasta 15.1.

Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista lukien (HL 49 c §:n 1 mom.).

Oikaisuvaatimus toimitetaan tämän ajan kuluessa Melalle.

Jollei muuta näytetä, asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu (HL 59 §). Jos päätös on annettu tiedoksi vain sähköisellä viestillä turvapostina tai asiointipalvelun kautta, asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, kolmantena päivänä viestin lähettämisestä (Asiointilaki 19 §).

> Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulu- tai juhannusaatto tai arkilauantai, voi oikaisuvaatimuksen määräaikalain 5 §:n nojalla toimittaa vielä ensimmäisenä arkipäivänä varsinaisen määräajan jälkeen.

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti (HL 49 d §). Jos toimitat oikaisuvaatimuksesi Melaan sähköisesti, oikaisuvaatimuksen on saavuttava perille Melaan viimeistään muutoksenhakuajan viimeisen päivän aikana ennen klo 24.00.

Jos toimitat oikaisuvaatimuksen Melaan muulla tavalla kuin sähköisesi, oikaisuvaatimuksesi on saavuttava perille Melaan viimeistään muutoksenhakuajan viimeisen päivän aikana ennen Melan aukioloajan päättymistä. Mela on auki

arkipäivisin kello 16.00 saakka. Uudenvuodenaattona ja kiirastorstaina suljemme jo kello 13.00.

Paikallisyksikön toimenpiteet

Jos oikaisuvaatimus on toimitettu erehdyksessä paikallisyksikköön, paikallisyksikön on **viipymättä** siirrettävä oikaisuvaatimus Melaan. Hallintolain 21 §:n mukaan siirrettäessä asiakirja, joka on toimitettava viranomaiselle määräajassa, määräaikaa katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomainen saa asiakirjan määräajan kuluessa eli käytännössä oikaisuvaatimuksen on oltava Melassa määräajan kuluessa. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle.

> Paikallisyksikön tulee merkitä sille erehdyksessä saapuneeseen oikaisuvaatimukseen luotettavasti saapumispäivämäärä. Myös mahdollinen kirjekuori on siirrettävä Melaan.

Melan pyytäessä paikallisyksiköltä lausuntoa oikaisuvaatimuksen johdosta, paikallisyksikön tulee lausunnossaan perustella mm. miltä osin ja miksi paikallisyksikkö on sitä mieltä, että muutoksenhakijan vaatimuksiin voidaan/ei voida suostua. Asiaa tulee aina tarkastella kokonaisuutena. On myös muistettava, että lausunto on virallinen asiakirja.

16.2 Valittaminen Melan päätöksestä

Käsiteltyään oikaisuvaatimuksen Mela antaa asiassa päätöksen, josta voi valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään (LPL 43 §:n 2 mom.).

Valitus osoitetaan ja toimitetaan siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehneen paikallisyksikön toimipaikka sijaitsee.

Valitusaika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaamisesta. Tiedoksisaantiaika on seitsemän päivää postitse lähetetyn päätöksen lähetyspäivästä lukien ja kolme päivää sähköisenä viestinä lähetetyn päätöksen lähetyspäivästä lukien. **Melan antamien oikaisupäätösten osalta laissa ei ole erityissäännöstä velvoittavien päätösten tiedoksiantamisesta tavallisella tiedoksiannolla. Tällöin on noudatettava hallintolain säännöksiä velvoittavan päätöksen tiedoksi antamisesta**. Jos Melan antama velvoittava päätös esim. lomituksen keskeyttämis- tai takaisinperintäpäätös on annettu tiedoksi **vain** sähköisen asiointipalvelun kautta, tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen, kun asianosainen on noutanut oikaisupäätöksen asiointipalvelusta. Valituksen voi toimittaa vielä ensimmäisenä arkipäivänä, jos varsinainen valitusaika päättyy pyhäpäivänä, itsenäisyyspäivänä, vapunpäivänä, joulu- tai juhannusaattona tai arkilauantaina.

16.3 Valittaminen hallinto-oikeuden päätöksestä

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 12 luvun 111 §:n mukaan valituslupa on myönnettävä, jos:

1) lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi;

2) asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi; tai

3) valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy.

16.4 Hallintolain ja hallintolainkäyttölain soveltaminen

Siltä osin kuin LPL:ssa ei toisin säädetä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laista ilmenevät periaatteet tulevat sovellettaviksi valitettaessa Melan (tai hallinto-oikeuden) antamasta päätöksestä. Oikaisuvaatimusvaiheessa sovelletaan vielä hallintolakia, ks. hallintolain soveltamisesta luku 14.

16.5 Ylimääräinen muutoksenhaku

Hallintoasiassa tehtyyn lainvoiman saaneeseen päätökseen saa hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla, joita ovat kantelu, menetetyn määräajan palauttaminen ja purku. Säännökset ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista ja niiden käyttämisestä ovat oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 13 luvussa.

Mahdollisuus käyttää edellä mainittuja ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja koskee periaatteessa myös lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanossa annettuja päätöksiä.

17 Lomituspalvelujärjestelmän hallinto ja toimeenpano

17.1 Yleinen johto, ohjaus ja valvonta

STM

Lomitustoiminnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle (LPL 9 §:n 1 mom.).

17.2 Toimeenpano

Mela

Lomitustoiminnan toimeenpanosta vastaa maatalousyrittäjän eläkelaissa tarkoitettu Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Mela (LPL 9 §:n 2 mom.).

Lomitusjärjestelmän toimeenpano koko maan laajuisesti edellyttää tiettyjen toimintojen hoitamista keskitetysti. Tällaisia paikallistason "yläpuolisia" tehtäväalueita ovat esimerkiksi kustannusten korvaamiseen, seurantaan ja raportointiin liittyvät tehtävät samoin kuin sen varmistaminen, että lomituspalvelujärjestelmän toimeenpano on yhdenmukaista eri paikallisyksikköjen toimialueella.

Melan tulee huolehtia lomituspalvelujen paikallishallinnon järjestämisestä. LPL:n mukaan paikallishallinto tulee järjestää siten, että palvelut voidaan toteuttaa kulloinkin mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti kaikissa niissä kunnissa, joissa palvelujen tarvetta esiintyy.

Paikallisyksikkö

Lomituspalvelujärjestelmän toimeenpano on hajautettu niin, että maa jakautuu alueisiin, jotka vastaavat lomituspalvelujen järjestämisestä ja siihen liittyvistä hallinnollisista toimenpiteistä oman alueensa osalta. LPL:ssa tällaisesta alueesta käytetään nimitystä paikallisyksikkö.

LPL:ssa tai LPA:ssa ei ole nimenomaisia säännöksiä esimerkiksi paikallisyksikköjen muodostamisesta, niiden vähimmäiskoosta tai muista vastaavista asioista. Lähtökohta on - mikä ilmenee mm. LPL 10 §:n 1 mom:sta ja 13 §:stä - että paikallisyksiköitä muodostettaessa korostetaan tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia. Tällöin on kiinnitettävä huomiota paitsi paikallisyksikön oman alueen tarkoituksenmukaisuuteen, myös siihen, onko jako mahdollisimman tarkoituksenmukainen myös kokonaisuus ja varsinkin lähikunnissa toimivien maatalousyrittäjien asema huomioon ottaen. Niin ikään paikallisyksikköjen rajat ovat ajan oloon muuttuneet, kun esimerkiksi lomituspalveluja käyttävien maatalousyrittäjien määrässä on tapahtunut niin olennaisia muutoksia, että paikallisyksikköjen toimialueiden tarkoituksenmukaisuuden uudelleenarviointia on pidetty perusteltuna.

Kunta paikallisyksikkönä

Vaikka Melalla on lähtökohtaisesti yksinomainen vastuu lomitusjärjestelmän toimeenpanosta ja siihen liittyvän hallinnon järjestämisestä paikallistasolla, Mela voi tehdä kunnan kanssa sopimuksen (toimeksiantosopimus), jolla kunta sitoutuu huolehtimaan paikallisyksikölle kuuluvista hallintotehtävistä ja lomituspalvelujen järjestämisestä oman kuntansa alueella ja sen lisäksi mahdollisesti yhden tai useamman muun kunnan alueella (LPL 12 §:n 1 mom.).

Melan oma paikallisyksikkö

Niissä kunnissa, joissa toimeksiantosopimuksen järjestäminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista, Melan on järjestettävä paikallishallinto omien paikallisyksikköjensä avulla (LPL 13 §).

Toimeksiantosopimukset

Sopimuksessa, jolla kunta ottaa vastattavakseen lomituspalvelujen järjestämisen ja niihin liittyvät hallintotehtävät omalla alueellaan tai sen lisäksi yhden tai useamman muun kunnan alueella tulee sopia ainakin seuraavista asioista (LPL 12 §:n 2 mom.):

1 paikallisyksikön toimialue;

2 paikallisyksikön toimipaikan sijainti;

3 sopimuksen voimassaoloaika; sekä

4 sopimuksen irtisanomisperusteet, irtisanomisaika ja -menettely.

Erimielisyydet

Toimeksiantosopimuksesta johtuvat erimielisyydet, joita ei voida sopia Melan ja toimeksiantosopimuksen tehneen kunnan välillä, ratkaistaan hallintoriitana siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä asianomainen kunta sijaitsee (LPL 44 §).

Mahdollisuus saada asia käsiteltyä hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa on sekä Melalla että kunnalla.

18 Paikallisyksikön henkilöstö

Tässä luvussa käsitellään LPL:ssa olevia säännöksiä, jotka koskevat paikallisyksikön henkilöstöä tilanteessa, jossa kunta hoitaa paikallisyksikön tehtäviä Melan kanssa tekemäänsä toimeksiantosopimukseen perustuen.

18.1 Vastuuhenkilö

LPL 10 §:n 3 mom:n mukaan paikallisyksikössä tulee olla LPL:n mukaisia hallintotehtäviä varten nimetty vastuuhenkilö. Se, missä muodossa ja miten nimeäminen tapahtuu, ratkeaa kunnallista päätöksentekoa koskevien säännösten mukaisesti.

Vastuuhenkilö vastaa paikallisyksikön toiminnasta sekä asiakkaiden että Melan suuntaan. Ennen 1.1.2011 vain vastuuhenkilö sai tehdä LPL:n 11 §:n mukaisia päätöksiä (ks. tarkemmin luku 15), mutta nykyisin LPL:ssa ei erikseen nimetä päätösten tekijää, vaan päätöksenteko kuuluu paikallisyksikölle. Selvää kuitenkin on, että edelleen vastuuhenkilön tehtävissä keskeisenä on LPL:n 11 §:n mukaisten päätösten tekeminen. Koska mm. kyseisten päätösten tekemisessä käytetään julkista valtaa, vastuuhenkilön tulee olla virkasuhteessa kuntaan. Kuntalain 87 § edellyttää, että tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan virkasuhteessa.

Lisäksi Melan ja kunnan välisessä toimeksiantosopimuksessa on vastuuhenkilöä koskevia määräyksiä.

18.2 Muu hallintohenkilöstö

Paikallisyksikössä on LPL:n mukaisia hallintotehtäviä varten vastuuhenkilön lisäksi työnjohto- ja toimistotehtäviä varten tarvittava määrä muuta henkilökuntaa (LPL 10 §:n 3 mom.). Käytännössä LPL:n työnjohtotehtävillä tarkoitetaan tyypillisimmillään lomitustyön ohjausta ja valvontaa.

Lisäksi Melan ja kunnan välisessä toimeksiantosopimuksessa on hallintohenkilöstöä koskevia määräyksiä.

18.3 Lomittajat

Paikallisyksikön on järjestettävä lomituspalvelut joustavasti ja taloudellisesti (LPL 15 § 1 mom.).

Joustavuudella tarkoitetaan hallituksen esityksen (HE 110/2012) mukaan esimerkiksi sitä, että maatalousyrittäjien toivomukset ja tilojen erityiset olosuhteet otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon lomituksia järjestettäessä.

Taloudellisuus taas merkitsee hallituksen esityksen mukaan ennen muuta sitä, että paikallisyksikköön työsuhteessa olevien lomittajien työaika ja työpanos käytetään mahdollisimman tehokkaasti lomituspalvelujen tuottamiseen.

Paikallisyksikkö voi järjestää lomituspalvelut käyttämällä palveluksessaan olevia maatalouslomittajia tai ostamalla palveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta (LPL 15 § 2 mom.).

Lomittajina tulee käyttää ammattitaitoista työvoimaa.

18.3.1 Paikallisyksikön omat lomittajat

Valtion varoista korvataan lomituspalveluista aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisina pidettävät kustannukset. Tällaisina kustannuksina korvataan paikallisyksikön palveluksessa olevien lomittajien palkkauksesta ja muista eduista aiheutuvat kustannukset enintään määrään, jota on pidettävä toiminnan tarkoituksenmukaisen ja taloudellisen hoitamisen kannalta tarpeellisena ja jota kulloinkin voimassa oleva lomittajia koskeva työehtosopimus ja muut työnantajaa velvoittavat sopimukset edellyttävät (LPL 35 §).

LPL siis edellyttää, että paikallisyksikön on sopeutettava palveluksessaan olevien lomittajien määrä ja heidän työaikansa palvelujen kysynnän mukaiseksi. Kunkin lomittajan työsopimuksen mukainen työaika tulee käyttää mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti lainmukaisten lomituspalvelujen tuottamiseen.

Lisäksi Melan ja kunnan välisessä toimeksiantosopimuksessa on lomittajia koskevia määräyksiä.

Lomittajiksi tulee palkata vain ammattitaitoisia lomittajia.

Ks. myös tarkemmin lomittajalle asetetuista vaatimuksista tuetussa maksullisessa ja täysin maksullisessa lomituksessa luvusta 12.

18.3.2 Ostopalvelulomittajat

Palvelujen tuottaja, jolta lomituspalveluja ostetaan, voi olla esimerkiksi toinen paikallisyksikkö tai yrittäjä, joka tarjoaa palvelujaan sekä paikallisyksikölle että suoraan maatalousyrittäjille, jotka järjestävät lomituksensa itse.

Paikallisyksikölle mahdollisesti aiheutuvien velvoitteiden kannalta tulee aina ajoissa varmistua siitä, voidaanko paikallisyksikön ja palvelujen tuottajan välistä suhdetta pitää tässä tarkoitettuna ostopalvelusopimuksena vai onko kyseessä työsuhde. Palkan ja työkorvauksen välistä rajanvetoa käsitellään esimerkiksi Verohallinnon ohjeessa "Palkkaa vai työkorvausta" (dnro VH/3003/00.01.00/2018). Vastaavasti paikallisyksikön on palveluja hankkiessaan huolehdittava kulloisetkin lakisääteiset velvoitteensa, esimerkiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain

(1397/2016, hankintalaki) ja tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006, tilaajavastuulaki) velvoitteet.

Paikallisyksikön järjestämien lomitusten piiriin kuuluvan maatalousyrittäjän kannalta ei sen sijaan ole merkitystä sillä, onko hänen lomitustaan suorittava henkilö paikallisyksikön palveluksessa vai onko kyse ostopalvelulomittajasta.

Lisäksi Melan ja kunnan välisessä toimeksiantosopimuksessa on lomittajia koskevia määräyksiä.

Valtion varoista korvataan lomituspalveluista aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisina pidettävät kustannukset. Tällaisina kustannuksina korvataan paikallisyksikön ostopalveluina hankkimista lomituksista aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään sen suuruisina kuin vastaavat paikallisyksikköön työsopimussuhteessa olevan lomittajan palkkauksesta ja muista eduista aiheutuvat kustannukset korvataan LPL:n mukaan. Täten ostopalveluja hankkiessakin pitää soveltuvin osin suoraan huomioida etenkin työajan tehokkaaseen käyttöön liittyviä seikkoja Melan paikallisyksikkönä toimiville kunnille lähettämästä, 14.12.2012 päivätystä ohjeesta "Maatalouslomituksen toimeenpano kunnissa - 1.1.2013 voimaan tuleva säästölaki".

18.3.3 Maatalousyrittäjän tarjoamat lomittajat

Jos maatalousyrittäjä ei voi erityisestä syystä käyttää paikallisyksikön palveluksessa olevia lomittajia taikka lomittajaa, joka suorittaa paikallisyksikölle kuuluvia lomituksia ostopalveluna, paikallisyksikkö voi hyväksyä lomittajaksi myös yrittäjän ehdottaman henkilön (LPL 15 §:n 3 mom.). Yrittäjän ehdotuksesta hankittu henkilö on työsuhteessa paikallisyksikköön. Edellä tarkoitettu henkilö ei voi kuitenkaan toimia lomittajana paikallisyksikön järjestämässä maksullisessa lomittaja-avussa, ei tuetussa maksullisessa eikä täysin maksullisessa (LPL 16 b §:n 3 mom. 2 kohta).

LPL 15 §:n 3 momentissa tarkoitetun erityisen syyn tulee liittyä vuosiloma- tai sijaisapulomituksella hoidettaviin tehtäviin. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen esimerkiksi erityisosaamista (lähinnä tuotantosuunta/ tuotantovälineet) vaativassa maatalousyrityksessä, johon ei ole vielä ehditty perehdyttämään/täydennyskouluttamaan maatalouslomittajia ja erityisosaamista vaativa asia kuuluisi vuosiloma- tai sijaisapulomituksella hoidettaviin tehtäviin. Kunnan palveluksessa olevilla lomittajilla ei siis vielä ole riittävää ammattitaitoa kyseisellä vuosiloma- tai sijaisapulomituksella hoidettaviin erityisiin lomitustehtäviin. Tällöin edellytetään, että erityisen ammattitaidon omaavaa lomittajaa ei olisi saatavissa myöskään ostopalvelua käyttäen.

Jos paikallisyksikkö hyväksyy vuosilomassa tai sijaisavussa yrittäjän ehdottaman henkilön lomittajaksi, tulisi samalla ottaa harkittavaksi, miten toiminnassa tulisi ottaa huomioon se, että paikallisyksikkö itse voisi järjestää lomitukset vastaisuudessa tarvitsematta turvautua yrittäjän itsensä esittämään henkilöön. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi tietyn tai tiettyjen paikallisyksikön palveluksessa olevien lomittajien täydennyskoulutusta tai maatalousyrityskohtaista perehdytystä niin, että he saavat riittävät valmiudet tilan erityisosaamista vaativien tehtävien suorittamiseen.

Jos maatalousyrittäjä haluaa ehdottomasti käyttää ehdottamaansa henkilöä lomittajana, tulisi hänet ohjata itse järjestettyjen lomitusten piiriin, jonka yhtenä perusajatuksena on, että maatalousyrittäjällä on mahdollisuus käyttää haluamaansa lomittajaa.

Jos kunnalla ei ole osoittaa lomittajaa yrittäjälle, jolla on kyseisenä aikana oikeus paikallisyksikön järjestämään vuosilomaan tai sijaisapuun (esim. äkillinen sijaisaputarve, vuosilomalomitukseen osoitettu lomittaja sairastuu äkillisesti), kunta voi lomituspalveluja järjestäessään myös ottaa huomioon yrittäjän ehdottaman henkilön. Tällöin ei siis vaadita erityistä syytä.

19 Paikallisyksikölle aiheutuneiden kustannusten korvaaminen

Korvattavien kustannusten määräytymismenettely on erilainen siitä riippuen, onko kyse hallintokustannuksista vai järjestelmän toimeenpanosta aiheutuvista varsinaisista lomituskustannuksista.

Hallinnollisista toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten korvausperuste on laskennallinen, kun taas lomituskustannusten korvaamisen perusteena ovat ne todelliset ja laissa yksilöidyt kustannukset, jotka lomitustoiminnasta ovat paikallisyksikölle aiheutuneet. Hallintokustannusten korvaamista käsitellään kohdassa 19.1 ja lomituskustannusten korvaamista kohdassa 19.2.

Koska korvausmenettely hallinto- ja lomituskustannusten osalta eroaa toisistaan, kustannukset on kohdennettava oikein. Hallintokustannuksia ei saa kohdentaa lomituskustannuksiksi.

19.1 Hallintokustannusten korvaaminen

Hallintokustannusten korvausperuste on laskennallinen eikä se ota huomioon hallinnon järjestämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia. Paikallisyksikön saama korvaus määräytyy aina samalla tavalla (laskennallisesti) siitä riippumatta, ylittävätkö vai alittavatko todelliset kustannukset laskennallisesti määrätyn korvauksen.

Koska korvausperuste on laskennallinen, käytetään hallintokustannusten korvauksesta yleisesti myös nimitystä hallintoraha. Paikallisyksikön on huolehdittava siitä, että lomituspalvelujen hallinto on paikallistasolla järjestetty mm. hyvälle hallinnolle asetettujen edellytysten mukaisesti. Vaikka hallintorahan todellista kohdentumista ei seurata, on se tarkoitettu käytettäväksi kokonaisuudessaan lomituspalvelujärjestelmään liittyvään hallintoon.

Hallintokustannukset

LPL:iin liittyvän hallituksen esityksen (HE 190/1996 vp.) perustelujen mukaan hallintokustannuksilla tarkoitetaan lähinnä seuraavia lomitustoiminnan hoitoon liittyviä kustannuseriä, joiden arvioidaan aiheutuvan:

- vastuuhenkilön, johtavien lomittajien sekä tarvittavan toimistohenkilöstön palkkauksesta ja ammatillisesta täydennyskoulutuksesta,
- toimistotarvikkeiden, kaluston ja laitteiden ja muun käyttöomaisuuden hankinnasta sekä käyttöomaisuuden vuokrauksesta, korjauksesta ja huollosta,
- painatuksesta, monistuksesta, tekstinkäsittelystä, kirjanpidosta, palkanlaskennasta ja muiden toimistopalvelujen hankinnasta,
- postituksesta, puhelimen käytöstä ja muusta tiedon välityksestä,
- toimitilan vuokrasta, sähköstä ja kiinteistön käytöstä ja huollosta, sekä

– muista vastaavista toiminnoista tai hankinnoista, jollei näitä kustannuksia ole katsottava 35 §:ssä tarkoitetuiksi kustannusperusteisesti korvattaviksi lomituskustannuksiksi.

Korvauksen suuruus

Paikallisyksikölle maksettavan korvauksen suuruus määräytyy paikallisyksikön toimialueella sijaitsevissa kunnissa edellistä varainhoitovuotta edeltäneen vuoden aikana lomitettujen päivien määrän perusteella (LPL 33 §).

Kalenterivuoden aikana lomitettujen päivien lukumäärä ei siis vaikuta vielä seuraavalta vuodelta maksettavan hallintokustannusten korvauksen määrään vaan vasta sitä seuraavana vuonna.

Vuosiloma- ja sijaisapupäivien lisäksi lomitettuina päivinä otetaan huomioon tuettu maksullinen lomittaja-apu, mutta ei sen sijaan täysin maksullista lomittaja-apua. Tuettu maksullinen lomittaja-apu otetaan huomioon muuntamalla siihen käytetty aika vastaamaan keskimääräistä lomituspäivän pituutta (vuosiloma- ja sijaisapupäivien perusteella laskettuna) kyseisen paikallisyksikön alueella.

Valtioneuvoston on vahvistettava hallintokustannusten kokonaismäärä seuraavaa kalenterivuotta varten syyskuun loppuun mennessä.

Mela määrittää paikallisyksikölle maksettavan hallintokustannusten korvauksen suuruuden jakamalla valtioneuvoston vahvistaman hallintokustannusten korvauksen kokonaismäärän koko maassa edellistä kalenterivuotta edeltäneen vuoden aikana lomitettujen päivien kokonaismäärällä, jolloin saadaan päivää kohden maksettavan korvauksen suuruus. Tämän jälkeen päivää kohden laskettu korvaus kerrotaan paikallisyksikön toimialueella lomitettujen päivien lukumäärällä, jolloin saadaan paikallisyksikölle maksettavan korvauksen kokonaismäärä.

Mela voi sosiaali- ja terveysministeriön suostumuksella sitoutua toimeksiantosopimuksessa suorittamaan paikallisyksikölle hallintorahan suurempana kuin mihin paikallisyksiköllä on oikeus LPL 33 §:n mukaan. Lisäkorvausta voidaan maksaa vain, jos hallintotehtävien asianmukaiseen hoitamiseen vaikuttavat olosuhteet paikallisyksikön alueella poikkeavat ilmeisesti ja merkittävästi muiden paikallisyksikköjen vastaavista olosuhteista, minkä vuoksi hallintotehtävistä aiheutuvat kustannukset ovat tavanomaista korkeammat. Lisäedellytyksenä on, että LPL 33 §:ssä säädettyä suurempi korvaus harkitaan välttämättömäksi, jotta tämän lain mukaiset maatalousyrittäjän oikeudet lomituspalveluihin voidaan toteuttaa. (LPL 12 § 3 mom.)

Maksamismenettely

Hallintokustannusten korvauksen määräytymistä on edellä selostettu vuositasolla. Vuositasolla määrätty korvaus maksetaan toimeksiantosopimuksen tehneille kunnille kuukausittain, kahtenatoista yhtä suurena eränä niin, että kunkin kuukauden erä maksetaan viimeistään kyseisen kuukauden 11. päivänä (LPL 34 §:n 1 mom.).

Käytännössä hallintokustannusten korvaus suoritetaan kuukausittain samassa yhteydessä kuin lomituskustannusten kuukausierä.

Erimielisyystilanne

Mela määrittää hallintokustannusten korvausten suuruuden edellä selostettuja periaatteita noudattaen, mutta siitä ei anneta valituskelpoista päätöstä.

Melan määrittämään ja maksamaan korvaukseen tyytymätön kunta, joka on tehnyt Melan kanssa toimeksiantosopimuksen lomitusten järjestämisestä, voi vaatia asian käsittelemistä ns. hallintoriita-asiana siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä asianosainen kunta sijaitsee (LPL 44 §).

19.2 Lomituskustannusten korvaaminen

Lomituspalvelulain mukaisista lomituspalveluista aiheutuvat, toiminnan asianmukaisen hoitamisen kannalta tarpeellisina pidettävät kustannukset korvataan valtion varoista (LPL 35 §:n 1 mom.).

Tässä tarkoitetut lomituskustannukset korvataan nettomääräisinä, ts. vähennettynä niillä tuloilla, jotka paikallisyksikkö saa lomituspalvelulain mukaisten tehtävien suorittamiseen liittyen.

Lomituskustannukset

LPL 35 §:n 2 momentissa on luettelo niistä kustannuksista, joita LPL:ssa pidetään tässä tarkoitettuina lomituskustannuksina. Sanotun lainkohdan mukaan lomituskustannuksina korvataan

1 paikallisyksikön palveluksessa olevien maatalouslomittajien palkkauksesta ja muista eduista aiheutuvat kustannukset enintään määrään, jota on pidettävä toiminnan tarkoituksenmukaisen ja taloudellisen hoitamisen kannalta tarpeellisena ja jota kulloinkin voimassa oleva lomittajia koskeva työehtosopimus ja muut työnantajaa velvoittavat sopimukset edellyttävät;

Ks. myös kohta 18.3.1.

2 LPL:n 8 c §:ssä tarkoitettujen valvontakäyntien ja varallaolon johdosta lomittajalle paikallisyksikön alueella syntyneet työmatkakustannukset asunnosta ensimmäiseen työpisteeseen ja viimeisestä työpisteestä asunnolle;

3 Melan hyväksymästä 1 kohdassa tarkoitettujen lomittajien ammatillisesta täydennyskoulutuksesta aiheutuvat kustannukset;

4 Melan hyväksymästä lomittajan ammattiin johtavan oppisopimuskoulutuksen toteuttamisesta paikallisyksikölle aiheutuneet nettokustannukset valtion talousarviossa tähän tarkoitukseen osoitetun määrärahan rajoissa;

5 maatalouslomittajien maatalousyrityskohtaisesta perehdytyksestä aiheutuneet kustannukset siltä osin kuin ne ovat syntyneet Melan ohjeiden mukaisesti suoritetusta perehdytyksestä;

6 paikallisyksikön ostopalveluina hankkimista lomituksista aiheutuneet kustannukset, kuitenkin enintään sen suuruisina kuin vastaavat paikallisyksikköön työsopimussuhteessa olevan lomittajan palkkauksesta ja muista eduista aiheutuvat kustannukset korvataan 1 kohdan mukaisesti.

Ks. myös kohta 18.3.2.

7 paikallisyksikön maksamat 26 §:n mukaiset korvaukset itse järjestetystä lomituksesta;

8 LPL:n mukaisten tehtävien hoitoon liittyvät vahingonkorvaukset, jotka on tuomioistuimen päätöksellä tuomittu paikallisyksikön suoritettaviksi tai jos paikallisyksikön korvausvelvollisuus on ilmeinen, myös paikallisyksikön vapaaehtoisesti suorittamat vahingonkorvaukset; sekä

9 LPL:n mukaisten palvelujen järjestämisestä aiheutuvat muut tarpeelliset kustannukset.

Edellä lueteltuihin kustannuseriin luettavia menoeriä käsitellään yksityiskohtaisesti Melan paikallisyksiköille antamassa ohjeessa lomituskustannusten tilityksestä.

Ennakkoratkaisu

Toimeksiantosopimuksen tehnyt kunta voi etukäteen pyytää Melalta ratkaisua siitä, onko kustannuksia pidettävä tarpeellisina ja suoritetaanko niihin siten valtion korvaus. Ratkaisu sitoo Melaa sen käsitellessä aikanaan valtion korvausta koskevaa asiaa (LPL 37 §:n 2 mom.).

Vähennykset

LPL 36 §:n mukaan edellä luetelluista lomituskustannuksista vähennetään

1 sijaisavusta ja maksullisesta lomittaja-avusta (sekä tuetusta että täysin maksullisesta lomittaja-avusta) saadut maksut,

2 korvaukset, jotka on saatu takaisin perusteettomasti annetusta lomituksesta tai perusteettomasti maksetusta itse järjestetystä lomituksesta;

Korvausta ei kuitenkaan vähennetä siltä osin kuin kunta on palauttanut sitä vastaavan määrän valtiolle LPL: n 40 a §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella.

3 maatalouslomittajien sairauspäivärahat ja muut vastaavat etuudet (kuten esimerkiksi tapaturmavakuutuslakiin perustuvat päivärahat), jotka maksetaan paikallisyksikölle (lomittajien työnantajana); sekä

4 muut mahdolliset LPL:n mukaisiin tehtäviin liittyvät tulot. Tällaisia ovat hallituksen esityksen (HE 112/2015) mukaan esimerkiksi valvontakäynneistä ja varallaolosta saadut maksut.

Ennakoiden vahvistaminen

LPL:n 38 §:n mukaan lomituskustannuksiin maksetaan ennakkoa. Mela arvioi ennakon suuruuden ottaen huomioon asianomaisen paikallisyksikön toimialueella edellistä varainhoitovuotta edeltäneen varainhoitovuoden aikana lomitettujen päivien määrän ja keskimääräisen kustannuksen sekä näissä Melan arvion mukaan tapahtuvan muutoksen.

Edellä tarkoitetulla tavalla määritelty ennakko maksetaan sen tarkistamiseen asti kuukausittain yhtä suurena eränä viimeistään sen 11 päivänä.

Ennakoiden tarkistaminen

Ennakoiden tarkistamisesta varainhoitovuoden aikana säädetään LPL 38 §:ssä.

Heinäkuussa tapahtuva ennakoiden tarkistaminen

Heinäkuussa tapahtuvaa ennakoiden tarkistamista varten paikallisyksiköiden on annettava Melalle varainhoitovuoden kesäkuun 15 päivään mennessä

1 tiedot niistä kirjanpidon mukaisista kustannuksista, jotka ovat aiheutuneet lomitusten järjestämisestä tammi-huhtikuussa; ja

2 arvio koko vuoden aikana järjestettävistä lomituksista aiheutuvien kustannusten määrästä.

Ennakot tarkistetaan heinäkuun 1 päivästä lukien, josta alkaen ennakko maksetaan

1 vuoden alusta maksetun ennakon suuruisena, jos kunnalle huhtikuun loppuun mennessä maksettujen ennakkojen määrä ei olennaisesti poikkea tammi-huhtikuun kirjanpidon mukaisten kustannusten määrästä,

2 toteutuneiden kirjanpidon mukaisten kustannusten perusteella laskettuna, jos kirjanpidon mukaiset kustannukset poikkeavat olennaisesti huhtikuun loppuun mennessä maksettujen ennakkojen määrästä.

Lisäksi LPL 38 §:n 4 momentin mukaan kunnalle maksettavaa ennakkoa voidaan tarkistaa vastaamaan Melan arvioimia todellisia kustannuksia, jos on ilmeistä, että lomituspalveluista aiheutuvat kustannukset koko varainhoitovuodelta ovat erityisestä syystä olennaisesti suuremmat tai pienemmät kuin edellä tarkoitetulla tavalla määritelty tai tarkistettu ennakko.

LPL:n 38 §:n tarkoituksena on, että kukin paikallisyksikkö saisi ennakkona mahdollisimman oikein mitoitetun rahamäärän.

Erillinen ennakkomaksu

Edellä lueteltujen kuukausittain maksettavien ennakoiden lisäksi kunnalle voidaan tarvittaessa suorittaa erillinen ennakkomaksu. Erillinen ennakkomaksu voi tulla kyseeseen, jos kunta on joutunut suorittamaan yksittäisen lomituspalveluista aiheutuneen ja kunnan ennakkoon verrattuna merkittävän kustannuksen.

Ennakoiden maksamisen keskeyttäminen

Melalla on mahdollisuus keskeyttää ennakoiden maksaminen tai maksaa ennakot alennettuna, jos kunta ei noudata toiminnassa säännöksiä tai määräyksiä taikka jos toiminnassa muutoin ilmenee epäkohtia eikä korjausta saada aikaan kunnan ja Melan välisten neuvottelujen tuloksena (LPL 41 §).

Lopputilitys

Toimeksiantosopimuksen tehneen kunnan on toimitettava Melalle tilitys lomituspalvelujen järjestämisestä aiheutuneista kirjanpidon mukaisista kustannuksista varainhoitovuotta seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä (LPL 39 §).

Mela voi pätevästä syystä myöntää lisäaikaa tilityksen toimittamista varten edellyttäen, että lisäaikaa on haettu varsinaisen tilitysajan kuluessa eli huhtikuun loppuun mennessä (LPL 39 §).

Jos tilitystä ei anneta huhtikuun loppuun mennessä tai Melan myöntämän lisäajan kuluessa, menettää kunta oikeutensa korvaukseen asianomaiselta varainhoitovuodelta (LPL 39 §).

Jos Melan tarkistama tilitys osoittaa, etteivät ennakot ole riittäneet lomituksista aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen, Mela maksaa erotuksen kunnalle ns. loppueränä. Mela suorittaa loppuerän sen vuoden loppuun mennessä, jonka kuluessa hyväksyttävä tilitys on toimitettu Melalle (LPL 40 §:n 1 mom.).

Ennakoiden maksamisesta pidättäytymisen lisäksi Mela voi pidättäytyä myös loppuerän suorittamisesta, jos toiminta ei ole ollut voimassa olleiden säännösten tai määräysten mukaista tai toiminnassa on muutoin ollut epäkohtia eikä korjausta ole saatu aikaan Melan ja kunnan välisissä neuvotteluissa (LPL 41 §).

Jos tilitys osoittaa, että ennakot ovat ylittäneet toiminnasta aiheutuneet kustannukset, kunnan on palautettava liikaa saamansa määrä (LPL 40 §:n 2 mom.).

Kustannusten korvaamista koskeva Melan ratkaisu

Lomituskustannusten ennakoiden määräämisen, niiden tarkistamisen ja loppputilitysten osalta noudatetaan edellä selostettuja periaatteita, mutta näistä toimenpiteistä ei anneta valituskelpoista päätöstä. Valituskelpoista päätöstä ei anneta myöskään siinä tapauksessa, että Mela LPL 41 §:n nojalla keskeyttää ennakoiden maksamisen tai pidättäytyy loppuerän maksamisesta.

Melan kanssa toimeksiantosopimuksen tehneellä kunnalla on mahdollisuus, ollessaan tyytymätön Melan kustannusten korvaamista koskevaan ratkaisuun, vaatia asian käsittelemistä ns. hallintoriita-asiana siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä asianosainen kunta sijaitsee (LPL 44 §).

Kunnan velvollisuus palauttaa perusteetta saamansa valtion korvaus

Kunnan on LPL:n 40 a §:n nojalla pääsääntöisesti palautettava valtion varoista perusteetta saamansa korvaus valtiolle, jos:

1. tilityksen tarkistamisen jälkeen ilmenee, että kirjanpitoon on sisältynyt lomituskustannuksiin kuulumattomia kustannuksia tai että lomituskustannuksista ei ole vähennetty 36 §:ssä tarkoitettuja tuloja; taikka
2. paikallisyksikkö on antanut lomituspalveluja tai maksanut korvausta itse järjestetystä lomituksesta säännösten vastaisesti.

Palautettava määrä on 41,15 euroa (vuoden 2026 tasossa) tunnilta vähennettynä palvelun saajalta palvelusta perityllä maksulla, jos palautusvelvollisuus perustuu siihen, että paikallisyksikkö on antanut vuosilomaa, sijaisapua tai tuettua maksullista lomittaja-apua säännösten vastaisesti. Jos varallaoloa on annettu säännösten vastaisesti, palautettava määrä on kuitenkin 6,23 euroa (vuoden 2026 tasossa) tunnilta. Myös viimeksi mainitusta tulee vähentää palvelun saajalta palvelusta peritty maksu.

Kunnan velvollisuus palauttaa perusteetta saatu valtion korvaus raukeaa viiden vuoden kuluttua sen varainhoitovuoden päättymisestä, jonka aikana valtion korvaus on maksettu, jollei Euroopan unionin lainsäädännöstä muuta johdu (LPL 47 a § 2 mom.).

Esimerkki 19-1: Vuonna 2024 ilmenee, että paikallisyksikkö on vuonna 2019 antanut lomituspalveluja säännösten vastaisesti. Valtion korvaus näihin on maksettu 2020, jolloin on määritelty valtion korvauksen määrä vuodelle 2019. Kunnan velvollisuus palauttaa perusteetta saatu valtion korvaus raukeaa vuoden 2025 lopussa, ellei saatavan vanhentumista ole sitä ennen katkaistu (tai ellei Euroopan unionin lainsäädännöstä muuta johdu).

20 Salassapito, tietojen saaminen ja niiden luovutus sekä asiakirjojen säilyttäminen

20.1 Salassapitovelvollisuus, vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Paikallisyksikön toimintaan LPL:n toimeenpanoon liittyvissä asioissa sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999, julkisuuslaki). Melan toimintaan julkisuuslakia sovelletaan vain siltä osin, kuin Mela käyttää julkisuuslain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua julkista valtaa.

Julkisuuslain pääperiaatteena on asiakirjojen julkisuus. Tietyt tiedot ovat kuitenkin julkisuuslaissa säädetty salassa pidettäviksi. Tällaisia ovat muun muassa tiedot, jotka koskevat

- henkilön taloudellista asemaa (mm. MYEL-työtulotieto),
- henkilön henkilökohtaisia oloja (mm. tieto henkilön elintavoista, perhe-elämästä, vapaa-ajan harrastuksista),
- henkilön terveydentilaa tai
- yrityksen liike- tai ammattisalaisuutta.

Salassa pidettävää asiakirjaa ei saa näyttää tai luovuttaa sivulliselle eikä sen sisältöä tai muuta salassa pidettävää tietoa saa kertoa eikä muullakaan tavoin paljastaa sivulliselle (salassapito- ja vaitiolovelvollisuus). Sivullisella tarkoitetaan jokaista, jonka tehtäviin asian käsittely ei kuulu. On myös huolehdittava siitä, ettei sivullinen pääse näkemään salassa pidettävää asiakirjaa tai etteivät sivulliset kuule salassa pidettäviä tietoja.

Salassapitovelvollinen henkilö ei myöskään saa käyttää salassa pidettävää tietoa omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi (hyväksikäyttökielto).

Salassapitovelvoite hyväksikäyttökieltoineen jatkuu palvelussuhteen, luottamustoimen tai toimeksiantosuhteen tai muun viranomaisen lukuun hoidettavan tehtävän päätyttyäkin.

Salassapitovelvoitteiden rikkominen on rangaistava teko. Rangaistus tuomitaan joko rikoslain 40 luvun 5 §:n tai 38 luvun 1 taikka 2 §:n mukaan, jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Jos paikallisyksikkö järjestää lomituspalveluja ostamalla niitä muulta palvelun tuottajalta, paikallisyksikön tulee informoida myös palvelun tuottajaa salassapitovelvoitteista.

20.1.1 Salassa pidettävät tiedot lomituksessa

Työeläkepuolella salassa pidettävä tieto on jo tieto siitä, onko maatalousyrittäjällä pakollinen MYEL-vakuutus (MYEL 139 §). Yhteneväisyyden vuoksi sama tieto eli siis tieto siitä, onko maatalousyrittäjällä pakollinen MYEL-vakuutus, on salassa pidettävä myös LPL:n toimeenpanoon liittyvissä asioissa LPL:n 45 a §:n 2 momentin nojalla. Tämän johdosta käytännössä kaikki LPL:n

toimeenpanoon liittyvät yksittäistä maatalousyrittäjää koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä.

Salassa pidettävyyteen ei vaikuta tiedon fyysinen olomuoto. Henkilöä koskevia salassa pidettäviä tietoja voi olla esim. tietokannoissa, hakemuksissa, lisäselvityksissä tai muistioissa. Tiedot voivat olla myös suullisesti saatuja esim. puhelinkeskustelun yhteydessä.

Poikkeus

Salassa pidettäviä eivät kuitenkaan ole sellaiset LPL:n toimeenpanoon liittyvät asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, jotka on julkaistava Komission tiedonannon maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden valtiontuesta koskevien suuntaviivojen (2022/C 485/01) perusteella (LPL 45 a §:n 3 mom.).

20.1.2 Julkiset asiakirjat

Julkisia asiakirjoja ovat sellaiset LPL:n toimeenpanoon liittyvät paikallisyksikön toimintaa yleisellä tasolla koskevat tiedot, joista ei käy ilmi yksittäistä henkilöä koskevaa tietoa ja joita ei ole muun lain nojalla säädetty salassa pidettäviksi. Julkisia ovat esimerkiksi tilastot, sillä edellytyksellä, että niistä ei voi tunnistaa yksittäisten henkilöiden tietoja. Jos tilaston pohjana olevien tapausten lukumäärä on vähäinen, on mahdollista, että yksittäiset henkilöt ovat tunnistettavissa. Salassa pidettäviä eivät ole myöskään kohdan 20.1.1 alakohdassa ”Poikkeus” mainitut asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot.

Osittainen julkisuus

Kun vain osa asiakirjasta on salassa pidettävä, tieto asiakirjan julkisesta osasta on annettava, *jos se on mahdollista niin, ettei salassa pidettävä osa tule tietoon* (julkisuuslain 10 §).

20.2 Paikallisyksikön oikeus tietojen saamiseen

Maatalousyrittäjältä

Maatalousyrittäjä on velvollinen antamaan paikallisyksikölle oma-aloitteisesti ja pyynnöstä itseään ja maatalousyritystään koskevia tietoja, jotka voivat vaikuttaa lomituspalvelujen järjestämiseen hänelle taikka hänen itse järjestämästään lomituksesta maksettavan korvauksen saamiseen tai määrään (LPL 44 a §).

Lisäksi esimerkiksi LPA:n 3 ja 5 §:ssä säädetään tiedoista, joita maatalousyrittäjän on annettava paikallisyksikölle.

Lomituspalvelujen tuottajalta

Lomituspalvelujen tuottajan on ilmoitettava paikallisyksikölle lomituspalveluja, lomittajaa ja elinkeinotoimintaansa koskevat tiedot, jotka voivat vaikuttaa itse järjestetystä lomituksesta maksettavan korvauksen saamiseen tai määrään (LPL 44 b §).

Palvelun tuottajan on annettava tiedot sekä oma-aloitteisesti että paikallisyksikön tai Melan pyynnöstä.

Muulta taholta

Paikallisyksiköllä ja Melalla on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada maksutta tässä laissa säädettyjen tehtäviensä toimeenpanossa välttämättömiä tietoja toisiltaan sekä muilta julkisuuslain 4 §:ssä tarkoitetuilta viranomaisilta (LPL 45 §).

On huomattava, että paikallisyksikkö saa siis hankkia vain sellaisia tietoja, jotka ovat LPL:ssa säädettyjen tehtäviensä toimeenpanossa välttämättömiä. Vastaavasti paikallisyksikkö voi käyttää säännöksen perusteella hankkimiaan tietoja vain siihen tarkoitukseen, johon se on ne hankkinut.

Julkisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuja ja siten tiedonantovelvollisia viranomaisia ovat mm.

- veroviranomainen
- kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen
- Kansaneläkelaitos
- Eläketurvakeskus
- työeläkelaitokset.

Säännöksen perusteella paikallisyksiköllä on oikeus saada tarvitsemansa tiedot maksutta. Tämä tulisi mainita paikallisyksikön tietopyynnössä samoin kuin se lainsäännös, jonka nojalla tietoja pyydetään eli käytännössä siis LPL:n 45 §.

LPL:n 45 §:ssä mainitun lisäksi Mela voi toimittaa paikallisyksikölle tiedoksi työkyvyttömyyseläkettä koskevan päätöksen silloin, kun ilmenee, että maatalousyrittäjä on työkyvyttömyytensä perusteella saanut sijaisapua (LPL 7 § 7 mom.).

Kyseessä voi olla Melan tai jonkin toisen eläkelaitoksen antama päätös. Mela voi toimittaa päätöksen tiedoksi silloin, kun eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä tai muutoin ilmenee, että maatalousyrittäjä on saanut sijaisapua työkyvyttömyytensä perusteella.

20.3 Paikallisyksikön oikeus salassa pidettävien tietojen antamiseen

20.3.1 Salassa pidettävän tiedon antaminen henkilölle itselleen

Henkilöllä itsellään on julkisuuslain mukaan lähtökohtaisesti oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedosta. Julkisuuslaissa on säädetty muutamia poikkeuksia oikeuteen saada itseään koskeva salassa pidettävä tieto (julkisuuslain 11 ja 12 §). Käytännössä näistä poikkeuksista voi maatalousyrittäjien lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanossa tulla sovellettavaksi lähinnä säännös siitä, että henkilöllä ei ole oikeutta esittelymuistioon, ratkaisuehdotukseen ja niihin verrattavaan muuhun asian valmistelua varten viranomaisen laatimaan asiakirjaan ennen kuin asian käsittely on kyseisessä viranomaisessa päättynyt.

Henkilöllisyyden varmistaminen

Henkilöllisyydestä on varmistuttava luotettavasti. On huomattava, että pelkkä henkilötunnus ei ole riittävä henkilöllisyyden varmentamisessa.

Tarkastusoikeus

Lisäksi jokaisella henkilöllä on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR, EU 2016/679) 15 artiklan nojalla lähtökohtaisesti oikeus saada tietää, mitä häntä koskevia henkilötietoja rekistereihin on tallennettu. Jos henkilö vetoaa tietosuoja-asetuksen mukaiseen tietojen tarkastusoikeuteensa, tarkempia käytännön ohjeita tietojen antamisen edellytyksistä ja käytännön menettelysäännöistä tietojen antamisessa tai tietojen antamisesta kieltäytymisestä voi kysyä Melasta.

20.3.2 Salassa pidettävän tiedon antaminen asianosaiselle

Asianosaisella tarkoitetaan hakijaa, valittajaa tai muuta, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Asianosaisella on julkisuuslain 11 §:ssä säädetyin poikkeuksin oikeus saada tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Maatalousyrittäjien lomituspalveluasiassa on kuitenkin pääsääntöisesti vain yksi asianosaisasemassa oleva taho eli se henkilö, jonka lomituspalveluista on kyse. Tällöin tiedon antamisessa sovellettavaksi tulee yltä kohta 20.3.1. Jos kuitenkin poikkeustilanteessa olisi toinenkin asianomaisasemassa oleva taho, on huomattava, että mm. erittäin tärkeä yksityinen etu, jollaisena voidaan pitää esimerkiksi arkaluonteista terveystietoa, rajoittaa asianosaisen tiedonsaantioikeutta.

> Esimerkki 20-1: Maatalousyrityksessä on kaksi maatalousyrittäjää. Yrittäjillä on velvollisuus pitää osa vuosilomistaan samanaikaisesti. Toisella yrittäjällä on asianosaisena oikeus saada tieto siitä, mille päiville toinen on hakenut lomaa.

Jos toisella asianosaisella olisi oikeus saada toista asianosaista koskevia salassa pidettäviä tietoja, tiedoksi annettuihin asiakirjoihin on tehtävä merkintä salassa pitämisestä. Merkinnästä on käytävä ilmi, miltä osin asiakirja on salassa pidettävä ja mihin salassapito perustuu. Jos tiedot annetaan suullisesti, asianosaiselle on kerrottava hänen salassapitovelvollisuudestaan.

Turvakielto

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, väestötietojärjestelmään on voitu tallettaa turvakielto. Tämä tarkoittaa sitä, ettei henkilön kotikunta-, asuinpaikka-, osoite- ja muuta yhteystietoa saa luovuttaa muulle kuin sellaiselle viranomaiselle, jolla on lainmukainen oikeus saada tiedot laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamiseksi**.** Turvakielto voi koskea myös edellä mainitun henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja. Turvakiellon alaisia tietoja ei siis voi luovuttaa julki-

suuslain 11 §:n nojalla toiselle asianosaiselle. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että turvakiellon alaisia tietoja saavat käsitellä vain sellaiset henkilöt, joiden tehtäviin kyseisten tietojen käsittely välittömästi kuuluu.

20.3.3 Salassa pidettävän tiedon antaminen muulle taholle

Salassa pidettävä tieto voidaan antaa vain, jos:

1. se, jota salassa pidettävä tieto koskee, on antanut siihen suostumuksensa (valtuutus), tai
2. laissa on tietojen antamiseen oikeuttava säännös.

On huomattava, että salassa pidettävien tietojen pyytäjä on velvollinen itse näyttämään toteen oikeutensa tietojen saantiin, ts. tietojen pyytäjän tulee itse toimittaa tietojen saantiin oikeuttava valtuutus tai osoittaa lainkohta, johon hän vetoaa. Lähtökohtaisesti toista koskevaa salassa pidettävää tietoa pyytävän tulee toimittaa tietopyyntönsä kirjallisena.

Jos valtuutus on epäselvä tai jos salassa pidettävää tietoa pyytää henkilö, jolla ei ole oikeutta tiedon saamiseen, tiedon voi antaa sille henkilölle, jonka salassa pidettävästä tiedosta on kyse. Tämä voi halutessaan toimittaa tiedon kysyjälle.

Valtuutus

Käytännössä valtakirja on osoitus valtuutuksesta. Valtakirjan tulee olla alkuperäinen ja tiedot voidaan antaa vain valtuutuksen rajoissa. Jos esitetään avoin asianajovaltakirja, voi olla syytä selvittää, mihin tietoa tarvitaan, ellei se käy ilmi jo kirjallisesta tietopyynnöstä. Terveydentilatietoja ei kuitenkaan yleensä voi antaa ilman yksilöityä valtuutusta.

Ainoastaan asianajajan tai julkisen oikeusavustajan ei tarvitse esittää valtakirjaa.

Edellä selostetun perusteella esimerkiksi tilan muille maatalousyrittäjälle ei saa ilman valtuutusta antaa mitään toista tilan maatalousyrittäjää koskevaa lomitusjärjestelmän toimeenpanossa saatua tietoa, ei siis edes aviopuolisolle tai lapselle, ellei henkilö sitten täyttäisi asianosaisasemansa vuoksi tietojen saantioikeutta ks. kohta 20.3.2.

Viranomaiset

On huomattava, että viranomaisella ei ole pelkän viranomaisasemansa perusteella oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja, vaan viranomaistenkin tulee esittää yllä kuvatun mukaisesti asianosaisen valtuutus tai tietojen saantiin oikeuttava säännös.

Paikallisyksikkönä toimivan kunnan sisälläkin tiedon saa antaa vain taholle, joka tarvitsee sitä LPL:n mukaisten tehtävien hoidossa tai jolla on siihen asianosaisen antama suostumus tai laissa säädetty oikeus.

Mela

Melalla on toimeksiantajaroolissaan oikeus saada paikallisyksiköltä maksutta ja salassapitosäännösten estämättä kaikki LPL:ssa säädettyjen tehtäviensä toimeenpanossa välttämättömät tiedot (LPL 45 §).

Verohallinto

Paikallisyksiköllä on yleinen tiedonantovelvollisuus verohallinnolle paikallisyksikön maksamien itse järjestetyn lomituksen korvausten osalta. Ilmoitusvelvollisuus perustuu verotusmenettelystä annetun lain (1558/1995) 15 §:ään ja verohallinnon yleisestä tiedonantovelvollisuudesta vuosittain antamaan päätökseen. Päätöksen VH 5985/00.01.00/2023 10 §:n mukaan mm. kuntien on ilmoitettava maksamansa julkiset tuet ja avustukset. Julkisella tuella ja avustuksella tarkoitetaan säännöksen mukaan mm. LPL:n 26 §:ssä tarkoitettuja korvauksia eli itse järjestetystä lomituksesta maksettuja korvauksia. Päätöksen 43 §:n mukaan kyseiset tiedot on annettava vuosittain tammikuun loppuun mennessä edelliseltä kalenterivuodelta.

20.3.4 Tietojen antamisesta päättäminen

Sen estämättä, mitä julkisuuslain 14 §:ssä säädetään, paikallisyksikkö päättää tiedon antamisesta hallussaan olevasta tämän lain mukaisiin lomituspalveluihin liittyvästä asiakirjasta (LPL 45 a § 1 mom.).

Julkisuuslain 14 §:n mukaan tiedon antamisesta asiakirjasta, joka on laadittu viranomaisen toimeksiantotehtävää suoritettaessa tai annettu toisen viranomaisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten, päättää tehtävän antanut viranomainen, jollei toimeksiannosta muuta johdu. Koska kuitenkin lomituspalvelujärjestelmän toimeenpanoon liittyvät asiakirjat ovat paikallisyksikön hallussa ja sillä on myös parhaat edellytykset arvioida, onko tietojen antaminen perusteltua, LPL:iin on otettu säännös, jonka mukaan paikallisyksikkö päättää tiedon antamisesta paikallisyksikön hallussa olevasta LPL:n mukaisiin lomituspalveluihin liittyvästä asiakirjasta.

Muualta saadut tiedot

Jos muu kuin asianosainen pyytää paikallisyksiköltä sellaisia tietoja, jotka paikallisyksikkö on saanut lomituspalvelujärjestelmän ulkopuolisilta tahoilta esimerkiksi Melalta tai Kelalta, tietojen pyytäjä ohjataan lähtökohtaisesti tietojen alkuperäiselle lähteelle. Asianosaisella on kuitenkin aina oikeus pyynnöstä saada kaikki ne *häntä itseään koskevat tiedot*, jotka sillä, jolta asianosainen tietoja pyytää, on hallussaan.

Määräaika

On huomattava, että pyydettyä tietoa ei ole annettava heti. Tietojensaantipyyntö on käsiteltävä viivytyksettä ja tieto on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa tietopyynnön saapumisesta. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai ne sisältävät salassa pidettävää tietoa, tietopyyntöasia on ratkaistava kuukauden kuluessa pyynnöstä.

Menettely kieltäydyttäessä

Jos paikallisyksikkö julkisuuslain nojalla kieltäytyy antamasta pyydettyjä tietoja, paikallisyksikön on ilmoitettava kieltäytymisensä syy. Samalla tietojen

pyytäjälle on ilmoitettava, että hänellä on halutessaan oikeus saada kieltäytymisestä kirjallinen valituskelpoinen päätös. Jos tietojen pyytäjä haluaa kirjallisen päätöksen, päätökseen on liitettävä julkisuuslain mukainen valitusosoitus (ei siis LPL:n mukaista oikaisuvaatimusohjetta). Tarkempaa neuvoa menettelyyn ja julkisuuslain mukaisen valitusosoituksen laadintaan voi tarvittaessa kysyä Melasta.

Tietojen antaminen käytännössä

Tietojen pyytäjälle annetaan vain tiedot, joita hän pyytää ja joihin hänellä on oikeus. Tietoja luovutettaessa on huomattava, että mahdolliset muut tiedot salataan.

Jos tietojen pyytäjä pyytää samanaikaisesti tietoja useista henkilöistä, jokaisen henkilön osalta on erikseen selvitettävä kysyjän oikeus tietojen saantiin. Tiedot annetaan ”yksitellen”, ei luettelona.

Puhelimitse tietoja ei saa antaa, jos soittajan henkilöllisyys on epäselvä. Soittajan henkilöllisyys on tarkistettavissa esimerkiksi kyselemällä häneltä asiaan liittyviä yksityiskohtia ja riittävän tarkat henkilötiedot. Soittajan henkilöllisyys voidaan varmistaa myös tekemällä vastasoitto numerotiedustelusta saatavaan tai asiakasrekisterin mukaiseen numeroon. Jos soittaja on viranomainen, vastasoiton voi tehdä esimerkiksi viranomaisen puhelinvaihteen kautta tai viranomaisen yhteystiedoissaan ilmoittamaan tietoja pyytäneen henkilön numeroon. Puhelimitse tietoja annettaessa on tehtävä tarkka puhelinmuistio.

Tavallisen suojaamattoman sähköpostin avulla ei saa lainkaan lähettää salassa pidettäviä tietoja. Faksin käyttö salassa pidettäviä tietoja lähetettäessä vaatii erityistä varovaisuutta. Tuolloin pitää varmistaa, ettei faksituloste päädy väärin käsiin.

Myöskään asiakasta ei saa pyytää lähettämään salassa pidettävää tietoa suojaamattomalla sähköpostilla. Jos asiakas kuitenkin sen haluaa tehdä, hänelle tulisi mainita, että lähettäminen tapahtuu hänen omalla vastuullaan mahdollisen tietoturvariskin vuoksi.

20.4 Asiakirjojen säilyttäminen

Lomituspalvelun myöntämiseen, järjestämiseen ja korvaamiseen liittyvät asiakirjat on säilytettävä kymmenen kalenterivuotta lomituspalvelun myöntämisestä, jollei arkistolaitos ole määrännyt niitä pysyvästi säilytettäviksi (LPL 45 b §).

Säännös pohjautuu valtiontuen suuntaviivojen kohtaan 730, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikista tuen myöntämiseen liittyvistä toimenpiteistä pidetään yksityiskohtaista kirjanpitoa. Tällaisen kirjanpidon on sisällettävä kaikki tarvittavat tiedot sen osoittamiseksi, että kaikkia suuntaviivojen edellytyksiä, jotka koskevat tukikelpoisia kustannuksia ja tuen sallittua

enimmäisintensiteettiä, on noudatettu soveltuvin osin. Valtiontuen suuntaviivojen mukaan nämä tiedot on säilytettävä 10 vuoden ajan tuen myöntämispäivästä ja toimitettava pyynnöstä komissiolle. Hallinnollisen työn keventämiseksi LPL:ssa on kuitenkin säädetty, että asiakirjoja on säilytettävä kymmenen kokonaista kalenterivuotta lomituspalvelun myöntämisestä.

Arkistolaitos on 1.1.2002 voimaan tulleella päätöksellään Kunnallisten lomituspalvelujen pysyvästi säilytettävistä asiakirjoista (KA 9/43/02) määrännyt arkistolain (831/1994) 8 §:n nojalla kunnallisten viranomaisten ja toimielimien lomituspalvelutehtävistä kertyvistä asiakirjoista pysyvästi säilytettäviksi vain Melalle tehtävät tilastot/toimintakertomukset ja sisäisten koulutustilaisuuksien keskeisen opetusaineiston ja keskeisten tilaisuuksien ohjelmat. Lisäksi arkistolaitoksen päätöksellä on todettu, että mikäli kunnassa on lomituspalveluja varten perustettu lautakunta, säilytetään lautakunnan pöytäkirjat pysyvästi arkistolaitoksen 3.9.2001 antaman kunnallisten tuki- ja ylläpitotehtävien asiakirjojen pysyvää säilytystä koskevan päätöksen (KA 158/43/01) mukaisesti. (Ennen päätöksen voimaantuloa olevien asiakirjojen osalta noudatetaan Valtionarkiston 1.11.1989 tekemää päätöstä kunnallisten asiakirjojen hävittämisestä osa 6.)

LPL 45 b § koskee lomituspalvelun myöntämiseen, järjestämiseen ja korvaamiseen liittyviä asiakirjoja vain valtion korvauksen näkökulmasta. Sama asiakirja voi esimerkiksi palkkahallinnon säännösten johdosta tulla säilytettäväksi LPL 45 b §:ssä säädettyä pidempäänkin.